

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**"Ο Εκπαιδευτικός χαρακτήρας των Πανεπιστημιακών
Τεχνολογικών Μουσείων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.**

Η περίπτωση του Μ.Ε.Τ. Π.Π."

Ονοματεπώνυμο Σπουδαστή: Ανδριοπούλου Μαρία

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Καρανικόλα Ζωή

Πάτρα, 2022

UNIVERSITY OF PATRAS

SCHOOL OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF MUSEOLOGY

BACHELOR'S THESIS

"The Educational character of University Technology Museums in Primary Education. The case of Science and Technology Museum, University of Patras"

Student Name/s: Andriopoulou Maria

Supervising Professor: Karanikola Zoe

Patras, 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την παρούσα πτυχιακή εργασία θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, Ζωή Καρανικόλα, Διδάκτωρ Εκπαιδευτικής Πολιτικής, για την καθοδήγηση που μου προσέφερε και τον χρόνο που διέθεσε δίνοντάς μου χρήσιμες συμβουλές και οδηγίες για την ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας.

Στο ίδιο πλαίσιο ευγνωμοσύνης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ. Π.Π., κα Πένυ Θεολόγη-Γκούτη. Αρχικά, μέσα από την πρακτική μου άσκηση και μετέπειτα εθελοντική μου εργασία στο Μ.Ε.Τ., είχα την ευκαιρία να συνεργαστώ μαζί της, διευρύνοντας τις γνώσεις μου και αποκτώντας σημαντικές εμπειρίες ιδιαίτερα στον τομέα που αφορά την εκπαιδευτική διάσταση του μουσείου.

Ακόμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την κα Δήμητρα Αλεξίου, MA CulturalManager, η οποία μου μετέδωσε την αγάπη για την Επιστήμη της Μουσειοπαιδαγωγικής κατά τη διάρκεια της φοίτησής μου.

Οφείλω επίσης να ευχαριστήσω όλους εκείνους που συνέβαλαν είτε πρακτικά (συμπλήρωση ερωτηματολογίων) είτε ψυχικά (βοήθεια και παραινέσεις) στην ολοκλήρωση της εργασίας μου.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στη μητέρα μου, στον άνθρωπο που με την υποστήριξή του και την πίστη του σε εμένα, μου έμαθε να μην εγκαταλείπω ποτέ, όποια δυσκολία κι αν συναντώ.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, όπως προκύπτει και από τον τίτλο, μελετά τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα των Πανεπιστημιακών Τεχνολογικών Μουσείων και ιδιαίτερα την περίπτωση του Μουσείου Επιστημών και Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών (Μ.Ε.Τ. Π.Π.) στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

Στόχος είναι να παρουσιαστεί μία γενική εικόνα της εξέλιξης των μουσείων σε συνάρτηση με την ανάπτυξη της επιστήμης της μουσειοπαιδαγωγικής και ό,τι αυτή περιλαμβάνει.

Ειδικότερα, παρουσιάζεται το Μ.Ε.Τ. Π.Π. και ο ενεργός εκπαιδευτικός του ρόλος προς την κοινωνία, μελετάται η σχέση μεταξύ του μουσείου και του κοινού, καταγράφονται και επεξεργάζονται δεδομένα που αφορούν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη».

Για την καταγραφή και επεξεργασία δεδομένων χρειάστηκε να δημιουργηθούν ερωτηματολόγια τα οποία διαμοιράστηκαν στην υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ. Π.Π., κα Πένυ Θεολόγη-Γκούτη, στους εκπαιδευτικούς που παρακολούθησαν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τους μαθητές τους και σε άτομα που έχουν αναλάβει τον ρόλο του εμπυχωτή στη συγκεκριμένη δράση.

Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν σε μεγάλο βαθμό την ταύτιση των απόψεων μεταξύ της υπεύθυνης του Μ.Ε.Τ. Π.Π., των εκπαιδευτικών και των εμπυχωτών. Καθένας τους, από τον δικό του ρόλο, συμφωνεί στο πόσο σημαντικό είναι για τους μαθητές να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα μουσείων. Αναγνωρίζουν την πολιτιστική αξία των μουσείων καθώς επίσης και τις διευρυμένες μαθησιακές διαδικασίες που προσφέρουν στους μαθητές, μέσα από τις δράσεις που εμπεριέχουν τη διασκέδαση και την ψυχαγωγία.

Στην περίπτωση του Μ.Ε.Τ. και του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως αποτελεί μία εκπαιδευτική δράση που βοηθά τους συμμετέχοντες να εξοικειωθούν με τον χώρο, το είδος του συγκεκριμένου μουσείου και τον τρόπο που λειτουργεί. Οι μαθητές, αναλαμβάνοντας ρόλους και έχοντας ενεργή συμμετοχή αποκτούν, μέσω της βιωματικής εμπειρίας, βασικές γνώσεις για τις μουσειακές λειτουργίες.

Στο τελευταίο κεφάλαιο αναλύεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την έρευνα και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από την αξιολόγηση των ερωτηματολογίων. Τέλος, διατυπώνονται συμπεράσματα τα οποία προέκυψαν από την εν λόγω έρευνα.

Λέξεις κλειδιά: Μουσειοπαιδαγωγική, Μουσείο, Μουσειοπαιδαγωγός, Εκπαιδευτικά Προγράμματα, Μουσειοσκευές, Πανεπιστημιακά Μουσεία.

ABSTRACT

This paper, as it appears from the title, studies the educational character of the University Technology Museums and in particular the case of the Museum of Science and Technology of the University of Patras in primary education.

The aim is to present a general picture of the evolution of museums in relation to the development of the science of museum pedagogy and what it includes.

In particular, this paper presents the Museum of Science and Technology (University of Patras) and its active educational role towards society, studies the relationship between the museum and the public, records and processes data relating to the educational program "Discovering the House of Museiakis".

Questionnaires had to be created for the recording and processing of data, which were distributed to Museum's head Ms Penny Theologi-Gouti, teachers who attended the educational program with their students and individuals who have assumed the role of animator in this action.

The results of the research confirm to a large extent the coincidence of views between the Museum's head, the teachers and the animators of the educational program. Each of them from their own role agree on how important it is for students to participate in museum educational programs. They recognize the cultural value of museums as well as the expanded learning processes they offer to students through activities that include fun and entertainment.

In the case of the Museum of Science and Technology and the educational program "Discovering the House of Museiakis", the results of the research showed that it is an educational program that helps the participants familiarize themselves with the museum space, the type of the museum and the way it operates. By taking on roles and by actively participating, students acquire through experience, basic knowledge of museum functions.

The last chapter analyzes the methodology followed for the research and presents the results of the evaluation of the questionnaires. Finally, conclusions are drawn from the research.

Keywords: Museum education, Museum, Museum educator, Educational Programs, Museum kits, University Museums.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	σελ. i
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	σελ. ii
ABSTRACT	σελ. iii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ	
1.1. Η εφαρμογή της Μουσειοπαιδαγωγικής	σελ. 2
1.2 Μουσειοπαιδαγωγική	σελ. 6
1.2.1. Εννοιολογική αποσαφήνιση	σελ. 6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ	
2.1. Η γέννηση και η εξελικτική πορεία της μουσειοπαιδαγωγικής	σελ. 14
2.1.1. Παιδαγωγικές θεωρήσεις και εκπαιδευτικές προσεγγίσεις	σελ. 23
2.1.2. Η Μουσειοπαιδαγωγική σήμερα	σελ. 29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ	
3.1. Εκπαιδευτικά προγράμματα	σελ. 34
3.2. Μουσειοσκευές	σελ. 41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ο ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ / ΕΜΨΥΧΩΤΗΣ	
4.1. Η Γέννηση του Μουσειοπαιδαγωγού	σελ. 47
4.2. Τα χαρακτηριστικά και ο ρόλος του Μουσειοπαιδαγωγού	σελ. 49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΩΝ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ	
5.1. Ιστορική αναδρομή	σελ. 56
5.1.1. Παραδείγματα – Περιπτώσεις Πανεπιστημιακών, Τεχνολογικών και Επιστημονικών Μουσείων με εκπαιδευτική δράση	σελ. 60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΤΟ Μ.Ε.Τ. Π.Π.	
6.1. Μ.Ε.Τ. Π.Π.: Το ιστορικό και ο εκπαιδευτικός του χαρακτήρας	σελ. 64
6.1.1. Οι αίθουσες και η μόνιμη έκθεση	σελ. 68
6.1.2. Εκπαιδευτικά Προγράμματα	σελ. 72

6.2.	Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα: "Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη"	σελ. 75
6.2.1	Σχεδιασμός και υλοποίηση	σελ. 75
6.2.2	Περιγραφή και Εφαρμογή	σελ. 82

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ / ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

7.1.	Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα – Μεθοδολογικές επιλογές	σελ. 97
7.2.	Επιλογή δείγματος	σελ. 98
7.3.	Περιορισμοί έρευνας	σελ. 98
7.3.1.	Περιγραφή έρευνας και Ανάλυση Συνέντευξης από την υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ. Π.Π.	σελ. 99
7.3.2.	Περιγραφή έρευνας και Ανάλυση ερωτηματολογίου προς εκπαιδευτικούς	σελ. 104
7.3.3.	Περιγραφή έρευνας και Ανάλυση ερωτηματολογίου προς εμπυχωτές	σελ. 118
7.4.	Γενικά συμπεράσματα της αξιολόγησης	σελ. 130
7.5.	Επίλογος/Συμπεράσματα	σελ. 133

	Βιβλιογραφία	σελ. 136
--	---------------------	----------

	Παραρτήματα	σελ. 146
--	--------------------	----------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αποτελεί μία έρευνα χρόνων στο πλαίσιο των προπτυχιακών μου σπουδών. Η ενασχόληση με τη συγκεκριμένη θεματική προέκυψε από το ενδιαφέρον μου σχετικά με την επιστήμη της μουσειοπαιδαγωγικής και γενικότερα την εκπαιδευτική δράση των μουσείων. Ειδικότερα, κατά την ολοκλήρωση της πρακτικής μου άσκησης στο Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών (Μ.Ε.Τ. Π.Π.) και γνωρίζοντας πια, στην πράξη ό,τι αφορά τα εκπαιδευτικά προγράμματα στο συγκεκριμένο μουσείο, μου δόθηκε η ευκαιρία να δημιουργήσω το δικό μου εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη». Ακόμα, μέσα από τη διαδικασία αυτή μου δόθηκε η ευκαιρία της έρευνας και της αξιολόγησης ενός εκπαιδευτικού προγράμματος που λειτουργεί εδώ και αρκετά χρόνια και ανήκει στις μόνιμες δράσεις του Μ.Ε.Τ. Π.Π.

Η σχέση που έχει αναπτυχθεί και συνεχίζει να αναπτύσσεται ανάμεσα στο κοινό και τα μουσεία τα τελευταία χρόνια, προσφέρει πολλά οφέλη και στις δύο πλευρές και, ιδιαίτερα, στην περίπτωση της σχέσης «μουσείου – σχολείου». Το μουσείο από την πλευρά του προσφέρει επιστημονικά τεκμηριωμένη γνώση, η οποία μέσα από τις δράσεις του, μετατρέπεται σε εμπειρική/βιωματική μάθηση. Από τη δική του πλευρά το σχολείο λειτουργεί ως γέφυρα που φέρνει τους μαθητές σε επαφή με το μουσείο και τους δίνει την ευκαιρία να γνωρίσουν τον διαφορετικό και ιδιαίτερο τρόπο μάθησης, μέσα από την βιωματική εμπειρία αλλά και την ψυχαγωγία.

Το σημείο “επαφής” και “συνάντησης” των δύο φορέων, σύμφωνα με την Ζαφειράκου (2000) είναι ότι και οι δύο οφείλουν να προσφέρουν γνώση, να προάγουν τον πολιτισμό, να διαμορφώνουν κοινωνική, πολιτισμική και εθνική συνείδηση, να αναπτύσσουν τις δεξιότητες των μαθητών και, τέλος, να διέπονται από βασικές αρχές τις οποίες υπηρετούν, θέτοντας πάντα εκπαιδευτικούς στόχους.

Έτσι, στην παρούσα εργασία, επέλεξα να ασχοληθώ με τη σχέση μουσείου–κοινού και μουσείου σχολείου σε συνάρτηση με τον εκπαιδευτικό ρόλο των μουσείων γενικότερα και μίας ιδιαίτερης κατηγορίας μουσείου, όπως είναι τα Πανεπιστημιακά Τεχνολογικά Μουσεία. Ειδικότερα, επέλεξα να εστιάσω στον εκπαιδευτικό χαρακτήρα του Μ.Ε.Τ. Π.Π. στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση και στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη».

Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα αγγίζει θέματα που αφορούν τις μουσειακές εργασίες και τα άτομα τα οποία εργάζονται και συνεργάζονται για να λειτουργήσει ένα μουσείο, και ειδικότερα το Μ.Ε.Τ. Π.Π. «Η έννοια της ψυχαγωγίας συνδέεται με την παροχή εμπειριών» (Νικονάνου, 2012: 77) έτσι, μέσω του βιωματικού χαρακτήρα των δραστηριοτήτων του προγράμματος, γίνεται προσπάθεια οι μαθητές να κατανοήσουν με ευχάριστο τρόπο «τι είναι» αλλά και «πώς λειτουργεί».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

1.1. Η εφαρμογή της Μουσειοπαιδαγωγικής

Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, εμφανίζεται μία αλλαγή στην αντίληψη της έννοιας του Μουσείου. Το Μουσείο έπαψε να αποτελεί έναν χώρο που ήταν κυρίως αφιερωμένος στη φύλαξη και έκθεση πολιτιστικών τεκμηρίων του παρελθόντος. Αναγνωρίστηκε η δυνατότητα του Μουσείου να λειτουργήσει και ως εκπαιδευτικός φορέας προς όφελος της κοινωνίας.

Οι αλλαγές που σημειώθηκαν τις τελευταίες δεκαετίες στον χώρο της Μουσειολογίας και η ανάδυση νέων διεπιστημονικών κλάδων, όπως η Μουσειοπαιδαγωγική, εισήγαγαν νέες αντιλήψεις που μετέβαλαν τη μορφή των μουσειακών εκθέσεων και την εκπαιδευτική δραστηριότητα. Μία από τις πιο σπουδαίες μεταβολές, που έχει οδηγήσει σε αλλαγή της αυτοσυνείδησης του ίδιου του μουσείου ως φορέα, είναι η μετατόπιση του κέντρου βάρους από το μουσείο και τα αντικείμενά του στον αποδέκτη όλων αυτών, τον επισκέπτη (Γκαζή, 2004). Σύμφωνα με τις ιδέες και τη στοχοθεσία της «νέας μουσειολογίας», στο επίκεντρο βρίσκεται ο άνθρωπος, η εμπειρία του εαυτού του αλλά και του περιβάλλοντός του. Μία ανθρωποκεντρική προσέγγιση που επηρέασε όλες τις λειτουργίες του Μουσείου τότε. Από τη χρονολογική διάταξη των εκθεμάτων περάσαμε στις θεματικές εκθέσεις. Από το μονοδιάστατο γραμμικό αφήγημα, στις πολλαπλές αφηγήσεις. Από τα έργα τέχνης, στα κατάλοιπα του καθημερινού βίου των ανθρώπων του παρελθόντος. Από την απομνημόνευση πληροφοριών και τον θαυμασμό των εκθεμάτων, στην κατανόηση, στην κριτική σκέψη/ανάλυση και στην ψυχαγωγική εμπειρία. Όλες αυτές οι αλλαγές είχαν ως αποτέλεσμα τη μετάβαση από το μουσείο–ναό σε ένα μουσείο που θα είναι χώρος στοχασμού και ψυχαγωγίας (Νάκου, 2009· Νικονάνου, 2012).

«Η μουσειοπαιδαγωγική θεωρείται ο «συνήγορος» των επισκεπτών (Hooper-Greenhill, 1994: 190) που δημιουργεί γέφυρες μεταξύ του μουσείου και του κοινού (Heiligenmann, 1986: 125), μεσολαβεί μεταξύ ιδεών και ανθρώπων, μεταξύ της επιστήμης και του κοινού, μεταξύ της μουσειακής πραγματικότητας και της πραγματικότητας των επισκεπτών (Rese, 1995: 174)» (Νικονάνου, 2012: 97).

Τη δεκαετία του '60 και του '70 στην Ευρώπη έγιναν προσπάθειες για να αναπτυχθεί και να καθιερωθεί το Μουσείο ως χώρος μάθησης αλλά και να θεσμοθετηθεί η Μουσειοπαιδαγωγική ως επιστημονικός κλάδος. Στην Ελλάδα, μόλις στα τέλη της δεκαετίας του '70 αναπτύχθηκαν εκπαιδευτικά προγράμματα στα μουσεία και μάλιστα τα πρώτα χρόνια απευθύνονταν αποκλειστικά σε σχολικές ομάδες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Νικονάνου, 2012).

Σήμερα, ο ευρύτερα αναγνωρισμένος επαγγελματικός ορισμός του Μουσείου, όπως διατυπώθηκε το 2007 στον κανονισμό του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων, ICOM (1946), μας υποδεικνύει τον διευρυμένο ρόλο του: «Το Μουσείο είναι ένας μη κερδοσκοπικός μόνιμος θεσμός/οργανισμός (institution) στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοιχτός στο κοινό, ο οποίος αποκτά, συντηρεί, ερευνά, προβάλλει και εκθέτει την υλική και άυλη κληρονομιά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντός της, με στόχο την εκπαίδευση, μελέτη και ψυχαγωγία» (“Βασικές Έννοιες της Μουσειολογίας”, 2014: 89). Σε αυτήν τη μετάβαση λοιπόν, καθοριστικό ρόλο έπαιξε τόσο η ίδρυση του ICOM όσο και των Διεθνών Επιτροπών του, στις οποίες διερευνώνται, μελετώνται και προβάλλονται ποικίλα θέματα, γενικά ή πιο εξειδικευμένα, τα οποία απασχολούν την παγκόσμια μουσειακή κοινότητα. Αξίζει να αναφερθεί η Επιτροπή για την Εκπαιδευτική και την Πολιτιστική Δράση στα Μουσεία (Committee of Education and Cultural Action–CECA) που λειτουργεί στους κόλπους του Ελληνικού Τμήματος του ICOM από το 1986 (ενημερωτικό δελτίο ICOM, 2004: 7-10) και αποτελεί σημαντικό όργανο συσπείρωσης των ανθρώπων των μουσείων, συγκεντρώνοντας ενδιαφερόμενους σε παγκόσμιο επίπεδο, με αποτέλεσμα την ενίσχυση της πορείας προς την εδραίωση της Μουσειοπαιδαγωγικής Επιστήμης.

Χωρίς δεύτερη σκέψη, το Μουσείο, πλέον, αποτελεί ένα περιβάλλον μάθησης και εκπαίδευσης με αναγνωρισμένη αξία και θέση στην κοινωνία. Πολλά μουσεία ανά τον κόσμο έχοντας σκοπό να αυξήσουν την επισκεψιμότητά τους και να προσελκύσουν νέες ομάδες κοινού, αναθεωρούν τους στόχους τους και εμπλουτίζουν τον ρόλο τους. Έτσι, λοιπόν, η Μουσειοπαιδαγωγική αναπτύσσεται τόσο από ανάγκη για επανακαθορισμό του ρόλου των μουσείων και για το “άνοιγμά” τους στη κοινωνία, στο ευρύ κοινό, όσο και λόγω του ενδιαφέροντος του κοινού για τα μουσεία και για τους χώρους πολιτισμικής αναφοράς, γενικότερα.

Η προσπάθεια από την πλευρά του μουσείου ήταν να παρέχει σε όλους τους επισκέπτες του δυνατότητα επικοινωνίας, έμπνευσης και δημιουργίας. Ακόμα, δυνατότητα απόκτησης δεξιοτήτων, ερεθισμάτων, κινήτρων για έρευνα, εξέλιξη, δράση και, τέλος, γνώση. Το μουσείο, από έναν ψυχρό χώρο, όπου ο επισκέπτης λειτουργούσε με παθητικό τρόπο, εξελίσσεται σε έναν “ζωντανό” χώρο. Με πιο απλά λόγια, ο επισκέπτης, ο οποίος, μέχρι πρότινος, καταλάωνε πληροφορίες και εικόνες, τώρα έχει πλέον ενεργή συμμετοχή στα δρώμενα του μουσείου, εμπλουτίζοντας τις γνώσεις του, αναπτύσσοντας κριτική σκέψη, ώστε να δομήσει ο ίδιος τα δικά του νοήματα.

Πολλοί μελετητές υποθέτουν ότι η Μουσειοπαιδαγωγική μπορεί να αναπτυχθεί μόνο σε μεγάλα, «υψηλού επιπέδου» μουσεία, όπου παρέχονται οι βέλτιστες συνθήκες. Παρ’ όλα αυτά, κάθε είδος μουσειακού ιδρύματος έχει τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά του. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι επιθυμητό να ενσωματωθεί η μουσικοπαιδαγωγική και πολιτιστική-εκπαιδευτική δραστηριότητα μουσείων διαφόρων τύπων και διοικητικών επιπέδων είτε πρόκειται για ομοσπονδιακό, περιφερειακό, δημοτικό, ιδιωτικό επίπεδο είτε για επίπεδο εποπτευόμενο από ένα συγκεκριμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Τα μουσεία, των οποίων η λειτουργία είναι η διαφύλαξη και η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, στοχεύουν πια, όχι μόνο στη διατήρηση, τη συλλογή και την εξέταση διαφόρων αντικειμένων, αλλά και στην επιρροή της κοινωνίας, μέσω της μάθησης, της μελέτης, της δημιουργίας, της ψυχαγωγίας, λειτουργώντας ως αρωγός στην αυτοδιάθεση και στην αυτοπραγμάτωση των ανθρώπων. Επίσης, σύμφωνα με τον Frank Oppenheimer (Αμερικανός σωματιδιακός φυσικός, καθηγητής φυσικής στο Πανεπιστήμιο του Κολοράντο και ιδρυτής του Exploratorium στο Σαν Φρανσίσκο), μέσα στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, η διάδοση του πολιτισμού έχει μεγάλη σημασία και τα μουσεία μπορούν να διαδραματίσουν κυρίαρχο ρόλο σε αυτήν την κατεύθυνση. Είναι λάθος να θεωρείται ότι η συντήρηση του πολιτισμού είναι διαφορετική από τη διάδοσή του μέσω της εκπαίδευσης (Οικονόμου, 1996).

Η ενεργή σύνδεση του μουσείου με τη σύγχρονη κοινωνία οδηγεί σε σημαντική διεύρυνση της εκπαιδευτικής του λειτουργίας. Τα μουσεία γίνονται όλο και πιο δημοφιλή σε όλο τον κόσμο, ωστόσο οι αλλαγές ποιότητας στο μοντέλο σχέσης μουσείου–επισκέπτη φαίνονται πολύ πιο σημαντικές. Η ένταξη του μουσείου στον

κοινωνικό χώρο έχει προκαλέσει την έντονη ανάπτυξη της Μουσειοπαιδαγωγικής, γεγονός που δίνει ιδιαίτερη προσοχή στη δημιουργική συνεργασία μεταξύ των μουσειοπαιδαγωγών/εμπυχωτών του μουσείου και των επισκεπτών. Με λίγα λόγια, η επιστήμη της μουσειοπαιδαγωγικής είναι η μεθοδολογική βάση για ειδικά προγράμματα και δράσεις, λαμβάνοντας υπόψη ψυχοπαιδαγωγικά και κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά του κοινού του μουσείου. Η δημιουργία διαδραστικών εκθέσεων και η εφαρμογή σύγχρονων μουσειοπαιδαγωγικών τεχνολογιών επιτρέπουν στο κοινό να έχει ενεργή συμμετοχή, να αλληλεπιδρά, να αναπτύσσει κριτική σκέψη. Σκοπός είναι ο επισκέπτης να μπορεί να αντιληφθεί και να κατανοήσει τις πληροφορίες που λαμβάνει μέσω ενός νέου, σύγχρονου τρόπου που παρέχει την εξοικείωση με το πολιτιστικό-εκπαιδευτικό περιβάλλον ενός μουσείου.

Σήμερα, ο ενοποιημένος χώρος του μουσείου εδραιώνεται και ο κοινωνικοπολιτιστικός ρόλος των μουσείων είναι εμφανής. Τα ιδρύματα υποστηρίζουν την εξωτερική εκπαιδευτική τους λειτουργία δημιουργώντας ειδικές εσωτερικές οργανωτικές δομές. Για τον σκοπό αυτό, δημιουργούνται στα μουσεία τμήματα εκπαιδευτικών δράσεων, εργαστηρίων και εκδηλώσεων, γενικότερα, (παρουσιάσεις, θεματικοί διαγωνισμοί, φεστιβάλ κ.ά.), ώστε να σχηματίσουν ένα σύστημα αλληλένδετων οργανωτικών και επικοινωνιακών διαύλων. Τέτοιες εκδηλώσεις οργανώνονται σε όλο τον κόσμο, ευνοώντας την εντατικοποίηση της μουσειακής ζωής και την εδραίωση της σχέσης των μουσείων με το κοινό.

Το αντικείμενο της Μουσειοπαιδαγωγικής αποτελεί κατά κύριο λόγο την επικοινωνία του Μουσείου με τους επισκέπτες, είτε αυτή είναι έμμεση είτε είναι άμεση. Σε αυτό το πλαίσιο, περιλαμβάνονται εκπαιδευτικές δράσεις, εκπαιδευτικές εκθέσεις, έντυπα, μουσειοσκευές, ξεναγήσεις, διαλέξεις, εκδηλώσεις, όπως σεμινάρια, καθώς, επίσης και διδακτικές παρουσιάσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα-δράσεις, βιωματικά εργαστήρια (Φιλίππουπολίτη, 2015). Αρχικά, στη μουσειακή πραγματικότητα προσαρμόστηκαν τα παραδοσιακά μοντέλα επικοινωνίας που πρότειναν οι επικοινωνιολόγοι [(Πομπός-Μέσο-Δέκτης)-(Cameron, 1968)]. Σιγά-σιγά, όμως, οι μουσειολόγοι επεξεργάστηκαν πιο εξειδικευμένα μοντέλα που λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαιτερότητες της μουσειακής επικοινωνίας και κυρίως το γεγονός ότι πρόκειται για μία περίπλοκη και πολυδιάστατη διαδικασία [Μοντέλο της Ολιστικής Επικοινωνίας της Hooper-Greenhill (1994: 50-53)]. Καταλήγουμε, λοιπόν, πως με τον όρο

«επικοινωνία» δεν εννοούμε μόνο την προσέγγιση ευρύτερου κοινού και διαφορετικών κοινοτήτων με στόχο τη συμμετοχή τους στις μουσειακές δραστηριότητες. Αναφερόμαστε σε μία ουσιαστική και ενεργή συμμετοχή του κοινού στα μουσειακά και πολιτιστικά δρώμενα ως (συν)διαμορφωτές των περιεχομένων τους. Όπως και στην ενδοεπικοινωνία του ίδιου του φορέα, την “εσωτερική” επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των επαγγελματιών του μουσείου.

1.2. Μουσειοπαιδαγωγική

1.2.1. Εννοιολογική αποσαφήνιση

Ο χώρος του μουσείου παρέχει την υψηλότερη δυνατή προσβασιμότητα, διαφάνεια, ποικιλία περιεχομένου και τρόπων επικοινωνίας με τα εκθέματά του. Σύμφωνα με την κοινωνική του αποστολή, κάθε μουσείο, ανεξάρτητα από το είδος, τον τύπο και τη θέση του στην κοινωνία (δημόσιο/ιδιωτικό μουσείο), οφείλει να εκτελεί πολιτιστική-εκπαιδευτική λειτουργία. Η Μουσειοπαιδαγωγική ακολουθεί σταθερά τους γενικούς πολιτιστικούς κανόνες και τους εφαρμόζει ενεργά στις συνθήκες του σύγχρονου μουσείου. Όπως η έννοια του «Μουσείου» δεν έχει παραμείνει στατική στο πέρασμα των χρόνων, έτσι και οι έννοιες της μουσειακής εκπαίδευσης-μάθησης και ό,τι αυτό τη χαρακτηρίζει, αναδιαμορφώνονται σημαντικά και σε βάθος, εξελίσσονται και διευρύνονται διαρκώς, συμπεριλαμβάνοντας και αντανακλώντας τις ανάγκες και την πολυπλοκότητα της κοινωνίας.

Ένας ορισμός που θα μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε για τη Μουσειοπαιδαγωγική είναι ότι πρόκειται για εφαρμοσμένη παιδαγωγική σε ένα οργανωμένο περιβάλλον, όπως είναι ο χώρος του μουσείου, η οποία δέχεται επιρροές τόσο από την παιδαγωγική όσο και από τις εξελίξεις που συντελούνται στον χώρο των μουσείων. Έχοντας, πάντα, πρόθεση να λειτουργεί ως διαμεσολαβητής και να δημιουργεί “γέφυρες” μεταξύ των επισκεπτών (είτε είναι πραγματικοί είτε είναι πιθανοί, είτε πρόκειται για παιδιά είτε για ενήλικες), των μουσειακών εκθεμάτων και των μουσείων με στόχο τόσο τη γνωστική και συναισθηματική ανάπτυξη όσο και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους, μέσα από τη βιωματική εμπειρία, έτσι ώστε σταδιακά να έχουν όλο και λιγότερο την “ανάγκη” της Μουσειοπαιδαγωγικής (Heiligemann, 1986; Νικονάνου, 2012).

Η μουσειοπαιδαγωγική είναι ένας ιδιαίτερος κλάδος που απαιτεί τη συνεργασία της μουσειολογίας και της παιδαγωγικής. Από την πλευρά της μουσειολογίας, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι αναπτύχθηκε για να προσελκύσει κοινό στο μουσείο, να αναπτύξει και να εξελίξει τη σχέση μεταξύ τους, ενώ, από την πλευρά της παιδαγωγικής του μουσείου, στόχος είναι η γνώση μέσα από μία σειρά διαφορετικών “εργαλείων” μάθησης από αυτά που παρέχονται στο σχολείο. Η μουσειοπαιδαγωγική αξιοποιεί στοιχεία από την ψυχολογία της μάθησης, τη σχολική και προσχολική παιδαγωγική, την ειδική αγωγή, καθώς και άλλους κλάδους της παιδαγωγικής που ασχολούνται με την εκπαιδευτική διαδικασία (Νικονάνου, 2007).

Στο σημείο αυτό, καλό θα ήταν να σημειωθεί πως, παρότι η παιδαγωγική στην εκπαίδευση σχετίζεται περισσότερο με την παιδική ηλικία και την ανατροφή (Desvallees and Mairesse, 2014), η παιδαγωγική του μουσείου δεν απευθύνεται μόνο στα παιδιά, αλλά αφορά όλες τις ηλικίες και τις κατηγορίες των επισκεπτών.

Σημαντική παράμετρος για την καθιέρωση του εκπαιδευτικού χαρακτήρα του μουσείου και κατ’ επέκταση της Μουσειοπαιδαγωγικής επιστήμης, αποτελεί η ανάπτυξη στενών συνεργασιών μεταξύ του Μουσείου και του Σχολείου. Η συνεργασία μουσείου–σχολείου, βέβαια, όπως αναφέρει ο Dr. K. P. Busse (Γερμανός πανεπιστημιακός καθηγητής) (2007: 26), είναι δύσκολη. «Δεν μπορούν όλα τα μουσειακά περιεχόμενα να ανταποκρίνονται απόλυτα στα αναλυτικά προγράμματα όπως επίσης ό,τι διδάσκεται στο σχολείο να το επεξεργαζόμαστε και στο μουσείο» (Νικονάνου, 2015: 105). Ο βασικότερος στόχος της συνεργασίας αυτής είναι η δημιουργία προϋποθέσεων για εποικοδομητικές εκπαιδευτικές εφαρμογές και όχι τα μουσεία να γίνουν σχολεία.

Η συνεργασία της «τυπικής» εκπαίδευσης με την «άτυπη» εκπαίδευση στον χώρο του μουσείου μπορεί να αποτελεί δυναμική διαδικασία που συμβάλλει στην πιο ολοκληρωμένη καλλιέργεια του ατόμου. Μπορεί να περιλαμβάνει πολλές πολιτιστικές κατευθύνσεις:

- εξοικείωση με τον κόσμο του πολιτισμού
- άντληση πληροφοριών
- υποστήριξη σχολικών μαθημάτων
- κατανόηση της ζωής και της λειτουργίας των μουσείων

- δημιουργική ανάπτυξη ενός ατόμου και επιτυχημένη κοινωνική και πολιτιστική προσαρμογή του στη σύγχρονη πραγματικότητα (Milovanov, Nikitina, Sokolova and Sergeyeva, 2017).

Μέσω αυτής της συνεργασίας επιτυγχάνεται, λοιπόν, ένας κοινός στόχος που με απλά λόγια είναι η μετάδοση και η κατάκτηση της γνώσης. Για την επίτευξη του κοινού αυτού στόχου, κάθε ίδρυμα χρησιμοποιεί έναν διαφορετικό τρόπο μάθησης. Έτσι, από τη μία, έχουμε το σχολείο, που ανήκει στην κατηγορία της “τυπικής” εκπαίδευσης και από την άλλη, το μουσείο, στην κατηγορία της “μη τυπικής” ή “άτυπης” εκπαίδευσης. Το μουσείο ανήκει σε αυτήν την κατηγορία αφού προσφέρει μάθηση μέσω των αντικειμένων/εκθεμάτων και των δράσεών του, σε αντίθεση με την “τυπική εκπαίδευση” (το σχολείο) όπου «διδάσκει» μέσω βιβλίων (Γκότσης, 2018α). Ακόμα, μία βασική διαφορά εντοπίζεται στα κίνητρα που έχουν οι μαθητές σε κάθε περίπτωση. Συγκεκριμένα, στο σχολείο, το σημαντικότερο κίνητρο για την απόκτηση γνώσης είναι η βαθμολογία, ενώ, στο μουσείο, το κυριότερο κίνητρο είναι, ίσως, η ενεργή συμμετοχή στις ειδικά διαμορφωμένες δράσεις και η κατάκτηση του στόχου (γνώση) μέσα από την εμπειρία.

Οι περισσότεροι επισκέπτες θεωρούν το μουσείο είτε ως ένα μέρος όπου μπορούν να εξοικειωθούν με ένα αντικείμενο, μια συλλογή ή μια έκθεση είτε ως ένα μέρος όπου είναι δυνατόν να επεκτείνουν τις γνώσεις τους, να περάσουν χρόνο «πνευματικά αναπτυσσόμενοι». Η Μουσειοπαιδαγωγική εξελίσσεται συνεχώς με στόχο να προσφέρει τη μέγιστη μουσειακή εμπειρία. Κάθε χρόνο, υπάρχοντα αλλά και νέα μουσεία διαμορφώνουν τον εκπαιδευτικό τους χαρακτήρα και γίνονται «χώροι διαφώτισης» στο πλαίσιο της “μη τυπικής”, “άτυπης” και συμπληρωματικής εκπαίδευσης.

Ένας από τους σημαντικότερους μηχανισμούς διάδοσης της επιστημονικής γνώσης μπορεί να επιτευχθεί μέσω των λεγόμενων “άτυπων” μορφών εκπαίδευσης (Κολιόπουλος, 1997). Η «άτυπη» εκπαίδευση προσφέρει εναλλακτικές παιδαγωγικές δραστηριότητες και μεθόδους που υποβοηθούν και συμπληρώνουν το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα (Ψύλλος και Καριώτογλου, 1996).

Στη σύγχρονη εποχή, η δραστηριότητα ενός μουσείου δεν αφορά μόνο τη δημιουργία πολιτισμικού κεφαλαίου και τη διοργάνωση εκδρομών και εκθέσεων. Απαιτεί, επίσης, μια σοβαρή έρευνα και εκπαιδευτικό έργο. Μια τέτοια προσέγγιση οδηγεί σε

επιστημονική κατανόηση των σκοπών και των στόχων της πολιτιστικής-παιδαγωγικής δραστηριότητας του μουσείου, η οποία ενθαρρύνει διάφορα πολιτιστικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα να συντονίσουν τις προσπάθειές τους. Δεν πρέπει μόνο οι καινοτομίες και οι καινοτόμες ιδέες να αποτελούν κορυφαία προτεραιότητα, αλλά και η έγκαιρη ερμηνεία των μουσειακών αντικειμένων είναι εξίσου σημαντική.

Στο πλαίσιο αυτό της “μη τυπικής” ή αλλιώς “άτυπης” εκπαίδευσης, μία βασική τάση της σύγχρονης μουσειολογίας και μουσειοπαιδαγωγικής είναι να προσεγγίζει και να ερμηνεύει τα αντικείμενα του υλικού πολιτισμού ως “κείμενα” που παράγουν περισσότερα από ένα νοήματα. Πιο απλά, τα ίδια τα αντικείμενα γίνονται αντιληπτά ως διαμεσολαβητικά πολιτισμικά εργαλεία που, χωρίς να υποβαθμίζεται η πολυσημία τους, μπορούν να προσφέρουν βιωματική “εμπειρία” του παρελθόντος και να ενθαρρύνουν υψηλού επιπέδου νοητικές δραστηριότητες (Μπούνια και Νικονάνου, 2008· Νικονάνου, 2015).

Όσον αφορά τα μουσειακά αντικείμενα, τα βασικά τους νοήματα βασίζονται σε δύο παράγοντες:

1. Το ιστορικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργήθηκαν τα αντικείμενα, όπως ακόμα και σε μεταγενέστερα πλαίσια μέσα στα οποία ενδεχομένως εντάχθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν. Αυτά σχετίζονται με τα υλικά και την τεχνολογία κατασκευής, τον δημιουργό, τη χρήση, τον κοινωνικό τους ρόλο και γενικότερα ό,τι αφορά την ιστορική τους αξία.
2. Τον σύγχρονο παρατηρητή του μουσειακού αντικειμένου, της προσωπικότητας και της διανοητικής του σκέψης, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από τις ατομικές του εμπειρίες και το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει.

Έτσι γίνεται κατανοητό πως δεν υπάρχει παρατηρητής που προσλαμβάνει “αντικειμενικά” και “ουδέτερα” τη γνώση που φέρει ένα αντικείμενο, όπως φυσικά δεν είναι “αντικειμενική” και “αδιαμεσολάβητη” και η ίδια η γνώση του αντικειμένου (Μπούνια και Νικονάνου, 2008).

Η μελέτη των αντικειμένων αποτελεί μία παιδαγωγική διαδικασία μέσα από την οποία οι επισκέπτες ενός μουσείου έχουν την ευκαιρία να παρατηρήσουν, να αποκτήσουν γνώσεις, να συγκρίνουν ακόμα και να διατυπώνουν υποθέσεις, ερμηνείες και να αναπτύσσουν κριτική “ματιά”. Επίσης, μπορούν να κατανοηθούν ζητήματα χρονολογίας, εξέλιξης, συνέχειας, αλλαγής κλπ. (Γκότσης, 2018β). Μέσα από τα στοιχεία και τη μελέτη του υλικού πολιτισμού, οι επισκέπτες μπορούν να επαναπροσδιορίσουν τον κόσμο γύρω τους. Με αυτόν τον τρόπο, τα αντικείμενα καθίστανται φορείς πολλαπλών χρήσεων που μπορούν να “πουν” πολλές ιστορίες, καλώντας τους ανθρώπους να αναλογιστούν θέματα που σχετίζονται με τη συλλογική, αλλά και πολιτιστική τους ταυτότητα.

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί πως αυτή η θεώρηση βασίζεται στις σύγχρονες παιδαγωγικές του «κονστрукτιβισμού», σύμφωνα με τον οποίο η μάθηση είναι μία διαδικασία προσαρμογής στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, όπου η γνώση κατασκευάζεται ενεργητικά από το άτομο και δεν συλλαμβάνεται παθητικά από το περιβάλλον. Η γνώση κατά τη διαδικασία αυτή, χρησιμεύει για την οργάνωση του κόσμου μας και όχι της “αντικειμενικής πραγματικότητας”. Είναι, με λίγα λόγια, μία ενεργητική διαδικασία, ατομικά και κοινωνικά προσδιορισμένη. Κατά τη διαδικασία αυτή, το κοινωνικό, γνωστικό, αξιακό και πολιτισμικό υπόβαθρο του μαθητή/επισκέπτη παίζει καθοριστικό ρόλο στη διανοητική και συναισθηματική σχέση που θα αναπτύξει μέσα από την επαφή του με τα κατάλοιπα του παρελθόντος. Ωστόσο, εξίσου σημαντικό ρόλο παίζει ο τρόπος μάθησης είτε αυτός αφορά τον δάσκαλο/εκπαιδευτή είτε τον υπεύθυνο οργάνωσης εκθέσεων και εκπαιδευτικών δράσεων. Αυτό συμβαίνει γιατί μπορούν να επηρεάσουν τη διαδικασία, και ειδικά στην περίπτωση μίας μουσειακής έκθεσης ή δράσης. Στην περίπτωση αυτή, ο μαθητής/επισκέπτης λαμβάνει γνώσεις μέσα από τη βιωματική εμπειρία, αλλά επίσης παροτρύνεται να κατασκευάσει τα δικά του νοήματα (Black, 2009; Νικονάνου, 2012).

Στο παρελθόν, αρκετά μουσεία στην Ελλάδα σχεδίαζαν και υλοποιούσαν εκπαιδευτικές δράσεις που είχαν σχεδόν αποκλειστικό αποδέκτη σχολικές ομάδες. Έτσι, αντίθετα με την αντίληψη της Μουσειοπαιδαγωγικής ως επιστήμη που απευθύνεται σε όλες τις πιθανές ομάδες επισκεπτών ενός μουσείου, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, είχε σχηματιστεί η αντίληψη πως η δυνατότητα συμμετοχής σε τέτοιου είδους δράσεις ήταν αποκλειστικό “προνόμιο” μαθητών της πρωτοβάθμιας

και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτή η αντίληψη σήμερα αρχίζει να εξαλείφεται και σιγά σιγά να γίνεται πλήρως αντιληπτή η προσπάθεια της Μουσειοπαιδαγωγικής, μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, να προσελκύσει και να κρατήσει αμείωτο το ενδιαφέρον κάθε επισκέπτη, ανεξάρτητα από την ηλικία και το κοινωνικό του υπόβαθρο.

Η αναγνώριση της εκπαίδευσης ως ειδικής εκπαιδευτικής λειτουργίας του μουσείου είναι φαινόμενο του 20ού αιώνα με τους περισσότερους Ευρωπαίους επιστήμονες να πιστεύουν ότι η έννοια «Μουσειοπαιδαγωγική» εμφανίστηκε για πρώτη φορά και εμπλούτισε το ακαδημαϊκό λεξιλόγιο στη γερμανική αυτοκρατορία (Museumspadagogik) στις αρχές του 20ού αιώνα (Δεληγιάννης, 1999). Η επεξεργασία του συνδέθηκε με εξέχοντες μελετητές όπως οι A. Lichtwark, G. Kerschensteiner, A. Reichwein, K. H. Jacob-Friesen και G. Freudenthal. Αρχικά, ο όρος «Μουσειοπαιδαγωγική» όρισε μια περιοχή εκπαιδευτικής δραστηριότητας επικεντρωμένης σε μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Milovanov, Nikitina, Sokolova and Sergejeva, 2017).

Τα πρώτα χρόνια της καθιέρωσης της «μουσειακής εκπαίδευσης», η λέξη «εκπαίδευση» δεν είχε θετικό πρόσημο, καθώς υπονοούσε την υποχρεωτική, τυπική μετάδοση γνώσεων και αντί αυτής πολλοί επαγγελματίες στον χώρο του μουσείου χρησιμοποίησαν τον όρο «ερμηνεία» (Hein, 2001).

Στο λεξικό «Βασικές Έννοιες της Μουσειολογίας» του ICOFOM (International Committee for Museology) στο λήμμα «Εκπαίδευση» (Desvallees and Mairesse, 2014: 50-52) συναντάμε τους εξής όρους με τις επεξηγήσεις τους:

Εκπαίδευση:

- Είναι η ανάπτυξη των ανθρώπων και των δεξιοτήτων τους με την εφαρμογή των κατάλληλων μέσων.
- Είναι η ενεργή καλλιέργεια ηθικών, σωματικών, πνευματικών και επιστημονικών αξιών και γνώσεων.
- Είναι η γνώση, η τεχνογνωσία, το «είμαι» και το «ξέρω πώς να είμαι».

- Σχετίζεται τόσο με το μυαλό όσο και με την καρδιά και νοείται ως γνώση την οποία επιδιώκουμε να επικαιροποιούμε, ώστε να επιτύχουμε κατανόηση και ατομική επανεπένδυση.

Μουσειακή Εκπαίδευση:

- Είναι ένα σύνολο αξιών, γνώσεων και πρακτικών που έχουν ως στόχο να διασφαλίσουν την ανάπτυξη του επισκέπτη.
- Είναι μια διαδικασία πολιτιστικής καλλιέργειας που βασίζεται σε παιδαγωγικές μεθόδους ανάπτυξης, πραγμάτωσης και απόκτησης νέων γνώσεων.
- Είναι η κινητοποίηση της γνώσης που πηγάζει από το μουσείο με στόχο την ανάπτυξη και αυτοπραγμάτωση των ατόμων μέσω της αφομοίωσης αυτής της γνώσης, της ανάπτυξης νέων αισθητηρίων και της απόκτησης νέων εμπειριών.

Μουσειακή Μάθηση:

- Είναι η ενέργεια της αντίληψης, αλληλεπίδρασης και αφομοίωσης ενός αντικειμένου από ένα άτομο, η οποία οδηγεί στην απόκτηση γνώσης ή στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ή νοοτροπιών.

Μουσειοπαιδαγωγική:

- Περικλείει όλες τις δραστηριότητες που μπορεί να προσφέρει ένα μουσείο, ανεξάρτητα από την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο ή το κοινωνικό υπόβαθρο του κοινού.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η έννοια της εκπαίδευσης (είτε είναι τυπική, μη τυπική ή άτυπη) είναι ευρεία και στοχεύει στην απόκτηση γνώσεων, την καλλιέργεια και την ανάπτυξη δεξιοτήτων με στόχο την αυτονόμηση του ατόμου. Η έννοια της μάθησης αναφέρεται σε εμπειρίες και γνώσεις που συγκεντρώνει το άτομο καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του και, συγκεκριμένα, η μάθηση στον μουσειακό χώρο, σχετίζεται με τον «ιδιαιτέρο τρόπο με τον οποίο ο κάθε επισκέπτης αφομοιώνει το εκάστοτε θέμα» (Desvallees και Mairesse, 2014).

Ωστόσο, μελέτες των τελευταίων δεκαετιών, έχουν δώσει σημαντικά στοιχεία για τις διαδικασίες μάθησης που λαμβάνουν χώρα στο μουσείο. Ως αποτέλεσμα αυτών, το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών στρέφεται από το μουσείο ως «εκπαιδευτικό περιβάλλον» στο μουσείο ως «μαθησιακό περιβάλλον» (Φιλιππουπολίτη, 2015: 28). Έτσι, παρατηρείται πως αντί του όρου «μουσειακή εκπαίδευση», υιοθετείται όλο και πιο συχνά ο όρος «μουσειακή μάθηση», καθώς εκφράζει τις σύγχρονες “ανοιχτές” μαθησιακές διαδικασίες και ταυτόχρονα εναρμονίζεται και με τη διεθνή ορολογία και βιβλιογραφία. Παρ’όλα αυτά, το μουσείο ως πηγή μάθησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί και να εξυπηρετήσει σκοπούς της τυπικής εκπαίδευσης, όπως για παράδειγμα στο πλαίσιο μίας καθοδηγούμενης εμπειρίας μίας σχολικής ομάδας, από τον διδάσκοντα, ως μέρος καθορισμένης σειράς μαθημάτων.

Καταλήγουμε, λοιπόν, πως η έννοια της «εκπαίδευσης», παραδοσιακά, παραπέμπει σε ένα συστηματικό εκπαιδευτικό πλαίσιο που προϋποθέτει κάποιου είδους “υποχρέωση”. Στον αντίποδα, η έννοια της «μάθησης» θεωρείται αποτέλεσμα ελεύθερης επιλογής. Έτσι, ο όρος «μουσειακή μάθηση» αντικατοπτρίζει καλύτερα το εύρος και τη φιλοσοφία των σύγχρονων μουσειοπαιδαγωγικών μεθόδων. Ίσως, θα ήταν ορθότερο να πούμε πως η μουσειοπαιδαγωγική είναι μια παιδαγωγική του «ανοιχτού εκπαιδευτικού χώρου».

Η διευρυμένη έννοια της μουσειακής μάθησης, με ιδιαίτερη έμφαση στην εμπειρία και την ψυχαγωγία, έχει επηρεάσει τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα του μουσείου και τις πρακτικές της μουσειοπαιδαγωγικής. Η διαδρομή της μουσειοπαιδαγωγικής από την εμφάνισή της έως και σήμερα έχει αντιμετωπίσει πολλές προκλήσεις και αλλαγές, αποδεικνύοντας ότι δεν είναι μόνο ένας ευρύς και απαιτητικός τομέας αλλά διαρκώς εξελισσόμενος και αναπροσαρμοζόμενος. Στο επόμενο κεφάλαιο ακολουθεί η ιστορική αναδρομή της μουσειοπαιδαγωγικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

2.1. Η Γέννηση και η εξελικτική πορεία της Μουσειοπαιδαγωγικής

Στον πυρήνα του σύγχρονου μουσείου η έννοια της εκπαίδευσης είναι κεντρικής σημασίας. Η μουσειακή εκπαίδευση-μάθηση, ωστόσο, έχει διανύσει μακρά πορεία μέχρι την καθιέρωση και την αναγνώρισή της ως ιδιαίτερης μουσειακής λειτουργίας. Μίας μουσειακής λειτουργίας, η οποία είναι συνδεδεμένη με τον παιδευτικό και κοινωνικό ρόλο του μουσείου και σε άμεση συνάρτηση με το κοινό του.

Το «πότε» και το «πού» ξεκινάει, όμως, η μουσειακή εκπαίδευση-μάθηση είναι δύσκολο να καθοριστεί, καθώς η απάντηση σχετίζεται με διαφορετικά ερωτήματα. Ως αφετηρία θα πρέπει να οριστεί η δημιουργία των πρώτων παιδαγωγικών δράσεων ή μήπως η ίδρυση ειδικών εκπαιδευτικών τμημάτων στα μουσεία; Ή εναλλακτικά η εποχή που η μουσειοπαιδαγωγική αποκτά παιδαγωγικές αρχές και ιδεολογικό προσανατολισμό; Παρότι όλες οι παραπάνω θέσεις παρέχουν λογικές αφετηρίες, οι προσπάθειες να αναζητηθούν οι «ρίζες» της μουσειακής εκπαίδευσης, μας οδηγούν στη γέννηση του ίδιου του μουσείου (Protas, 2019).

Στην παρούσα ενότητα, θα γίνει μία αναφορά στην ιστορία της μουσειοπαιδαγωγικής στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ, καθώς ακολουθούν μια σχεδόν παράλληλη εξελικτική πορεία.

«Ο 18^{ος} αιώνας σηματοδοτείται από τη δημιουργία του “μοντέρνου” (για τα δεδομένα της εποχής) μουσείου ως προς δύο βασικές παραμέτρους: τη σχέση του με το κοινό και την ανάπτυξη ενός θεωρητικού πλαισίου για τη λειτουργία του (Flügel, 2005: 46)» (Νικονάνου, 2012: 30). Παρότι η κεντρική αποστολή των μουσείων μεριμνά για τις συλλογές, παρατηρείται ότι υπό την επίδραση των ιδεών του Διαφωτισμού (1688-1789), πολλά μουσεία, σε μία προσπάθεια «εκδημοκρατισμού», εκφράζουν την πρόθεσή τους να “ανοίξουν” τις συλλογές τους σε ένα ευρύτερο κοινό. Υποστηρίχθηκε ότι ο κόσμος στο σύνολό του μπορεί να κατανοηθεί και πως όλοι οι άνθρωποι πλέον θεωρούνται εξίσου λογικοί και ικανοί να μορφωθούν (Dech, 2003). «Σε αυτήν τη βάση, το μοντέρνο μουσείο του 18^{ου} αιώνα επιδιώκει την παροχή

δυνατοτήτων πρόσβασης στο μη ειδικό κοινό με στόχο τη μόρφωσή του» (Νικονάνου, 2012: 30).

Ενδεικτικά, παρακάτω γίνεται αναφορά σε δύο περιπτώσεις ευρωπαϊκών μουσείων και ενός αμερικανικού, τα οποία ανέπτυξαν ένα πρώιμο παιδαγωγικό σκεπτικό ως προς την εμπλοκή του κοινού με τα μουσειακά αντικείμενα και τις συλλογές τους:

- **Belvedere Museum, Vienna (1781)**: Το άνοιγμα της αυτοκρατορικής συλλογής στο ευρύ κοινό συνοδεύεται, σύμφωνα με τον πρώτο επιμελητή του μουσείου Christian von Mechel, με την επιθυμία «να διδάξει στους ανθρώπους την ιστορία της τέχνης». Ο εκθεσιακός σχεδιασμός με διδακτικές προεκτάσεις, η αντικατάσταση των μακροσκελών μουσειακών κειμένων με μικρότερα και η δημιουργία ενός μουσειακού οδηγού μουσείου για χρήση κατά τη διάρκεια της επίσκεψης αποτέλεσαν σημαντικές παραμέτρους της εκπαιδευτικής αξιοποίησης του μουσειακού υλικού (Prattas, 2019).
- **Louvre Museum, Paris (1793)**: Το άνοιγμα των αριστοκρατικών συλλογών του Λούβρου προς το ευρύ κοινό σηματοδότησε μία νέα αντίληψη ως προς την πρόσβαση των επισκεπτών στην τέχνη. Η ομαδοποίηση των έργων τέχνης σε σχολές και η χρονολογική παρουσίαση των εκθεμάτων διευκόλυναν την διανοητική πρόσβαση των επισκεπτών στο μουσειακό υλικό. Σε αυτό το πλαίσιο, θεσπίστηκε δωρεάν είσοδος, ξεναγήσεις από καθηγητές και συντηρητές, ενώ δημιουργήθηκε και ένας συνοπτικός οδηγός σε χαμηλή τιμή πώλησης. Η εκπαιδευτική αυτή διάσταση του μουσείου πρόκειται να αλλάξει στη μετεπαναστατική Γαλλία (1802), όπου το μουσείο θα λειτουργήσει ως μέσο πολιτικής προπαγάνδας (Νικονάνου, 2012).
- **Μουσείο Φυσικής Ιστορίας, Φιλαδέλφεια (1786)**: Σε ένα διαφορετικό μουσειακό πλαίσιο, κύριος στόχος της προσωπικής συλλογής του Charles Willson Peale ήταν να δημιουργήσει «έναν κόσμο σε μικρογραφία» που θα ενημέρωνε όλους τους ανθρώπους για τους φυσικούς νόμους, οι οποίοι λειτουργούν ως προϋπόθεση για μία ηθική, ειρηνική και ευτυχισμένη ζωή. Η χρήση μουσειακών αντικειμένων σε διαλέξεις, οι συμμετοχικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες και η νεότερη εκθεσιακή παρουσίαση (εντυπωσιακά

εκθέματα, ζωγραφισμένα περιβάλλοντα στην πλάτη της προθήκης κ.ά.) είχαν ως στόχο να προσφέρουν μία εμπλουτισμένη ψυχαγωγική εμπειρία (Alexander, 1995· Νικονάνου, 2012).

Ήδη από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα, η ανάπτυξη των θετικών επιστημών και η εξειδίκευση των επιμέρους επιστημών οδηγούν στη συστηματική οργάνωση και στον διαχωρισμό των μουσείων βάσει του επιστημονικού κλάδου τους (μουσεία τέχνης, αρχαιολογίας, λαογραφίας κ.ο.κ.). Αυτό το φαινόμενο γενικεύεται κατά τον 19^ο αιώνα. Παράλληλα, η επιστημονική μεθοδολογία καθορίζει και τις εκθεσιακές τους πρακτικές, διανοίγοντας νέους τρόπους παρουσίασης των εκθεμάτων. Την ίδια περίοδο, ιδιαίτερα τα ιστορικά μουσεία, αναλαμβάνουν οργανικό ρόλο στην αναπαράσταση του εθνικού παρελθόντος, παρουσιάζοντας τα αντικείμενα των συλλογών τους ως εθνική πολιτιστική κληρονομιά (Νάκου, 2001).

Βάσει των παραπάνω (επιστημολογικών, ιστορικών και κοινωνικών παραμέτρων), πολλά ευρωπαϊκά μουσεία εντάσσουν στις λειτουργίες τους τις πρώτες μουσειοπαιδαγωγικές προσπάθειες. Ακολουθούν ορισμένα παραδείγματα:

- **Louvre Museum, Paris (1880)**: Ιδρύεται στο μουσείο μία μόνιμη υπηρεσία με αμιγώς εκπαιδευτικό χαρακτήρα, η οποία απευθύνεται σε φοιτητές της σχολής Καλών Τεχνών και σε επισκέπτες με ειδικό ενδιαφέρον. Βασική της αρμοδιότητα, η υποστήριξη ενός «μουσειοσχολείου», το οποίο παρέχει τη δυνατότητα παρακολούθησης μαθημάτων ιστορίας της τέχνης, αρχαιολογίας και τεχνικών συντήρησης [(Köster, 1983) Νικονάνου, 2012: 34].
- **Εκπαιδευτικό Μουσείο, Haslemere (1895)**: Το μουσείο συνάπτει δεσμούς με τα τοπικά σχολεία, οργανώνοντας εκπαιδευτικές δραστηριότητες που βασίζονται στην επαφή με τα αντικείμενα (object-teaching), ενώ εκδίδει και έντυπο εκπαιδευτικό υλικό (Hooper-Greenhill, 1994).

Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, ο εκπαιδευτικός ρόλος του μουσείου έχει πλέον αναγνωριστεί. Τα μουσεία προσπαθούν να καταστούν προσβάσιμα στο κοινό τους σε φυσικό, κοινωνικό και διανοητικό επίπεδο· πάντα, όμως, σε συνάρτηση με τα κριτήρια και το πνεύμα της εποχής. Έτσι, σύμφωνα με την επικρατούσα αντίληψη,

για την ανερχόμενη αστική τάξη «η εκπαιδευτική αξία της επίσκεψης των συλλογών ταυτιζόταν με τη δυνατότητα πρόσβασης στο μέχρι τότε αποκλεισμένο πολιτιστικό αγαθό της αριστοκρατίας» (Νικονάνου 2012, 35).

Στη Μ. Βρετανία, μία χώρα με μακρά μουσειοπαιδαγωγική παράδοση, τα μουσεία θεωρήθηκαν ως «ουδέτεροι τόποι» συνάντησης όλων των κοινωνικών τάξεων. Ταυτόχρονα, και με δεδομένη την πεποίθηση ότι η δύναμη της τέχνης εκπολιτίζει όλους τους ανθρώπους, τα μουσεία κλήθηκαν να προσφέρουν αυτοβοήθεια στη μεσαία και εργατική τάξη για τη διαμόρφωση του αισθητικού κριτηρίου (Hooper-Greenhill, 1994) και της γενικότερης κουλτούρας της. Βέβαια, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Tony Bennett (Βρετανός κοινωνιολόγος με ακαδημαϊκές θέσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Αυστραλία) και αξίζει να σημειωθεί: τα μουσεία της εποχής λειτούργησαν «ως μέσο διαχωρισμού πληθυσμών», παρότι, επίσημα και τυπικά ήταν ανοιχτά για το ευρύ κοινό, άτυπα όμως εφάρμοζαν ένα δικό τους, ιδιότυπο πλαίσιο διακρίσεων και αποκλεισμών (Bennett, 1995: 99-100).

Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα παρατηρείται μεγάλη αύξηση του αριθμού των μουσείων που συνδέεται άρρηκτα με την οργάνωση των πρώτων Διεθνών Εκθέσεων σε Ευρώπη και Αμερική. Οι εκθέσεις αυτές είχαν ενημερωτικό αλλά και ψυχαγωγικό χαρακτήρα, δίνοντας έμφαση σε ελκυστικούς τρόπους παρουσίασης του υλικού. Η εκθεσιακή λογική των Διεθνών Εκθέσεων και οι τρόποι προσέλκυσης ευρύτερου κοινού είχαν άμεσο αντίκτυπο στη διεύρυνση του μουσειακού τοπίου. Νέες κατηγορίες μουσείων αναδύονται, όπως τεχνικά, υπαίθρια αλλά και μουσεία εφαρμοσμένων τεχνών (Νικονάνου, 2012).

Ενδεικτικά, ορισμένα μουσεία που δημιουργήθηκαν ως απόρροια των Διεθνών Εκθέσεων είναι τα εξής:

- **Το Μουσείο Διακοσμητικών Τεχνών** στο Παρίσι (σήμερα MAD Paris) που ιδρύθηκε το 1882
- **Το Μουσείο Εφαρμοσμένων Τεχνών** της Κολωνίας (σήμερα Museum für angewandte Kunst) που ιδρύθηκε το 1888

- **Το σωματείο Urania Berlin**, που ιδρύθηκε το 1889 στο Βερολίνο και αποτέλεσε πρότυπο για το Τεχνικό Μουσείο του Μονάχου που θα ιδρυθεί λίγο αργότερα το 1903
- **Το Μουσείο Skansen**, το πιο γνωστό υπαίθριο-λαογραφικό μουσείο (οικομουσείο) που ιδρύθηκε στη Σουηδία το 1891

Τα μουσεία αυτά διέφεραν από τις Διεθνείς Εκθέσεις, τόσο από άποψη περιεχομένου όσο και από φιλοσοφική, ιδεολογική και παιδαγωγική θεώρηση. Παρ'όλα αυτά, σημαντική παράμετρος που τα συνδέει (ιδιαίτερα των εφαρμοσμένων τεχνών) με την ιστορία της μουσειοπαιδαγωγικής ήταν η πρόθεσή τους για παιδευτική αξιοποίηση του μουσειακού υλικού μέσα από τις εκπαιδευτικές δράσεις.

Ο ορισμός και η κατανόηση της έννοιας της μουσειακής εκπαίδευσης αλλά και η επικοινωνιακή όπως και η παιδευτική λειτουργία των μουσείων του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα απείχε κατά πολύ από τη σύγχρονη αντίληψη. Είναι, όμως, γεγονός ότι «τα πρώτα δημόσια μουσεία ήταν ρητώς αφοσιωμένα σε ένα «εκπαιδευτικό ιδανικό» (Prottas, 2019: 338), ακόμη και αν αυτό σήμαινε παροχή ακαδημαϊκής γνώσης προς “παθητική κατανάλωση” (Νάκου, 2001: 126).

Ο διαρκώς αναπτυσσόμενος ρόλος των επιστημών και της τεχνολογίας, το α΄ μισό του 20^{ου} αιώνα οδήγησε σε μία νέα κατηγορία μουσείων, αυτή των Τεχνικών Μουσείων. Όπως συνέβη με τα μουσεία εφαρμοσμένων τεχνών του 19^{ου} αιώνα, έτσι και τα τεχνικά μουσεία (που αντλούν επίσης την καταγωγή τους από τις Διεθνείς Εκθέσεις), επεδίωκαν να ενημερώσουν το ευρύ κοινό για θέματα επιστήμης, τεχνολογικής εξέλιξης και προόδου με τρόπο απλό και κατανοητό. Σε αυτήν την προσπάθειά τους, υιοθέτησαν νεωτερικούς τρόπους εκθεσιακής παρουσίασης, προσφέροντας στους επισκέπτες δυνατότητες για αλληλεπίδραση και άμεση βιωματική επαφή. Το γεγονός, εξάλλου, που θέλει τις συλλογές των μουσείων αυτών να μην περιέχουν αντικείμενα ιδιαίτερης αξίας (βάσει παλαιότητας ή σπανιότητας), αλλά, κατά κύριο λόγο, σύγχρονα, διευκόλυνε τη βιωματική τους χρήση (Νικονάνου, 2012).

Ένα από τα πρώτα μουσεία, αυτής της νέας κατηγορίας, που ιδρύθηκε το 1903 ήταν το Τεχνικό Μουσείο του Μονάχου (Deutsches Museum). Δημιουργήθηκε εξ αρχής με

γνώμονα την εκπαιδευτική του αξιοποίηση, η οποία αποτελούσε άλλωστε και πρόθεση του εμπνευστή του, του Γερμανού μηχανικού Oskar von Miller (1855-1934). Το Τεχνικό Μουσείο του Μονάχου, απευθυνόταν στο ευρύ κοινό, ιδιαίτερα σε εφήβους και εργαζόμενους και κυρίως στο κοινό που δεν είχε ειδικές γνώσεις. Είχε φθινό εισιτήριο και υλοποίησε δραστηριότητες με κατεξοχήν εκπαιδευτικό χαρακτήρα, ενώ παράλληλα διαμόρφωσε τον εκθεσιακό του χώρο με διδακτικό σκεπτικό. Ο Oskar von Miller για τη δημιουργία αυτού του μουσείου συνεργάστηκε στενά με τον εκπαιδευτικό George Kerschensteiner (1854-1932), ο οποίος «προερχόταν από τον χώρο της εκπαίδευσης και ήταν ένας από τους εμπνευστές του κινήματος το «σχολείο της εργασίας» (Νικονάνου, 2012: 40), για το οποίο θα γίνει εκτενέστερη αναφορά σε επόμενη ενότητα.

Μια ακόμα, ειδική κατηγορία μουσείων, που εμφανίστηκε στα τέλη του 19^{ου} με αρχές 20ού αιώνα, αποτελούν τα Παιδικά Μουσεία. Τα τεχνικά μουσεία, που αναφέραμε παραπάνω, ξεκίνησαν να ιδρύονται στη Μ. Βρετανία, στη Γαλλία, στη Γερμανία, ενώ τα παιδικά μουσεία αποτελούν ένα φαινόμενο που κατά κανόνα αναπτύσσεται στις ΗΠΑ (Νικονάνου, 2012).

Το πρώτο παιδικό μουσείο δημιουργήθηκε στο Μπρούκλιν της Νέας Υόρκης το 1899 ως παράρτημα του Ινστιτούτου Τεχνών και Επιστημών. Ακολουθούν μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα πολλά παιδικά μουσεία στις ΗΠΑ, στη Βοστώνη (1913), στο Ντιτρόιτ (1917), στην Ιντιανάπολη (1925) κ.ά. Το σκεπτικό τους επηρεάστηκε από τις θεωρίες και πρακτικές της βιωματικής εκπαίδευσης που αναπτύχθηκαν από μεγάλες προσωπικότητες στον χώρο της παιδαγωγικής και της ψυχολογίας, για τις οποίες θα γίνει αναφορά στη συνέχεια. Βασικός προσανατολισμός τους ήταν όχι οι συλλογές, αλλά οι ομάδες κοινού στις οποίες απευθύνονταν, οι εναλλακτικοί τρόποι προσέγγισης και παρουσίασης των συλλογών τους αλλά και οι εκπαιδευτικές μέθοδοι που εφάρμοζαν συνδυάζοντας την εκπαίδευση με την ψυχαγωγία (Νικονάνου, 2012). Ακόμα, η επιλογή των εκθεσιακών θεματικών και οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες ήταν προσαρμοσμένες στο πνευματικό επίπεδο των παιδιών και των νέων, ενώ στόχευαν στο να προσφέρουν ένα θεματικό εκθεσιακό περιβάλλον που να διευκολύνει τη μαθησιακή διαδικασία, υποστηρίζοντας, παράλληλα, την προσωπική και κοινωνική ανάπτυξή τους (Καλεσοπούλου, 2018).

Σε διεθνές επίπεδο, η συζήτηση για την παιδευτική σημασία του μουσείου αυξάνεται διαρκώς. Η επικύρωση της σπουδαιότητας της μουσειακής εκπαίδευσης πραγματοποιείται μέσα από την ίδρυση μιας ειδικής επιτροπής, το 1948, υπό την αιγίδα του ICOM, «ICOM-CECA» (International Committee of Education and Cultural Action).

Μεταπολεμικά και ιδιαίτερα κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970, στο πλαίσιο ενός γενικευμένου κοινωνικο-πολιτικού μετασχηματισμού, διευρύνονται οι συζητήσεις για τον ρόλο του μουσείου και την εκπαιδευτική του διάσταση. Συγχρόνως, διαμορφώνονται συγκεκριμένες εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες στους κόλπους του. Ειδικότερα, στον ευρωπαϊκό χώρο θεσμοθετούνται υπηρεσίες που στοχεύουν στην ανάπτυξη ευρύτερων εκπαιδευτικών πολιτικών.

Στην περίπτωση της Μ. Βρετανίας ιδρύονται εκπαιδευτικές υπηρεσίες εντός των μουσείων, τα γνωστά «εκπαιδευτικά τμήματα», που αναλαμβάνουν την οργάνωση όλων των εκπαιδευτικών δράσεων των μουσείων. Οι μουσειοπαιδαγωγικές δραστηριότητες εξακολουθούν να απευθύνονται κυριώς σε σχολικές ομάδες, αφενός με τη μορφή εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους μαθητές, αφετέρου με επιμορφώσεις των εκπαιδευτικών και δημιουργία εκπαιδευτικού υποστηρικτικού υλικού, τα «πακέτα εργασίας» (teacher's pack). Το υλικό αυτό δημιουργείται με στόχο τη διενέργεια εκπαιδευτικών επισκέψεων από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς χωρίς τη διαμεσολάβηση προσωπικού του μουσείου και σχεδιάζεται με βάση το αναλυτικό σχολικό πρόγραμμα και τα γνωστικά αντικείμενά του (Hooper-Greenhill, 1994; Νικονάνου, 2012).

Στη Γερμανία, αντίστοιχα, από το 1965, σε πόλεις με μεγάλα και σημαντικά μουσεία, όπως στο Βερολίνο, στη Νυρεμβέργη, στο Μόναχο κ.ά., ιδρύονται «μουσειοπαιδαγωγικά κέντρα» με διευρυμένες αρμοδιότητες συντονισμού των εκπαιδευτικών δράσεων πολλών μουσείων μιας πόλης (Βαϊνά, 1997· Νικονάνου, 2012). Όπως συνατήσαμε στην περίπτωση της Μ. Βρετανίας, έτσι και στη Γερμανία, τίθεται το ζήτημα «των εκπαιδευτικών που θα είναι σε θέση να απαλλάξουν τους μουσειοπαιδαγωγούς από την καθημερινή ρουτίνα της υλοποίησης και θα τους ελευθερώσουν για άλλους πειραματισμούς (Ott, 1976: 130-131)» (Νικονάνου, 2012: 57).

Και στις δύο περιπτώσεις, αντιλαμβανόμαστε πως οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες των μουσείων συνεχίζουν να είναι προσανατολισμένες κυρίως σε σχολικές ομάδες με κυρίαρχο το ζήτημα της επικοινωνιακής συνεργασίας μεταξύ μουσείου και σχολείου.

Σημαντικότερη μεταβολή που συντελείται κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970 είναι η καθιέρωση του μουσείου ως χώρου μάθησης, μέσα από την ενεργητική και δημιουργική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα, από το 1970 και έπειτα, η μουσειοπαιδαγωγική διανύει μία περίοδο ακμής, όμως δεν έχει καταφέρει ακόμα να ενσωματωθεί ενεργά στο γενικότερο σύστημα και τις λειτουργίες του μουσείου. Οι δραστηριότητές της, αφορούν κυρίως τη διοργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων απέχοντας από το συνολικό εκθεσιακό σχεδιασμό. Δημιουργούνται ωστόσο, ειδικές εκπαιδευτικές εκθέσεις μέσα σε υπάρχοντα μουσεία που ονομάζονται παιδικά μουσεία ή παιδικές αίθουσες, σε μία προσπάθεια να καλυφθεί το κενό σε παιδικά μουσεία που υπήρχαν στην Ευρώπη. Με το ίδιο σκεπτικό δημιουργούνται κινητά μουσεία, κυρίως με τη μορφή «λεωφορείων», δραστηριότητα που είχε αναπτυχθεί και στις ΗΠΑ νωρίτερα (Νικονάνου, 2012).

Στις ΗΠΑ, την ίδια περίοδο, δημιουργείται μία ειδική κατηγορία μουσείων με έμφαση στον εκπαιδευτικό τους ρόλο και στις ομάδες κοινού του, τα μουσεία της γειτονιάς» (Neighborhood Museums), τα περισσότερα από τα οποία συνδέθηκαν με οικονομικά υποβαθμισμένες περιοχές. Το πιο γνωστό παράδειγμα είναι το Anacostia Neighborhood Museum που ιδρύεται από το Smithsonian Institution το 1967 με στόχο να προσεγγίσει την τοπική κοινότητα των αφροαμερικανών, δημιουργώντας ένα μουσείο που σχετίζεται με την ταυτότητα, τις εμπειρίες και την πραγματικότητα που βιώνουν τα μέλη της. Υλοποιεί ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων που απευθύνεται σε σχολικές ομάδες και ενήλικες, δημιουργώντας και μία ειδική αίθουσα για παιδιά με συμμετοχικά εκθέματα (Weil, 1999).

Στα τέλη του 1960 εμφανίζονται και τα πρώτα Κέντρα Επιστημών, τα οποία διακρίνονται για τον καθαρά εκπαιδευτικό χαρακτήρα τους (Friedman, 2007). Όπως υπογραμμίζει ο George Hein, τα κέντρα επιστημών έλκουν την καταγωγή τους από την επιθυμία πολλών φυσικών επιστημόνων να ασχοληθούν μεταπολεμικά με «κοινωνικά χρήσιμες δραστηριότητες» (Hein, 2015: 13). Ιδιαιτερότητά τους είναι ότι

δεν διαθέτουν συλλογές αντικειμένων, αλλά αποτελούνται αποκλειστικά από διαδραστικά εκθέματα που ενθαρρύνουν τη συμμετοχή του επισκέπτη μέσα από τη φυσική επαφή και την αλληλεπίδραση (hands-on). Η απήχηση των διαδραστικών εκθεμάτων σηματοδότησε μία νέα εποχή στα μουσεία, αλλά και την ίδρυση πολλών αυτόνομων κέντρων σε ΗΠΑ και Ευρώπη (Νικονάνου, 2012).

Το πιο γνωστό κέντρο επιστημών στις ΗΠΑ είναι το Exploratorium, ενώ το αντίστοιχό του επί ευρωπαϊκού εδάφους είναι το At-Bristol (σημερινό We The Curious) που ιδρύθηκε στη Μ. Βρετανία το 1987.

Αξίζει σε αυτό το σημείο να σημειωθεί, ότι η Αμερικανική Ένωση Μουσείων το 1973 δημιουργεί μία ειδική επαγγελματική επιτροπή για την εκπαίδευση, γεγονός που σηματοδότησε μια εθνική αναγνώριση του επαγγέλματος της εκπαίδευσης στα μουσεία. Την ίδια περίοδο, η μουσειοπαιδαγωγική αποκτά και στη Μ. Βρετανία επαγγελματική ταυτότητα (Hooper-Greenhill, 1994).

Η δεκαετία του '80 σηματοδοτεί για τα μουσεία μία περίοδο έντονης κριτικής και επανεξέτασης των συλλεκτικών, εκθεσιακών και εκπαιδευτικών πολιτικών. Ο Stephen Weil, Αμερικανός κριτικός, αναγνωρίζει στη δεκαετία του 1980 τρεις παράλληλες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα μουσεία και αυτές είναι τα χρήματα, η δύναμη και η ταυτότητα. Στο ζήτημα της ταυτότητας τοποθετεί τον προβληματισμό του κατά πόσο τα μουσεία ασχολούνται ουσιαστικά και εξυπηρετούν το κοινό μέσα από τα εκπαιδευτικά τους προγράμματα (Harrison, 2005). Αποτέλεσμα των ζυμώσεων που προκύπτουν τη δεκαετία αυτή είναι η διεύρυνση της έννοιας της μουσειακής εκπαίδευσης και η αναγνώρισή της ως κεντρικής μουσειακής λειτουργίας, η ιδιαίτερη έμφαση που δίνεται στις κοινωνικές προοπτικές των μουσείων και η αναγνώριση της αλληλεπίδρασης εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και εκθεσιακής παρουσίασης.

Η τελευταία δεκαετία του 20ού αιώνα βρίσκει τα μουσεία να διαθέτουν οργανωμένα εκπαιδευτικά τμήματα, πολλά από τα οποία με έμπειρο και εξειδικευμένο προσωπικό. Ιδιαίτερα στον αγγλοσαξωνικό χώρο, πολλά μουσεία τροποποιούν την ονομασία των μουσειοπαιδαγωγικών τους τμημάτων και του προσωπικού τους, αντικαθιστώντας τη λέξη «εκπαίδευση» με τη λέξη «μάθηση» (CECA, 2018: 34-35). Με αυτήν την

τροποποίηση αναδείχθηκε η σημασία που αποδίδεται στην προσωπική υπόσταση της μάθησης. Συγχρόνως, ο επισκέπτης καταλαμβάνει κεντρικό ρόλο στον εκπαιδευτικό και εκθεσιακό σχεδιασμό, ενώ οι μουσειοπαιδαγωγικές δραστηριότητες απευθύνονται σε ευρύτερες ομάδες κοινού (σχολικές ομάδες, οικογένειες, ηλικιωμένοι, ΑμεΑ κ.ά.). Υπό την επίδραση των θεωριών επικοινωνίας και εκπαίδευσης και με δεδομένο τον προσανατολισμό του μουσείου στον ανταγωνιστικό χώρο των «βιομηχανιών ελεύθερου χρόνου», η διεθνής συζήτηση στρέφεται πλέον γύρω από το μουσείο ως χώρο εμπειρίας και ψυχαγωγίας με κυρίαρχο ζητούμενο της μουσειοπαιδαγωγικής πράξης να αναδεικνύεται η απόκτηση μίας ελκυστικής και αξιομνημόνευτης εμπειρίας των επισκεπτών (Νικονάνου, 2015).

2.1.1. Παιδαγωγικές θεωρήσεις και εκπαιδευτικές προσεγγίσεις

Παράλληλα με τις εξελίξεις στον χώρο των μουσείων, κατά τον 18^ο αιώνα, προωθούνται σημαντικές αλλαγές και στον εκπαιδευτικό χώρο. Με αναγνωρισμένη πλέον την εκπαιδευτική αξία του υλικού πολιτισμού από πολλούς παιδαγωγούς και φιλοσόφους, η ενασχόληση με τα αντικείμενα αποκτά ιδιαίτερη παιδαγωγική αξία.

Οι φιλοσοφικές και παιδαγωγικές θεωρίες των Francis Bacon (1561-1626), Amos Comenius (1592-1670), John Locke (1632-1704) και Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) υποστήριζαν την προσέγγιση της γνώσης μέσα από την εμπειρική βίωση της πραγματικότητας, ενώ έδιναν ιδιαίτερη έμφαση στη μελέτη της φύσης και του υλικού πολιτισμού και, συνεπακόλουθα, στη μάθηση που προκύπτει μέσα από την ενασχόληση με τα αντικείμενα (Νικονάνου, 2012).

Οι παιδαγωγοί τότε, επηρεασμένοι από τις θέσεις του Διαφωτισμού (1688-1789), υποστηρίζουν σε επίπεδο εκπαιδευτικής φιλοσοφίας την άμεση σχέση σχολείου και πραγματικού κόσμου μέσα από την προσωπική εμπειρία των παιδιών. Στην κατεύθυνση αυτή, η συμμετοχή των αισθήσεων κρίνεται καθοριστικής σημασίας, όπως και η ενεργητική στάση στην προσέγγιση της γνώσης. Θερμός υποστηρικτής των παραπάνω θέσεων είναι ο Ελβετός παιδαγωγός Heinrich Pestalozzi (1746-1827), ο οποίος τονίζει τη σημασία της ολόπλευρης μόρφωσης του ανθρώπου (διανοητικής,

ηθικής και σωματικής, μέσω της ανάπτυξης χειροτεχνικών δραστηριοτήτων) μέσα από την αξιοποίηση συλλογών αντικειμένων (Νικονάνου, 2012).

Στο ίδιο πλαίσιο θα κινηθούν και παιδαγωγοί του 19^{ου} αιώνα, ανάμεσά τους και ο Friedrich W. A. Froebel (1782-1852), ο οποίος, αναγνωρίζοντας την αξία της αγωγής μέσα από το παιχνίδι και την εμπειρία (με ασχολίες που ασκούν τις κινητικές δεξιότητες, τις αισθήσεις, την παρατηρητικότητα), θα υποστηρίξει τη δημιουργία «παιδαγωγικού υλικού» και «εποπτικών διδακτικών μέσων» (Ξωχέλλης και Παπαναούμ, 2000· Νικονάνου, 2012).

Τα τέλη του 19^{ου} αιώνα βρίσκουν τον χώρο της εκπαίδευσης να επαναπροσδιορίζει τον ρόλο του, αναζητώντας τρόπους για εμπλουτισμό του σχολικού μαθήματος αλλά και νέες διδακτικές μεθόδους–τεχνικές που να ανταποκρίνονται στην ανάπτυξη και τις ανάγκες των παιδιών. Στο πλαίσιο αυτό, αναπτύσσονται πρωτοβουλίες για αξιοποίηση του μουσειακού υλικού στη διδακτική πράξη, οι οποίες θα πολλαπλασιαστούν κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα.

Κατά τις αρχές του 20^{ου} αιώνα που χαρακτηρίζονται από μεγάλα γεγονότα και αλλαγές σε επιστημονικό, τεχνολογικό και ιδεολογικό επίπεδο, διευρύνονται οι συζητήσεις για σύνδεση σχολείου–μουσείου και οι μεταξύ τους σχέσεις ενδυναμώνονται. Η μουσειοπαιδαγωγική κατά το α΄ μισό του 20^{ού} αιώνα επηρεάζεται άμεσα από εκπαιδευτικά κινήματα που έχουν ως αίτημα την τοποθέτηση του παιδιού στο επίκεντρο της διδασκαλίας, αλλά και από παιδαγωγικές προσεγγίσεις που αναγνωρίζουν την αξία της μάθησης μέσα από τα αντικείμενα.

Από τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες, αναφέρουμε αυτές που επηρέασαν είτε το εκπαιδευτικό σκεπτικό των μουσείων, είτε ώθησαν τους εκπαιδευτικούς σε συνειδητή χρήση των μουσειακών συλλογών ως μέσων σύνδεσης του σχολείου με τον έξω κόσμο:

- **Η κίνηση της καλλιτεχνικής αγωγής:** Συνδέθηκε ιδιαίτερα με τα μουσεία τέχνης και τις πινακοθήκες προβάλλοντας την αισθητική αξία των παιδικών δημιουργιών. Στο πλαίσιο αυτής της κίνησης υποστηρίζεται η μελέτη αυθεντικών έργων τέχνης μέσα από την παρατήρηση και την εξέτασή τους.

Κύριος εκφραστής αυτής της αντίληψης είναι ο διευθυντής της Πινακοθήκης του Αμβούργου Alfred Lichtwark (1852-1914), ο οποίος οργανώνει «σειρά ασκήσεων θεώρησης των έργων τέχνης» (Βαϊνά, 1997: 144) με στόχο τη βελτίωση του αισθητικού κριτηρίου και την ανάπτυξη των δημιουργικών ικανοτήτων των παιδιών μέσα από την ενασχόλησή τους με την υψηλή τέχνη (Μπούνια και Νικονάνου, 2008).

- **Το «Σχολείο της Εργασίας»:** Δημιουργήθηκε ως αντίδραση στις παραδοσιακές εκπαιδευτικές αντιλήψεις που θεωρούσαν τον μαθητή παθητικό υποκείμενο, ενώ επηρεάστηκε και από τις θεωρίες του Pestalozzi για την ολόπλευρη μόρφωση των μαθητών. Το «Σχολείο της Εργασίας» είχε ως στόχο της εποικοδομητική σύνδεση της θεωρίας με την πράξη, της πνευματικής δηλαδή και της χειρωνακτικής εργασίας, με τρόπους που ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες της παιδικής ηλικίας. Οι εργαστηριακές δραστηριότητες και οι χειρωνακτικές εργασίες που εφαρμόζονταν θεωρούνταν κατάλληλες για να προωθήσουν την αυτενέργεια των μαθητών, δεξιότητα που θα τους βοηθούσε μετέπειτα στην επίλυση προβλημάτων της πραγματικής ζωής. Το «Σχολείο της Εργασίας» επεσήμανε την αξία των μουσειακών συλλογών, καθώς το μουσείο θεωρούνταν το κατάλληλο εξωσχολικό πλαίσιο για άμεση και προσωπική επαφή με την πραγματικότητα. Η παιδαγωγική αξιοποίηση του υλικού πολιτισμού προσέφερε όχι μόνο εποπτικό υλικό προς χρήση αλλά και ευκαιρίες για παρατήρηση και περαιτέρω επεξεργασία θεμάτων (Νικονάνου, 2012).

Και τα δύο παραπάνω κινήματα εντάσσονται στο ευρύτερο κίνημα της «Προοδευτικής Εκπαίδευσης» που αναπτύσσεται την ίδια περίοδο στις ΗΠΑ, το οποίο θα εξετάσουμε στη συνέχεια. Την εξέλιξη, όμως, της μουσειοπαιδαγωγικής επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό με το έργο τους και σημαντικές προσωπικότητες από τον παιδαγωγικό χώρο, μία από τις οποίες είναι η Ellen Key (1849-1926). Η Σουηδή παιδαγωγός αναγνώρισε τα μουσεία ως χώρους μάθησης υποστηρίζοντας, μάλιστα, τη χρήση προϊστορικού υλικού από σχολικές ομάδες, ιδιαίτερα στη διδακτική της ιστορίας. Το μουσειακό αυτό υλικό δεν θα πρέπει να εξετάζεται αποσπασματικά, αλλά να αποτελεί οργανική προέκταση του αναλυτικού σχολικού προγράμματος, το

οποίο θα πρέπει να εμπλουτίζεται με διαθεματικές προσεγγίσεις και να συνδέεται με την κοινωνική πραγματικότητα (Βαϊνά, 1997).

Οι ιδιαίτερες συνθήκες που επικράτησαν κατά τη διάρκεια των δύο Παγκοσμίων πολέμων σε κάθε χώρα, όπως είναι εύλογο, επηρέασαν τον τομέα της εκπαίδευσης και, συνεπακόλουθα, την ανάπτυξη της μουσειοπαιδαγωγικής.

Στη Μ. Βρετανία, όπως μας πληροφορεί η E. Hooper-Greenhill (1994), στις αρχές του 20^{ού} αιώνα, η μέριμνα για τις συλλογές εξακολουθεί να έχει βαρύτητα έναντι του εκπαιδευτικού ρόλου του μουσείου. Παρ' όλα αυτά, αρκετά μουσεία παρέχουν εκπαιδευτικές δραστηριότητες που απευθύνονται σε ενήλικες –με τη μορφή κυρίως ξεναγήσεων και διαλέξεων– αλλά και σε παιδιά. Ταυτόχρονα, εντοπίζονται προσπάθειες για νέες μορφές επικοινωνίας και συνεργασίας σχολείου–μουσείου. Πολλές φορές και με τη συνδρομή ειδικών τοπικών υπηρεσιών. Η συνεργασία αυτή έχει δύο κυρίως μορφές:

- **Διδασκαλία μέσα στο μουσείο:** Σχολικές επισκέψεις, άλλοτε οργανωμένες άλλοτε “ανεπίσημες”, ακόμη και κατά τη διάρκεια των πολέμων. Τα μουσεία σε κάποιες περιπτώσεις αποτέλεσαν τα ίδια, αίθουσες διδασκαλίας (Manchester Museum) ή δημιούργησαν ειδικές αίθουσες δραστηριοτήτων για παιδιά κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών σχολικών διακοπών (Victoria and Albert Museum) (Smith, 2014).
- **Ανειστικό υλικό σε σχολεία:** Αποτελούνταν από μουσειακά αντικείμενα ή αντίγραφα τους και συνοδεύονταν από αντίστοιχο ενημερωτικό υλικό για τους εκπαιδευτικούς με πληροφορίες για την αξιοποίησή του στη σχολική πράξη.

Η στενή αυτή επαφή είχε ως αποτέλεσμα να δοθεί έμφαση στη σύνδεση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και σχολικού αναλυτικού προγράμματος, μία πρακτική κοινή έως και σήμερα.

Στη Γερμανία την ίδια περίοδο, οι πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και ιδεολογικές συνθήκες επιδρούν με διαφορετικό τρόπο στα μουσεία και τις πρακτικές τους. Από το

στάδιο της ανασυγκρότησης που διανύουν μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, προχωρούν σε μία περίοδο που εκφράζουν την επιθυμία τους για διεύρυνση του κοινού τους μέσα από στοχευμένες συνεργασίες με τα σχολεία, για να περάσουν στην εποχή που το μουσείο τίθεται στην υπηρεσία του εθνικοσοσιαλισμού και της ναζιστικής προπαγάνδας.

Φωτεινή προσωπικότητα που ξεχωρίζει με τη δράση της είναι ο Adolf Reichwein (1898-1944), ο οποίος από τη θέση του ως διευθυντής στο Τμήμα Μουσείου–Σχολείου (1939-1944) της Υπηρεσίας των κρατικών μουσείων του Βερολίνου, προτείνει νέους τρόπους συνεργασίας μεταξύ των δύο φορέων, θέτοντας τη μορφωτική λειτουργία του μουσείου στο επίκεντρο. Σχεδιάζει, μάλιστα, μια ολοκληρωμένη μεθοδολογικά πρόταση με στάδια και δραστηριότητες που απευθύνονται στους μαθητές (γνωριμία με μια εκπαιδευτική μουσειακή συλλογή, ευκαιριακή επίσκεψη της τάξης στο μουσείο και υλοποίηση ενός project από τους μαθητές στον χώρο του μουσείου) και στους εκπαιδευτικούς (ομάδες εργασίας των εκπαιδευτικών, σειρά επιστημονικών διαλέξεων, πρακτική άσκηση των εκπαιδευτικών με στόχο τη σύνδεση με το αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου). Ο Reichwein θεωρείται από τους εμπνευστές του όρου «μουσειοπαιδαγωγική» (Grote, 1975: 48) και η συνεισφορά του είναι ιδιαίτερα σημαντική στον χώρο της συνεργασίας μουσείου–σχολείου» (Νικονάνου, 2012: 51-52).

Ωστόσο, παρότι η μουσειοπαιδαγωγική έχει διευρύνει τις δράσεις και το πεδίο εφαρμογών της, δεν έχει ακόμη καθιερωθεί ως ειδική εκπαιδευτική λειτουργία, αλλά εμφανίζεται περισσότερο ως αποτέλεσμα της ανάγκης των μουσείων για επικοινωνία με το κοινό τους.

Το «Κίνημα της Προοδευτικής Εκπαίδευσης» με κυρίαρχο αίτημα την εκπαιδευτική ανανέωση ξεκίνησε στις ΗΠΑ στα τέλη του 19^{ου} αιώνα σε μία περίοδο ραγδαίων τεχνολογικών, οικονομικών και ιδεολογικών μεταβολών και ως μέρος μιας ευρύτερης κοινωνικο-πολιτικής μεταρρύθμισης. Το κίνημα κατά την ακμή του, στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ήταν σαφώς πολύ ευρύτερο από την εκδήλωσή του στον εκπαιδευτικό τομέα, προωθώντας ένα ευρύ φάσμα μεταρρυθμίσεων για την αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων (αστικοποίηση, μεταναστευτικό, εκβιομηχάνιση κ.ά.) που απασχολούσαν, την εποχή εκείνη, την αμερικανική κοινωνία (Hein, 2004).

Η επιρροή του συγκεκριμένου κινήματος ήταν τόσο μεγάλη στην αμερικανική κοινωνία όπου ακόμα και η περίοδος ανάμεσα στο 1900-1918 ονομάστηκε προοδευτική εποχή (Γρόλλιος, 2011). Σε αυτό το ιστορικό πλαίσιο, το κίνημα της προοδευτικής εκπαίδευσης άσκησε έντονη κριτική στο παραδοσιακό σχολείο και τις δομές του και οδήγησε σε αναθεώρηση των πρακτικών και των διδακτικών μεθόδων. Οι «προοδευτικοί» πίστευαν ότι η εκπαίδευση πρέπει να αντικατοπτρίζει τη φύση του παιδιού και έδιναν ιδιαίτερη σημασία στη μελέτη του. Αναγνώριζαν την ιδιαιτερότητα της παιδικής ηλικίας και υποστήριζαν τον σεβασμό στην προσωπικότητα των παιδιών, την αυτονομία τους και τη δυνατότητα της εκπαίδευσης να προσφέρει ουσιαστικές εμπειρίες μέσα από τις οποίες τα παιδιά θα κατανοήσουν τον κόσμο (Ντολιοπούλου, 2000).

Το κίνημα της προοδευτικής εκπαίδευσης και ιδιαίτερα οι θέσεις του βασικότερου εκπροσώπου της, του John Dewey, είχαν άμεσο αντίκτυπο στις εκπαιδευτικές πρακτικές των μουσείων εκείνης της εποχής, αλλά και στις γενικότερες κατευθύνσεις της μουσειοπαιδαγωγικής. Ο Dewey θεωρούσε πως η εκπαίδευση είναι μία διαρκής ανασυγκρότηση εμπειριών και θα πρέπει να σχετίζεται με την ανάπτυξη της κατανόησης και του ελέγχου των γεγονότων, προσφέροντας παράλληλα δυνατότητες διασύνδεσης με τον εαυτό αλλά και με την πραγματικότητα. Επίσης, πίστευε στη διαρκή αλληλεπίδραση του σχολείου–κοινωνίας και ότι το παιδί θα πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο του σχολείου και όχι η διδακτέα ύλη (Ντολιοπούλου, 2000).

Για τον Dewey το ιδανικό σχολείο διέπεται από δημοκρατικές και συνεργατικές αρχές, ενώ δίνει έμφαση στην αλληλεξάρτηση σχολικής και εξωσχολικής ζωής, συνδέοντας τη θεωρία με την πράξη. Οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία μπορούν να συμβάλλουν σε αυτόν τον σκοπό, καθώς σχετίζονται με εμπειρίες ζωής και συνεπώς θα πρέπει να θεωρούνται αναπόσπαστα μέρη ενός ενεργού δικτύου μάθησης κάθε εκπαιδευτικού περιβάλλοντος (Hein, 2004). Οι κύριες ιδέες του που υιοθετήθηκαν σε ένα ευρύτατο φάσμα μουσειοπαιδαγωγικών δράσεων συνοψίζονται ως εξής:

- Η θεωρητική γνώση βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την πρακτική, αναπτύσσοντας σχέσεις αλληλοσυμπλήρωσης.

- Η ενεργητική συμμετοχή μέσα από δραστηριότητες που προωθούν την επικοινωνία, την προσωπική εμπειρία και την ανάπτυξη του διαλόγου του παιδιού με τα αντικείμενα διευκολύνει τη μάθηση (Νικονάνου, 2012).

Όλα δείχνουν πως η παιδική ηλικία αντιμετωπίζεται, πλέον, ως μία φάση ανάπτυξης και προετοιμασίας για την ενήλικη ζωή. Τα μουσεία στο πλαίσιο του επαναπροσδιορισμού του κοινωνικού και εκπαιδευτικού τους ρόλου αναγνωρίζουν τα παιδιά ως μία ξεχωριστή ομάδα επισκεπτών με ιδιαίτερες μαθησιακές ανάγκες, προτιμήσεις και δυνατότητες (Νικονάνου, 2012· Καλεσοπούλου, 2018).

2.1.2. Η Μουσειοπαιδαγωγική σήμερα

Στις μέρες μας, τα μουσεία διεθνώς έχουν επιτύχει σημαντικά βήματα στην εφαρμογή σύγχρονων και καινοτόμων μορφών εκπαιδευτικού έργου. Στη βάση μίας διαρκούς κριτικής επανεξέτασης του ρόλου που καλείται να υπηρετήσει σε μία σύγχρονη κοινωνία, η μουσειοπαιδαγωγική επικεντρώνει το ενδιαφέρον της στην προώθηση ποικίλων και εναλλακτικών προσεγγίσεων αξιοποίησης του υλικού πολιτισμού που θα ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες, τις προσδοκίες αλλά και τα ερωτήματα που θέτουν οι ίδιοι οι μουσειακοί επισκέπτες (Νάκου, 2001). Παράλληλα, οι κατάλληλοι τρόποι παρουσίασης των υλικών καταλοίπων από τους μουσειοπαιδαγωγούς, σε ένα παγκόσμιο και διαπολιτισμικό πλαίσιο, μπορούν να συντελέσουν στην καταπολέμηση των στερεοτύπων και την καλλιέργεια κριτικής στάσης για την κατανόηση των σύγχρονων πολυπολιτισμικών κοινωνιών (Hooper-Greenhill, 1994).

Όπως επισημαίνεται με όλο και μεγαλύτερη έμφαση τα τελευταία χρόνια, το πεδίο της μουσειοπαιδαγωγικής, εκτός από τη μουσειολογία συνδέεται άρρηκτα και με την επιστημονική κατεύθυνση της μουσειογραφίας (Νικονάνου, 2012), δηλαδή με τον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, την εκθεσιακή (αισθητική) διαμόρφωση και τις λειτουργικές σχέσεις ανάμεσα στους χώρους του μουσείου (εκθεσιακούς και μη). Είναι πλέον κοινά αποδεκτό ότι ο βιωματικός χαρακτήρας της μουσειακής μάθησης σχετίζεται ιδιαίτερα με τη «μουσειακή εμπειρία», η οποία είναι κυρίαρχο ζητούμενο και στόχος της μουσειοπαιδαγωγικής πράξης. Σύμφωνα, μάλιστα, με το Μοντέλο

Μάθησης των Falk and Dierking, η εμπειρία και η μαθησιακή διαδικασία σε μη τυπικά μαθησιακά περιβάλλοντα, όπως είναι τα μουσεία, δεν είναι μεμονωμένη αλλά «πλαισιακή». Αυτό σημαίνει πως επηρεάζεται από τρία πλαίσια που αλληλεπιδρούν:

- Προσωπικό (αφορά γνώσεις, εμπειρίες, συμπεριφορές και ενδιαφέροντα του επισκέπτη)
- Κοινωνικοπολιτισμικό (αφορά στις συνθήκες της επίσκεψης –άτομα με τα οποία προσέρχεται ο επισκέπτης στο μουσείο και άτομα που συναναστρέφεται εκεί)
- Φυσικό (αφορά στον χώρο με τα εκθέματα και τη γενικότερη ατμόσφαιρά του) (Falk and Dierking, 2000).

Με βάση τα παραπάνω, γίνεται σαφές ότι η οργάνωση του εκθεσιακού χώρου είναι εξίσου ένας σημαντικός παράγοντας που πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη γιατί επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο ο επισκέπτης προσλαμβάνει τα μηνύματα μίας έκθεσης και κατ' επέκταση τη συνολική του εμπειρία. Τα «οπτικά στοιχεία» του μουσείου αποτελούν πλέον ένα αποτελεσματικό μέσο διάδοσης της αισθητικής αλλά και της βιωματικής εμπειρίας γενικότερα. Έτσι, αντιλαμβανόμαστε πως η Μουσειοπαιδαγωγική αποδεικνύει τέλεια την ενότητα της πολιτιστικής, ενημερωτικής/λογικής και εικόνας/συναισθηματικής επίδρασης στο μυαλό και τα συναισθήματα του επισκέπτη. Τα μουσεία μπορούν να προσφέρουν σημαντικές ευκαιρίες για τη δημιουργία τέτοιων συνθηκών που μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη του ανθρώπου.

«Προς το παρόν τα μουσεία καλούνται να αναζητήσουν νέες μορφές και μεθόδους εκπαιδευτικής δραστηριότητας, νέες μορφές διαμόρφωσης της εθνικής αυτοσυνείδησης και εθνικής αυτογνωσίας σε διαφορετικές ομάδες πληθυσμού (πρώτα απ' όλα, σε παιδιά και νέους). Είναι επίσης υποχρεωμένα να δημιουργήσουν συνθήκες που βοηθούν στην κατανόηση του ρόλου και της θέσης του πολιτισμού στην ανθρώπινη κοινωνία» (Buron, 2009).» (Milovanov, Nikitina, Sokolova and Sergeyeva, 2017).

Το μουσείο, στη σύγχρονη εποχή, δεν είναι απλώς ένα αποθετήριο μνήμης γενεών, ένας οδηγός ιστορίας και μια συλλογή έργων εποχής. Πέρα από την ικανοποίηση των

γνωστικών και αισθητικών αναγκών ενός ατόμου, την ανάπτυξη του πνευματικού του επιπέδου και τη διαμόρφωση της αντίληψης του πολιτιστικού-ιστορικού περιβάλλοντος, το σύγχρονο μουσείο δίνει το έναυσμα για δημιουργία και διαμόρφωση κουλτούρας. Τα μουσεία αλλάζουν και εξελίσσονται με σκοπό την αύξηση της συνεργασίας και αλληλεπίδρασής τους με διάφορες κοινωνικές ομάδες, ακόμα και άλλα ιδρύματα.

Η πολιτιστική επιρροή που έχει πια το μουσείο στην κοινωνία διευρύνεται, καθώς το σύγχρονο μουσείο υπερβαίνει τα όρια της «παραδοσιακής έκθεσης αντικειμένων» και επικεντρώνεται περισσότερο στη «βιωματική εμπειρία». Παιδαγωγοί όπως ο Dewey, ο Piaget και ο Vygotsky, συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι η μάθηση επιτυγχάνεται μόνο με την ενεργητική συμμετοχή και ότι η εμπειρία είναι αναπόσπαστο μέρος της γνώσης και δεν παρέχεται με το σχολικό εγχειρίδιο, αλλά αποκτάται από την επαφή του παιδιού με τον κόσμο και τα πράγματα (Κακούρου-Χρόνη, 2006).

Σήμερα, αποδίδεται ιδιαίτερη σημασία στις μουσειοπαιδαγωγικές τεχνολογίες, στην ανάπτυξη διαφόρων στρατηγικών και πρακτικών που σχετίζονται με τη δραστηριότητα της συνεργασίας με τους επισκέπτες. Οι μουσειολόγοι κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι είναι απαραίτητο να μελετηθούν οι διαφορετικοί τύποι επισκεπτών σε σχέση με τα χαρακτηριστικά τους, τα ενδιαφέροντα, τις φιλοδοξίες και τα κίνητρά τους για την επίσκεψη σε ένα μουσείο. Για τον σχεδιασμό ενός συστήματος δραστηριότητας πληροφοριών-επικοινωνίας, απαιτείται ένας υψηλής ποιότητας συνδυασμός δύο παραγόντων. Είναι η σωστή λειτουργία του μουσείου με στόχο την ανάπτυξή του και η ικανότητα εκπλήρωσης των απαιτήσεων διαφορετικών τύπων επισκεπτών. Σήμερα, για την επίτευξη του παραπάνω στόχου διακρίνονται δύο αλληλένδετες ερευνητικές οδοί προσέγγισης κοινού: αφενός οι έρευνες επισκεπτών ή κοινού (audience research/visitor research) και αφετέρου οι έρευνες «ανάπτυξης κοινού» (Cerquetti, 2016).

Στη σύγχρονη εποχή, μπορούμε να αντιληφθούμε πως είναι ζωτικής σημασίας για το Μουσείο να παρακολουθεί συνεχώς και να σχεδιάζει δραστηριότητες με βάση τη ζήτηση. Όλο και περισσότερα μουσεία στρέφονται σε στρατηγικές ανάπτυξης κοινού που ως στόχο έχουν την προσέλκυση διαφοροποιημένων ομάδων κοινού, καθώς και την προσέγγιση «μη επισκεπτών». Η εξέλιξη είναι επακόλουθο του σύγχρονου

προσανατολισμού του Μουσείου στις αξίες της κοινωνικής διακαιοσύνης, της καταπολέμησης κάθε μορφής ανισότητας, της πολιτισμικής δημοκρατίας και του εκδημοκρατισμού του πολιτισμού (Sandell, 2002). Πρόσφατη μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τονίζει πως η ισότιμη πρόσβαση στον πολιτισμό είναι σύμφυτη με τις αξίες της κοινωνικής ενσωμάτωσης, της ανεκτικότητας, της αλληλεγγύης, του αλληλοσεβασμού και επαναλαμβάνει πως οφείλει να γίνει προτεραιότητα για όλα τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Voices of Culture, 2018).

Τέλος, σε άμεση συνάρτηση με τα παραπάνω, η «εμπλοκή» και η «συμμετοχή» του κοινού έχουν αναχθεί τα τελευταία χρόνια σε θεμελιώδεις αρχές της μουσειολογικής θεωρίας και πράξης. Ο όρος «εμπλοκή» είναι ευρύς και αναφέρεται σε όλους τους τρόπους με τους οποίους το κοινό μπορεί και έχει το δικαίωμα να έρθει σε επαφή με την πολιτιστική παραγωγή. Περιλαμβάνει τη διαδικτυακή ή φυσική επίσκεψη στον χώρο του μουσείου, την έρευνα, την παρακολούθηση παράλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ακόμη και την παροχή εθελοντικών υπηρεσιών σε έναν πολιτιστικό φορέα. Ειδικά για τον χώρο των μουσείων, ο όρος «συμμετοχή» αναφέρεται σε τέσσερις κυρίως τύπους δραστηριότητας (Simon, 2010: 184-191):

1. Προγράμματα στα οποία, οι επισκέπτες συμβάλλουν με τις ιδέες και τον χρόνο τους με τρόπο που προσδιορίζεται σαφώς από τον μουσειακό οργανισμό.
2. Προγράμματα στα οποία, οι επισκέπτες είναι ενεργοί συμμετοχοί, ο σχεδιασμός τους όμως προσδιορίζεται και ελέγχεται από τον μουσειακό οργανισμό.
3. Προγράμματα στα οποία, μέλη μίας κοινότητας εργάζονται εξαρχής με το προσωπικό του μουσείου και αποφασίζουν από κοινού για τους στόχους και την εξέλιξη του προγράμματος στη βάση των ευρύτερων ενδιαφερόντων και αναγκών τους.
4. Προγράμματα, τα οποία αναπτύσσουν αυτόνομα οι επισκέπτες, κάνοντας χρήση υποδομών ή συλλογών που το μουσείο τούς έχει διαθέσει για περιορισμένο χρονικό διάστημα.

Σύμφωνα με ορισμένους ειδικούς, ο θεσμός του παραδοσιακού μουσείου αντικαθίσταται από ένα νέο «ζωντανό μουσείο, δηλαδή ένα μουσείο που δεν θα ήταν μία “μάντρα” ή μια “ζοφερή αποθήκη” σκονισμένων εκθεμάτων, αλλά ένα μέρος που

ενώνει πολλούς ανθρώπους – παιδιά και ενήλικες (Terekjan, 2002)» (Milovanov, Nikitina, Sokolova and Sergejeva, 2017: 6).

Το σύγχρονο μουσείο, θα προσθέσω, είναι καινοτόμο, ενημερωμένο και σε αυτό συνυπάρχουν αρμονικά εκπαίδευση και ψυχαγωγία. Συνδυάζει τις λειτουργίες ενός ερευνητικού κέντρου, ενός εκπαιδευτικού ιδρύματος, ενός χώρου αναψυχής και ενός χώρου για δημόσιες εκδηλώσεις. Αυτή η πολυλειτουργικότητα καθιστά το σύγχρονο μουσείο ένα πολύ ιδιαίτερο μέρος για να επισκεφτεί κανείς, να μελετήσει αλλά και να ψυχαγωγηθεί.

Μιλώντας για το σύγχρονο μουσείο και τη σύγχρονη εποχή, δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε στην τεχνολογία και πώς έχει επηρεάσει τον χώρο του μουσείου. Τις τελευταίες δεκαετίες οι νέες τεχνολογίες ενσωματώνονται ολοένα και περισσότερο στα σύγχρονα μουσεία και παρουσιάζουν ανοδική εξέλιξη σε όλους τους τομείς τους (συντήρηση, αναπαραγωγή, διάδοση, τεκμηρίωση). Το ανανεωμένο μοντέλο μουσειακής μάθησης, μέσα από την αξιοποίηση των τεχνολογιών, στοχεύει στην επικοινωνία του μουσείου με το κοινό του, απευθυνόμενο σε διαφορετικές ομάδες κοινού και προσφέροντας ουσιαστική και ποιοτική εμπειρία, είτε εντός είτε εκτός του μουσειακού χώρου. Μέσα από τη διαρκή αυτή εξέλιξη, παρέχονται νέες δυνατότητες για διαδραστική αξιοποίηση του ψηφιακού περιβάλλοντος, δημιουργία εργαλείων δημιουργικής διδασκαλίας και μάθησης (Μπούνια, 2010).

Η Μουσειοπαιδαγωγική, κατά τη γνώμη μου, είναι πολύ σημαντικό να αποτελεί πλέον αναπόσπαστο κομμάτι κάθε μουσείου. Όλες οι ειδικά διαμορφωμένες δράσεις που δημιουργούνται και απευθύνονται στο κοινό δίνουν ζωή στα μουσειακά περιβάλλοντα και υπόσχονται να προσφέρουν πολλά περισσότερα από όσα ίσως το κοινό περίμενε/πίστευε. Στον κονστρουκτιβισμό άλλωστε –που αποτελεί ίσως την επικρατέστερη θεωρία της εποχής μας– η μάθηση παρουσιάζεται ως μια ενεργητική και όχι παθητική διαδικασία, η οποία “χτίζεται” από τον άνθρωπο. Οι νέες πληροφορίες που λαμβάνει σε συνδυασμό με τις προϋπάρχουσες γνώσεις του, έχουν ως αποτέλεσμα τη συνολική του εξέλιξη (αλλαγές στη συμπεριφορά, στον τρόπο σκέψης και δράσης).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

3.1. Εκπαιδευτικά προγράμματα

Παραπάνω έγινε μία μικρή αναφορά στη σύγχρονη εποχή και πιο συγκεκριμένα στη λειτουργία του Μουσείου μέσα σε αυτήν. Επιπρόσθετα, το Μουσείο ορθώς πράττει και ακολουθεί τους ρυθμούς της σύγχρονης εποχής, προσαρμόζεται και εξελίσσεται ανάλογα. Εικονικές περιηγήσεις και εξ αποστάσεως συμμετοχή σε δράσεις αποτελούν μερικά δείγματα της χρήσης της τεχνολογίας στα μουσεία, αλλά δύσκολα όλα αυτά τα μέσα μπορούν να συγκριθούν με την πραγματική επίσκεψη και ιδιαίτερα τη βιωματική εμπειρία κατά τη συμμετοχή του επισκέπτη σε εκπαιδευτικά προγράμματα.

Μιλώντας για τα εκπαιδευτικά προγράμματα, αναφερόμαστε σε ειδικά σχεδιασμένες (για ειδικές ομάδες κοινού) δράσεις, οι οποίες δημιουργούνται και υλοποιούνται με αφορμή μόνιμες αλλά και περιοδικές εκθέσεις που λαμβάνουν χώρα σε μουσεία. Κατά τη Ζαμπέλ Μουρατιάν, ως εκπαιδευτικό πρόγραμμα ορίζεται η διαδικασία που επιδιώκει την εξοικείωση με το μουσείο, την ανάπτυξη των ικανοτήτων του κοινού και τον εφοδιασμό του με τρόπους για ανεξάρτητη μάθηση (Άλκηστις, 1996). Από την πλευρά του μουσείου, οι δράσεις αυτές επιχειρούν μέσω διαλογικής σχέσης με το κοινό, να προσδώσουν νοήματα στα εκθέματα του μουσείου, να αποκαλύψουν τις σχέσεις που συνδέουν τα αντικείμενα μεταξύ τους, να συνθέσουν τις επιμέρους πληροφορίες σε γνώση και γενικότερα να επιτρέψουν στον επισκέπτη να βιώσει «τη μάθηση, την έμπνευση και τη χαρά» μέσα στον μουσειακό χώρο (Γκότσης, 2000: 20).

Ο σχεδιασμός των εκπαιδευτικών δράσεων χρησιμοποιεί διάφορες μεθόδους (αφήγηση, μαιευτική, βιωματική, ανακαλυπτική) και ολοκληρώνεται περνώντας από διάφορα στάδια (έναρξη σχεδιασμού, ορισμός παραμέτρων, συλλογή επιστημονικής πληροφορίας, πιλοτική δοκιμή, αξιολόγηση κλπ). Σε πολλές περιπτώσεις, η ποικιλία στις δραστηριότητες που περιλαμβάνονται σε εκπαιδευτικά προγράμματα είναι ένας τρόπος να διατηρείται αμείωτο το ενδιαφέρον των συμμετεχόντων. Η ενεργή συμμετοχή, η αφομοίωση και η μετάδοση πληροφοριών οδηγούν στη μάθηση και ο ρόλος των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του μουσείου είναι να παρέχουν το πλαίσιο γι' αυτή τη διαδικασία, διευκολύνοντας τους συμμετέχοντες (Νικονάνου, 2012 και 2015).

Η Μουσειοπαιδαγωγική άρχισε να κάνει δειλά – δειλά την εμφάνισή της στην Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του '70. Η επιθυμία συμπόρευσης με τις διεθνείς μουσειοπαιδαγωγικές θεωρητικές συζητήσεις και πρακτικές και η ανάγκη έμπρακτης υποστήριξης του κοινωνικού χαρακτήρα του μουσείου οδηγεί στις πρώτες εκπαιδευτικές δράσεις. Τα Μουσεία για την εκπλήρωση του εκπαιδευτικού τους στόχου, αρχικά, απευθύνθηκαν σε σχολικές ομάδες (Τσιτούρη, 2010).

Μάλιστα, τα πρώτα μουσεία που σχεδίασαν και υλοποίησαν εκπαιδευτικά προγράμματα/δράσεις ήταν: το Μουσείο Μπενάκη, το Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης και το Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα (Κόκκινος και Αλεξάκη, 2002· Χατζηνικολάου, 2010). Στη συνέχεια, όπως ήταν φυσικό, ακολούθησαν και άλλα, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης που αποκτά εκπαιδευτικό τμήμα αμέσως μετά την ίδρυσή του. (Νικονάνου, 2012).

Φτάνοντας στη δεκαετία του 1990, παρατηρούμε πως είναι μία πολύ εποικοδομητική περίοδος για την εξέλιξη της εγχώριας μουσειοπαιδαγωγικής. Γίνεται προσπάθεια ενσωμάτωσης νέων επικοινωνιακών τεχνικών και παιδαγωγικών μεθόδων στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες των μουσείων. Είναι η εποχή που τα εκπαιδευτικά προγράμματα για σχολικές ομάδες θεωρούνται αναπόσπαστο στοιχείο της πολιτικής πολλών ελληνικών μουσείων (Νικονάνου, 2012).

Η κονστрукτιβιστική προσέγγιση στη μουσειακή μάθηση, από τα τέλη του 1990 και έπειτα, κυριάρχησε στη θεωρητική μουσειοπαιδαγωγική συζήτηση (Hein, 1998). Έτσι, συναντάμε μία νέα παιδαγωγική “οπτική” που προσφέρει η εμπειρία. Αποτέλεσμα ήταν η μετάβαση από το «μουσείο–ναό» στο μουσείο «χώρος μάθησης» για να ακολουθήσει το μουσείο «χώρος εμπειριών» (Wagner, 2005: 11) (Νικονάνου, 2015: 93). Αναφερόμενοι, λοιπόν, στο μουσείο ως χώρο εμπειριών δεν γίνεται να μην το συνδυάσουμε με τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις δράσεις των μουσείων. Η ενεργός συμμετοχή κάποιου σε οποιοδήποτε μουσειακό εκπαιδευτικό πρόγραμμα βασίζεται κυρίως στη βιωματική εμπειρία που αποκτά.

Ο David Kolb (θεωρητικός της εκπαίδευσης) ανέπτυξε τον «κύκλο της μάθησης». Πρόκειται για μία από τις πιο γνωστές θεωρίες στον χώρο της εμπειρικής μάθησης με ευρεία εφαρμογή σε περιβάλλοντα τυπικής αλλά και μη τυπικής εκπαίδευσης (Kolb and Kolb, 2018) και ιδιαίτερα στην εκπαίδευση ενηλίκων. Με βάση τη συγκεκριμένη θεωρία, ο Kolb υποστηρίζει πως για να καταστεί η μάθηση “αποτελεσματική” θα

πρέπει να σχετίζεται με το βίωμα, την εμπειρία. Υπογραμμίζει την κυκλική πορεία της μάθησης, έπειτα από την κατάλληλη ενεργοποίηση σε τέσσερα στάδια:

1. Εμπειρία – «κάνω»
2. Κριτικός στοχασμός – «αναστοχάζομαι την εμπειρία»
3. Θεωρητικοποίηση – «μαθαίνω από την εμπειρία»
4. Εφαρμογή – «εφαρμόζω την εμπειρία» (Black, 2009: 171).

Ακόμα, στο σύστημα του Kolb διακρίνονται τέσσερις διαφορετικοί τρόποι μάθησης που “κινητοποιούν” τον κύκλο:

- Χειροπιαστή εμπειρία (συμμετοχή στην εμπειρία, αντιμετώπιση προβλημάτων και καταστάσεων με προσωπικό τρόπο)
- Αναστοχαστική παρατήρηση (κατανόηση νοήματος, ιδεών και καταστάσεων)
- Αφηρημένη εννοιολόγηση (χρήση λογικής, ιδεών και αφηρημένων εννοιών για κατανόηση καταστάσεων)
- Ενεργός πειραματισμός (πρακτικές εφαρμογές που επηρεάζουν δραστικά τους ανθρώπους και οδηγούν σε αλλαγή καταστάσεων)

Εφόσον αποδεχόμαστε τους διαφορετικούς τρόπους μάθησης, θα πρέπει, επίσης, να αποδεχτούμε ότι οι άνθρωποι διαφέρουν ως προς τις μαθησιακές τους προσεγγίσεις και στον τρόπο που επεξεργάζονται και αφομοιώνουν τις πληροφορίες και κατακτούν τη μάθηση. Όλες τις παραπάνω μαθησιακές προσεγγίσεις, ο Kolb τις τοποθετεί σε ένα κυκλικό σχήμα γνώσεων, το οποίο ξεκινά και καταλήγει στην εμπειρία (Black, 2009).

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα ενίσχυσαν σημαντικά την εξέλιξη του ρόλου του μουσείου σε έναν “ζωντανό” οργανισμό. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες έχουν στόχο την εδραίωση του μουσείου ως τον συνδετικό κρίκο της κοινωνίας με την εκπαίδευση και τη σύνδεση της μάθησης με την ψυχαγωγία μέσω της ενεργού συμμετοχής όλων των αισθήσεων. Οι μέθοδοι που σχετίζονται με την εφαρμογή των μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων ποικίλουν και βασίζονται σε σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις οι οποίες συνεχώς εξελίσσονται. Οι μέθοδοι μπορούν να χωριστούν στις παρακάτω κατηγορίες:

- Μέθοδος Αφήγησης (κατάλληλα προσαρμοσμένη για κάθε ομάδα κοινού ξενάγηση, ανάγνωση βιβλίων, διήγηση ιστοριών, αφήγηση παραμυθιών)

- Μέθοδος Συζήτησης / Μαιευτική Μέθοδος (διάλογος, επιχειρηματολογία, επιδείξεις ειδικών)
- Μέθοδος Ανακάλυψης (αίθουσες ανακάλυψης, εξερεύνηση, κινήγιθσαυρού)
- Δημιουργικές Μέθοδοι (θεατρικό παιχνίδι, παιχνίδι ρόλων, μουσική, χορός, απτική επαφή με αντικείμενα, παιχνίδια, καλλιτεχνικά εργαστήρια κ.ά.) (Νικονάνου, 2015).

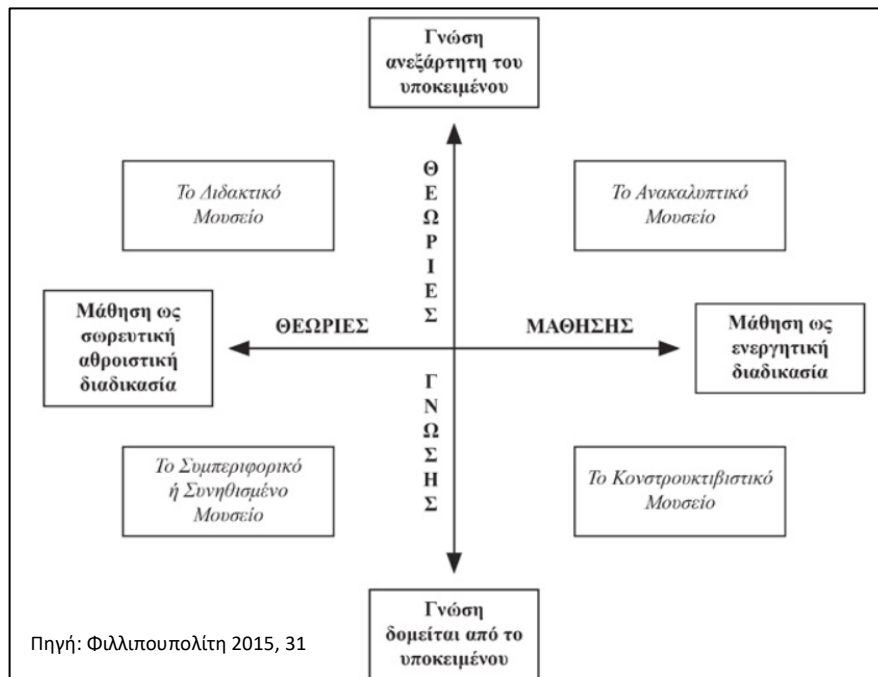
Πλέον, στη σύγχρονη εποχή που ζούμε, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τα Μουσεία είναι απόλυτα συνδεδεμένα. Κάθε μουσείο που επιθυμεί να έχει εκπαιδευτικό χαρακτήρα και ρόλο στην κοινωνία διαθέτει και αντίστοιχες δραστηριότητες. Το σύγχρονο μουσείο αποτελεί έναν χώρο μη τυπικής εκπαίδευσης και στο πλαίσιο αυτό καλείται να διοργανώνει δράσεις για όσο το δυνατόν περισσότερες διαφορετικές ομάδες κοινού. Σε αυτές περιλαμβάνονται οι οικογένειες, οι μεμονωμένοι επισκέπτες, σχολικές ομάδες όλων των βαθμίδων, εκπαιδευτικοί, ενήλικες και άτομα με ειδικές ανάγκες (Νικονάνου, 2012).

Στη “συζήτηση” σχετικά με τον τρόπο που δομείται η γνώση δεν μπορεί να μην ληφθεί υπόψη η σημασία που έχουν τα άτομα για τα οποία προορίζεται. Συγκεκριμένα, οι ομάδες κοινού χωρίζονται ανάλογα με την ηλικία, τις γνώσεις, τα πιθανά ενδιαφέροντα κ.ά. Κάθε ομάδα κοινού έχει τις δικές της ιδιαιτερότητες, ανάγκες ακόμα και “απαιτήσεις”. Έτσι, η άποψη ότι οι δέκτες αντιλαμβάνονται διαφορετικά την ερμηνευτική διαδικασία, επηρέασε σημαντικά τον σχεδιασμό των εκθέσεων, γενικότερα, αλλά και τον σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ειδικότερα (Τσιτούρη, 2010).

Παρ’ όλα αυτά, το αποτύπωμα ενός εκπαιδευτικού προγράμματος ή της ποιότητας της μαθησιακής εμπειρίας και της γνώσης είναι δύσκολο να αξιολογηθεί ώστε να παρέχει μετρήσιμα αποτελέσματα (Hein, 2011). Ωστόσο, μπορεί να μην γνωρίζουμε τι ακριβώς μαθαίνουν οι επισκέπτες στα μουσεία, αλλά δεν μαθαίνουν απαραίτητως αυτό που «επιδιώκεται», ούτε με μία ακολουθία που καθορίζεται είτε από τη δομή του θέματος είτε με τον τρόπο που οι επιμελητές σχεδίασαν το εκθεσιακό υλικό ή το εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Η δόμηση νοήματος είναι μία σύνθετη ατομική και

κοινωνική διαδικασία που βασίζεται τόσο σε νέες εμπειρίες όσο και στον συσχετισμό τους με τις προηγούμενες (Hein, 1999).

Στο σημείο αυτό αξίζει μία σύντομη αναφορά στις εκπαιδευτικές θεωρίες (Διδακτισμού, Συμπεριφορισμού, Ανακάλυψης, Κονστρουκτιβισμού) και πώς αυτές αντανακλούν στους τέσσερις τύπους μουσείων και εκθέσεων, σύμφωνα με τον G. Hein (Σχήμα 1.).

Σχήμα 1. Τύποι μουσείων και εκπαιδευτικές θεωρίες

Αρχικά, μπορούμε να ταξινομήσουμε τις εκπαιδευτικές θεωρίες σε δύο τομείς. Στις θεωρίες για τη μάθηση και στις θεωρίες για τη γνώση. Στην αριστερή πλευρά του σχήματος τοποθετούνται οι εκπαιδευτικές θεωρίες του Διδακτισμού και του Συμπεριφορισμού και οι αντίστοιχοι τύποι μουσείων, που αντανακλούν περισσότερο στις παραδοσιακές διδακτικές προσεγγίσεις. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικές θεωρίες της Ανακάλυψης και του Κονστρουκτιβισμού τοποθετούνται δεξιά, όπου και οι τύποι μουσείων που τις υιοθετούν, αποτυπώνοντας τις νέες τάσεις και αντιλήψεις για τον επισκέπτη και τη μαθησιακή διαδικασία που συντελείται στον μουσειακό χώρο. Παρακάτω ακολουθούν τα χαρακτηριστικά των μουσείων και συγκεκριμένα των εκπαιδευτικών τους προγραμμάτων σε σχέση με τις συγκεκριμένες εκπαιδευτικές θεωρίες (Hein, 1998· Νάκου, 2001· Φιλλιπουπολίτη, 2015):

- Θεωρία Διδακτισμού – Διδακτικό Μουσείο (τα εκπαιδευτικά προγράμματα ακολουθούν το παραδοσιακό αναλυτικό πρόγραμμα και έχουν μια ιεραρχική δομή θεμάτων από το πιο απλό στο πιο σύνθετο, με βάση συγκεκριμένα μαθησιακά αποτελέσματα)
- Θεωρία Συμπεριφορισμού – Συμπεριφοριστικό Μουσείο (τα εκπαιδευτικά προγράμματα περιέχουν σειρά δοκιμασιών σύντομης διάρκειας, που βασίζονται στη σχέση ερεθίσματος–αντίδρασης μεταξύ του μουσειοπαιδαγωγού και του συμμετέχοντα στο πρόγραμμα)
- Θεωρία Ανακάλυψης – Ανακαλυπτικό Μουσείο [τα εκπαιδευτικά προγράμματα μπορεί να έχουν εργαστηριακή μορφή εμπλέκοντας τους συμμετέχοντες σε ενεργητικές δραστηριότητες (επιστημονικά πειράματα, παιχνίδια εξερεύνησης ή κρυμμένου θησαυρού, δραματοποίηση ιστορικών γεγονότων)]
- Θεωρία Κονστρουκτιβισμού – Κονστρουκτιβιστικό Μουσείο (τα εκπαιδευτικά προγράμματα δίνουν έμφαση στην προσωπική έρευνα και ερμηνεία –ατομική «αλήθεια»– προσφέρουν ευκαιρίες για πειραματισμό, συνεργασία και διεπιστημονικές προσεγγίσεις)

Στον χώρο του μουσείου, η μάθηση βασίζεται κυρίως σε πραγματικά αντικείμενα/εκθέματα. Κατά τον Bertolt Brecht, τα αντικείμενα είναι «προϊόντα κοινωνικοϊστορικής εξέλιξης» και «βρίσκει ωραίο καθετί που έχει τη σφραγίδα της κοινωνικής εξέλιξης, γιατί σημασία έχουν οι άνθρωποι που η ιστορία τους διαμορφώνει τα αντικείμενα και όχι τα ίδια τα αντικείμενα παρουσιασμένα αποσπασματικά, χωρίς την ιστορία τους» (Γεωργιάδου-Κούντουρα, 1985: 43).

Ακόμα, ο υλικός πολιτισμός, όπως αναφέρουν οι Anne Gerritsen και Giorgio Riello, αποτελείται όχι απλώς από “πράγματα”, αλλά και από τα νοήματα που έχουν για τους ανθρώπους (Gerritsen and Riello, 2015). Ο κύριος στόχος του μουσείου είναι να επικοινωνήσει με τους επισκέπτες του, να τους παρουσιάσει τις συλλογές του με ευκολονόητο τρόπο και να τους επιτρέψει να εξερευνήσουν το ευρύτερο επιστημονικό, πολιτιστικό και κοινωνικό πλαίσιο των αντικειμένων που εκτίθενται στο μουσείο. Οι επισκέπτες πια, αντιμετωπίζονται ως ενεργοί θεατές και αποδέκτες πληροφοριών και αναγνωρίζονται ως «ερμηνευτικοί συμμετοχοί» μιας έκθεσης (Μούλιου, 2005).

Έτσι, τα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων τις περισσότερες φορές βασίζονται στα αντικείμενα/εκθέματα, είτε αυτά ανήκουν στις μόνιμες εκθέσεις τους είτε σε περιοδικές. Στόχος, βέβαια, δεν είναι οι συμμετέχοντες να προσεγγίσουν το σύνολο των μουσειακών αντικειμένων. Αυτό που έχει μεγάλη σημασία είναι να προσεγγίσουν επιλεγμένα εκθέματα (χωρίς όμως να είναι περιοριστικό), τα οποία θα επεξεργαστούν σε βάθος και θα διαμορφώσουν μία προσωπική άποψη (Νικονάνου, 2015).

Πλέον τα εκπαιδευτικά προγράμματα αποτελούν μία από τις βασικές δραστηριότητες των μουσείων και τον κύριο εκφραστή της μουσειοπαιδαγωγικής. Μέσα από τη διοργάνωση των συγκεκριμένων δράσεων αποκαλύπτεται μία εκπαιδευτική διαδικασία η οποία κάνει μία συνειδητή προσπάθεια, αφενός, διασύνδεσης του μουσείου με τους επισκέπτες του και την κοινωνία, γενικότερα, και, αφετέρου, σύνδεσης του σχολείου με εξωτερικούς χώρους άτυπης μάθησης αυξημένου κύρους. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα “μεταμορφώνουν” το μουσείο σε ένα ανοικτό, πολιτιστικό και εκπαιδευτικό ίδρυμα, σε έναν οργανισμό μάθησης αλλά και αναψυχής.

Η ενεργητική στάση των συμμετεχόντων, η κοινωνική αλληλεπίδραση, η απόκτηση γνώσεων και διευκόλυνση δόμησης ατομικών νοημάτων, η συμμετοχή των αισθήσεων, η ψυχαγωγία και η προσωπική δημιουργική έκφραση είναι κάποια από όλα όσα προσφέρει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Σκοπός είναι οι συμμετέχοντες «να αποκτήσουν μία θετικά αξιωματική εμπειρία από τον μουσειακό χώρο» (Νικονάνου, 2015).

Κλείνοντας, σε ό,τι αφορά το κομμάτι των εκπαιδευτικών προγραμμάτων/δράσεων, μπορούμε να πούμε ότι αποτελούν μία εναλλακτική μορφή προσέγγισης της γνώσης. Μέσα από αυτήν τη μορφή προσέγγισης, δημιουργείται ένα περιβάλλον που υποστηρίζει την ελεύθερη έκφραση και ενθαρρύνει τη συμμετοχή και τη διάδραση, προσφέροντας μία ευχάριστη εμπειρία χωρίς το άγχος του “σωστού” και του “λάθους”. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ενεργοποίηση των συμμετεχόντων σε κοινωνικό, διανοητικό και συναισθηματικό επίπεδο (Γκαζή, 2004).

3.2. Μουσειοσκευές

Εκτός των εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα οποία αναφερθήκαμε προηγουμένως, το Μουσείο διαθέτει και άλλα εκπαιδευτικά εργαλεία. Σε αυτήν την ενότητα θα εστιάσουμε σε ακόμα ένα αρκετά διαδεδομένο μέσο “επικοινωνίας” και “συνεργασίας” του μουσείου με το κοινό του, τις «Μουσειοσκευές».

Η μουσειακή εκπαίδευση, είτε πρόκειται για δραστηριότητες που πραγματοποιούνται εντός είτε εκτός του μουσειακού χώρου, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην εκπαιδευτική αξία των αντικειμένων και τη μάθηση μέσα σε διαμορφωμένα περιβάλλοντα (Νικονάνου, 2012). Σε αντίθεση με τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία συνήθως υλοποιούνται κατά την επίσκεψη του κοινού στον μουσειακό χώρο, οι μουσειοσκευές “ταξιδεύουν” εκτός του Μουσείου. Αποτελούν ένα “κινητό” εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο έχει μία κεντρική ιδέα και φιλοσοφία και κατασκευάζεται για συγκεκριμένο εκπαιδευτικό σκοπό.

Οι μουσειοσκευές, θα μπορούσαμε να πούμε πως ανήκουν στην κατηγορία των εναλλακτικών επικοινωνιακών δράσεων, αλλιώς γνωστά και ως προγράμματα προσέγγισης (outreach programmes). Με αυτόν τον τρόπο, τα μουσεία επιχειρούν να προσεγγίσουν νέες ομάδες κοινού (Μουσύρη, 1999). Η ανάγκη των μουσείων για επικοινωνία είτε αυτή είναι άμεση είτε είναι έμμεση, τα οδηγεί σε μία μεγάλη ποικιλία υπηρεσιών απέναντι στο κοινό. Η επικοινωνιακή πολιτική του μουσείου δεν περιορίζεται εντός των τοιχών του, αντιθέτως επεκτείνεται εκτός του φυσικού του χώρου. Μέσα στις εναλλακτικές επικοινωνιακές μεθόδους που χρησιμοποιούνται γι’ αυτό τον σκοπό είναι και οι μουσειοσκευές (Μούλιου και Μπούνια, 1999)

Οι μουσειοσκευές είναι κατάλληλα διαμορφωμένα “βαλιτσάκια” ή κάποιας μορφής “κιβώτια” τα οποία περιέχουν εκπαιδευτικό υλικό με σκοπό την εξοικείωση του κοινού με ένα θέμα ή με ένα μουσειακό αντικείμενο (Χατζηασλάνη, 1991· Νικονάνου, 2015) και αποτελούνται από υλικά που διαχειρίζονται εύκολα και αποτελεσματικά (Λέκκα και Αλεξίου, 2002).

Συγκεκριμένα, μία μουσειοσκευή μπορεί να εμπεριέχει κυρίως αντίγραφα, αλλά και αυθεντικά αντικείμενα του μουσείου, ενημερωτικό, οπτικοακουστικό και εποπτικό υλικό, βιβλία, οδηγίες, επεξηγηματικά κείμενα, εκπαιδευτικά παιχνίδια και προτάσεις για δραστηριότητες για την ορθή χρήση του υπάρχοντος υλικού. Στη μορφή τους,

όπως επισημαίνει η Ströter-Bender, πρέπει να είναι ανθεκτικές για τις συνεχείς μετακινήσεις και χρήσεις, να έχουν ωραία εμφάνιση που μεταφέρει την αίσθηση του «ταξιδιού» καθώς και λειτουργικότητα (Νικονάνου, 2015).

Όσον αφορά στα μουσειακά αντικείμενα –για τα οποία έχει γίνει αναφορά και σε άλλα σημεία παραπάνω– η πολυσημία και οι πολλαπλές «αξίες» που αυτά φέρουν, είναι ικανά να υποστηρίξουν ευέλικτες προσεγγίσεις και προσωπικές ερμηνείες οδηγώντας σε «ανοιχτές» μαθησιακές καταστάσεις. Μέσα από τα μουσειακά αντικείμενα, από πολλές απόψεις, προσφέρεται εκπαιδευτική αξιοποίηση (Μπούνια και Νικονάνου, 2008). «Τα αντικείμενα που συνιστούν τον υλικό πολιτισμό προσεγγίζονται πλέον ως νοήματα, ως «αφηγήματα» (Pearce, 1990), τα οποία επιδέχονται πολλαπλών αναγνώσεων και ερμηνειών» (Γκότσης, 2018β: 57).

Στην περίπτωση των μουσειοσκευών ειδικά, το κοινό έχει τη δυνατότητα να αλληλεπιδράσει με τα αντικείμενα αξιοποιώντας εκτός της όρασης και της ακοής (όπως γίνεται στις περισσότερες περιπτώσεις στον μουσειακό χώρο) και με άλλες αισθήσεις. Προωθείται η δημιουργικότητα σε συνδυασμό με τη διανοητική επεξεργασία των περιεχομένων και προσφέρονται δυνατότητες ολιστικής επεξεργασίας με τον νου, την καρδιά και το χέρι [(Gach, 2005) Νικονάνου, 2015: 216]. Όπως ο Comenius (1592-1670) (Τσέχος φιλόσοφος, παιδαγωγός και θεολόγος – πατέρας της σύγχρονης εκπαίδευσης) έγραψε, «ο άνθρωπος πρώτα χρησιμοποιεί τις αισθήσεις του, μετά τη μνήμη του, έπειτα την κατανόησή του και τέλος την κρίση του» (Hooper-Greenhill, 1994: 26).

Ο σχεδιασμός μίας μουσειοσκευής στηρίζεται στα υλικά δεδομένα ενός μουσείου και κεντρικής σημασίας είναι η πεποίθηση της μάθησης ως μίας ενεργητικής διαδικασίας που συνδέεται με τη συναισθηματική εμπλοκή και την εμπειρία (Γιαννίκου, Ζαχαροπούλου και Λιάσκα, 2007). Μία μουσειοσκευή, σχεδιάζεται με σκοπό να ταξιδεύει προσφέροντας στο κοινό έναν εναλλακτικό τρόπο επικοινωνίας με το Μουσείο. Το ταξίδι αυτό διαρκεί για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, όσο χρόνο κάθε φορέας επιλέξει να δανείσει το εκπαιδευτικό υλικό/μουσειοσκευή (Δάλκος, 2000).

Χώροι στους οποίους μπορούν να σταλούν οι μουσειοσκευές είναι σπανιότερα σε Δήμους ή πολιτιστικά κέντρα και συχνότερα σε σχολεία. Η χρήση των μουσειοσκευών διευκολύνει ομάδες κοινού που δεν έχουν τη δυνατότητα

(κοινωνικοί, οικονομικοί, πολιτιστικοί λόγοι) να πραγματοποιήσουν μία επίσκεψη, και ακριβώς γι' αυτό το λόγο το εκπαιδευτικό υλικό είναι αυτόνομο και δεν συνδέεται απαραίτητα με μία μουσειακή επίσκεψη. Με αυτόν τον τρόπο βοηθά στην «πολιτιστική αποκέντρωση» και συμβάλλει στην επέκταση της εκπαιδευτικής δραστηριότητας ενός μουσείου εκτός του φυσικού του χώρου. Όπως η Νικονάνου (2002: 292) αναφέρει «αν και (στην Ελλάδα) δεν υπάρχουν στοιχεία συστηματικής αξιολόγησης της χρήσης των μουσειοσκευών, αυτές έχουν συμβάλει ουσιαστικά στην υλοποίηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων σε περιοχές που δεν έχουν δυνατότητες εκπαιδευτικής πρόσβασης στην πολιτισμική κληρονομιά».

Ακόμα, οι μουσειοσκευές μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν δραστηριότητες προετοιμασίας μίας προγραμματισμένης μελλοντικής επίσκεψης, παρακολούθησης ενός εκπαιδευτικού πρόγραμματος ή ακόμα ως διαδικασία αξιολόγησης μίας προηγούμενης επίσκεψης (Δάλκος, 2000· Νικονάνου, 2015). Οι υπεύθυνοι για την υλοποίηση των δράσεων που θα προκύψουν από το υλικό κάθε μουσειοσκευής είναι οι εκπαιδευτικοί των σχολικών τάξεων και αντίστοιχα οι εμψυχωτές που απασχολούνται σε Δήμους (Νικονάνου, 2015).

Όσον αφορά την περίπτωση των σχολείων, κύριος σκοπός των μουσειοσκευών είναι να φέρουν το μουσείο μέσα στη σχολική τάξη. Από τη μία πλευρά, τα παιδιά έχουν την ευκαιρία και δυνατότητα να βρίσκονται στο οικείο περιβάλλον της σχολικής τους αίθουσας και, από την άλλη πλευρά, ο εκπαιδευτικός μπορεί να απασχολήσει την σχολική ομάδα, όποια χρονική στιγμή και με όποιο τρόπο εκείνος θεωρεί πως τους εξυπηρετεί (Διαμαντή, 1991· Άλκηστις, 1996· Λέκκα και Αλεξίου, 2002). Ακόμα, με τη χρήση των μουσειοσκευών ενδυναμώνεται η ενεργός σύνδεση του μουσείου με τους εκπαιδευτικούς φορείς. Όπως είδαμε παραπάνω, η χρήση αυτή μπορεί να λειτουργήσει ως διαδικασία αξιολόγησης, όπως επίσης και επέκτασης της μουσειακής εμπειρίας μετά από μία επίσκεψη μέσα στην τάξη (Γεωργοπούλου και Αλεξανδροπούλου, 2016). Γενικότερα όμως μία μουσειοσκευή πρόκειται για ένα εύελκτο εκπαιδευτικό εργαλείο που προσαρμόζεται εύκολα σε όποιες διαφορετικές συνθήκες και στις ιδιαίτερες ανάγκες (μορφωτικές, πολιτισμικές, ηλικιακές κ.ά.) της ομάδας που το χρησιμοποιεί (Γρόσδος, 2016).

Η μουσειοσκευή είναι μία ιδιαίτερη “μορφή” εκπαιδευτικής διαδικασίας. Τη διέπει μοναδικότητα ως προς τη μορφή της και τις δυνατότητες της χρήσης της. Λειτουργεί

ως μία φορητή μουσειακή έκθεση, ένα μετακινούμενο διδακτικό μέσο και το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της είναι πως πραγματοποιεί άτυπη μάθηση στην πιο παραδοσιακή εκπαιδευτική δομή της τυπικής εκπαίδευσης, το σχολείο (Νικονάνου, 2012).

Η εμφάνιση των μουσειοσκευών έγινε τέλη του 19^{ου} με αρχές του 20^{ου} αιώνα στις Η.Π.Α. με την πρωτοβουλία παιδικών μουσείων, ένα εκ των οποίων είναι το Boston Children's Museum. Στη συνέχεια, αρκετά ευρωπαϊκά μουσεία ακολούθησαν αυτόν τον τρόπο μουσειακής εκπαίδευσης και επαφής με το κοινό, όπως επίσης και η Αυστραλία, η Νέα Ζηλανδία και αρκετές χώρες στην Ασία. Στην Ελλάδα, οι μουσειοσκευές πρωτοεμφανίστηκαν το 1987-1988, από το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως και εν συνεχεία από το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, το Μουσείο Μπενάκη, το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης, το Κοινοτικό Μουσείο Μηλεών Πηλίου κ.ά. Έναυσμα αυτών των ενεργειών ήταν η μεγάλη ζήτηση εκπαιδευτικών δράσεων σε συνδυασμό με την έλλειψη κατάλληλου προσωπικού και όπως είδαμε παραπάνω, η επαφή με το “μουσείο”, που κάποιες ομάδες κοινού δεν μπορούσαν να έχουν με τη φυσική τους παρουσία (Νικονάνου, 2015).

Το σχολείο από την πλευρά του στρέφεται προς το μουσείο προκειμένου να εμπλουτίσει το προγραμμά του με εναλλακτικές δραστηριότητες και διαδικασίες μάθησης. Από την άλλη πλευρά, όμως, και το μουσείο έχει ανάγκη το σχολείο γιατί εκπαιδεύει το μελλοντικό του κοινό. Έτσι, οφείλει να το ανακαλύψει και να το προετοιμάσει (Ζαφειράκου, 2000). Με βάση αυτό, μπορούμε να θεωρήσουμε πως η μουσειοσκευή βοηθά στην επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι πως η κεντρική ιδέα στην οποία βασίστηκε και οργάνωσε το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης την πρώτη του μουσειοσκευή ήταν το σύνθημα «Όταν το Σχολείο δεν πηγαίνει στο μουσείο, τότε το Μουσείο πηγαίνει στο σχολείο» (1987), με θέμα τη γνωριμία των παιδιών με τον Κυκλαδικό πολιτισμό (Χορταρέα, 2002).

Οι εξω-μουσειακές δραστηριότητες, όπως είναι οι μουσειοσκευές και ό,τι αυτές περιλαμβάνουν (ομοιώματα, αντίγραφα, παιχνίδια κλπ.), στην περίπτωση του σχολείου «βοηθούν τους μαθητές να συμπληρώσουν τις θεωρητικές γνώσεις τους, να προβληματιστούν πάνω στις σχέσεις αιτιών και αποτελεσμάτων, να αναλύσουν την

πορεία του πολιτιστικού φαινομένου, να καλλιεργήσουν τις πνευματικές, ψυχικές και σωματικές τους ικανότητες» (Γεωργιάδου- Κούντουρα, 1985: 45).

Η εξελιγμένη τεχνολογία, σήμερα, την οποία “συναντάμε” παντού γύρω μας και είναι πια καθημερινό κομμάτι της ζωής μας, δεν θα γινόταν να μην έχει διεισδύσει στον χώρο των μουσείων γενικότερα (για παράδειγμα, μία εικονική περιήγηση), όπως και στην προκειμένη περίπτωση, στον τομέα των μουσειοσκευών. Τα μουσεία ανταποκρινόμενα στις ανάγκες ενός ψηφιακού κόσμου, χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο και τα πολυμέσα, στοχεύουν να ενισχύσουν την εμπειρία των επισκεπτών τόσο στον εσωτερικό χώρο τους όσο και στον εξωτερικό (Βαφειάδου, 2016). Λόγω της ανάγκης να τρέξουμε στους ρυθμούς της εποχής, το υψηλό κόστος και η δυσκολία διαχείρισης των μουσειοσκευών αποτελούν έναν αυξανόμενο αριθμό μουσείων που αρχίζει να δημιουργεί και να διαθέτει προς το κοινό του ψηφιακές εφαρμογές εκπαιδευτικού χαρακτήρα και μουσειοσκευές.

Το διαδίκτυο πια, αποτελεί ένα μέσο το οποίο χαρίζει την εύκολη πρόσβαση στο εκπαιδευτικό υλικό για όποιον το επιθυμεί (Νικονάνου, 2015· Χατζηασλάνη, Καϊμάρα και Λεοντή, 2008 και 2020). Παρ’ όλα αυτά, οι μουσειοσκευές δεν χάνουν το νόημα και τη σημασία για την οποία σχεδιάστηκαν γιατί ακόμα και σε αυτήν τη μορφή των ψηφιακών εφαρμογών, η ευχάριστη, ψυχαγωγική και ταυτόχρονα εκπαιδευτική εμπειρία συνεχίζει να υφίσταται. Ενδεικτικά, ακολουθούν παραδείγματα μουσείων (ένα στην Ελλάδα και ένα στο εξωτερικό), τα οποία διαθέτουν ψηφιακές δραστηριότητες:

- Διαδικτυακή εφαρμογή «www.parthenonfrieze.gr» με θέμα «Η ζωφόρος του Παρθενώνα» η οποία ανήκει στο Μουσείο της Ακρόπολης. Πρόκειται για μια νέα, διαδραστική, εύχρηστη διαδικτυακή εφαρμογή η οποία συγκεντρώνει βίντεο, φωτογραφίες και περιγραφές όλων των σωζόμενων λίθων της ζωφόρου που βρίσκονται στο Μουσείο Ακρόπολης και στο εξωτερικό. Οργανώθηκε σε τρεις ενότητες (Παρθενώνας, Γνωρίστε τη ζωφόρο, Παίξτε με τη ζωφόρο) (Χατζηασλάνη, Καϊμάρα και Λεοντή, 2020).
- Ψηφιακές μουσειοσκευές από το Sam Noble Museum, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Οκλαχόμα. Περιλαμβάνουν πλήρη οδηγό για τον εκπαιδευτικό, φύλλα εργασίας και εικόνες πραγματικών μουσειακών αντικειμένων για να

διευκολύνουν την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων με τους μαθητές τους. Η μόνη διαδικασία που χρειάζεται από πλευράς του εκπαιδευτικού είναι να συμπληρώσει μία φόρμα με ορισμένα στοιχεία που του ζητούνται και να επιλέξει τη μουσειοσκευή που τον ενδιαφέρει στον σύνδεσμο που ακολουθεί (<https://samnoblemuseum.ou.edu/education-2/discovery-kits/digital-discovery-kits/>).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ο ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ / ΕΜΨΥΧΩΤΗΣ

4.1. Η Γέννηση του Μουσειοπαιδαγωγού

Γραπτές πηγές μεταξύ του 1880-1920 περιγράφουν την έντονη επιθυμία της εμφάνισης του επαγγέλματος «εκπαιδευτών των μουσείων» ή αλλιώς μουσειοπαιδαγωγών, που μέχρι τότε ήταν ελάχιστη και σίγουρα όχι στη μορφή που είναι σήμερα. Η ιστορία επικεντρώνεται περισσότερο στους συλλέκτες, ιδρυτές, οραματιστές, επιμελητές κ.ο.κ. Αν και η εκπαίδευση υπήρξε σημαντικό χαρακτηριστικό για αρκετά ιδρύματα εκείνη την εποχή, δεν έλαβε ποτέ επαρκή θέση στο ιστορικό αρχείο. Τον 20^ο αιώνα και έπειτα, το προσωπικό και τα τμήματα που ασχολούνται με την εκπαίδευση έχουν αρχίσει να εμφανίζονται στα μουσεία (Roberts, 1997).

Παρότι η έρευνα σχετικά με την εμφάνιση του εκπαιδευτικού προσωπικού ενός μουσείου παρουσιάζει ένα χάσμα όσον αφορά στις γραπτές πηγές, θα γίνει μία σύντομη αναφορά κάποιων σημαντικών προσωπικοτήτων, οι οποίες μέσα από το έργο τους λειτούργησαν με εκπαιδευτικό σκοπό.

Από τους πρώτους μουσειοπαιδαγωγούς, θεωρείται ο Alfred Lichtwark (1852-1914), Γερμανός ιστορικός και εκπαιδευτής τέχνης και μετέπειτα διευθυντής της Πινακοθήκης του Αμβούργου. Η θεώρηση αυτή οφείλεται στο έργο και τη συμβολή του, στην ανάπτυξη των σχέσεων μουσείου–σχολείου και στην προσπάθεια διευκόλυνσης της πρόσβασης του κοινού σε αυτό. Προερχόμενος από τον χώρο της εκπαίδευσης και επηρεασμένος από τις ιδέες του John Ruskin (1819-1900), ξεκίνησε το 1896 την οργάνωση επισκέψεων και ξεναγήσεων μαθητών στην Πινακοθήκη. Αυτή η “κίνηση” είχε στόχο την προσέγγιση έργων τέχνης μέσω της ανάπτυξης της παρατήρησης και της εξέτασής τους από τους μαθητές (Νικονάνου, 2012).

Ο George Hein (Hein, 2006) εξέτασε δύο εκπαιδευτικούς πρωτοπόρους, την Anna Billings Gallup (1872-1956), εκπαιδευτικός και μετέπειτα επικεφαλής του Παιδικού Μουσείου του Brooklyn, το 1903, και τη Louise Connolly (1862–1927), διευθύντρια σχολείου και μετέπειτα εκπαιδευτικό προσωπικό στο Newark Museum υπό την επίβλεψη του John Cotton Dana (βιβλιοθηκονόμος και διευθυντής του Newark

Museum). Και οι δύο παραπάνω προοδευτικοί εκπαιδευτικοί ήταν παραδείγματα πρώιμων μουσειοπαιδαγωγών που προωθούσαν μία λιγότερο διδακτική προσέγγιση και περισσότερο κonstrουκτιβιστική/εποικοδομητική προσέγγιση στην εκπαίδευση των παιδιών.

Η Anna Billings Gallup περιέγραψε τον σκοπό των μουσείων γενικότερα αλλά και συγκεκριμένα της μουσειακής εκπαίδευσης στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, γράφοντας πως δεν πρέπει να ξεχνάμε πως το “κλειδί” για να προσελκύσει ένα μουσείο τα παιδιά και τη νεολαία είναι η δράση. Στόχος είναι, όσοι ασχολούνται με τη μουσειακή εκπαίδευση, να κατανοήσουν τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών και να τους προσφέρουν ευκαιρίες που τα σχολεία ή τα σπίτια τους δεν μπορούν (Hein, 2006).

Η Connelly, μέσα από τη δουλειά της, είδε τι προσφέρει η άμεση εφαρμογή του μουσείου σε τυπικά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και, σύντομα, μετά την εγκατάστασή της εκεί, άρχισε να ενσωματώνει τις πηγές της Newark Public Library και του Newark Museum σε ετήσιους εκθεσιακούς διαγωνισμούς σε όλη την πόλη. Το 1912 ξεκίνησε μια εθνική περιήγηση στα αμερικανικά μουσεία για να μοιραστεί τις εκπαιδευτικές της ιδέες και να φέρει πίσω ιδέες που έμαθε από το ταξίδι της (Hein, 2006).

Το πρώτο εκπαιδευτικό προσωπικό των μουσείων εμφανίστηκε ήδη από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και πολλοί από αυτούς ήταν εκπαιδευτικοί. Αυτό το γεγονός αργότερα θα δυσκολέψει τους μουσειοπαιδαγωγούς σχετικά με τη διαφοροποίηση μεταξύ τους. Ωστόσο, η υπαρξή τους και το έργο τους ήταν σημαντικό. Δημιούργησαν την πρώτη επαγγελματική θέση μουσειακής εκπαίδευσης, η οποία σύντομα οδήγησε στη δημιουργία αυτόνομων εκπαιδευτικών τμημάτων στον χώρο των μουσείων (Roberts, 1997).

Η κάποτε κύρια αποστολή για «συλλογή, διατήρηση και ερμηνεία» που κυριάρχησε στον χώρο των μουσείων αρχίζει να αλλάζει. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, η ανάγκη για την προοδευτική παιδεία στον δυτικό κόσμο και έρευνες που αφορούσαν την ανάπτυξη του παιδιού οδήγησαν, τον 20^ό αιώνα, στην επιμόρφωση μίας εξειδικευμένης ομάδας ανθρώπων σχετικά με μουσειακά θέματα. Το 1927, στο βιβλίο

του Coleman «Manual for small Museums», συναντάμε την πρώτη αναφορά στον όρο «μουσειοπαιδαγωγός». Η εξειδικευμένη αυτή ομάδα των μουσειοπαιδαγωγών συγκροτείται από άτομα τα οποία είτε σχετίζονται με εκπαιδευτικά είτε με μουσειακά ζητήματα. Στην περίπτωση των εκπαιδευτικών, σημαντικό κριτήριο ήταν να διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις και εμπειρίες σχετικές με τη μουσειακή εκπαίδευση (Κουβέλη, 2000).

Τα μουσεία σιγά-σιγά μετατρέπονται από αντικειμενοκεντρικά σε ανθρωποκεντρικά. Προσανατολίζονται στην κοινωνία, γίνονται εξωστρεφή και εξυπηρετούν το ευρύ και ποικίλο κοινό. Αυτή η μετατόπιση, η οποία έχει τις ρίζες της στο αμερικανικό μουσειακό κίνημα με ηγέτες που σκέφτονται “προς τα εμπρός”, όπως ο John Cotton Dana στις αρχές της δεκαετίας του 1900 και ο Theodore Low στα μέσα της δεκαετίας του 1900, άρχισαν να παίρνουν νέα ζωή στη δεκαετία του 1970 με την εμφάνιση μιας νέας γενιάς ηγεσίας μουσείων. Αυτή η νέα γενιά εργαζομένων στα μουσεία, που χαρακτηρίζεται από την ανάπτυξη της Μουσειοπαιδαγωγικής και τον αυξανόμενο αριθμό Μουσειοπαιδαγωγών, δεσμεύτηκε να συμπεριλάβει, να σεβαστεί, να οικοδομήσει σχέσεις με ένα ευρύ φάσμα επισκεπτών και να δώσει φωνή στους μέχρι πρότινος “αποξενωμένους”. Με πολλούς τρόπους, αυτή η νέα γενιά πάλεψε και έφερε το κύμα της αλλαγής στο συγκεκριμένο επάγγελμα που αντανάκλασε την κοινωνία εκείνη την εποχή (Pitman, 1999; Weil, 1999; Hein, 2000). Κατάφερε να μετατρέψει τα μουσεία σε ζωντανούς οργανισμούς και συνεχίζει.

Το 1984, στην έκθεση «Museums for a New Century», η επιτροπή επιβεβαίωσε θεμελιώδεις αρχές της μουσειακής εκπαίδευσης και έκανε προτάσεις για μελλοντική δράση.

4.2. Τα χαρακτηριστικά και ο ρόλος του Μουσειοπαιδαγωγού

Αντιλαμβανόμαστε, λοιπόν, ότι με την ένταξη της μουσειοπαιδαγωγικής στις δραστηριότητες των μουσείων, τα τελευταία χρόνια, δημιουργείται η ανάγκη απασχόλησης κατάλληλου προσωπικού, δηλαδή των μουσειοπαιδαγωγών/εμπυχωτών. Η ύπαρξη μουσειοπαιδαγωγού/εμπυχωτή είναι αναγκαία στην εξέλιξη

του εκπαιδευτικού χαρακτήρα του μουσείου και στην ενίσχυση της σχέσης του με το κοινό του.

Ο μουσειοπαιδαγωγός/εμπυχωτής είναι ο παιδαγωγός του μουσείου. Είναι υπεύθυνος τόσο για τον σχεδιασμό και τη δόμηση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη του το κοινό στο οποίο απευθύνεται (ηλικία, γνωστικό επίπεδο κτλ), όσο και για την υλοποίηση των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων. Το ισχυρότερο εργαλείο του είναι η επικοινωνία. Με πιο απλά λόγια, ο μουσειοπαιδαγωγός δίνει ζωή στις δράσεις, εμπυχώνει, ενθαρρύνει αποσκοπώντας στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή (σωματική εμπλοκή και λεκτική έκφραση) κάθε άτομου, της κάθε ομάδας που λαμβάνει μέρος.

Παράλληλα, με την ενεργό εμπλοκή του επισκέπτη στις διαφορετικές δραστηριότητες που προσφέρει ένα μουσείο, ο μουσειοπαιδαγωγός/εμπυχωτής επιδιώκει –παρέχοντας κατάλληλα ερεθίσματα– να τον εμπνεύσει, να τον παροτρύνει και να του δώσει κατευθύνσεις, ώστε να κάνει τη μάθηση και την αναζήτηση μέρος της ζωής του. Ωστόσο, το γεγονός πως “κατευθύνει” δεν σημαίνει πως επιβάλλεται και επηρεάζει το κοινό σχετικά με την προσωπική του άποψη (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1985).

Με αυτόν τον τρόπο, γίνεται αντιληπτό πως οι διαδικασίες μάθησης μέσα στο μουσείο προάγουν το μοντέλο της ανοικτής και δια βίου εκπαίδευσης. Η απόκτηση και η ανάπτυξη δεξιοτήτων θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικές για την καλλιέργεια και την αυτοεκτίμηση των “υποκειμένων”. Στο πλαίσιο αυτό, η πρόσβαση σε μουσεία και συλλογές συμβάλλει στη διανοητική, κοινωνική, συναισθηματική και πολιτισμική καλλιέργεια και γι’ αυτό αποτελεί πρωταρχικό μέλημα του δυτικού κόσμου (Black, 2009). Τα μουσεία προσφέρουν νέες εκπαιδευτικές προοπτικές και στο πλαίσιο της διά βίου μάθησης. Στο πλαίσιο αυτό επανερμηνεύονται παραδοσιακές λειτουργίες των μουσείων (Hooper-Greenhill, 1994).

Η στάση που έχει ένας μουσειοπαιδαγωγός/εμπυχωτής ποικίλει ανάλογα με τις δραστηριότητες που εμπεριέχονται στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που έχει αναλάβει. Για παράδειγμα, υπάρχουν δράσεις που βασίζονται στην εξερεύνηση, ανακάλυψη ή γενικότερα σε βιωματικές και δημιουργικές μεθόδους. Σε τέτοιου τύπου δράσεις ο μουσειοπαιδαγωγός/εμπυχωτής κινητοποιεί τους συμμετέχοντες και τους συντονίζει, δεν κατευθύνει. Η μόνη περίπτωση που υπάρχει το αίσθημα της “κατεύθυνσης” είναι σε δράσεις που διέπονται από μεθόδους μαιευτικής – συζήτησης. Ακόμα όμως και σε

αυτές τις περιπτώσεις, ο επισκέπτης και συμμετέχει και αλληλεπιδρά. Ο μουσειοπαιδαγωγός/εμπυχωτής μέσα από τις κινήσεις και τον λόγο του γίνεται ένα με την ομάδα, αλληλεπιδρά και συνεργάζεται μαζί της, προκαλώντας και διατηρώντας το ενδιαφέρον και δίνοντας το έναυσμα για περαιτέρω αναζήτηση. Κατά τον Vygotsky (1896-1934, Ρώσος ψυχολόγος), ένας μουσειοπαιδαγωγός οφείλει να είναι συγχρόνως ο βοηθός, καθοδηγητής, διαμεσολαβητής, συνεργάτης αλλά και ισότιμο μέλος της ομάδας (Παπαδάτος, 2009).

Οι προκλήσεις με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος ένας μουσειοπαιδαγωγός/εμπυχωτής είναι αρκετές. Μία από αυτές αφορά στην ικανότητα συνεργασίας με άτομα διαφορετικών ειδικοτήτων που πιθανώς θα χρειαστεί να συνεργαστεί στο πλαίσιο του σχεδιασμού ή της υλοποίησης ενός εκπαιδευτικού προγράμματος. Ακόμα, είναι η φαντασία και το ταλέντο που πρέπει να διαθέτει ή να αναπτύξει για τον σχεδιασμό δραστηριοτήτων μέσω των οποίων θα μεταδώσει τις γνώσεις του στο κοινό. Καλείται να σχεδιάσει και να υλοποιήσει εκπαιδευτικά προγράμματα κατά τα οποία οφείλει να αφογκράζεται και να ψυχολογεί το κοινό του για να καταφέρει να προσαρμόσει το πρόγραμμα στις ανάγκες και ιδιαιτερότητές του. Γι' αυτόν το λόγο, οι μουσειοπαιδαγωγοί πρέπει να είναι πρόσωπα ειδικά και κατάλληλα εκπαιδευμένα ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στον ρόλο που τους θέλει να είναι ευέλικτοι, να προκαλούν το ενδιαφέρον και την ενεργό συμμετοχή του κοινού (Μυρογιάννη, 1999).

Κάτι εξίσου σημαντικό είναι η υπομονή αλλά και επιμονή που πρέπει να τον διακατέχει προκειμένου να εφεύρει κίνητρα για τους συμμετέχοντες στο πλαίσιο αυτής της παιδαγωγικής διαδικασίας. Από τις μεγαλύτερες και κυριότερες προκλήσεις είναι ο περιορισμένος χρόνος (διάρκεια εκπαιδευτικού προγράμματος/μουσειακής επίσκεψης) που μέσα σε αυτόν καλείται να βρει τους τρόπους να αναπτύξει σχέση εμπιστοσύνης με τους συμμετέχοντες, των οποίων τις γνωστικές και συναισθηματικές ιδιαιτερότητες αγνοεί και καλείται να διερευνήσει (Αρντουέν, 2000).

Η μέγιστη επιτυχία ενός μουσειοπαιδαγωγού, βασιζόμενοι στον όρο της μουσειοπαιδαγωγικής κατά την Νικονάνου (2005: 20), είναι όσο περνάει ο χρόνος να είναι όλο και λιγότερο απαραίτητος στους επισκέπτες. Συγκεκριμένα, ο σκοπός του είναι όχι μόνο η μετάδοση γνώσεων πάνω σε συγκεκριμένες θεματικές (ανάλογα το μουσείο) αλλά η ανάπτυξη μίας στενής σχέσης μεταξύ των συμμετεχόντων και των

μουσείων. Ένας επισκέπτης, ο οποίος έχει παρακολουθήσει και έχει λάβει μέρος σε εκπαιδευτικά προγράμματα, σε αντίθεση με κάποιον που δεν είχε ποτέ μία τέτοιου είδους μουσειακή εμπειρία, μπορεί να “διαβάσει” και να δει από μία άλλη οπτική τα αντικείμενα μέσα σε έναν οποιοδήποτε μουσειακό χώρο. Έτσι, αντιλαμβανόμαστε πως η παρουσία των μουσειοπαιδαγωγών/εμπυχωτών στο μουσείο είναι σημαντική και αυτό γιατί διαμεσολαβούν ανάμεσα στα εκθέματα και το μη ειδικευμένο κοινό, το οποίο δεν είναι σε θέση εξαρχής να γνωρίζει τις ερμηνευτικές τους διαστάσεις (Κοντογιάννη, Βάος και Μπαχούμα, 2001).

Ο μουσειοπαιδαγωγός, εκτός των άλλων, βοηθά στο να βγάλει το μουσείο από τα στενά περιθώρια και τις προκατειλημμένες αντιλήψεις, που δυστυχώς μέχρι σήμερα υπάρχουν, και, ακόμη, να προβάλλει εκτός των άλλων (απόκτηση γνώσης, κατανόηση αξίας και σπουδαιότητας της επίσκεψης, αίσθημα οικειότητας κλπ), την ψυχαγωγική και διασκεδαστική πλευρά του. Ο ρόλος του μέσα στο μουσείο στοχεύει τόσο στην πληροφόρηση και τη μάθηση όσο και στην ανάπτυξη της δημιουργικής ικανότητας του κοινού, με απώτερο σκοπό τη σταδιακή εδραίωση μίας θετικής σχέσης με το μουσείο ακόμα και ως τη συνειδητή επιλογή του για μία έξοδο στον ελεύθερο χρόνο του. Πιο απλά, ο μουσειοπαιδαγωγός καλείται μέσω του έργου του (εκπαιδευτικά προγράμματα/δραστηριότητες/ ξεναγήσεις κλπ.) να καλύψει τις δύο βασικές ανάγκες του κοινού που επισκέπτεται ένα μουσείο, οι οποίες είναι η μάθηση και η ψυχαγωγία (Καλούρη-Αντωνοπούλου, 1985).

Η Αμερικανική Ένωση Μουσείων (American Association of Museums), στην έκθεση της επιτροπής «Museums for a New Century» δήλωσε: «Εάν οι συλλογές αποτελούν την καρδιά των μουσείων, αυτό που έχουμε καταλήξει να ονομάσουμε μουσειακή εκπαίδευση είναι το πνεύμα». Αυτή η έκθεση δημοσιεύθηκε το 1984 και σηματοδότησε ένα σημείο καμπής για τον τομέα, εστιάζοντας στο επίκεντρο του σημαντικού ρόλου της εκπαίδευσης ως ουσιαστικής και διοργανικής λειτουργίας του μουσείου. «Θέλουμε να ενθαρρύνουμε τη συζήτηση για το μουσείο ως τόπο μάθησης», έγραψε η Επιτροπή (Hirzy, 1992).

Το μουσείο, όπως έχουμε αναφέρει, λειτουργεί περισσότερο ως ένας διαπολιτισμικός χώρος συνάντησης, όπου αλληλεπιδρούν διαφορετικοί πολιτισμοί και κοινότητες. Είναι ένας ζωντανός οργανισμός στον οποίο ανατύσσεται ο διάλογος και η μάθηση μέσα από την εμπειρία. Μέσω μίας βιωματικής εμπειρίας (δια βίου μάθησης), ένα

άτομο είναι ικανό να κατασκευάζει τις προσωπικές του έννοιες και να μεταδίδει τη δική του “αλήθεια” (Hooper-Grinhill 2007). Το «σύγχρονο Μουσείο», λοιπόν, θα μπορούσαμε να πούμε πως επιδιώκει έναν ουσιαστικό διάλογο με το κοινό του και ο μουσειοπαιδαγωγός/εμπυχωτής είναι ένας από τους βασικότερους “συνδεδεικμένους” αυτής της διαδικασίας.

Τα μουσεία, εστιάζουν περισσότερο στους επισκέπτες, την κοινότητα και τη συμμετοχή. Έτσι, καθώς τα μουσεία αντιμετωπίζουν την πρόκληση να αναδείξουν στο κοινό τη δημόσια αξία τους, οι μουσειοπαιδαγωγοί εργάζονται εδώ και πολύ καιρό, γνωρίζουν πολλά γι’ αυτό, και, μέσα από το έργο τους, προσπαθούν να το πετύχουν. Συνεχίζουν ενεργά σχεδιάζοντας εκπαιδευτικό υλικό, διευκολύνοντας την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, γράφοντας οδηγούς μουσείων, πραγματοποιώντας περιηγήσεις, δημιουργώντας συνεργασίες με ομάδες ανάπτυξης εκθέσεων κ.ά. Αυτά είναι ορισμένα από τα θεμελιώδη καθήκοντα και τις υπηρεσίες των μουσειοπαιδαγωγών και απαιτούν εξειδικευμένες γνώσεις, ταλέντα και δεξιότητες. Πέρα από αυτές τις βασικές υπηρεσίες, ως αναρωτηθούμε σχετικά με το τι αξία δίνει ο μουσειοπαιδαγωγός/εμπυχωτής σε ένα μουσείο.

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι μουσειοπαιδαγωγοί υπήρξαν υποστηρικτές του κοινού και συγκεκριμένα, επιστούσαν την προσοχή στην ποικιλομορφία του και στην ανάγκη για δημιουργία ενός φιλόξενου περιβάλλοντος με φυσική και πνευματική πρόσβαση για επισκέπτες όλων των ηλικιών και όλων των υποβάθρων. Δύο άνθρωποι δεν βλέπουν ποτέ τον κόσμο με τον ίδιο τρόπο, έχουν τις δικές τους εμπειρίες, οι οποίες διαφέρουν. Η μουσειακή εμπειρία είναι περισσότερο προσωπική λόγω των διαφορετικών προσδοκιών των επισκεπτών (Chang, 2006). Οι προσπάθειες αυτές των μουσειοπαιδαγωγών συνεχίζονται μέχρι και σήμερα, με τις αλλαγές να είναι εμφανείς σε κάθε πτυχή της μουσειακής πρακτικής. Αποδεικνύεται, λοιπόν, για ακόμα μία φορά πως τα μουσεία είναι επικεντρωμένα στον επισκέπτη. Με αυτόν τον τρόπο, η “ποιοτική” εξυπηρέτηση του κοινού είναι προτεραιότητα και ο σχεδιασμός των δράσεων ενός μουσείου λαμβάνει υπόψη κάθε κατηγορία επισκεπτών, τις ανάγκες τους και τις προτιμήσεις τους.

Παράλληλα με την ανάπτυξη της εμπειρίας σε μουσειακά πλαίσια, εμφανίζεται και η ανάγκη της έρευνας του κοινού όσον αφορά στις εμπειρίες και τη μάθηση (Kelly,

2004). Οι μουσειοπαιδαγωγοί ήταν από τους πρώτους που αγκάλιασαν την αξιολόγηση, με έμφαση στην αποτελεσματική επικοινωνία, τη σαφήνεια των μηνυμάτων και την ικανοποίηση των επισκεπτών. Πολύ συχνά το επίκεντρο της αξιολόγησης είναι ο εκπαιδευτικός ρόλος των μουσείων και το μαθησιακό αποτέλεσμα των επισκέψεων σε αυτά (Lehn, 2006). Μέσω αυτής της διαδικασίας, στα στάδια σχεδιασμού και ανάπτυξης, είτε μίας έκθεσης είτε ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, φροντίζουν να διασφαλίσουν τους στόχους τους, να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες και τις ανάγκες των επισκεπτών.

Οι παραπάνω διαδικασίες αναπτύσσονται και εξελίσσονται, αλλά η φροντίδα για τη διαφορετικότητα και την προσβασιμότητα έχει πλέον καθιερωθεί. Είναι πια απίθανο να φανταστεί κανείς “αξιόπιστο” μουσείο που δεν περιλαμβάνει τα παραπάνω σε κάθε πτυχή του έργου του. Η νοοτροπία και οι εσωτερικές λειτουργίες των μουσείων έχουν αλλάξει ριζικά από το παρελθόν μέχρι σήμερα και από τα παραπάνω αντιλαμβανόμαστε πως οι μουσειοπαιδαγωγοί ήταν στην πρώτη γραμμή αυτής της αλλαγής.

Σε μια εποχή που τα Μουσεία καλούνται να αποδείξουν τη δημόσια αξία τους, η προσπάθειά τους εστιάζεται στο περιβάλλον και την κοινωνία. Η αξία ενός μουσείου δεν είναι μόνο η εσωτερική αξιολόγηση σχετικά με όσα διαθέτει, φροντίζει, ερευνά και παρουσιάζει με σαφήνεια και προσοχή για να υπηρετήσει τις διαφορετικές ανάγκες του κοινού του. Τώρα μεγάλη σημασία έχει η εξωτερική αξιολόγησή του και ποια οφέλη (ποσοτικά και ποιοτικά) παρέχει το μουσείο στα άτομα και τις κοινότητες που εξυπηρετεί. Ο J. Gregory Dees και ο Mark Moore υποστηρίζουν ότι αυτά τα αποτελέσματα είναι μεγάλης αξίας (Munley and Roberts, 2006).

Η αξιολόγηση που πραγματοποιείται με τη βοήθεια του κοινού αποκαλύπτει το πόσο αυτό είναι ικανοποιημένο και ποιες άλλες ανάγκες ή προσδοκίες μπορεί να έχει από το μουσείο (Linn, 1983). Η κατανόηση των εμπειριών των επισκεπτών είναι ζωτικής σημασίας για τα μουσεία που επικεντρώνονται στους επισκέπτες και τις εμπειρίες τους (Chang, 2006). Χαρακτηριστικά έχουν αναφέρει πως το να μην καταλαβαίνουμε πώς να επιτύχουμε τους στόχους, τις επιθυμίες του κοινού και να τα λάβουμε υπόψη μας, είναι τόσο παράλογο όσο μια επιχείρηση που δεν ασχολείται με τα κέρδη της (Munley and Roberts, 2006).

Οι μουσειοπαιδαγωγοί κατέχουν τη σημαντική θέση στο να καθοδηγούν το Μουσείο πώς να καθορίσει, να πετύχει και να τεκμηριώσει τη δημόσια αξία του. Ένας μουσειοπαιδαγωγός προωθεί τον δημόσιο ρόλο των μουσείων στην μεταβαλλόμενη κοινωνία μας, αναπτύσσει και διατηρεί υγιείς σχέσεις με δημοτικούς ή κοινωνικούς οργανισμούς, σχολεία, πολιτιστικά ιδρύματα, πανεπιστήμια, άλλα μουσεία και το ευρύ κοινό. Είναι ευθύνη του μουσειοπαιδαγωγού να αντιλαμβάνεται τις ανάγκες και τις πολυπλοκότητες μιας μεταβαλλόμενης κοινωνίας, διαμορφώνοντας το περιεχόμενο και την ερμηνεία προς τα σχετικά θέματα και δημιουργώντας έναν ευρύ, ενημερωμένο και σεβαστό διάλογο μεταξύ των πολιτών (Gibbs, Saniand Thompson, 2007).

Κατά συνέπεια, οι μουσειοπαιδαγωγοί, καλούνται να προχωρήσουν πέρα από την κατανόηση των αναγκών μίας συγκεκριμένης κατηγορίας κοινού, να κατανοήσουν τις ανάγκες της κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων όλων των ιδιαιτεροτήτων. Ακόμα, καλούνται να προχωρήσουν πέρα από τη «γνώση», δημιουργώντας παράλληλα τις συνθήκες, ώστε το κοινό μέσω της ενεργού συμμετοχής να αποκτήσει εμπειρίες, μέσα από τις οποίες θα οδηγηθεί στην κατανόηση του πλήρους φάσματος της κοινωνίας.

Η αλλαγή του ρόλου των μουσειοπαιδαγωγών και εμπυχωτών, όπως επίσης, η νέα προσέγγιση στον σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων, έχει ήδη ξεκινήσει και έχει τη δυνατότητα να καθοδηγήσει τα μουσεία στην πορεία της προοδευτικής εκπαίδευσης που διατυπώθηκε από τον John Dewey και ακολούθησε σε μουσεία από τον John Cotton Dana πριν από έναν αιώνα (Hein, 2004). Σε αυτό το όραμα, το έργο του μουσείου είναι να παρέχει εξωτερική αναγνωρισμένη δημόσια αξία ενθαρρύνοντας, εμπνέοντας και υποστηρίζοντας άτομα και κοινότητες στην εξεύρεση τρόπων βελτίωσης και πνευματικής ανάπτυξής τους. Μεγάλο καθήκον για τους μουσειοπαιδαγωγούς είναι να ανακαλύψουν, να εκφράσουν και να τεκμηριώσουν τους τρόπους με τους οποίους τα μουσεία μπορούν να συμβάλουν στο να αλλάξουν άτομα και κοινότητες (Munley and Roberts, 2006).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΩΝ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΜΟΥΣΕΙΩΝ

5.1. Ιστορική αναδρομή

Μία μεγάλη και συνεχώς εξελισσόμενη κατηγορία μουσείων είναι τα Μουσεία Επιστημών ή και Τεχνολογικά Μουσεία. Η ιστορία τους ξεκινά από τα τέλη του 16^{ου} αιώνα με τα “ερμάρια αξιοπερίεργων”, που ονομάζονταν Cabinet of curiosities και συνεχίζει τον 17^ο αιώνα με τη δημιουργία του πρώτου μουσείου που παρουσίασε εγκυκλοπαιδικά τη γνώση της επιστήμης και της τεχνολογίας, το Ashmolean Museum στην Οξφόρδη. Το Ashmolean Museum ιδρύθηκε το 1683 και είναι το πρώτο “σύγχρονο” Πανεπιστημιακό Μουσείο το οποίο είχε συλλογές ανοικτές στο κοινό με στόχο την προώθηση της μελέτης των φυσικών επιστημών. Ήταν στενά συνδεδεμένο με τη διδασκαλία και την πειραματική εργασία (Οικονόμου, 2003; Lourenco, 2005).

Ο 19^{ος} αιώνας, ο οποίος χαρακτηρίστηκε ως η χρυσή εποχή των Πανεπιστημιακών Μουσείων (Lourenco, 2005), φέρνει μαζί του την εδραίωση της βιομηχανικής επανάστασης, την ανάπτυξη των μουσείων και των διεθνών εκθέσεων. Ακόμα, χαρακτηριστικό της εποχής είναι η προσπάθεια ενημέρωσης του κοινού σχετικά με τις επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις και η προβολή της επιστημονικής κοινότητας γενικότερα. Την ίδια περίοδο, λίγο μετά την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους, τα πρώτα Μουσεία Επιστημών και Τεχνολογίας εμφανίζονται στην Ελλάδα και είναι κυρίως Πανεπιστημιακά (εποχή εξέλιξης Πανεπιστημιακής εκπαίδευσης). Η ιστορική εξέλιξη αυτού του τύπου μουσείων και συλλογών αναπτύσσεται μαζί με την ιστορία της Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (Μπουζάκης, 2006).

Τα Πανεπιστημιακά Μουσεία (όπως και μουσεία άλλων τύπων), παγκοσμίως, στην αρχή ήταν εσωστρεφή. Κύριος σκοπός της ίδρυσής τους ήταν να στεγάσουν ερευνητικές και πανεπιστημιακές συλλογές για την υποστήριξη ακαδημαϊκών παραδόσεων και εργαστηριακών πειραμάτων και τη μετάδοση της ακαδημαϊκής γνώσης (Κίττας και Πίτσιος, 1998). Αποτέλεσαν δομές συλλογής τεκμηρίων που συνέβαλαν στην έρευνα και στις εκπαιδευτικές ανάγκες του εκάστοτε πανεπιστημίου που τα διαχειριζόταν, έχοντας ως στόχο την έρευνα και τη διδασκαλία. Πολύ αργότερα ήρθε η στιγμή που τα μουσεία των πανεπιστημίων άρχισαν να ανοίγονται

προς το ευρύ κοινό, ενώ μέχρι τότε απευθύνονταν αποκλειστικά και μόνο στους φοιτητές. Από 'κει κι έπειτα δόθηκε η ευκαιρία πρόσβασης στους επισκέπτες κάθε ηλικίας και κάθε επιπέδου μόρφωσης. Η προσέγγιση αυτή έγινε μέσω εκθέσεων και οργανωμένων ξεναγήσεων και εν συνεχεία μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δράσεων γενικότερα.

Έχοντας αυτά τα δεδομένα, η πρώτη γενιά αυτού του τύπου μουσείων, είναι φανερό πως είχε κύριο σκοπό τη μετάδοση της γνώσης μέσα από την παρουσίαση των εκθεμάτων και δεν έδειχνε ενδιαφέρον για τη διάδοση ιδεών. Η γνώση προβαλλόταν με εξειδικευμένη μορφή από ομάδες ειδικών με στόχο να προσελκύσουν και να εντυπωσιάσουν τον επισκέπτη με τα επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνολογίας, προσφέροντας όμως περιορισμένη πληροφόρηση.

Από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, την εποχή της ανάπτυξης των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και των Επιστημονικών σωματείων, παρουσιάζεται έντονο ενδιαφέρον για την επιστημονική έρευνα, τη συστηματική ενημέρωση αλλά και εκπαίδευση του κοινού. Με την εμφάνιση της νέας αυτής αντίληψης αυξήθηκε, σταδιακά, ο αριθμός των Πανεπιστημιακών Μουσείων, τα οποία άρχισαν να αλλάζουν και να γίνονται ο “συνδετικός κρίκος” μεταξύ της εκπαιδευτικής κοινότητας και το ίδιο το Πανεπιστήμιο με το κοινό (Ntinou and Vafeiadou, 2018). Συγκεκριμένα, τη δεκαετία του '60 και '70, αρχίζουν να στρέφουν το ενδιαφέρον τους από το ειδικό/εξειδικευμένο κοινό στο ευρύτερο, χωρίς όμως να παραμερίσουν την κύρια αποστολή τους σχετικά με την έρευνα και την εκπαίδευση των φοιτητών. Δίνουν μία νέα διάσταση στη γνώση, δημιουργώντας παράλληλα ένα ευχάριστο και ψυχαγωγικό κλίμα (Δερμιτζάκης και Τριανταφύλλου, 1997).

Νέοι τύποι Μουσείων Επιστημών και Τεχνολογίας κάνουν την εμφάνισή τους με διαφορετικές εκθέσεις και μουσειογραφικές εφαρμογές-μεθόδους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να εμφανιστεί η δεύτερη γενιά μουσείων, τα οποία μετατρέπονται, ως επί το πλείστον, σε επιστημονικά κέντρα. Τα Πανεπιστημιακά Μουσεία, σήμερα, δεν είναι απλά χώροι εργαστηρίων ή ακαδημαϊκές αίθουσες, αλλά βασικοί φορείς ανάπτυξης της ευαισθητοποίησης και της κριτικής συμμετοχής του κοινού σχετικά με τις επιστήμες και την τεχνολογία (Nye, 2004). Ακόμα, δίνουν στον επισκέπτη την ευκαιρία να χρησιμοποιήσει εξελιγμένα οπτικοακουστικά μέσα και διαδραστικά

συστήματα με στόχο την προβολή, αλλά και τη μετάδοση γνώσης μέσα από την ενεργό του συμμετοχή.

Τα Μουσεία Επιστημών και Τεχνολογίας είναι αφιερωμένα στη διαφύλαξη, στην εξέλιξη και στην προώθηση της τεχνολογικής και επιστημονικής κληρονομιάς εκθέτοντας και προάγοντας επιστημονικές ανακαλύψεις και εφευρέσεις, καθώς και αντικείμενα και επιστημονικά όργανα. Παρουσιάζουν την ιστορία της επιστήμης, τις εξελίξεις της, την τεχνολογική πρόοδο και την υπάρχουσα γνώση. Αποτελούν μία ιδιαίτερη κατηγορία μουσείων που τα τελευταία χρόνια γνωρίζει μεγάλη επισκεψιμότητα. Σε αυτό συνηγορεί ότι (Νικονάνου, 2012):

- Δίνουν μεγάλη έμφαση στην εκπαιδευτική τους διάσταση και στην επικοινωνία με το κοινό και ιδιαίτερα με τα παιδιά.
- Προσφέρουν δυνατότητες βιοματικής χρήσης των αντικειμένων.
- Κάνουν πιο διασκεδαστική την προσέγγιση της γνώσης.

Εάν θέλουμε να δώσουμε έναν ορισμό σε αυτού του τύπου τα μουσεία, θα λέγαμε ότι αποτελούν ιδρύματα τα οποία διαθέτουν χώρους κατάλληλα διαμορφωμένους για να δεχθούν επίσκεψη από το κοινό και διαθέτουν συλλογές εκθεμάτων, μέσα από τις οποίες παρουσιάζονται φαινόμενα ή έννοιες που αντλούνται από το επιστημονικό πεδίο (Gilbert and Stochlmayer, 2001).

«Οι δεσμοί ανάμεσα στα μουσεία επιστήμης και τεχνολογίας από τη μία και στους κοινωνικούς μετασχηματισμούς που επιφέρουν οι επιστημονικές ανακαλύψεις, τα τεχνικά επιτεύγματα και η εκβιομηχάνιση από την άλλη, είναι τα στοιχεία που δίνουν στα μουσεία αυτά τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους» (Ballé, 2014: 5). Σύμφωνα με τον Γάλλο μουσειολόγο Georges Henri Rivière, αν και υπάρχει διάκριση ανάμεσα στο τεχνολογικό μουσείο, που εμφανίζεται από τον 18ο αιώνα και έχει ως κύρια αποστολή την ανάδειξη της βιομηχανικής ανάπτυξης των κοινοτήτων, στις οποίες ανήκει και στο μουσείο θετικών επιστημών που εμφανίζεται στις αρχές του 20ού αιώνα, οι δύο αυτοί μουσειακοί τύποι είναι στενά συνδεδεμένοι και ανήκουν στην ίδια κατηγορία (Ballé, 2014).

Στο πλαίσιο του ICOM (Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων), δύο διεθνείς επιτροπές αποτελούν χώρους διαλόγου και ανταλλαγής εμπειριών. Μία για τα Πανεπιστημιακά

Μουσεία, η UMAC (University Museums and Collections) και μία για τα Μουσεία Φυσικών Επιστημών και τα Μουσεία Τεχνολογίας, η διεθνής επιτροπή CIMUSET (International Committee for Museums and Collections for Science and Technology).

Στη σύγχρονη μουσειολογία που αφορά και την επιστήμη και την τεχνολογία, ο πρωταρχικός σκοπός είναι να ενισχυθεί ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας του μουσείου. Το αποτέλεσμα δεν θα είναι απλώς να πληροφορήσει, αλλά να αποσπάσει την προσοχή και το αμείωτο ενδιαφέρον του επισκέπτη, βοηθώντας τον να κατανοήσει τα μηνύματα της έκθεσης. Μία επιτυχής επίσκεψη, όπως έχουμε αναφέρει σε παραπάνω ενότητα, συνδέεται άμεσα με την εμπειρία που βιώνει ο καθένας, όπως την αντιλαμβάνεται ανάλογα με το προσωπικό, γνωστικό αλλά και κοινωνικό του υπόβαθρο. Στα Πανεπιστημιακά Μουσεία, οι εκθέσεις και οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες σχεδιάζονται πλέον με βάση το πανεπιστημιακό πρόγραμμα σπουδών αλλά και το μαθησιακό πρόγραμμα της δευτεροβάθμιας ή πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ή την προηγούμενη γνώση. Οι όποιοι προσανατολισμοί τους πραγματοποιούνται μέσω διαδραστικών μεθόδων και απόκτησης γνώσης με την αυτο-ανακάλυψη (Hooper-Greenhill, 1988).

Όσον αφορά στα εκπαιδευτικά προγράμματα, γενικότερα, αποτέλεσαν και συνεχίζουν να αποτελούν ένα εργαλείο που οδηγεί σε μία ολοκληρωμένη ερμηνεία μέσα σε ένα μουσείο. Ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή και εμπλοκή του απλού επισκέπτη, του μαθητή/φοιτητή, και, ακόμη, του παρέχουν τη δυνατότητα προσωπικής επαφής, τόσο με τα ποικίλα αντικείμενα που εκτίθενται όσο και με την ομάδα των εργαζομένων/εθελοντών του μουσείου, οι οποίοι βρίσκονται εκεί για το κοινό και είναι στη διάθεσή τους. Μέσω αυτών των δράσεων, χτίζεται μία νέα σχέση μουσείου – κοινού. Με την προώθηση της πληροφόρησης και της μάθησης, με τη διαμόρφωση και την απάντηση των ερωτημάτων των επισκεπτών, βελτιώνεται η δημόσια αντίληψη σχετικά με την επιστήμη και την τεχνολογική ανάπτυξη.

Η μάθηση σε μουσεία Επιστημών και Τεχνολογίας, όπως στα Παιδικά Μουσεία, που δεν έχουν τις δεσμεύσεις της τυπικής εκπαίδευσης σχετικά με τη διδασκαλία συγκεκριμένης ύλης, στηρίζουν τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις δράσεις τους στο παιχνίδι και στην εξερεύνηση. Η εμπειρία στο μουσείο είναι ελεγχόμενη, δομημένη, χρονικά σύντομη και η μαθησιακή διαδικασία στηρίζεται στην άμεση συμμετοχή, την αλληλεπίδραση με το περιεχόμενο των συλλογών του μουσείου, το

παιχνίδι και το βίωμα. Η ανάπτυξη της δημιουργικότητας του παιδιού είναι καίριας σημασίας, όπως και η συμμετοχή όλων των αισθήσεων στα διαδραστικά και μη εκθέματα (Ρούσσου, 2008).

Το μουσείο έχει τη δυνατότητα να μετασχηματίσει αποτελεσματικά την επιστημονική γνώση σε εκλαϊκευτική γνώση των επιστημών. Ο μετασχηματισμός αυτός, που αποκαλείται συχνά "διαμεσολαβητικός", έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά από αυτά του διδακτικού μετασχηματισμού που επιχειρείται εντός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος. Αποτέλεσμα αυτού του μετασχηματισμού είναι η δημιουργία γνώσης με διαφορετικά επιστημολογικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά από αυτά της γνώσης αναφοράς. Στόχος της εν λόγω γνώσης είναι να προσελκύσει το ενδιαφέρον και την επιθυμία για γνώση της επιστήμης (Κολιόπουλος, 2005).

Συνεπώς, ένα Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας, είτε ανήκει σε κάποιο Πανεπιστήμιο είτε όχι, έχει ενεργό εκπαιδευτικό χαρακτήρα που ενισχύει τους εκπαιδευτικούς στόχους της τυπικής εκπαίδευσης. Αποτελεί έναν χώρο που πέρα από τη γνώση, προσφέρει πολλαπλά οφέλη έχοντας πάντα κύριο στόχο και μέλημα την εκλαΐκευση της επιστήμης και να αποτελέσει ένα περιβάλλον ευχάριστο για τους επισκέπτες του.

Η εκπαιδευτική πολιτική ενός μουσείου αποδεικνύει ότι δίνει σημασία στην ύπαρξή του ως εκπαιδευτικού ιδρύματος στην κοινωνία (Φιλίππουπολίτη, 2015). Ο όρος «εκπαίδευση» σχετίζεται με τη διδασκαλία, γι' αυτό τον λόγο ένα μουσείο αναπτύσσει εκπαιδευτικά προγράμματα ικανά να αξιοποιήσουν τις συλλογές του και να αποτελέσουν μία βιωματική διδακτική διαδικασία/δραστηριότητα προώθησης και μετάδοσης της γνώσης, πληροφοριών, δεξιοτήτων κ.ά. στον επισκέπτη (Desvallees and Mairesse, 2014).

5.1.1. Παραδείγματα – Περιπτώσεις Πανεπιστημιακών Τεχνολογικών και Επιστημονικών Μουσείων με εκπαιδευτική δράση

Παραδείγματα – Περιπτώσεις Πανεπιστημιακών Μουσείων στη χώρα μας υπάρχουν αρκετά. Κάθε μουσείο με βάση τα αντικείμενα/εκθέματά του, παρουσιάζει μεγάλο

ενδιαφέρον από επιστημονικής και μορφωτικής άποψης. Παρακάτω θα γίνει μία σύντομη ανάφορά σε κάποια από αυτά.

Στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών λειτουργούν πολλά Μουσεία. Επέλεξα να αναφέρω δύο παραδείγματα μουσείων από το συγκεκριμένο Πανεπιστήμιο τα οποία έχουν εκπαιδευτικό ρόλο και προάγουν τις επιστήμες. Το πρώτο μουσείο το οποίο διαθέτει εκπαιδευτικές δράσεις είναι το «Μουσείο Ιστορίας» του Καποδιστριακού. Εγκαινιάστηκε το 1987 στο πλαίσιο των εορτασμών για τα 150 χρόνια από την ίδρυση του Ε.Κ.Π.Α. (Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών) και στεγάζεται από τότε και μέχρι σήμερα σε ένα κτήριο το οποίο στέγασε το πρώτο Πανεπιστήμιο της ανεξάρτητης Ελλάδας (1837-1841). Η ιστορία του ανέρχεται πολύ πριν από τον 18ο αιώνα και το καθιστά ένα από τα ελάχιστα σωζόμενα κτήρια της προ-οθωνικής περιόδου. Μέσα από τα αντικείμενα/εκθέματα και τα κειμήλια βλέπουμε την ιστορία των πρώτων Σχολών του Πανεπιστημίου, τις πρώτες σφραγίδες των Σχολών, σπάνια έργα τέχνης όπως το Λάβαρο (1887) κ.ά. Διαθέτει μία μόνιμη έκθεση και εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται σε σχολικές ομάδες (προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης). [<http://www.historymuseum.uoa.gr/sxoleia>]

Το δεύτερο παράδειγμα μουσείου από τα Πανεπιστημιακά Μουσεία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών με ενεργό εκπαιδευτικό ρόλο είναι το «Μουσείο Παιδείας». Ιδρύθηκε το 1993 στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και ανήκει στον Τομέα της Παιδαγωγικής του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας. Η πρώτη έκθεση διαρκείας εγκαινιάστηκε το 2000 και τρία χρόνια μετά ξεκίνησε να λειτουργεί καθημερινά και να είναι ανοιχτό για τα σχολεία (πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης). Διαθέτει μία μόνιμη έκθεση, καθώς επίσης και εκπαιδευτικά προγράμματα/δράσεις, κατάλληλα διαμορφωμένα/ες για κάθε ηλικία. [[Παιδείας | Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών \(uoa.gr\)](#)]

Ακόμα ένα Πανεπιστημιακό Μουσείο, το οποίο σχεδιάζει και υλοποιεί εκπαιδευτικές δραστηριότητες, απευθυνόμενο στο ευρύ κοινό είναι το «Μουσείο Φυσικής Ιστορίας» του Πανεπιστημίου της Κρήτης. Η Εκπαιδευτική Ομάδα Έρευνας του μουσείου δραστηριοποιείται από το 1998 στον χώρο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της Δια Βίου Μάθησης με στόχο: την ανάδειξη του φυσικού πλούτου και των

ιδιαιτεροτήτων του περιβάλλοντος της Μεσογείου, την κατανόηση των μηχανισμών που διαμορφώνουν το φυσικό περιβάλλον, τη γνώση των μεγάλων προβλημάτων που αντιμετωπίζει το περιβάλλον από τον τρόπο ζωής του σύγχρονου ανθρώπου, την ευαισθητοποίηση και την υιοθέτηση νέας αντίληψης απέναντι στο περιβάλλον και τον πολιτισμό του. [[Περιβαλλοντική εκπαίδευση - Δια βίου μάθηση | Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης \(uoc.gr\)](#)]

Στα διεθνή παραδείγματα που μπορούμε να αναφέρουμε, είναι το «Μουσείο Τέχνης Fleming» του Πανεπιστημίου του Βερμόντ. Το Μουσείο Fleming προσφέρει ποικιλία μαθησιακών εμπειριών για παιδιά σχολικής ηλικίας και τους δασκάλους τους. Μέσα από τον εκπαιδευτικό του χαρακτήρα στοχεύει στην κατανόηση και την εκτίμηση των επισκεπτών σχετικά με τις διαφορετικές καλλιτεχνικές και πολιτιστικές παραδόσεις. Τα προγράμματα που διαθέτει το συγκεκριμένο μουσείο αναφέρονται σε θέματα όπως η τέχνη, οι παγκόσμιοι πολιτισμοί, η ιστορία, η λογοτεχνία και υποστηρίζουν το πλαίσιο προτύπων και μάθησης του Βερμόντ. Οι δράσεις κυμαίνονται από ενημερωτικές ξεναγήσεις του Μουσείου έως θεματικές περιηγήσεις μιας συγκεκριμένης έκθεσης. Οι περιηγήσεις έχουν σχεδιαστεί με τρόπο τέτοιο, ώστε να προσελκύσουν τους μαθητές και να προκαλέσουν την ενεργό συμμετοχή τους και τη συζήτηση/διάλογο. Οι δράσεις του μπορούν να προσαρμοστούν ώστε να ταιριάζουν στα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες της κάθε ηλικιακής ομάδας. Οι ξεναγήσεις έχουν διάρκεια μία ώρα. Ακόμα, το μουσείο διαθέτει πάνω από 20 μουσειοσκευές με θέμα. Οι μουσειοσκευές περιέχουν αντικείμενα, δραστηριότητες, οδηγίες και μια ποικιλία εκπαιδευτικού υλικού που εμπλέκει τους μαθητές με τη μάθηση μέσα από την πράξη. [<https://www.uvm.edu/fleming/education>]

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα μουσείου επιστημών αποτελεί το «Exploratorium», στο San Francisco, το οποίο στηρίζεται κατεξοχήν σε ένα αλληλεπιδραστικό περιβάλλον. Οι εκθέσεις του αποτελούνται από διαδραστικά κυρίως εκθέματα που στόχο έχουν να παρουσιάσουν στον επισκέπτη φαινόμενα από τον χώρο της φυσικής, των μαθηματικών και γενικότερα των επιστημών. Μέσα από τα διαδραστικά εκθέματα, το Μουσείο προσπαθεί να καλλιεργήσει δεξιότητες στους επισκέπτες, να τους ωθήσει να παράγουν νοήματα, να δημιουργήσει εμπειρίες και ιστορίες, αξιοποιώντας τις προϋπάρχουσες γνώσεις τους, τις αναμνήσεις, τις μαθησιακές τους δυνατότητες και το στοιχείο της ανακάλυψης. Έχει έντονη εκπαιδευτική δραστηριότητα και προσφέρει πλήθος εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων μέσω των

οποίων προσπαθεί να καλλιεργήσει τη συνεργατικότητα και την ελευθερία πειραματισμού μέσα από συμμετοχικές πρακτικές, την ενεργό χρήση των εκθεμάτων και τη συνεργασία με τους «ειδικούς». Τα προγράμματα του, επίσης, στοχεύουν στην καλλιέργεια της συνεργατικής μάθησης, στη σύνδεση τεχνών και επιστημών όπως επίσης, στη διεπιστημονική προσέγγιση. [<https://www.exploratorium.edu/>]

Τέλος, ένα παράδειγμα μουσείου επιστημών και τεχνολογίας είναι το Museum of Chinese Science and Technology, στο Πεκίνο (1988). Ως εθνικό μουσείο επιστήμης και τεχνολογίας, είναι ένα σημαντικό κέντρο της λαϊκής επιστημονικής εκπαίδευσης στην Κίνα, του οποίου κύριο καθήκον είναι να διαδώσει τις γνώσεις της επιστήμης και της τεχνολογίας μεταξύ του κοινού και να βοηθήσει στην αύξηση της επιστημονικής και πολιτιστικής γραμματισμού όλων των πολιτών. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες που διαθέτει αναφέρονται σε ένα σύνολο επιστημονικών δραστηριοτήτων που αποσκοπούν στην ενθάρρυνση της συμμετοχής του κοινού, παρέχοντας ενδιαφέρουσες και χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με το επιστημονικό πλαίσιο, το επιστημονικό φαινόμενο, τις επιστημονικές έννοιες κ.ο.κ.. Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση αυτών των δραστηριοτήτων βασίζεται κυρίως στις μόνιμες εκθέσεις του Μουσείου, καθώς και σε άλλους πόρους που διατίθενται. [<https://cstm.cdstm.cn/ywb/ea/iedeu/>]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΤΟ Μ.Ε.Τ. Π.Π.

6.1. Μ.Ε.Τ. Π.Π.: Το ιστορικό και ο Εκπαιδευτικός του χαρακτήρας

Εικόνα 1. Όψη εισόδου

Το Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας (Μ.Ε.Τ.) (Εικόνα 1.), ιδρύθηκε ως Εργαστήριο της Σχολής Θετικών Επιστημών από το Πανεπιστήμιο Πατρών, το 2001. Το Μ.Ε.Τ. λειτουργεί ως τόπος μελέτης και αναψυχής και αποτελεί χώρο μη τυπικής εκπαίδευσης για διαφορετικά είδη κοινού. Η λειτουργία του ξεκίνησε το 2009, όταν άνοιξε τις πόρτες του στο κοινό με τις πρώτες εκπαιδευτικές δράσεις/προγράμματα. (Theologi-Gouti and Vitoratos, 2017).

Ως Πανεπιστημιακό Μουσείο, οφείλει να εξυπηρετήσει επιτυχώς μεγάλο εύρος κοινού. Το Μ.Ε.Τ. καλείται να λειτουργήσει με χαμηλότερες ευκαιρίες χρηματοδότησης από άλλα μουσεία και, για τον λόγο αυτό, χρησιμοποιεί δράσεις που αναγνωρίζονται συνήθως από διεθνείς συμβάσεις και εξειδικευμένους φορείς, όπως το ICOM. «Δεδομένου ότι δεν υπάρχει εθνικό πλαίσιο πολιτικής για τα Πανεπιστημιακά Μουσεία στην Ελλάδα, το Μουσείο έπρεπε να βρει τους δικούς του τρόπους για να πετύχει και να επιτρέψει την περαιτέρω συμμετοχή του δημόσιου/ιδιωτικού τομέα και τη διαχείριση γνώσεων, προκειμένου να συμβάλει στην ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τοπίου του Πανεπιστημίου»(Theologi-Gouti and Vitoratos, 2017: 52).

Από το άνοιγμά του, έχει αναπτύξει διαφορετικά μέσα διαλόγου και διαμεσολάβησης για να επικοινωνήσει με την πανεπιστημιακή κοινότητα και την κοινωνία γενικότερα. Τα κύρια μέσα διαλόγου του Μ.Ε.Τ. είναι η μόνιμη αλλά και περιοδικές εκθέσεις που κατά καιρούς φιλοξενεί. Ταυτόχρονα, χρησιμοποιούνται πολλά άλλα μέσα, όπως

διαδραστικά εκθέματα, εκπαιδευτικά προγράμματα, θεματικά δίκτυα, σεμινάρια, βιωματικές συναντήσεις, ανεπίσημες και ψυχαγωγικές εκδηλώσεις, παραστατικές τέχνες και συναυλίες. Αυτός ο διάλογος υποστηρίζεται και διευρύνεται, σε μεγάλο βαθμό, από τον εθελοντισμό και την πρακτική άσκηση (Θεολόγη-Γκούτη, 2014). Μία απόδειξη για τη δυνατή σχέση μεταξύ του Μ.Ε.Τ. Π.Π. και του κοινού, είναι πως αρκετά παιδιά και φοιτητές, ξεκινώντας από απλοί επισκέπτες μετατράπηκαν σε ενεργούς βοηθούς του μουσείου μέσω της πρακτικής άσκησης και του εθελοντισμού.

Το Μ.Ε.Τ. ασχολείται με τις συλλογές και την τεκμηρίωσή τους, έχοντας στόχο τη σωστή οργάνωση της μόνιμης έκθεσης και την αξιοποίησή της μέσω των εκπαιδευτικών δράσεων/προγραμμάτων. Οι εκθέσεις του (μόνιμη και περιοδικές) βασίζονται σε αντικείμενα του μουσείου, διαδραστικά εκθέματα, πειράματα επίδειξης, τεχνολογικό εξοπλισμό, αναφορά σε εφευρέτες και εφευρέσεις, διεπιστημονική και βιωματική προσέγγιση, ιστορική συνέχεια, σύνδεση επιστήμης και τεχνολογίας. «Οι τηλεπικοινωνίες στη ζωή μας» είναι το θέμα και ο τίτλος της μόνιμης έκθεσης του μουσείου, η οποία εμπλουτίζεται συνεχώς με νέα αντικείμενα, πληροφορίες, με εκπαιδευτικά διαδραστικά εκθέματα και δράσεις που αναπτύσσονται από φοιτητές πανεπιστημίου και εθελοντές (Θεολόγη-Γκούτη, 2014).

Μέσα από προκλήσεις, ευκαιρίες, δυσκολίες και προβλήματα, το Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας προσπαθεί να επαναπροσδιορίσει το νέο πολιτιστικό τοπίο του Πανεπιστημίου Πάτρας και τον ρόλο και τη θέση του ως Πανεπιστημιακό Μουσείο σε σχέση με την πανεπιστημιακή κοινότητα και κοινωνία. Το Μουσείο προσπαθεί από το άνοιγμά του να αναδείξει την επιστήμη και την ιστορία της στην κοινωνία.

Ένα ακόμα μέσο διαλόγου και διαμεσολάβησης που έχει στόχο την επικοινωνία του Μ.Ε.Τ. με την πανεπιστημιακή κοινότητα και την κοινωνία, γενικότερα, είναι το ενημερωτικό δελτίο του μουσείου, η «Ανα-MET-άδοση». Η «Ανα-MET-άδοση» είναι μία ακόμα “ιδέα” που έγινε “πράξη”. Ήταν μία προσπάθεια και δημιουργία μίας ομάδας εθελοντών του Μ.Ε.Τ. στην οποία είχα την τιμή να είμαι μέλος της. Η ιδέα αυτή εγκρίθηκε από τον τότε διευθυντή, κύριο Ευάγγελο Βιτωράτο, και την υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ., κυρία Πένυ Θεολόγη-Γκούτη, και έγινε πράξη με πρώτη δημοσίευση τον Μάιο του 2015.

Με αυτό το ενημερωτικό δελτίο, στόχος ήταν η επικοινωνία των εκδηλώσεων και των δράσεων του Μ.Ε.Τ., ώστε να γίνουν ευρύτερα γνωστές και να διευκολυνθεί η προσέγγιση των φοιτητών και γενικότερα όλων των ενδιαφερομένων. Επιπρόσθετος στόχος ήταν το Μ.Ε.Τ., μέσα από τις δράσεις και τα άρθρα του, να συμβάλει στην προώθηση του επιστημονικού γραμματισμού, στην ανάπτυξη επιστημονικά γραμματισμένων πολιτών. Από τότε και μέχρι σήμερα, ανά δύο μήνες, η «αναΜΕΤάδοση» δημοσιεύεται είτε μέσα από τα σύγχρονα μέσα, όπως η ιστοσελίδα του Μ.Ε.Τ. (<http://www.stmuseum.upatras.gr/index.php/el/2020-02-10-13-53-05/enimerotiko-deltio-ana-met-adosi>) ή τη σελίδα του Μ.Ε.Τ. στα κοινωνικά δίκτυα (*Museum of Science and Technology*) είτε μέσα από πιο παραδοσιακές μορφές επικοινωνίας, όπως είναι τα έντυπα ενημερωτικά δελτία τα οποία διατίθενται στον χώρο του μουσείου. Το ενημερωτικό δελτίο περιλαμβάνει:

- άρθρα στα οποία εκφράζεται η άποψη του προσωπικού για ζητήματα της επικαιρότητας σε ό,τι αφορά άμεσα ή έμμεσα τον χώρο των μουσείων,
- άρθρα που σχετίζονται με τις επιστήμες και την τεχνολογία,
- άρθρα για τις δράσεις του μουσείου για τους μήνες που προηγήθηκαν, για τους μήνες που διανύουμε ή ακόμα για τη γνωστοποίηση μελλοντικών δράσεων του Μ.Ε.Τ.

Όπως τα περισσότερα γνήσια μουσεία επιστημών, το Μ.Ε.Τ. έχει συνδυάσει τα hands-on εκθέματα με την αναζήτηση νέων τρόπων ερμηνείας των ιστορικών συλλογών (Durant, 1996). «Οι εμπειρίες δεν είναι μόνο πρακτικές, αλλά προκαλούν σκέψεις και προσελκύουν τους επισκέπτες να αλληλεπιδρούν. Είναι οργανωμένο ώστε να λειτουργεί εκπαιδευτικά αλλά και να προσφέρει ενδιαφέρουσες εμπειρίες, γνώση και ψυχαγωγία» (Theologi-Gouti and Vitoratos, 2017: 56).

Το Μ.Ε.Τ., χωρίς δεύτερη σκέψη, κατάφερε να αναπτύξει και να επεκτείνει το πολιτιστικό τοπίο του Πανεπιστημίου Πάτρας και τα επιτεύγματα προς αυτήν την κατεύθυνση το αποδεικνύουν. Από την αρχή της λειτουργίας του μέχρι και σήμερα, έχει σταθεί αντάξιο στον ρόλο ενός πανεπιστημιακού μουσείου και κατάφερε να προσελκύσει ένα ευρύ φάσμα κοινού (Theologi-Gouti and Vitoratos, 2017).

Οι επισκέπτες δεν κοιτάζουν απλώς αξιόλογα εκθέματα σε γυάλινες προθήκες, αντίθετα συμμετέχουν ενεργά και αλληλεπιδρούν με τα εκθέματα. Μέσω των

δράσεων που διαθέτει το Μ.Ε.Τ., το κοινό αποκτά γνώσεις και ταυτόχρονα ψυχαγωγείται. «Το μουσείο αναζητά τρόπους να βελτιώνει συνεχώς την πρόσβαση στις εκθέσεις του, ώστε να μπορούν να τις απολαμβάνουν περισσότερα άτομα. Χρησιμοποιεί πολλούς τρόπους για να το κάνει αυτό, όπως για παράδειγμα νέες τεχνολογίες, ζωντανή διερμηνεία, διαδραστικά πειράματα, τέχνες και παραστατικές τέχνες. Όλα τα παραπάνω πρόκειται για μία προσπάθεια από μεριάς του μουσείου, “απομυθοποίησής” του, καθώς και εκλαϊκευσης της επιστήμης και της τεχνολογίας, με κύριο στόχο να βοηθούν τους επισκέπτες να κατανοήσουν πιο εύκολα τις συλλογές» (Theologi-Gouti and Vitoratos, 2017: 56).

Οι επισκέπτες που συμμετέχουν στις δραστηριότητες του μουσείου, ενθουσιάζονται και εκτιμούν πολύ την ευκαιρία που τους δίνεται να εργαστούν και να αλληλεπιδράσουν με τα «πραγματικά αντικείμενα». Η άμεση επαφή και η δυνατότητα να αλληλεπιδράσουν με τα αντικείμενα των συλλογών που διαθέτει το Μ.Ε.Τ. είναι μία από τις ειδικές υπηρεσίες που μπορεί να προσφέρει. Ακόμα, μέσα από προγράμματα που πραγματοποιούνται σε συνεργασία του μουσείου με σχολικές ομάδες, τα αντικείμενα αποτελούν πηγή έμπνευσης ή έναυσμα για μία εργασία και λειτουργούν (μέσα από μία εκπαιδευτική δράση) συμπληρωματικά με τη σχολική ύλη σε κάποιο μάθημα (Theologi-Gouti and Vitoratos, 2017).

Μέσω της συμμετοχής στις δράσεις του μουσείου, το κοινό μπορεί να αναπτύξει την κριτική σκέψη, να κατανοήσει έννοιες που ίσως να μην είχε τη δυνατότητα στο παρελθόν. Το Μ.Ε.Τ. με τον ενεργό του ρόλο στην κοινωνία αποτελεί ένα κομμάτι της σύγχρονης εποχής των μουσείων που μέσα από τη δράση και το έργο του καταρρίπτει παγιωμένες αντιλήψεις και προκαταλήψεις του παρελθόντος ως προς το «τι» και το «πώς» πρέπει να είναι ένα μουσείο (Theologi-Gouti and Vitoratos, 2017).

Το Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας είναι από τα λίγα Πανεπιστημιακά Μουσεία παγκοσμίως, που δημιουργήθηκε βασισμένο στη λογική της Μουσειοπαιδαγωγικής και με βασικό στόχο τη σύνδεση Πανεπιστημίου - κοινωνίας. Κύριο μέσο για να το πετύχει ήταν και συνεχίζει μέχρι σήμερα να είναι οι εκπαιδευτικές δράσεις. Από τον πρώτο καιρό της λειτουργίας του, το Μ.Ε.Τ. ξεκίνησε με εκπαιδευτικές συναντήσεις και στην πορεία σχεδίασε, δημιούργησε και εξέλιξε τα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Στις εκπαιδευτικές δράσεις του, εμπεριέχεται η εκπαίδευση αλλά πάντα σε συνδυασμό με την ψυχαγωγία. Οι δράσεις του Μ.Ε.Τ. περιλαμβάνουν εκπαιδευτικά

προγράμματα, ενημερωτικές και επιμορφωτικές ημερίδες, ομιλίες, εορτασμούς/συναυλίες και μία μεγάλη γκάμα εκδηλώσεων. Μέσα σε ένα ευχάριστο περιβάλλον, ο επισκέπτης, μέσω της βιωματικής εμπειρίας, ενημερώνεται, αποκτά γνώσεις, παίζει, πειραματίζεται και αναπτύσσει δεξιότητες παρατηρητικότητας και συνεργασίας. Στο Μ.Ε.Τ. η διάδοση της επιστήμης πραγματοποιείται σε περισσότερα από ένα επίπεδα και αυτό αποτελεί ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την κατανόηση και την εξέλιξή της.

Κλείνοντας, το Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας κατάφερε να φέρει έναν σημαντικό αριθμό επισκεπτών (κυρίως παιδιών, ενηλίκων και φοιτητών) στο μουσείο και κατά συνέπεια στο Πανεπιστήμιο, να ανοίξει το Πανεπιστήμιο προς την κοινωνία και να εστιάσει το ενδιαφέρον της κοινωνίας στην επιστήμη και την τεχνολογία.

6.1.1. Οι αίθουσες και η μόνιμη έκθεση

Η μόνιμη έκθεση του Μουσείου Επιστημών και Τεχνολογίας έχει τίτλο «Οι τηλεπικοινωνίες στη ζωή μας» μέσα από την οποία παρουσιάζονται οι τρόποι τηλεπικοινωνίας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Σε αυτό το σημείο θα δούμε τις αίθουσες του Μ.Ε.Τ. στις οποίες λαμβάνουν χώρα όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα και οι δράσεις του.

Συγκεκριμένα, στην πρώτη αίθουσα παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη τηλεπικοινωνιών (Εικόνα 2.) μέσα από ένα χρονολόγιο με σκίτσα, εικόνες, κατασκευές, οπτικοακουστικά και διαδραστικά εκθέματα.

Εικόνα 2. Αίθουσα τηλεπικοινωνιών

Στη συνέχεια υπάρχει η αίθουσα των πειραμάτων (Εικόνα 3.), τα οποία σχετίζονται με τη λειτουργία των τηλεπικοινωνιών. Στην αίθουσα αυτή, πραγματοποιούνται πλήθος πειραμάτων από εκπαιδευτικούς και φοιτητές κατά την υλοποίηση εκπαιδευτικών δράσεων.

Εικόνα 3. Αίθουσα πειραμάτων

Η τρίτη αίθουσα, η αίθουσα των τεκμηρίων (Εικόνα 4.), περιλαμβάνει εκθέματα παλαιότερων αλλά και πιο σύγχρονων συσκευών τηλεπικοινωνίας. Αναλυτικότερα: τηλέγραφος, τηλέφωνο, δορυφορικό τηλέφωνο, διαδίκτυο.

Εικόνα 4. Αίθουσα τεκμηρίων

Η επόμενη αίθουσα είναι η αίθουσα ραδιοφώνου (Εικόνα 5.), στην οποία παρουσιάζεται η εξέλιξη του σε ελληνικό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Στον χώρο εκτίθεται μεγάλη ποικιλία συσκευών ραδιοφώνου και μέσω αυτών μπορούμε να

δούμε την εξέλιξη από τα παλαιότερα μέχρι τα πιο σύγχρονα είδη συσκευών παραγωγής ήχου.

Εικόνα 5. Αίθουσα ραδιοφώνου

Σειρά έχει ο χώρος που είναι αφιερωμένος στον ήχο (Εικόνα 6.). Στην αίθουσα αυτή παρουσιάζεται ο τρόπος που αντιλαμβάνονται τον ήχο διάφοροι πολιτισμοί και πώς εξελίχθηκε η γνώση μας για τον ήχο με το πέρασμα του χρόνου.

Εικόνα 6. Αίθουσα ήχου

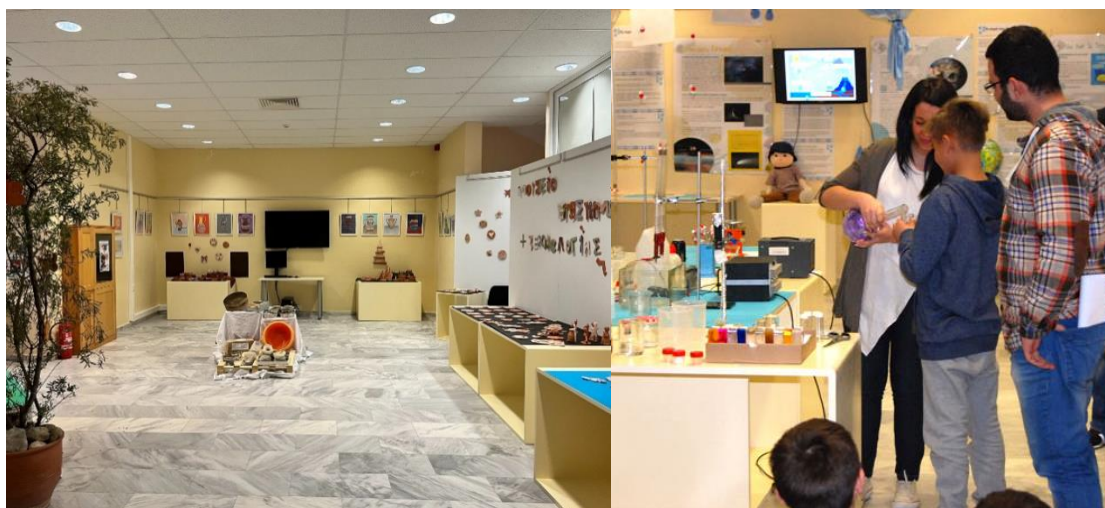
Ένας χώρος με μεγάλη σημασία είναι αυτός στον οποίο μπορεί κανείς να δει το τηλεφωνικό κέντρο ATZ – 65 (Εικόνα 7.). Είναι το μοναδικό παγκοσμίως αναλογικό τηλεφωνικό κέντρο το οποίο βρίσκεται σε λειτουργία. Το τηλεφωνικό αυτό κέντρο λειτουργούσε στην Ελλάδα από το 1973 ως τα μέσα της δεκαετίας του 90. Είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως η μελέτη, ο συντονισμός και η ενεργοποίηση του τηλεφωνικού κέντρου πραγματοποιήθηκε από πρώην τεχνικούς υπαλλήλους του ΟΤΕ

(<https://www.thebest.gr/article/555069-parte-to-miden-to-monadiko-ston-kosmo-se-leitourgia-analogiko-tilefoniko-kentro-brisketai-stin-patra>).

Εικόνα 7. Τηλεφωνικό κέντρο ATZ-65

Εκτός από τις παραπάνω αίθουσες υπάρχει ένας ακόμη χώρος στον οποίο ανά τακτά διαστήματα φιλοξενούνται προσωρινές/περιοδικές εκθέσεις (Εικόνα 8.), οι οποίες πάντα περιλαμβάνουν εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις. Η θεματολογία των συγκεκριμένων εκθέσεων αφορά τις επιστήμες, τις τέχνες, το περιβάλλον, την ασφάλεια στο διαδίκτυο κ.ά.

Εικόνα 8. Αίθουσα περιοδικών εκθέσεων

Τέλος, δεν θα μπορούσαμε να μην κάνουμε αναφορά στο αμφιθέατρο του Μ.Ε.Τ. (Εικόνα 9.). Σε αυτόν τον χώρο, εκτός από εκδηλώσεις, ημερίδες, διαλέξεις κλπ., καταλήγουν ή ξεκινούν σχεδόν όλες οι εκπαιδευτικές δράσεις του μουσείου.

Εικόνα 9. Αμφιθέατρο του Μ.Ε.Τ.

6.1.2. Εκπαιδευτικά Προγράμματα

Το Μ.Ε.Τ. διαθέτει πολλά ειδικά διαμορφωμένα προγράμματα και δράσεις που απευθύνονται σε μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως επίσης και σε ομάδες ΑΜΕΑ. Παρακάτω θα γίνει μία σύντομη αναφορά σε αυτά.

Εκπαιδευτικές δράσεις που έχουν σχεδιαστεί από το ΜΕΤ στη μόνιμη έκθεση «Οι τηλεπικοινωνίες στη ζωή μας» και απευθύνονται στην Α/βάθμια εκπαίδευση είναι οι παρακάτω:

1. **«Το ταξίδι της φωνής»** για το Νηπιαγωγείο και την Α και Β Δημοτικού.
2. **«Τα μηνύματα κρύφτηκαν στο Μουσείο»** για το Νηπιαγωγείο και την Α και Β Δημοτικού.
3. **«Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη»** για το Νηπιαγωγείο και την Α και Β Δημοτικού.
4. **«Ραδιο-φονάζοντας»** για το Νηπιαγωγείο και την Α και Β Δημοτικού.
5. **«Τι, Τι, Τι, Τι είναι μέσα στο κουτί»** για το Νηπιαγωγείο και την Α και Β Δημοτικού.
6. **«Περιπέτειες στην Αραχνοϊστόπολη»** για το Νηπιαγωγείο και την Α και Β Δημοτικού.
7. **«Η Επικοινωνία παλιά και σήμερα»** για την Γ και Δ Δημοτικού.
8. **«Ζωντανεύω το ραδιόφωνο»** για την Γ και Δ Δημοτικού.
9. **«Εγώ και οι άλλοι στο Διαδίκτυο»** για την Γ και Δ Δημοτικού.

10. «*Μαθαίνω πώς λειτουργεί ο τηλεγράφος*» για την Ε και ΣΤ Δημοτικού.
11. «*Μαθαίνω πώς λειτουργεί το τηλέφωνο*» για την Ε και ΣΤ Δημοτικού.
12. «*Μαθαίνω πώς λειτουργεί το ραδιόφωνο*» για την Ε και ΣΤ Δημοτικού.
13. «*Μια ιστορία για τον ήχο*» για την Ε και ΣΤ Δημοτικού.
14. «*Όταν ο Ηλεκτρισμός τον μαγνητισμό συνάντησε*» για την Ε και ΣΤ Δημοτικού.
15. «*Κυκλοφορώ με ασφάλεια στο διαδίκτυο*» για την Δ, Ε και ΣΤ Δημοτικού.
16. «*Ούτε θύτης, ούτε θύμα στο διαδίκτυο*» για την Ε και ΣΤ Δημοτικού.
17. «*Κολλημένος στο Διαδίκτυο: Ποτέ!*» για την Ε και ΣΤ Δημοτικού.
18. «*Παίζοντας με γοργόνες και καρχαρίες*» για την Ε και ΣΤ Δημοτικού.

Στο Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας πραγματοποιούνται ποικίλες Θεματικές Εκπαιδευτικές Δράσεις για σχολικές ομάδες Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

- Οι Εκπαιδευτικές δράσεις στη μόνιμη έκθεση,
«Οι Τηλεπικοινωνίες στη ζωή μας»:
 1. «*Μαθαίνω πώς λειτουργεί ο τηλεγράφος*» για Γυμνάσιο
 2. «*Μαθαίνω πώς λειτουργεί το τηλέφωνο*» για Γυμνάσιο και Λύκειο
 3. «*Μαθαίνω πώς λειτουργεί το κινητό τηλέφωνο*» για Γυμνάσιο και Λύκειο
 4. «*Μαθαίνω πώς λειτουργεί το ραδιόφωνο*» για Γυμνάσιο και Λύκειο
 5. «*Ήχος: ένα ταξίδι με τα κύματα*» για Γυμνάσιο και Λύκειο
 6. «*Κυκλοφορώ με ασφάλεια στο διαδίκτυο*» για Γυμνάσιο
 7. «*Ούτε θύτης, ούτε θύμα στο διαδίκτυο*» για Γυμνάσιο και Λύκειο
 8. «*Κολλημένος στο Διαδίκτυο; ποτέ!*» για Γυμνάσιο και Λύκειο
- Άλλες Εκπαιδευτικές Δράσεις:
«*Η Γεωλογία στη ζωή μας*» για Γυμνάσιο και Λύκειο

Εκπαιδευτικές δράσεις: ΑΜΕΑ

Το Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας επιθυμεί να απευθυνθεί και σε άτομα με ειδικές δεξιότητες. Λειτουργεί Εκπαιδευτική δράση για άτομα με ελαφρά νοητική υστέρηση στη μόνιμη έκθεση «Οι τηλεπικοινωνίες στη ζωή μας» με θέμα «*Ανακαλύπτοντας την οικογένεια του Άκη Τηλεφωνάκη*».

Άλλες Εκπαιδευτικές Δράσεις προσαρμόζονται ώστε να μπορούν να λειτουργήσουν και για άλλες ομάδες ατόμων με ειδικές δεξιότητες.

Ακόμα, για απομακρυσμένα σχολεία, καθώς, και κατά τη διάρκεια της πανδημίας, γνωστές Εκπαιδευτικές Δράσεις του ΜΕΤ επανασχεδιάστηκαν για να μπορούν να λειτουργήσουν μέσω πλατφόρμας. Ανάμεσα στις Εκπαιδευτικές Δράσεις αυτές περιλαμβάνονται τρεις δράσεις για την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση και μια για τη Δευτεροβάθμια:

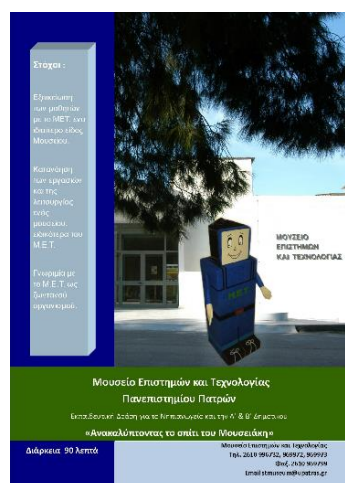
1. *«Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη μέσα από το διαδίκτυο»*, για το Νηπιαγωγείο και Α και Β Δημοτικού
2. *«Εγώ και οι άλλοι στο Διαδίκτυο»*, για Γ και Δ Δημοτικού
3. *«Κυκλοφορώ με ασφάλεια στο Διαδίκτυο»* Ε και ΣΤ Δημοτικού
4. *«Κολλημένος στο Διαδίκτυο; Ποτέ!»* για Γυμνάσιο και Λύκειο

Ο κύριος στόχος όλων των εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δράσεων του Μ.Ε.Τ. είναι οι συμμετέχοντες να έρθουν σε επαφή με το μουσείο, να εξοικειωθούν με τον χώρο, να αλληλεπιδράσουν με τα αντικείμενα και να αποκτήσουν γνώσεις μέσα από την ενεργό συμμετοχή και τη βιωματική εμπειρία. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και οι δράσεις του μουσείου έκαναν την εμφάνισή τους το 2009. Το Μ.Ε.Τ., ακολουθώντας την αρχή που θέλει τα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων να είναι ένα σπουδαίο κομμάτι στην πολιτική προσέγγισης μεταξύ του μουσείου και του σχολείου, από τότε μέχρι και σήμερα, περιλαμβάνει δράσεις που εμπλουτίζονται, βελτιώνονται, εξελίσσονται και προσαρμόζονται στις ανάγκες της κάθε εποχής.

Είναι κατανοητό ότι η μάθηση απαιτεί ενεργό αντίληψη, προσοχή και κωδικοποίηση, και το Μ.Ε.Τ. προσπαθεί να αναπτύξει διαδικασίες που μπορούν να εκτιμηθούν από τον μεγαλύτερο δυνατό αριθμό ατόμων. Ως εκ τούτου, έχουν αναπτυχθεί ισχυρές σχέσεις με την κοινωνία, τα τρία επίπεδα εκπαίδευσης έχουν συνδεθεί, η εκλαΐκευση των επιστημών και της τεχνολογίας έχει ενισχυθεί, εμπλουτίζοντας ποιοτικά τις πολιτιστικές υπηρεσίες του Πανεπιστημίου Πατρών. Όλες οι παραπάνω ενέργειες έχουν ενισχύσει το μήνυμα ότι το Πανεπιστήμιο Πάτρας είναι ένας τόπος πολιτισμού και μάθησης και έχουν επεκτείνει το πολιτιστικό τοπίο του Πανεπιστημίου (Theologi-Gouti and Vitoratos, 2017).

6.2. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα "Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη"

6.2.1. Σχεδιασμός και υλοποίηση

Στο σημείο αυτό θα γίνει εκτενής αναφορά στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» (Εικόνα 10.). Ανήκει στα μόνιμα εκπαιδευτικά προγράμματα του Μ.Ε.Τ. από το 2015. Εκείνη την περίοδο είχα ολοκληρώσει την πρακτική μου άσκηση στο μουσείο και με τον ρόλο του εθελοντή πια, είχα ενεργό ρόλο στις εκπαιδευτικές δράσεις του Μ.Ε.Τ. ως εμπνευστήρια και όχι μόνο. Από την αρχή της πρακτικής μου άσκησης είχα δηλώσει το μεγάλο μου ενδιαφέρον για τα εκπαιδευτικά προγράμματα και ήταν ο κύριος λόγος που επέλεξα το συγκεκριμένο μουσείο για την εκπαίδευσή μου.

Εικόνα 10. Εκπ. Δράση

Η ιδέα για να ξεκινήσουν όλα ήρθε μέσα από μία συζήτηση με την υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ., κα Πένυ Θεολόγη Γκούτη. Αυτό που θέλαμε να δημιουργήσουμε ήταν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα λίγο διαφορετικό απ' όσα είχαμε συνηθίσει, ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα μέσα από το οποίο οι συμμετέχοντες θα έβλεπαν το μουσείο από μία άλλη οπτική. Η κεντρική σκέψη ήταν οι συμμετέχοντες του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος να γνωρίσουν και να κατανοήσουν το «πώς» και το «τι» χρειάζεται ένα μουσείο –γενικότερα και ειδικότερα το Μ.Ε.Τ.– για να λειτουργήσει.

Οι μουσειακές εργασίες δεν είναι ιδιαίτερα γνωστές στο κοινό, αλλά συγκροτούν ένα σημαντικό δυναμικό για να προσελκύσουν και να αυξήσουν τη θετική αντιμετώπιση των επισκεπτών απέναντι στον μουσειακό οργανισμό (Hooper-Greenhill, 1987). Η παιδαγωγική αξιοποίηση αυτών των εργασιών με στόχο την εξοικείωση των επισκεπτών με αυτές μπορεί να οδηγήσει σε μορφές αυτοκατευθυνόμενης μάθησης μέσα από την εμπειρία (Νικονάνου, 2012). Στόχος είναι να μην αποτελούν θέμα των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων μόνο τα αντικείμενα και τα περιεχόμενα που συνδέονται με αυτά. Οι ίδιες οι μουσειακές εργασίες σε συνδυασμό με τα αντικείμενα συγκροτούν την ιδιαίτερη φύση του μουσείου και αποτελούν προϋπόθεση της ύπαρξής του (Weschenfelder and Zacharias, 1992).

Ήταν ξεκάθαρο πως θέλαμε οι συμμετέχοντες του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος να γνωρίσουν και να μάθουν βιωματικά τις μουσειακές εργασίες του Μ.Ε.Τ. Αναφέρεται η «βιωματική μάθηση», αλλιώς «εμπειρία», γιατί συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη και την εξέλιξη της μουσειοπαιδαγωγικής, όπως ο John Dewey (ένας από τους κύριους εκφραστές της προοδευτικής εκπαίδευσης) στις αρχές του 20^{ου} αιώνα εισηγήθηκε τη μάθηση μέσα από την πράξη «learning by doing». Και όπως επίσης ένα κινέζικο ρητό αναφέρει: «Ακούω και ξεχνώ, βλέπω και θυμάμαι, κάνω και ξέρω» (Νικονάνου, 2012: 111).

Στη συνέχεια, επιλέξαμε σε ποια ηλικιακή ομάδα θα απευθυνθούμε. Παιδιά νηπιαγωγείου και μαθητές των πρώτων τάξεων του δημοτικού (Α΄ και Β΄ τάξη). Σε αυτές τις ηλικίες, η παιγνιώδης και ψυχαγωγική διάσταση που εμπεριέχεται στα εκπαιδευτικά προγράμματα ενδείκνυται στο να μεταφέρει τη γνώση με πιο ανάλαφρο τρόπο, αλλά όχι λιγότερο ουσιαστικό. Η επιλογή της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας ήταν μία πρόκληση για εμάς. Να καταφέρουμε μέσα από τις δραστηριότητες να κερδίσουμε και να κρατήσουμε αμείωτο το ενδιαφέρον των παιδιών καθ' όλη τη διάρκεια, αλλά, ταυτόχρονα, αυτά να κατακτήσουν κάποιες βασικές γνώσεις φεύγοντας. «Το μουσείο γίνεται ένας οικείος χώρος που το παιδί αντιλαμβάνεται τη συνέχεια και την πολυμορφία του πολιτισμού και του περιβάλλοντος, μέσα από αυθεντικές εμπειρίες και συναισθηματικές δονήσεις (Γαβριλάκη, 2008)» (Γαβριλάκη, 2011: 128). Η μάθηση και η ψυχαγωγία αναγνωρίζονται ως εξίσου σημαντικά στοιχεία που αλληλοσυμπληρώνονται (Νικονάνου, 2012).

Μέσα από αρκετές συναντήσεις με την κα Πένυ Θεολόγη Γκούτη και καταγιισμό ιδεών καταλήξαμε στο όνομα του εκπαιδευτικού προγράμματος: «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη». Ο τίτλος ήταν η αφορμή για να δημιουργηθεί η μασκότ του Μουσείου Επιστημών και Τεχνολογίας, ο «Μουσειάκης», που μέσα από μία κατασκευή από χαρτόκουτα, υφάσματα και έμπνευση, πήρε “σάρκα και οστά”. Ο τίτλος σε συνδυασμό με τη μασκότ, τον «Μουσειάκη», έχει σκοπό να προκαλέσει στα παιδιά το αίσθημα της ενεργού συμμετοχής που χαρακτηρίζει την ανακάλυψη, όπως επίσης την οικειότητα και ζεστασιά ενός χαρακτήρα (Μουσειάκης) που τα καλωσορίζει στο σπίτι του.

Ο Μουσειάκης δεν ήταν ο μόνος χαρακτήρας που κατασκευάστηκε όμως. Καθώς καταλήξαμε στον σκελετό του προγράμματος, κατασκευάσαμε ακόμα πέντε φιγούρες που αντιστοιχούν στους συνεργάτες του «Μουσειάκη» και στις πέντε ομάδες που διαμορφώνουν το σύνολο των εργασιών του Μ.Ε.Τ. Αναλυτικότερα:

- Ο Συλλέκτης – ομάδα συλλεκτών
- Ο Ερευνητής – ομάδα ερευνητών
- Ο Πειραματιστής – ομάδα πειραματιστών
- Η Δημιουργός – ομάδα δημιουργών
- Η Εμπυχώτρια – ομάδα εμπυχωτών

Για κάθε μία από αυτές τις ομάδες σχεδιάστηκαν δράσεις που περιγράφουν τις μουσειακές εργασίες που αντιστοιχούν. Κατά τον σχεδιασμό των δράσεων συνεργάστηκα με την Μαρία Αθανασίου, νηπιαγωγό και εθελόντρια του Μ.Ε.Τ. Η βοήθειά της ήταν πολύ σημαντική ως προς τον τρόπο προσέγγισης των παιδιών σε αυτές τις ηλικιακές ομάδες. Η συμμετοχή νηπιαγωγών και γενικότερα εκπαιδευτικών στον σχεδιασμό και στην πειραματική εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων που απευθύνονται σε παιδιά είναι αρκετά βοηθητική. Μία τέτοια συνεργασία μεταξύ διαφορετικών ειδικοτήτων με κοινό όμως στόχο μπορεί να συνεισφέρει στο επιθυμητό αποτέλεσμα που δεν είναι άλλο από τη μετάδοση γνώσεων. Κατά την εμπειρία μου, θεωρώ πως μία τέτοιου είδους συνεργασία είναι απαραίτητη.

Επιστρέφοντας στον σχεδιασμό των δράσεων καλούμαστε να συνειδητοποιήσουμε πως το μουσείο απευθύνεται στο κοινό, αλληλοσυνδέοντας τρία περιβάλλοντα. Το

προσωπικό (εμπειρίες, γνώσεις, αυτό που είναι ο κάθε επισκέπτης), το κοινωνικό (τη σχέση του με τους άλλους) και το φυσικό (τον ίδιο τον χώρο του μουσείου και την ατμόσφαιρα που αποπνέει) (Falk and Dierking, 2000). Το κοινό, σε αυτό το πλαίσιο, συμμετέχει ενεργητικά, αφού καλείται να συμβάλει στη δημιουργία νοήματος μέσα από τη δική του εμπειρία. Τον ρόλο και τις δυνατότητες της εμπειρίας εκμεταλλεύεται η κονστрукτιβιστική θεωρία. Αυτή η θεωρία αντιλαμβάνεται τη μάθηση ως μία πτυχή της ανθρώπινης ύπαρξης που συνδέεται άρρηκτα με τη ζωή. Η μάθηση δεν σχετίζεται με την κατάκτηση του εκάστοτε γνωστικού αντικειμένου αλλά και με τα συναισθήματα και τις αισθήσεις. Στο κέντρο του ενδιαφέροντος τίθεται το παιδί, το είδος και η ποιότητα της εμπειρίας που θα αποκτήσει κατά τη διαδικασία της μάθησης, όχι η ποσότητα της γνώσης που θα κατακτήσει (Hooper-Greenhill and Moussouri, 2000).

Ένα ακόμα σημαντικό κομμάτι που λάβαμε υπόψη κατά τον σχεδιασμό είναι ο διάλογος. Η μάθηση είναι ενεργητική και όχι παθητική διαδικασία. Ο μονόλογος δεν ενδείκνυται ως πρόταση μάθησης και επικοινωνίας. Οφείλουμε να ακούσουμε τα παιδιά γιατί μόνο έτσι θα μπορέσουμε να λύσουμε κάποια παρανόηση/απορία. Η απάντηση πρέπει να αναζητηθεί από τα ίδια τα παιδιά (Κακούρου-Χρόνη, 2006). Μόνο μέσα από τον διάλογο μαζί τους, τα παιδιά θα οδηγηθούν εκεί, αλλά τη γνώση πρέπει να την έχουν κατακτήσει, δεν θα τους δοθεί απλά. Σύμφωνα με τη θεωρία για τις πολλαπλές νοημοσύνες του Howard Gardner, η οποία άλλαξε τον χάρτη της εκπαίδευσης σε παγκόσμιο επίπεδο, υπάρχουν οκτώ διαφορετικά είδη νοημοσύνης τα οποία είναι ισάξια:

- Λεκτική-Γλωσσική
- Λογική-Μαθηματική
- Οπτική-Χωρική
- Σωματική-Αισθησιοκινητική
- Μουσική-Ρυθμική
- Διαπροσωπική
- Ενδοπροσωπική
- Νατουραλιστική-Φυσιογνωστική (Κόκκοτας και Πλακίτση, 2005)

Σε συνδυασμό με την παραπάνω θεωρία και το μοντέλο μάθησης «4MAT» της Bernice Mc Carthy, όταν αναφερόμαστε στο κοινό των μουσείων, μιλάμε για διαφορετικές ομάδες κοινού με ιδιαίτερα ατομικά χαρακτηριστικά και διαφορετικούς τρόπους που αυτά επιδρούν σε μαθησιακές διαδικασίες. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο μοντέλο μάθησης, το οποίο αναφέρεται σε τέσσερις διαφορετικούς τύπους μαθητευόμενων, υπάρχουν κυρίως ερωτήματα που κινητοποιούν τον κάθε έναν από αυτούς. Συγκεκριμένα:

1. το «Γιατί;» εκφράζει αυτούς που αναζητούν τη σημασία και τα συμφραζόμενα, μαθαίνουν ακούγοντας και παρακολουθώντας τις εξηγήσεις σε προβλήματα και βοηθιούνται από άμεσες εμπειρίες και την επικοινωνία (imaginative learners),

2. το «Τι;» ανταποκρίνεται σε αυτούς που αναζητούν και επομένως επικεντρώνονται σε λεπτομερείς πληροφορίες, δεδομένα και ειδικές γνώσεις, δηλαδή ασχολούνται με εκθεσιακά κείμενα και συμπληρωματικές πληροφορίες (analytic learners),
3. το «Πώς λειτουργεί αυτό;» για όσους επιθυμούν να λύνουν προβλήματα, βασίζονται στην προσωπική δράση για την επεξεργασία πληροφοριών που ενσωματώνουν στις προϋπάρχουσες γνώσεις και βρίσκουν ενδιαφέρον σε διαδραστικές εκθέσεις (common sense learners) και
4. το «Τι γίνεται αν...;» που κινητοποιεί αυτούς που μαθαίνουν με το πείραμα, τη δοκιμή, το λάθος και την προσωπική ανακάλυψη (dynamic learners).
(Cassels, 1996; Νικονάνου, 2012)

Μία ακόμα μέθοδο που συμπεριλάβαμε κατά τη διαδικασία του σχεδιασμού του εκπαιδευτικού προγράμματος είναι αυτή της κατευθυνόμενης συζήτησης, η ονομαζόμενη ως «μαιευτική». Αυτή η μέθοδος αφορά άμεσα τον εμπυχωτή/υπεύθυνο διεξαγωγής των δράσεων, ο οποίος αξιοποιεί τις ιδιαίτερες επικοινωνιακές και παιδαγωγικές δυνατότητες για:

- παρατήρηση,
- στοχασμό,
- διατύπωση προσωπικών απόψεων, κρίσεων, ερμηνειών και
- συζήτηση.

Ο σκοπός της μαιευτικής μεθόδου είναι να διαφοροποιήσει τη μονόδρομη επικοινωνία, δίνοντας έμφαση στην αλληλεπίδραση ανάμεσα στον εμπυχωτή και τους επισκέπτες, όπως επίσης και μεταξύ των επισκεπτών/συμμετοχόντων. Με αφορμή τα μουσειακά αντικείμενα, το εποπτικό υλικό μίας εκθεσιακής/εκπαιδευτικής παρουσίασης και το περιεχόμενο των θεμάτων που σχετίζονται με αυτό, ο εμπυχωτής/υπεύθυνος διεξαγωγής θέτει ερωτήματα, παρακινώντας τους επισκέπτες να έχουν ενεργό συμμετοχή. Αναλυτικότερα, θέτει ερωτήματα προτρέποντας τους επισκέπτες να θέσουν τα δικά τους, τους διευκολύνει να βρουν προσωπικές διόδους διανόησης και συναισθηματικής επικοινωνίας, να αλληλεπιδράσουν με το έκθεμα, με τον ίδιο και με όλα τα μέλη της ομάδας. Με πιο απλά λόγια, ο εμπυχωτής/υπεύθυνος διεξαγωγής βρίσκεται ανάμεσα στον επισκέπτη και στα εκθέματα, χωρίς όμως ο ρόλος του να περιορίζεται στη μεταφορά γνώσεων/πληροφοριών σε έναν παθητικό δέκτη. Αξιοποιεί τη δύναμη των μουσειακών αντικειμένων με στόχο οι επισκέπτες/συμμετέχοντες να τα προσεγγίσουν ενεργητικά.

Όσον αφορά στην αλληλεπίδραση των μαθητών/συμμετεχόντων που ήταν το κύριο μέλημά μας κατά τον σχεδιασμό του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος, συμπεριλάβαμε και τη μέθοδο της δραματοποίησης. Η μέθοδος αυτή έχει δύο βασικές κατηγορίες. Η πρώτη αφορά τους εμπυχωτές/υπεύθυνους διεξαγωγής που συχνά τους συναντάμε να υποδύονται συγκεκριμένους ρόλους, πολλές φορές ακόμα και μεταμφιεσμένους. Και η δεύτερη κατηγορία δραματοποιήσεων είναι τα παιχνίδια

ρόλων που αφορούν τους επισκέπτες/συμμετέχοντες. Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις των παιχνιδιών ρόλων, υπάρχουν πολλές διαβαθμίσεις σε ό,τι αφορά το σενάριο που θα ακολουθηθεί:

- κλειστό σενάριο (συγκεκριμένοι ρόλοι και έκβαση)
- ανοιχτό σενάριο (περιγραφή χαρακτήρων και αυτοσχεδιασμός).

Ένας από τους βασικούς στόχους του προγράμματος είναι και η αλληλεπίδραση των επισκεπτών/συμμετεχόντων μεταξύ τους, με τα αντικείμενα αλλά και με τους εμπυχωτές οι οποίοι τους υποστηρίζουν σε όλη τη διαδικασία. Σε αυτό το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, όπως προαναφέρθηκε, τα παιδιά που συμμετέχουν χωρίζονται σε πέντε ομάδες (ομάδα συλλεκτών, ομάδα ερευνητών, ομάδα πειραματιστών, ομάδα δημιουργών, ομάδα εμπυχωτών). Τα παιδιά της κάθε ομάδας αναλαμβάνουν κι από έναν συγκεκριμένο ρόλο με αποτέλεσμα να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, με τα εκθέματα και φυσικά με τον εμπυχωτή/υπεύθυνο διεξαγωγής των δράσεων. Ακόμα, μέσα από το παιχνίδι ρόλων, στόχος μας είναι και η βιωματική εμπειρία που θα αποκομίσουν, για την οποία έχει γίνει αναφορά παραπάνω.

Γενικότερα, οι δραστηριότητες που έχουν στοιχεία δραματοποίησης εμπίπτουν στις δραστηριότητες του μουσειακού θεάτρου, συνδέουν τη μάθηση με την ψυχαγωγία και θεωρούνται ότι συμβάλλουν ώστε η εμπειρία που αποκομίζουν οι συμμετέχοντες να είναι πιο σύνθετη, καθώς τους εμπλέκει πιο άμεσα, τόσο σε διανοητικό όσο και σε συναισθηματικό επίπεδο (Hughes, 1998). Όλα τα είδη δραστηριοτήτων δραματοποίησης εφαρμόστηκαν αρχικά κυρίως από υπαίθρια μουσεία και ειδικότερα από το μουσείο Skansen στη Σουηδία (Alexander, 1995), με στόχο τον συνδυασμό της μάθησης με την ψυχαγωγία. Ιδιαίτερα σήμερα που ο συνδυασμός της μάθησης με την ψυχαγωγία και η απόκτηση εμπειριών είναι κεντρικοί μουσειοπαιδαγωγικοί στόχοι, η μέθοδος της δραματοποίησης αποκτά νέες διαστάσεις και πεδία εφαρμογής (Νικονάνου, 2012).

Μία ακόμη διαδεδομένη δραστηριότητα στη διεθνή μουσειοπαιδαγωγική πρακτική είναι η εξερεύνηση. Οι επισκέπτες/συμμετέχοντες μπορούν μόνοι ή σε μικρές ομάδες να περιηγηθούν ελεύθερα στο μουσειακό περιβάλλον, να έρθουν σε άμεση επαφή και να προσεγγίσουν τα εκθέματα και το ερμηνευτικό υλικό. Οι διαδικασίες εξερεύνησης βασίζονται στην αποκαλυπτική μέθοδο και έχουν στόχο να ενδυναμωθεί:

- η αυτόβουλη ενεργητική στάση του επισκέπτη κατά την προσέγγιση των εκθεσιακών περιεχομένων,
- η άμεση επαφή του με τα εκθέματα και
- η βίωση του εκθεσιακού χώρου.

Η εξερεύνηση υποστηρίζεται ως διαδικασία κατάλληλη για μάθηση στα μουσεία (Hein, 1998), ιδιαίτερα σε κέντρα επιστημών, μουσεία τεχνολογίας, παιδικά μουσεία και γενικότερα σε εκθέσεις με κατασκευασμένα συμμετοχικά εκθέματα για χρήση από τους επισκέπτες (Νικονάνου, 2012). Συγκεκριμένα, σε εκθέσεις που ο επισκέπτης αλληλεπιδρά με το εκθεσιακό υλικό (hands-on), αλλά καλείται ωστόσο να επιδείξει και διανοητική ενεργητικότητα (minds-on).

Από τον τίτλο του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», γίνεται αντιληπτό πως στις δράσεις θα περιλαμβάνεται η διαδικασία της εξερεύνησης. Οι ηλικίες που λαμβάνουν μέρος στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, όπως έχει αναφερθεί, είναι παιδιά νηπιαγωγείου και μαθητές των πρώτων τάξεων του δημοτικού (Α΄ και Β΄ τάξη). Από την ηλικία μπορούμε εύκολα να αντιληφθούμε πως για τα παιδιά αυτά μπορεί η επίσκεψη αυτή να είναι η πρώτη μουσειακή εμπειρία που θα αποκτήσουν. Έτσι, από την πρώτη στιγμή που η σχολική ομάδα έρχεται στο μουσείο και τους υποδέχεται ο «Μουσειάκης», υπάρχει μέσα σε ένα ελεγχόμενο πλαίσιο η διαδικασία της εξερεύνησης, όπως και της ανακάλυψης.

Αναλυτικότερα, η πρώτη “οδηγία” / “κατεύθυνση” που δίνεται στους συμμετέχοντες είναι να κινηθούν για μερικά λεπτά ελεύθεροι στον χώρο του Μ.Ε.Τ. με σκοπό να αισθανθούν πιο οικεία κατά την πρώτη τους επαφή με τον χώρο και τα ίδια τα εκθέματα. Στη συνέχεια, μέσα από τις ειδικά διαμορφωμένες δράσεις κάθε ομάδας, επιτυγχάνεται το αίσθημα της ανακάλυψης και, παρόλο που τα “βήματα”/οι δραστηριότητες είναι προκαθορισμένες, υπάρχει η αίσθηση της ελεύθερης βούλησης κάτι που παίζει σημαντικό ρόλο στην ψυχολογία ενός παιδιού. Ένα ακόμα στοιχείο της συγκεκριμένης πρακτικής που είναι η άμεση επαφή με τα εκθέματα επιτυγχάνεται μέσω αρκετών δραστηριοτήτων που τα παιδιά καλούνται να επεξεργαστούν ή ακόμα και να περιεργαστούν συγκεκριμένα αντικείμενα της έκθεσης. Το παιδί εξοικειώνεται με έναν χώρο ή ένα αντικείμενο όταν το βιώνει με όλες του τις αισθήσεις (Κόκκοτας και Πλακίτση, 2005).

Ακόμα, οι δραστηριότητες που καλούνται τα παιδιά κάθε ομάδας (συλλεκτών, ερευνητών, πειραματιστών, δημιουργών, εμπυχωτών) να κάνουν, αντιστοιχούν σε συγκεκριμένες μουσειακές εργασίες που λαμβάνουν χώρα στο Μ.Ε.Τ. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, μέσω της ενεργού συμμετοχής και της διακριτικά ελεγχόμενης πορείας, η εμπειρία τους να γίνεται βίωμα και με αυτόν τον τρόπο δίνεται το αίσθημα πως μόνα τους κατάφεραν να κατακτήσουν τη γνώση.

Ο μαθητής, ως επισκέπτης ενός μουσείου, συμμετέχει κυρίως με τις αισθήσεις του, οι οποίες τον βοηθούν στην ανάγνωση των αντικειμένων. Ειδικότερα, μπορεί να τα παρατηρήσει, ερευνήσει και στη συνέχεια να δημιουργήσει τα νοήματα που επιθυμεί. Επίσης, μπορεί να εκφραστεί ελεύθερα, να αναστοχαστεί κριτικά, να εμπλακεί συναισθηματικά και να συμμετάσχει σε δημιουργικές δραστηριότητες. Μέσα από την εμπειρία καταφέρνει να εξελίξει τις δυνατότητές του και να δραστηριοποιείται ενεργά. Σύμφωνα με την ανακαλυπτική θεωρία, η μάθηση κατακτάται από τον μαθητή, ο οποίος πειραματίζεται και ανακατασκευάζει τη γνώση. Η θεωρία της ανακάλυψης προτείνει την εφαρμογή της διδακτικής τεχνικής, της επαγωγικής σκέψης, η οποία «επιτρέπει στο υποκείμενο να επιλέγει, να δοκιμάζει, να μετασχηματίζει τις νέες πληροφορίες πηγαινόντας από το γενικό στο ειδικό» (Νικονάνου, 2015).

Σε όλη αυτήν τη διαδικασία φυσικά, αρκετά σημαντικός είναι ο ρόλος του εμπυχωτή. Δίνει κατευθύνσεις και βοηθάει με παραδείγματα και λεπτομέρειες τους επισκέπτες/συμμετέχοντες να φτάσουν μόνοι τους στα συμπεράσματα και στην κατάκτηση της γνώσης. Ο μαθητής αναλαμβάνει τον ρόλο του εξερευνητή χρησιμοποιώντας πειραματικές τεχνικές και τη διαίσθησή του. Κατά τη μουσειακή

επίσκεψη και τη συμμετοχή του στα εκπαιδευτικά προγράμματα, ο μαθητής καλείται να μην υπό την ελεγχόμενη καθοδήγηση, αλλά ταυτόχρονα με την ελεύθερη βούλησή του, να ερευνήσει μόνος του τα αντικείμενα και τις θεματικές που αντιπροσωπεύουν. Οι επισκέπτες/συμμετέχοντες εκμεταλλεύονται τα ερεθίσματα που τους προσφέρει ο χώρος και οι εμπνευστές, κι έτσι οδηγούνται στη γνώση. Γι' αυτόν τον σκοπό, υπάρχουν και ορισμένες δραστηριότητες που ενισχύουν τη συγκεκριμένη διαδικασία (Κόκκινος και Αλεξάκη, 2002).

Η κοινωνικοπολιτισμική θεωρία εκπροσωπεί την αντίληψη ότι οι ανθρωπιστικές δραστηριότητες διαδραματίζονται σε κοινωνικά πλαίσια, μεταδίδονται μέσω της γλώσσας ή άλλων συστημάτων και γίνονται κάλλιστα αντιληπτές όταν εξετάζονται στο ιστορικό γίνεσθαι (Steiner and Mahn, 1996). Το υποκείμενο κατά τη μαθησιακή διαδικασία ενεργεί και αναπτύσσεται μέσω της αλληλεπίδρασής του με τους ενήλικους. Αυτό πραγματοποιείται μέσω της ζώνης επικείμενης ανάπτυξης κατά την οποία ο εκπαιδευτικός μεσολαβεί και ενισχύει τη διαμόρφωση της προσωπικότητας του μαθητή. Επιγραμματικά, η ζώνη χαρακτηρίζεται ως «η απόσταση ανάμεσα στην ικανότητα επίλυσης προβλημάτων που επιδεικνύει ένας μαθητής, όταν εργάζεται μόνος του, και στην ικανότητα επίλυσης προβλημάτων του ίδιου μαθητή, όταν συνεργάζεται με ή βοηθάται από πιο έμπειρους ανθρώπους» (Lave and Wenger, 2005: 149-150).

Τέλος, ένα πολύ σημαντικό κομμάτι που θέλαμε να ενισχύσουμε μέσα από το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα είναι η ανάπτυξη της ομαδικότητας. Κατά τη διάρκεια της παρακολούθησης του εκπαιδευτικού προγράμματος τονίζεται το πόσο ιδιαίτερα σημαντική είναι η ομάδα και πως τίποτα δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει χωρίς τη συνεργασία όλων, ούτε το Μουσείο.

Η ομαδικότητα αποτελεί μια από τις βασικές αποστολές της εκπαίδευσης γενικά αλλά και των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που πραγματοποιούνται μέσα σε ένα μουσείο. «Η σύγχρονη επιστημονική παιδαγωγική αναγνωρίζει τον δυναμικό ρόλο της ομάδας και προσπαθεί μέσω αυτής να μεγιστοποιήσει τα μαθησιακά αποτελέσματα του σχολείου» (Ματσαγγούρας 1995). Οι τρεις άξονες της ομαδο-συνεργατικής θεωρίας που οδηγούν στη σχολική γνώση είναι:

1. η λειτουργική αλληλεξάρτηση,
2. η μετρημένη ανομοιογένεια και
3. η ισότητα των σχέσεων μεταξύ των μελών της ομάδας (Baudrit, 2007).

Στο παραπάνω πλαίσιο, καλλιεργείται ένα πνεύμα συνεργασίας, αναπτύσσεται η κοινωνική αλληλεγγύη και η συλλογική ευθύνη. Το σύστημα της συγκεκριμένης θεωρίας αποδεικνύεται ωφέλιμο και μέσα στο μουσείο καθώς δημιουργείται ένα συνεργατικό περιβάλλον μάθησης. Οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αναλάβουν ομαδικές δραστηριότητες μέσω των φύλλων εργασίας, της συγγραφής ιστοριών, της παρουσίασης θεατρικών σκετς, της συμμετοχής σε παιχνίδια ρόλων και γενικότερα δραστηριότητες οι οποίες αναδεικνύουν την ιστορία πίσω από τα μουσειακά αντικείμενα. Στόχος, λοιπόν, είναι κάθε μαθητής να ξεδιπλώνει τις ικανότητές του αναλύοντας τα εκθέματα, καθώς ταυτόχρονα αποτελεί μέλος μιας ομάδας (Ματσαγγούρας, 2000).

Όταν ολοκληρώθηκε η διαδικασία του σχεδιασμού του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» και κατασκευάστηκαν όλες οι φιγούρες και το υποστηρικτικό υλικό (καρτελάκια για κάθε παιδί κάθε ομάδας, ψηφιακές παρουσιάσεις/παιχνίδια, φωτοτυπίες κ.ά.), ήμασταν έτοιμοι για τη δοκιμαστική εφαρμογή και αυτοαξιολόγηση. Σε αυτήν τη διαδικασία συμμετείχαν η υπεύθυνη, κα Πέννυ Θεολόγη Γκούτη, φοιτητές που πραγματοποιούσαν πρακτική άσκηση εκείνη την περίοδο καθώς επίσης και φοιτητές εθελοντές του Μ.Ε.Τ. Μέσα από τη δοκιμαστική εφαρμογή υλοποιείται στην πράξη ό,τι έχει σχεδιαστεί στο χαρτί. Συγκεκριμένα πραγματοποιείται έλεγχος σχετικά με:

- τους χρόνους που έχουμε υπολογίσει ως προς το πόσο θα διαρκέσει κάθε δράση,
- το πόσο επιτυχημένη είναι η κάθε δράση στην πράξη/επίτευξη στόχων,
- το κατά πόσον ο χώρος (μουσειολογική και μουσειογραφική του διαμόρφωση) επιτρέπει και διευκολύνει τις συγκεκριμένες δράσεις.

Σε αυτό το στάδιο έγιναν όσες διορθώσεις ή και προσθήκες χρειάστηκαν ώστε να έχουμε μία ολοκληρωμένη άποψη και να είμαστε έτοιμοι να υποδεχτούμε το κοινό. Ακόμα, καταλήξαμε η διάρκεια του προγράμματος να είναι 90 λεπτά.

Στην παρακάτω ενότητα θα γίνει αναλυτική περιγραφή και εφαρμογή των δράσεων του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη».

6.2.2. Περιγραφή και Εφαρμογή

Όταν μία σχολική ομάδα πρόκειται να παρακολουθήσει το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», δίνεται στον εκπαιδευτικό τους έντυπο και αφίσα της δράσης με προτάσεις για την προετοιμασία στο σχολείο πριν την επίσκεψη. Στο έντυπο προτείνεται:

- Καταιγισμός ιδεών με τη λέξη «ΜΟΥΣΕΙΟ». Καταγραφή των αυθόρμητων ιδεών των παιδιών.
- Εισαγωγή της έννοιας του Μουσείου ως χώρου μάθησης.
- Ανάγνωση της αφίσας που στέλνεται στο σχολείο πριν την επίσκεψη. Ζητάμε από τα παιδιά να μας πουν τι πιστεύουν ότι θα δουν στο Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας.
- Συζήτηση και καταγραφή των πληροφοριών που θα συλλεχθούν από τα παιδιά καθώς και τον προβληματισμό τους σχετικά με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Όταν η σχολική ομάδα έρχεται στο μουσείο, στον χώρο υποδοχής βρίσκονται η υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ., κα Πέννυ Θεολόγη Γκούτη, οι εμψυχωτές και φυσικά ο «Μουσειάκης» και καλωσορίζουν τους μαθητές (Εικόνα 11.). Μέσα από συζήτηση με τα παιδιά προσπαθούν να εκμαιεύσουν εάν έχουν κάποια προηγούμενη μουσειακή εμπειρία. Η συζήτηση μαζί τους, από την πρώτη κιόλας στιγμή, βοηθά τα παιδιά να αισθανθούν άνετα με τους εμψυχωτές και το μουσείο.

Στη συνέχεια, ο «Μουσειάκης» μέσα από τη φωνή ενός εμψυχωτή καλεί τα παιδιά να ανακαλύψουν και να γνωρίσουν το “σπίτι” του, το Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας (Μ.Ε.Τ.). Εξηγεί στα παιδιά πως το μουσείο για να λειτουργήσει και να μπορούν να το επισκέπτονται, χρειάζεται να πραγματοποιηθούν κάποιες συγκεκριμένες λειτουργίες/εργασίες. Αυτό δεν μπορεί όμως να το κάνει μόνος του και, για τον λόγο αυτό, έχει μία ομάδα από φίλους που συνεργάζονται και τον βοηθούν. Τον κύριο «Συλλέκτη», τον κύριο «Ερευνητή», τον κύριο «Πειραματιστή», την κυρία «Δημιουργό» και, τέλος, την κυρία «Εμψυχώτρια». Στο σημείο αυτό χωρίζουμε σε ίσες ομάδες τους μαθητές σε αντιστοιχία με τις πέντε ομάδες (συλλεκτών, ερευνητών, πειραματιστών, δημιουργών, εμψυχωτών) που διαμορφώνουν το σύνολο των εργασιών του Μ.Ε.Τ., φορώντας τους στον λαιμό καρτελάκια ανάλογα με την ομάδα που ανήκει το κάθε παιδί.

Εικόνα 11. Καλωσόρισμα στο Μ.Ε.Τ.

Αφού ολοκληρωθεί αυτή η διαδικασία και φορέσει το κάθε παιδί το καρτελάκι της ομάδας που ανήκει ξεκινούν με την περιήγηση. Η πρώτη “οδηγία” / “κατεύθυνση” που δίνεται στο σύνολο των μαθητών είναι να κινηθούν για μερικά λεπτά ελεύθεροι στον χώρο του Μ.Ε.Τ. με σκοπό να παρατηρήσουν αρχικά τον χώρο και τα εκθέματα (Εικόνα 12. & 13.). Μέσα από αυτήν τη διαδικασία, προσφέρεται στα παιδιά η δυνατότητα να αισθανθούν οικεία με τον χώρο και τα εκθέματα και δημιουργείται έτσι μέσα τους το αίσθημα του ενθουσιασμού της εξερεύνησης και της ανακάλυψης.

Εικόνα 12. Οδηγίες ελεύθερης περιήγησης

Εικόνα 13. Εξερεύνηση του Μ.Ε.Τ.

Μόλις περάσουν μερικά λεπτά και τα παιδιά επιστρέψουν, ξεκινάμε με το πρώτο μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος, το οποίο πραγματοποιείται στην αίθουσα του ραδιοφώνου.

1^ο ΜΕΡΟΣ – ΟΜΑΔΑ ΣΥΛΛΕΚΤΩΝ – ΑΙΘΟΥΣΑ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΥ:

Εκεί τους περιμένει ο πρώτος χαρακτήρας από την παρέα του «Μουσειάκη», ο «κύριος Συλλέκτης». Οι μαθητές καλούνται να καθίσουν στα μαξιλάρια που είναι τοποθετημένα στον χώρο, με την οδηγία τα παιδιά που ανήκουν στην ομάδα των συλλεκτών να καθίσουν στην πρώτη σειρά. Στη συνέχεια, πραγματοποιείται συζήτηση (Εικόνα 14.) με όλους τους μαθητές σχετικά με την ελεύθερη περιήγησή τους στον χώρο του Μ.Ε.Τ. και τι παρατήρησαν σχετικά με τα αντικείμενα που εκτίθενται. Αυτή η συζήτηση έχει σκοπό την κατανόηση των εκθεμάτων που βρίσκονται σε ένα Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας γενικότερα και ειδικότερα του Μ.Ε.Τ. Π.Π.

Εικόνα 14. Συζήτηση με τους μαθητές

Ένας ακόμα σκοπός της παραπάνω συζήτησης είναι η προετοιμασία για τη δραστηριότητα που ακολουθεί. Στην οθόνη ενός υπολογιστή, που βρίσκεται στον χώρο, προβάλλεται ένα powerpoint το οποίο περιλαμβάνει ένα παιχνίδι αντιστοίχισης (Εικόνα 15.). Αναλυτικότερα, σε κάθε διαφάνεια, προβάλλονται διαφορετικού τύπου αντικείμενα/εκθέματα, που αντιστοιχούν σε διαφορετικούς τύπους μουσείων, όπως για παράδειγμα αντικείμενα που περιλαμβάνονται σε αρχαιολογικά μουσεία (αγάλματα, αμφορείς κ.ά.), λαογραφικά/λαϊκής τέχνης (παραδοσιακές φορεσιές, υφαντά κ.ά.), φυσικής ιστορίας (βότανα, έντομα, ορυκτά κ.ά.) μουσεία έργων τέχνης (πίνακες ζωγραφικής κ.ά.), μουσεία ζωολογίας (θηλαστικά, πουλιά, ερπετά κ.ά.).

Σκοπός είναι μέσα από τη δραστηριότητα αυτή οι μαθητές να κατανοήσουν το βασικότερο κριτήριο επιλογής των αντικειμένων σε ένα μουσείο, τη θεματική και τον τύπο του μουσείου. Σε αυτήν τη δραστηριότητα καλούνται τα παιδιά της ομάδας των συλλεκτών να επιλέξουν ποια από τα αντικείμενα που προβάλλονται στην οθόνη θα μπορούσαν να γίνουν εκθέματα του Μουσείου Επιστημών και Τεχνολογίας. Φυσικά γίνεται συζήτηση με όλους τους μαθητές και για τα υπόλοιπα αντικείμενα που προβάλλονται, σε ποιο τύπο μουσείου είναι πιθανό να ανήκουν ή να εκτίθενται.

Εικόνα 15. Παιχνίδι επιλογής αντικειμένων

2^ο ΜΕΡΟΣ – ΟΜΑΔΑ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ – ΑΙΘΟΥΣΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΝ:

Αφού γίνει η επιλογή των αντικειμένων από την ομάδα των συλλεκτών, συνεχίζουμε στην επόμενη αίθουσα, που είναι η αίθουσα των τεκμηρίων των τηλεπικοινωνιών, για να συναντήσουμε τον δεύτερο χαρακτήρα της ομάδας του Μ.Ε.Τ., τον «κύριο Ερευνητή». Οι μαθητές έχοντας πάρει μαζί τους τα μαξιλάρια από την προηγούμενη αίθουσα, καλούνται να τα τοποθετήσουν στον χώρο και στη συνέχεια να καθίσουν σε αυτά, με τα παιδιά που ανήκουν στην ομάδα των ερευνητών να είναι στην πρώτη σειρά.

Πραγματοποιείται συζήτηση (Εικόνα 16.) με τους μαθητές με σκοπό να μας εκφράσουν τις σκέψεις τους σχετικά με τη λέξη «έρευνα» και πώς σχετίζεται με το μουσείο και τα αντικείμενα. Με σκοπό να βοηθήσουμε και να ενθαρρύνουμε τα

παιδιά, κάνουμε απλοϊκές και στοχευμένες ερωτήσεις, τονίζοντας πως δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις. Αφού ολοκληρωθεί η συζήτηση και έχουμε καταλήξει στο τι είναι η έρευνα και πώς αυτή συνδέεται με το μουσείο, γίνεται αναφορά στην καταγραφή των αντικειμένων. Για να γίνει κατανοητή η έννοια του Δελτίου του αντικειμένου, το συγκρίνουμε με την αστυνομική ταυτότητα των γονιών τους. Αναλύουμε τι περιλαμβάνει το Δελτίο Αντικειμένων. Με αυτόν τον τρόπο εξηγούμε στους μαθητές πως μέσα από τη διαδικασία της έρευνας ενός καινούριου αντικειμένου που προστίθεται στο μουσείο, είναι απαραίτητο να υλοποιηθεί η καταγραφή του.

Εικόνα 16. Συζήτηση για έρευνα & καταγραφή αντικειμένων

Έχουμε επιλέξει δύο αντικείμενα του Μ.Ε.Τ. με τα οποία θα πραγματοποιηθεί η επόμενη δραστηριότητα. Τα αντικείμενα είναι ένα μικρό ραδιόφωνο/τρανζίστορ και ένα κινητό τηλέφωνο. Παρουσιάζουμε τα αντικείμενα (Εικόνα 17.) στα παιδιά και καλούμε την ομάδα των ερευνητών να μας βοηθήσει στη διαδικασία της έρευνας και της καταγραφής τους. Δίνουμε τα αντικείμενα στα χέρια των μικρών ερευνητών (Εικόνα 18.) με σκοπό να παρατηρήσουν κάθε λεπτομέρεια:

- τι αντικείμενο είναι;
- από τι υλικό είναι φτιαγμένο;
- τι μέγεθος έχει;
- τι σχήμα έχει;
- τι χρώμα έχει;
- έχει κουμπιά;
- έχει ηχείο;
- έχει κάποια φθορά; κ.ά.

Εικόνα 17. Παρουσίαση των αντικειμένων

Εικόνα 18. Περιεργασία των αντικειμένων

Για τη δραστηριότητα αυτή έχουν δημιουργηθεί δελτία καταγραφής αντικειμένων και, αφού οι μικροί ερευνητές περιεργαστούν τα συγκεκριμένα αντικείμενα, καλούνται να τα συμπληρώσουν μαζί με τη βοήθεια του εμπνευστή (Εικόνα 19. & 20.). Τα πεδία που καλούνται να συμπληρώσουν περιλαμβάνουν:

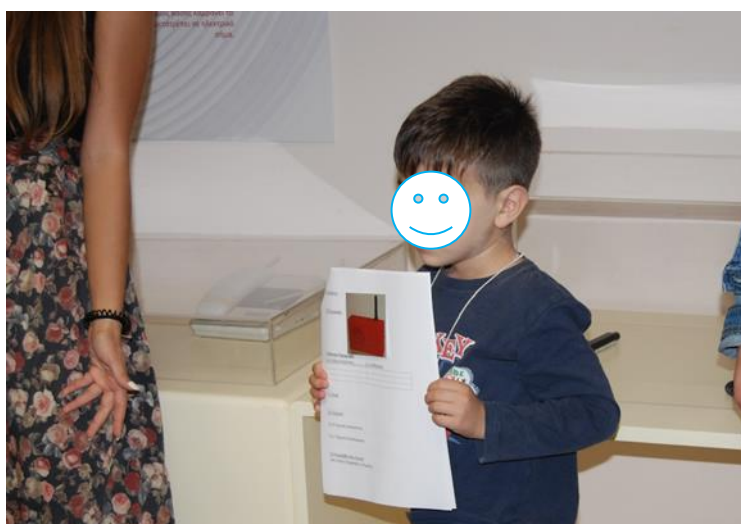
1. Όνομα αντικειμένου
2. Αριθμός εισαγωγής
3. Ημερομηνία εισαγωγής
4. Περιγραφή αντικειμένου
5. Διαστάσεις αντικειμένου (υπάρχει χάρακας για τη διαδικασία αυτή)
6. Εικόνα/φωτογραφία αντικειμένου (υπάρχουν έτοιμες πλαστικοποιημένες φωτογραφίες)
7. Όνομα δωρητή
8. Ονόματα ερευνητών

9. Ημερομηνία καταγραφής

10. Θέση αντικειμένου (αποθήκη, εργαστήριο συντήρησης, εκθεσιακός χώρος).

Εικόνα 19. Μικροί ερευνητές

Εικόνα 20. Δελτίο καταγραφής

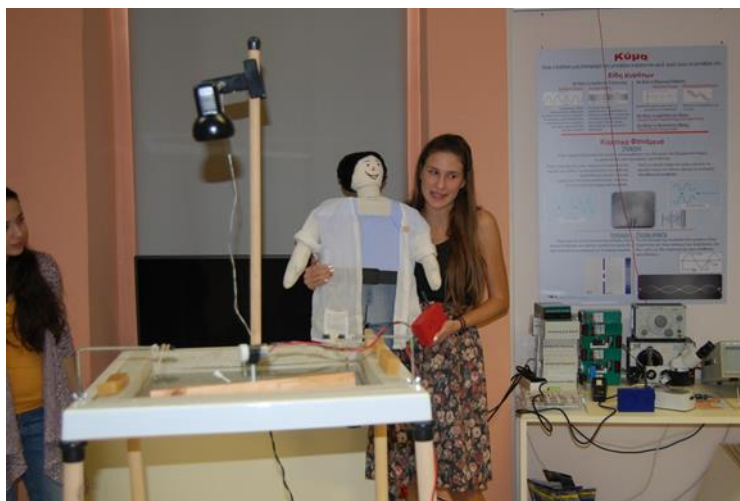
Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα, οι μαθητές κατανοούν τα βασικά πεδία της διαδικασίας της έρευνας των αντικειμένων που βρίσκονται σε ένα μουσείο αλλά όχι μόνο αυτό. Μέσα από την άμεση επαφή τους με τα εκθέματα του Μ.Ε.Τ., αναπτύσσουν την παρατηρητικότητά τους, ανακαλύπτοντας τις λεπτομέρειες και τις πληροφορίες που βρίσκονται πίσω από ένα αντικείμενο.

Όταν ολοκληρωθεί η διαδικασία της καταγραφής, σειρά έχει η γνωριμία των μαθητών με τον τρίτο χαρακτήρα της ομάδας του Μ.Ε.Τ., τον κύριο «Πειραματιστή». Τα αντικείμενα για τα οποία πραγματοποιήθηκε καταγραφή δίνονται στα παιδιά που ανήκουν στην ομάδα των πειραματιστών και όλοι μαζί οδηγούνται στην αίθουσα των πειραμάτων.

3^ο ΜΕΡΟΣ – ΟΜΑΔΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΤΩΝ – ΑΙΘΟΥΣΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΩΝ:

Στον χώρο των πειραμάτων υποδέχεται τους μαθητές ο «κύριος Πειραματιστής» (Εικόνα 21.) και ο εμπυχωτής που είναι υπεύθυνος για την υλοποίηση πειραμάτων. Τα παιδιά που ανήκουν στην ομάδα των πειραματιστών αναλαμβάνουν τον ρόλο των βοηθών του εμπυχωτή και οι υπόλοιποι μαθητές κάνουν έναν μεγάλο κύκλο γύρω από το πείραμα της λεκάνης κυματισμού (Εικόνα 22.), που προσομοιώνει τα κύματα με την εκπομπή και διάδοση ραδιοκυμάτων στο κινητό και το ραδιόφωνο. Μέσα από το πείραμα αυτό, στόχος είναι οι μαθητές να μπορέσουν να:

1. αντιληφθούν τον τρόπο με τον οποίο τα ηχητικά κύματα, αλλιώς το σήμα, “ταξιδεύουν” από τον πομπό στον δέκτη τους.
2. βιώσουν τη διαδικασία της δημιουργίας και της υλοποίησης πειραμάτων στο χώρο του Μ.Ε.Τ.
3. κατανοήσουν την ανάγκη του ανθρώπου να εξηγεί όσα δεν μπορούμε να δούμε, μέσα από την επιστήμη.
4. εξοικειωθούν με το ιδιαίτερο αυτό είδος μουσείου και να έχουν μία ευχάριστη εμπειρία.

Εικόνα 21. Γνωριμία με τον κύριο Πειραματιστή

Εικόνα 22. Διεξαγωγή πειράματος

Κατά την ολοκλήρωση του πειράματος, οι μαθητές συνεχίζουν την πορεία τους στην αίθουσα της ιστορίας.

4^ο ΜΕΡΟΣ – ΟΜΑΔΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝ – ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ:

Στην αίθουσα τούς περιμένει ο τέταρτος χαρακτήρας της ομάδας του Μ.Ε.Τ., η κυρία «Δημιουργός». Οι μαθητές καλούνται να καθίσουν στα μαξιλάρια που είναι τοποθετημένα στον χώρο, με τα παιδιά που ανήκουν στην ομάδα των δημιουργών να βρίσκονται στην πρώτη σειρά.

Πραγματοποιείται συζήτηση με τους μαθητές (Εικόνα 23.) σχετικά με την «Δημιουργό» και τον ρόλο της στο μουσείο. Ακούμε τις ιδέες των παιδιών και στην συνέχεια εξηγούμε ότι ο ρόλος της δημιουργού σχετίζεται με τον σχεδιασμό της έκθεσης και τον τρόπο που τοποθετούνται τα αντικείμενα μέσα σε αυτή. Προσπαθούμε οι μαθητές να κατανοήσουν ότι τα εκθέματα δεν τοποθετούνται τυχαία μέσα σε μία αίθουσα και γενικότερα σε μία έκθεση ενός μουσείου.

Εικόνα 23. Συζήτηση για την Δημιουργό

Αρχικά αναφερόμαστε στη θεματική της μόνιμης έκθεσης του Μ.Ε.Τ. (Έκθεση Τηλεπικοινωνίας) και εν συνεχεία στη θεματική κάθε αίθουσας. Υπενθυμίζουμε στους μαθητές όλες τις δράσεις που έχουν υλοποιηθεί μέχρι στιγμής και συγκεκριμένα τους χαρακτήρες και τις εργασίες του καθένα από αυτούς. Καταλήγουμε πως η «Δημιουργός» χωρίς αυτές τις εργασίες δεν θα μπορούσε να φτιάξει την έκθεση. Ακόμα, γίνεται αναφορά στην πρώτη δραστηριότητα με την ομάδα των συλλεκτών σχετικά με τα αντικείμενα που βρίσκονται στο Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας (θεματική μόνιμης έκθεσης). Τονίζουμε πως με την αίθουσα της ιστορίας ολοκληρώνεται η μόνιμη έκθεση του Μ.Ε.Τ. και πως κάθε αίθουσα που είδαμε μέχρι τώρα περιλαμβάνει εκθέματα μίας συγκεκριμένης θεματικής:

- η αίθουσα ραδιοφώνου περιλαμβάνει ραδιόφωνα
- η αίθουσα τεκμηρίων περιλαμβάνει τεκμήρια, δηλαδή εκθέματα παλαιότερων αλλά και πιο σύγχρονων συσκευών τηλεπικοινωνίας

- η αίθουσα πειραμάτων περιλαμβάνει όλα τα πειράματα που πραγματοποιούνται στις εκπαιδευτικές δράσεις του Μ.Ε.Τ.

Στο πλαίσιο αυτής της συζήτησης, παρατηρούμε την αίθουσα της ιστορίας και τι περιλαμβάνει. Στη συγκεκριμένη αίθουσα παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη των τηλεπικοινωνιών μέσα από ένα χρονολόγιο με σκίτσα, εικόνες, κατασκευές, οπτικοακουστικά και διαδραστικά εκθέματα, τηλέφωνα. Στα παιδιά, σε αυτές τις ηλικίες, ο εμψυχωτής προσπαθεί να κατευθύνει τη συζήτηση φέρνοντας το παράδειγμα ενός παραμυθιού (Εικόνα 24.).

Απευθυνόμενος στην ομάδα των δημιουργών θέτει τα εξής ερωτήματα:

- «Πώς λέμε ένα παραμύθι ή μία ιστορία;»
- «Από ποιο σημείο ξεκινάμε; Από το τέλος, τη μέση ή την αρχή;»
- «Ποια είναι η σωστή σειρά;»

Αφού οι «μικροί δημιουργοί» απαντήσουν, τότε ακολουθούν οι παρακάτω ερωτήσεις:

- «Στην αίθουσα αυτή για να παρουσιάσουμε στο κοινό την ιστορία των τηλεπικοινωνιών, από ποιο σημείο θα ξεκινήσουμε; Από τους σύγχρονους τρόπους τηλεπικοινωνίας, τους παλαιότερους ή τους πολύ παλαιότερους τρόπους τηλεπικοινωνίας;»
- «Τα αντικείμενα/εκθέματα σε ένα μουσείο, με ποιο τρόπο θα πρέπει να τα τοποθετήσουμε για να μας πουν την ιστορία τους;»

Εικόνα 24. Συζήτηση για την ιστορική εξέλιξη

Με αφορμή το παράδειγμα των τριών μερών (αρχή, μέση, τέλος) ενός παραμυθιού/μίας ιστορίας, γίνεται σύνδεση με την ιστορική εξέλιξη των τηλεπικοινωνιών που παρουσιάζεται στην αίθουσα της ιστορίας και κατ' επέκταση σε όλες τις υπόλοιπες που προηγήθηκαν.

Ακολουθούν οι δραστηριότητες των δημιουργών. Στον χώρο υπάρχουν συσκευές τηλεφώνου, από το τηλέφωνο με τημανιβέλα μέχρι το κινητό. Για την πρώτη

δραστηριότητα, έχουμε ετοιμάσει καρτελάκια με αριθμούς, με τα οποία τα παιδιά καλούνται να βάλουν τις συσκευές αυτές σε σωστή χρονολογική σειρά (Εικόνα 25.). Και για τη δεύτερη δραστηριότητα, δίνονται στα παιδιά λεζάντες τις οποίες θα πρέπει να τις τοποθετήσουν στα αντικείμενα που αντιστοιχούν.

Εικόνα 25. Δραστηριότητα με αριθμούς

Εικόνα 26. Δραστηριότητα με λεζάντες

Οι μαθητές μέσα από τη διαδικασία της συζήτησης αλλά και της δραστηριότητας οδηγούνται πολύ εύκολα στην κατανόηση της σημασίας της δημιουργίας μίας έκθεσης του Μ.Ε.Τ. και των μουσείων γενικότερα.

5^ο ΜΕΡΟΣ – ΟΜΑΔΑ ΕΜΨΥΧΩΤΩΝ – ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ:

Στο τελευταίο μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος οδηγούμε τους μαθητές στο αμφιθέατρο του Μ.Ε.Τ. Εκεί τους υποδέχεται ο τελευταίος χαρακτήρας από την παρέα του «Μουσειάκη», η «κυρία Εμψυχώτρια». Κάθονται όλα τα παιδιά στις κάτω θέσεις, ενώ στην πρώτη σειρά κάθονται οι «μικροί εμψυχωτές». Στη μεγάλη οθόνη

του Αμφιθεάτρου, προβάλλεται ένα powerpoint που περιλαμβάνει βασικές πληροφορίες σχετικά με τον ρόλο του εμψυχωτή σε ένα μουσείο. Αυτές είναι:

- Δίνει “ζωή” στις δραστηριότητες μιας ομάδας που παρακολουθεί, είτε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα είτε μία εκδήλωση.
- Αλληλεπιδρά, συνεργάζεται με το κοινό του.
- Στέλνει το “σήμα” και το κοινό είναι οι αποδέκτες του.
- Δεν έχει στόχο να κατευθύνει αλλά να καθοδηγεί μέσα από ευχάριστες και δημιουργικές δράσεις στην ανακάλυψη και τη γνώση.

Εικόνα 27. Παρουσίαση για τον εμψυχωτή

Στο σημείο αυτό ζητάμε από όλα τα παιδιά, με βάση τα στοιχεία που τους δόθηκαν, να εκφράσουν τη δική τους προσωπική άποψη για τον ρόλο του εμψυχωτή. Επιπλέον, με βάση τα στοιχεία που τους δόθηκαν, ανακαλούμε στη μνήμη τους τις δραστηριότητες που συμμετείχαν ώστε να οδηγηθούν στο ποιος ή ποιοι είχαν αυτόν τον ρόλο στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που μόλις παρακολούθησαν.

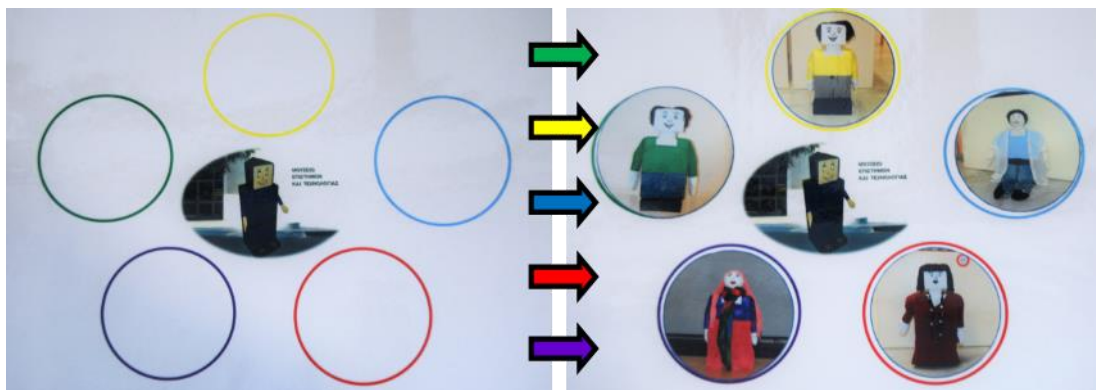
Αφού ολοκληρωθεί η συζήτηση, ακολουθεί η επόμενη δραστηριότητα, η οποία είναι ένα παιχνίδι επιλογών κατανόησης (ερωταπαντήσεις) (Εικόνα 28.). Οι ερωτήσεις προβάλλονται στην οθόνη και οι «μικροί εμψυχωτές» καλούνται να επιλέξουν τις σωστές απαντήσεις.

Εικόνα 28. Παιχνίδι ερωταπαντήσεων

Με το παραπάνω παιχνίδι ολοκληρώθηκε το σύνολο των δραστηριοτήτων κάθε ομάδας. Και ακολουθεί η τελευταία δραστηριότητα στην οποία καλούνται όλες οι ομάδες να συμμετέχουν.

Στην οθόνη εμφανίζεται ένα παζλ. Το ίδιο ακριβώς παζλ υπάρχει στον χώρο του αμφιθεάτρου μαζί με τα κομμάτια που λείπουν. Στο κέντρο του παζλ απεικονίζεται ο «Μουσειάκης» και γύρω του υπάρχουν κενά χρωματιστά κυκλάκια, με τα χρώματα που αντιστοιχούν σε κάθε φίλο του «Μουσειάκη» (Εικόνα 29.). Κατ' επέκταση, κάθε κυκλάκι αντιστοιχεί σε έναν χαρακτήρα από την παρέα του Μ.Ε.Τ.

Εικόνα 29. Παζλ

Οι μαθητές παρακολουθούν στην οθόνη το εικονικό παζλ να ολοκληρώνεται. Σε κάθε κυκλάκι με τη σειρά εμφανίζεται ένας χαρακτήρας. Καλούνται τα παιδιά που ανήκουν στην ομάδα να αναγνωρίσουν τον χαρακτήρα τους και να αναφέρουν τις εργασίες που καλείται να κάνει (Εικόνα 30.). Τότε, σηκώνονται και συμπληρώνουν το πραγματικό παζλ (Εικόνα 31.).

Εικόνα 30. Δραστηριότητα παζλ

Εικόνα 31. Συμπλήρωση πραγματικού παζλ

Αφού τοποθετηθούν όλα τα κομμάτια και ολοκληρωθεί η παρέα του Μ.Ε.Τ., πραγματοποιείται μία πολύ σύντομη συζήτηση. Λίγο πριν αποχωρήσουν οι μαθητές από το μουσείο, ο εμπνευστής τονίζει για ακόμα μία φορά τη σημαντικότητα της συνεργασίας. Παρομοιάζει όλες τις λειτουργίες και το προσωπικό του Μ.Ε.Τ. με ένα παζλ. Ακόμα και ένα κομμάτι να λείπει από το παζλ, δεν μπορεί να θεωρηθεί ολοκληρωμένο. Έτσι, για να λειτουργήσει το Μ.Ε.Τ., όπως και κάθε άλλο μουσείο, χρειάζεται η συνεργασία όλων!

Όπως και πριν την επίσκεψη του μουσείου, έτσι και μετά το πέρας του εκπαιδευτικού προγράμματος, προτείνουμε στους εκπαιδευτικούς προτάσεις για δραστηριότητες μετά την επίσκεψη:

- Συζήτηση με τα παιδιά για την επίσκεψη στο μουσείο και ενθάρρυνση να εκφράσουν τις εντυπώσεις τους από την επίσκεψή τους και τη δράση που παρακολούθησαν με ποικίλους τρόπους όπως προφορικό λόγο, θεατρικό παιχνίδι, παντομίμα, κείμενο.
- Αναζήτηση ιστοσελίδων άλλων σχετικών μουσείων και συζήτηση για ομοιότητες και διαφορές με το Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας.
- Δημιουργία έκθεσης/γωνίας για το Μ.Ε.Τ. στην τάξη. Με τη βοήθεια των παιδιών, μπορούν να συγκεντρωθούν παλαιότερες συσκευές τηλεφώνων, ραδιοφώνων, εικόνες, ακόμα και ζωγραφιές με τη συγκεκριμένη θεματική.
- Δημοσιοποίηση της έκθεσης/γωνίας και πρόσκληση των μαθητών των άλλων τάξεων του σχολείου να την επισκεπτούν.
- Διερεύνηση της δυνατότητας κάποιο από το υλικό που έχει συγκεντρωθεί για τη δημιουργία της έκθεσης/γωνιά, να δωρηθεί στο Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ / ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο κεφάλαιο αυτό θα πραγματοποιηθεί αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη». Αναλυτικότερα, θα παρουσιαστούν ο ερευνητικός σκοπός και τα ερωτήματα, η μέθοδος που ακολουθήθηκε κατά τον σχεδιασμό της παρούσας αξιολόγησης/έρευνας, η δειγματοληπτική διαδικασία και, τέλος, η παρουσίαση ενδεικτικών ευρημάτων. Για τη διαδικασία της αξιολόγησης του προγράμματος, δημιουργήθηκαν ερωτηματολόγια τα οποία απευθύνονται:

- στην υπεύθυνη των εκπαιδευτικών δράσεων του Μ.Ε.Τ. Π.Π., κα Πένυ Θεολόγη Γκούτη,
- στους εκπαιδευτικούς που παρακολούθησαν με την τάξη τους το συγκεκριμένο πρόγραμμα και
- στα άτομα που είχαν αναλάβει τον ρόλο του εμπυχωτή.

Η αξιολόγηση αυτή είναι μεγάλης σημασίας, όπως γενικότερα είναι κάθε έρευνα κοινού, που αφορά πολιτιστικούς οργανισμούς. «Εστιάζοντας στο κοινό, οι Borup και Korn (1999: vii) αντιμετωπίζουν την έρευνα κοινού ως έναν πρακτικό τρόπο να ενσωματώνουν τις απόψεις των επισκεπτών σε προγράμματα και εκθέσεις: «Η γεφύρωση του χάσματος ανάμεσα στις απαιτήσεις και ανάγκες των επισκεπτών και τους στόχους του μουσείου, αυτό είναι το θέμα της έρευνας κοινού και της αξιολόγησης» (Μπούνια, 2016: 149). Αποτελεί ένα ερευνητικό εργαλείο που αποσκοπεί στη συλλογή χρήσιμων πληροφοριών για την αντίληψη των επισκεπτών και κατ' επέκταση τη θεμελίωση αμφίδρομων σχέσεων με το μουσείο και, στη συγκεκριμένη περίπτωση, για την αποτίμηση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη».

Η χρήση ερωτηματολογίων προσφέρει τη δυνατότητα εξέτασης μεγαλύτερου δείγματος μέσα σε ένα δομημένο πλαίσιο (σαφείς πληροφορίες) και, για τον λόγο αυτό, απαιτείται μια σωστή και προσεκτική προετοιμασία (Τοράκη, 2007). Κατά τον σχεδιασμό των συγκεκριμένων ερωτηματολογίων λήφθηκε υπόψη το γεγονός πως απευθυνόμαστε σε τρεις διαφορετικές “κατηγορίες κοινού”. Πιο σωστά, απευθυνόμαστε σε τρεις διαφορετικές ειδικότητες που έχουν διαφορετικές οπτικές απέναντι στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», βάσει της εμπειρίας τους από αυτό (υπεύθυνη των εκπαιδευτικών δράσεων του Μ.Ε.Τ., εμπυχωτές των δράσεων, εκπαιδευτικοί). Αυτό ήταν το βασικό κριτήριο που δημιουργήθηκαν τρία ξεχωριστά ερωτηματολόγια, ένα για κάθε ειδικότητα.

Τα ερωτηματολόγια διαμοιράστηκαν στο κοινό μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, εκτός ενός μικρού ποσοστού ερωτηματολογίων προς τους εκπαιδευτικούς, όπου η συμπλήρωσή τους πραγματοποιήθηκε κατά την ολοκλήρωση της επίσκεψης και συμμετοχής τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

7.1. Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα – Μεθοδολογικές επιλογές

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα των μουσείων και ειδικότερα του Μ.Ε.Τ. Π.Π., με την περίπτωση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη». Για την καλύτερη προσέγγιση του θέματος, πραγματοποιήθηκαν δύο ειδών έρευνες. Μία ποιοτική έρευνα και δύο ποσοτικές που περιλαμβάνουν όμως ερωτήματα ανοικτού τύπου, δίνοντας τη δυνατότητα οι συμμετέχοντες να εκφράσουν τις σκέψεις και τις απόψεις τους. Οι υποστηρικτές της ποιοτικής έρευνας επιχειρούν να διερευνήσουν τον κοινωνικό κόσμο υπό το πρίσμα της εμπειρίας των υποκειμένων και για τη συγκεκριμένη μελέτη ήταν πολύ σημαντικό να συμπεριληφθούν τέτοιου είδους απαντήσεις. Ποσοτικές συγκρίσεις πιθανόν υπάρχουν ακόμα και στο πλαίσιο μιας ποιοτικής έρευνας, όπως αντίστοιχα σε μια ποσοτική έρευνα μπορούν να ενσωματωθούν ερωτήσεις ανοικτού τύπου και συλλογή «ποιοτικών» δεδομένων (Ισαρη και Πουρκός, 2015).

Με βάση τα παραπάνω, όσον αφορά στον καλύτερο τρόπο της ερευνητικής προσέγγισης, επιλέχθηκε η εφαρμογή μικτών μεθόδων ή αλλιώς τεχνική της τριγωνοποίησης, η οποία συνδυάζει ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους. Με έναν συνδυασμό μεθοδολογιών επιτυγχάνεται ένα επίπεδο αξιοπιστίας που δεν θα ήταν εφικτό με τη χρήση μίας μόνο μεθόδου. Μπορεί να συμβάλει στη σαφέστερη οριοθέτηση του θέματος και στη συμμετρία και αναλογία μεταξύ της θεωρίας και των εμπειρικών ευρημάτων (Ισαρη και Πουρκός, 2015). Έτσι, με τον τρόπο αυτό, η έρευνα θα αναδείξει τις διαφορετικές σκέψεις και απόψεις βασισμένες στις εμπειρίες του κοινού με σκοπό την καλύτερη συνεργασία μεταξύ Μουσείου – Σχολείου – Εμφυχωτών και, ιδιαίτερα, όσον αφορά την περίπτωση του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος.

Οι βασικές αρχές που ακολουθήθηκαν για τη σύνταξη των ερωτηματολογίων είναι:

- μέθοδοι οι οποίες εξυπηρετούν το είδος του ερευνητικού “προβλήματος”
- σύντομο εισαγωγικό σημείωμα που αναφέρει τον σκοπό της έρευνας
- διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων με σαφήνεια, απλό και κατανοητό λεξιλόγιο
- Αλληλοσυμπληρώμενοι μέθοδοι:
 - σύντομες, σαφείς και εύκολα διαχειρίσιμες ερωτήσεις κλειστού τύπου (πολλαπλής επιλογής, κλιμάκωσης, διχοτομικές) συνοδευόμενες κάποιες φορές από ένα πεδίο ανοιχτής συμπλήρωσης (προαιρετικά)
 - ανοικτού τύπου ερωτήσεις (υποχρεωτικά) με σκοπό την έκφραση απόψεων ή και συναισθημάτων

7.2. Επιλογή δείγματος

Για τις ανάγκες της έρευνας, όπως είδαμε παραπάνω, δημιουργήθηκαν τρία διαφορετικά ερωτηματολόγια. Το ένα από αυτά είναι σε μορφή συνέντευξης και απευθύνεται στην υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ. Π.Π., κα Θεολόγη-Γκούτη. Όσον αφορά την περίπτωση των άλλων δύο ερωτηματολογίων, η επιλογή του δείγματος έγινε από το αρχείο του Μ.Ε.Τ. Π.Π. σχετικά με τους εκπαιδευτικούς που είχαν παρακολουθήσει το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, όπως και τους εμπνευστές που είχαν λάβει μέρος σε αυτό. Ο τελικός αριθμός του δείγματος που απάντησε στα ερωτηματολόγια είναι 10 εκπαιδευτικοί και 10 εμπνευστές.

Μπορεί το ποσοστό να είναι μικρό και για τον λόγο αυτό από κάποιους να μην θεωρείται ιδιαίτερα αντιπροσωπευτικό, παρ' όλα αυτά «το κατάλληλο μέγεθος δείγματος για μια ποιοτική μελέτη είναι αυτό που απαντάει επαρκώς στην ερευνητική ερώτηση» (Marshall, 1996: 523). Ακόμα, όπως ο Patton (2002: 244) υποστηρίζει ότι το μέγεθος του δείγματος εξαρτάται από «το τι θέλουμε να μάθουμε, γιατί θέλουμε να το μάθουμε, πώς θα χρησιμοποιηθούν τα ευρήματα καθώς και από τους πόρους (συμπεριλαμβανομένου του χρόνου) που διαθέτουμε στη μελέτη». Επιπρόσθετα, κάνει διάκριση ανάμεσα στο εύρος και το βάθος, αναφέροντας ότι μια εις βάθος μελέτη λίγων υποκειμένων θα μπορούσε να αποφέρει πλούσιες πληροφορίες ακόμη και από λίγα άτομα (Ισαρη και Πουρκός, 2015: 85).

Στη συγκεκριμένη περίπτωση λοιπόν, έχοντας χρησιμοποιήσει συνδυαστικά βασικές αρχές ποσοτικής αλλά και ποιοτικής έρευνας, θελήσαμε να επικεντρωθούμε περισσότερο στο αποτέλεσμα που θα μας δείξει με βάση την εμπειρία των ατόμων:

- τον αντίκτυπο που έχουν τα εκπαιδευτικά προγράμματα των μουσείων στους μαθητές
- τα οφέλη της συμμετοχής των μαθητών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη»
- σχόλια και πιθανόν νέες ιδέες, κυρίως από τους εκπαιδευτικούς

7.3. Περιορισμοί έρευνας

Κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της έρευνας, δεν παρουσιάστηκαν προβλήματα και εμπόδια. Αυτό που θα μπορούσε όμως να θεωρηθεί ως περιορισμός ήταν η δυσκολία που αντιμετωπίσαμε όσον αφορά στην ανταπόκριση του δείγματος. Αυτό όμως σε συνδυασμό με τη μεθοδολογική επίλογη της τεχνικής της τριγωνοποίησης, το αντιμετωπίσαμε ως πλεονέκτημα. «Στην ποιοτική έρευνα δεν υπάρχουν αριθμητικοί περιορισμοί και σταθεροί κανόνες ως προς το μέγεθος του δείγματος (Ιωσηφίδης, 2008· Patton, 2002). Το δείγμα, ωστόσο, δεν χρειάζεται να είναι ποσοτικά μεγάλο. Αντιθέτως, αυτό μπορεί να λειτουργήσει αρνητικά, εάν ο στόχος του ερευνητή είναι η ανάδειξη υποκειμενικών και ξεχωριστών χαρακτηριστικών και η σε βάθος

κατανόηση των εμπειριών» (Μαντζούκας, 2007) (Ίσαρη και Πουρκός, 2015). Έτσι, από τη στιγμή που ο κυριότερος στόχος της έρευνας αφορά στην εμπειρία που απέκτησαν οι συμμετέχοντες της εκπαιδευτικής δράσης, σε συνάρτηση πάντα με τις ήδη υπάρχουσες εμπειρίες τους, το μικρό ποσοστό του δείγματος αποδείχτηκε ικανοποιητικό.

7.3.1. Περιγραφή έρευνας και Ανάλυση Συνέντευξης από την υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ. Π.Π.

Το ερωτηματολόγιο που δόθηκε στην υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ. Π.Π., κα Πένυ Θεολόγη Γκούτη, είναι σε μορφή συνέντευξης. Αναλυτικότερα, πρόκειται για μία δομημένη συνέντευξη όπου θέτει μία σειρά προκαθορισμένων ερωτήσεων πάνω σε συγκεκριμένα θέματα. Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται βασίζονται στην πολυετή εμπειρία της κας Πένυ Θεολόγη Γκούτη στα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις εκπαιδευτικές δράσεις του Μ.Ε.Τ. Π.Π., γενικότερα, αλλά, και ειδικότερα, στη συγκεκριμένη περίπτωση. Στο Παράρτημα Ι, παρατίθεται η συνέντευξη.

Σκοπός ήταν οι απαντήσεις που θα λάβουμε να μας δώσουν την εικόνα:

- του “ρόλου” της κας Θεολόγη-Γκούτη στο Μ.Ε.Τ.
- του εκπαιδευτικού χαρακτήρα του Μ.Ε.Τ.
- της σχέσης του Μουσείου με την κοινωνία γενικότερα και το Σχολείο ειδικότερα
- του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» μέσα από τη “ματιά” (πολυετή εμπειρία) ενός επαγγελματία του Μουσείου

Κατόπιν επικοινωνίας με το Μ.Ε.Τ. Π.Π. και την υπεύθυνη του μουσείου, κα Θεολόγη-Γκούτη, οι ερωτήσεις δόθηκαν ηλεκτρονικά και η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Η ανάλυση και η επεξεργασία των δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω της ερμηνείας των απόψεων, αντιλήψεων και εμπειριών της ερωτώμενης, βασισμένη στην ποιοτική ανάλυση δεδομένων. Με τη συγκεκριμένη μέθοδο, οδηγούμαστε στην προσέγγιση και στην κατανόηση των νοημάτων, των βιωμάτων και της συμπεριφοράς των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι ερωτήσεις συνοδευόμενες από τη σκοπιμότητά τους:

1^η Ερώτηση:

Ποιος είναι ο ρόλος σας σχετικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις εκπαιδευτικές δράσεις του Μ.Ε.Τ.;

Σκοπός της ερώτησης είναι να γνωρίσουμε τον ρόλο της ερωτώμενης, ως υπεύθυνης του μουσείου, στον τομέα που μας αφορά άμεσα και σχετίζεται με την εκπαιδευτική δράση του Μ.Ε.Τ.

2^η Ερώτηση:

Είναι γνωστό πως το Μ.Ε.Τ. ξεκίνησε από τον πρώτο κιόλας χρόνο της λειτουργίας του να προσφέρει στο κοινό του εκπαιδευτικές δράσεις. Θα μπορούσατε να περιγράψετε την εξέλιξη των εκπαιδευτικών δράσεων στο πέρασμα των χρόνων;

Σκοπός της ερώτησης είναι να γνωρίσουμε τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα του Μ.Ε.Τ. από το άνοιγμά του στο κοινό μέχρι και σήμερα.

3^η Ερώτηση:

Μέχρι σήμερα το Μ.Ε.Τ. διαθέτει έναν μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Πόσο σημαντικό είναι αυτό για το Μ.Ε.Τ. και τη σχέση του με την κοινωνία;

Σκοπός της ερώτησης είναι να μάθουμε μέσα από την πολυετή εμπειρία της κας Θεολόγη-Γκούτη, την άποψή της σχετικά με τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα του Μ.Ε.Τ. και τη σχέση του με την κοινωνία.

4^η Ερώτηση:

Θεωρείτε πως είναι σημαντικό σχολικές ομάδες/μαθητές να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα;

Σκοπός της ερώτησης είναι να μάθουμε μέσα από την πολυετή εμπειρία της κας Θεολόγη-Γκούτη, την άποψή της σε ό,τι αφορά τη σχέση μουσείου – σχολείου και συγκεκριμένα στη συμμετοχή των μαθητών σε εκπαιδευτικά προγράμματα.

5^η Ερώτηση:

Σχετικά με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», ποια ήταν η ανάγκη που σας ώθησε στο να γίνει πράξη και να προστεθεί στις μόνιμες δράσεις του Μ.Ε.Τ.; Ποια είναι τα οφέλη που προσφέρει σε όποιον το παρακολουθεί;

Σκοπός της ερώτησης είναι να μάθουμε πόσο σημαντική είναι η ύπαρξη ενός τέτοιου είδους εκπαιδευτικού προγράμματος στο Μ.Ε.Τ. όπως επίσης η διερεύνηση των οφελών που προσφέρει.

6^η Ερώτηση:

Θα μπορούσατε να περιγράψετε από τη δική σας ματιά/πλευρά τον σχεδιασμό του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος και την πορεία του προς την ολοκλήρωση/υλοποίησή του;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα από την πλευρά της υπεύθυνης του Μ.Ε.Τ., κας Θεολόγη-Γκούτη, όσον αφορά τον σχεδιασμό του έως και την ολοκλήρωση/υλοποίησή του.

7^η Ερώτηση:

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» ανήκει στις μόνιμες εκπαιδευτικές δράσεις του μουσείου από το 2015. Μέσα σε αυτά τα χρόνια που λειτουργεί χρειάστηκε να γίνουν διορθώσεις, προσθήκες, αναπροσαρμογές σε κάποιες από τις δραστηριότητες που περιλαμβάνει;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί ο τρόπος κατά τον οποίο λειτουργεί το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και να μάθουμε τη διαδικασία αξιολόγησης των δραστηριοτήτων που ακολουθείται από την πλευρά του μουσείου.

8^η Ερώτηση:

Αποτελεί το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ένα πρόγραμμα που επιλέγουν οι εκπαιδευτικοί για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί που προγραμματίζουν μία επίσκεψη στο Μ.Ε.Τ. επιλέγουν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη».

9^η Ερώτηση:

Έχετε λάβει μέρος ως εμπυχώτρια στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα; Ποιες είναι οι εντυπώσεις σας σχετικά με τις δραστηριότητες που περιλαμβάνονται; Θεωρείτε πως είναι κατάλληλες, κατανοητές και εστιασμένες στις ανάγκες για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα που απευθύνονται; Ακόμα, η μουσειακή εμπειρία των μαθητών ήταν ευχάριστη; Διασκέδασαν κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος; Μπορείτε να συμπληρώσετε αναφέροντας τις αντιδράσεις των μαθητών μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Σκοπός της ερώτησης και των υποερωτημάτων, είναι να αποκτήσουμε μία πλήρη εικόνα της άποψης και των εντυπώσεων της ερωτώμενης με βάση τη βιωματική της εμπειρία στον ρόλο της εμπυχώτριας στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική δράση.

10^η Ερώτηση:

Κατά τη γνώμη σας, ποιο είναι το ποσοστό των γνώσεων που λαμβάνουν οι μαθητές σε αντιστοιχία με το ποσοστό της ψυχαγωγίας στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα;

Σκοπός της ερώτησης είναι η καταγραφή της άποψης της υπεύθυνης του Μ.Ε.Τ. σχετικά με τη συνύπαρξη γνώσεων και ψυχαγωγίας στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

11^η Ερώτηση:

Με βάση την πολυετή εμπειρία σας, ποια είναι η άποψή σας σχετικά με το ποσοστό επιτυχίας του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος από την πρώτη μέρα λειτουργίας του μέχρι σήμερα;

Σκοπός της ερώτησης είναι η διερεύνηση της άποψης της υπεύθυνης του Μ.Ε.Τ. σχετικά με το ποσοστό επιτυχίας του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος μέσα στα χρόνια λειτουργίας του.

12^η Ερώτηση:

Θεωρείτε πως η συμμετοχή των μαθητών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσείακη» είναι μία καλή προσπάθεια να μπουν γερές βάσεις/θεμέλια για τη σχέση «μουσείου –κοινού»;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί η άποψη της υπεύθυνης του Μ.Ε.Τ. σχετικά με τον τρόπο που το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα προσπαθεί να επικοινωνήσει και να αναπτύξει μία δυνατή σχέση μεταξύ του μουσείου και του κοινού.

Στη συνέχεια ακολουθεί σύντομη ανάλυση της συνέντευξης προς την υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ. Π.Π., κα Θεολόγη-Γκούτη:

Ο ρόλος της υπεύθυνης του Μ.Ε.Τ. σχετικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα/εκπαιδευτικές δράσεις του Μ.Ε.Τ. Π.Π., η εξέλιξή τους στο πέρασμα των χρόνων και η σημαντικότητα συμμετοχής σχολικών ομάδων.

Η κα Θεολόγη-Γκούτη, ως υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ., διερευνά θέματα που σχετίζονται με τη μόνιμη ή τις περιοδικές εκθέσεις του μουσείου και ενδιαφέρουν την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (είτε πρόκειται για θέματα που εντάσσονται στο πρόγραμμα της τυπικής εκπαίδευσης, είτε όχι) και μπορούν να προσεγγιστούν μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα. Ακόμα, αξιολογεί και αξιοποιεί ιδέες φοιτητών ή νέων επιστημόνων (Πρόγραμμα Παιδαγωγικής Επάρκειας, Πρακτική άσκηση, Εθελοντισμός), βοηθώντας τους παράλληλα να ανακαλύψουν και να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους, τα ταλέντα και τη δημιουργικότητά τους.

Στο Μ.Ε.Τ., με το άνοιγμά του στο κοινό, σχεδιάστηκαν μόνο εκπαιδευτικές ξεναγήσεις που υλοποιούνταν για τα σχολεία και για διάφορες άλλες ομάδες κοινού. Αυτό μετέπειτα οδήγησε στη διερεύνηση των ενδιαφερόντων των σχολείων και κατ' επέκταση στον σχεδιασμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων, φτάνοντας σήμερα το

Μ.Ε.Τ. να διαθέτει έναν μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών δράσεων για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα του Μ.Ε.Τ. αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο διασύνδεσης του Μουσείου και κατ' επέκταση του Πανεπιστημίου με την κοινωνία. Για τους περισσότερους μαθητές, η συμμετοχή σε ένα Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα του Μ.Ε.Τ. είναι η πρώτη επαφή με την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Η συμμετοχή στα εκπαιδευτικά προγράμματα μουσείων, κατά την άποψη της κας Θεολόγη-Γκούτη, έχει μεγάλη σημασία. Οι μαθητές λαμβάνουν γνώσεις διασκεδάζοντας, μέσα από την εμπειρία και την άμεση επαφή με πραγματικά μουσειακά αντικείμενα. Ακόμα, καλλιεργείται το αισθητικό τους κριτήριο, ευαισθητοποιούνται σχετικά με ό,τι αφορά την πολιτιστική κληρονομιά, εξοικειώνονται με χώρους πολιτισμού και μετατρέπονται σε ενεργά μέλη του.

Η δημιουργία του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», η αξιολόγηση των δραστηριοτήτων του και τα οφέλη που προσφέρει η συμμετοχή στις ηλικιακές ομάδες που απευθύνεται.

Με την απάντησή της, η κα Θεολόγη-Γκούτη μάς γνωστοποιεί όλη την πορεία που έχει διανυθεί ώστε να δημιουργηθεί το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Ξεκινώντας από την ιδέα για τη δημιουργία μίας εκπαιδευτικής δράσης με τη συγκεκριμένη θεματική που αφορά στη λειτουργία του Μουσείου, τα άτομα που με τον δικό τους τρόπο συμμετείχαν σε όλη τη διαδικασία μέχρι τις πρώτες πειραματικές παρουσιάσεις και, τέλος, την ολοκλήρωσή του. Μέσα από την περιγραφή της δημιουργίας ενός εκπαιδευτικού προγράμματος μπορούμε να αντιληφθούμε τα στάδια από τα οποία περνάει μέχρι να ολοκληρωθεί και να απευθυνθεί στο κοινό. Ακόμα, κατανοούμε τον σημαντικό ρόλο της συνεργασίας διαφορετικών ειδικοτήτων και ατόμων ως προς τα οφέλη που προσφέρουν οι διαφορετικές απόψεις, εντυπώσεις κτλ.

Σχετικά με την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων, η κα Θεολόγη-Γκούτη μας απαντά πως ανά τακτά χρονικά διαστήματα και για όλες τις εκπαιδευτικές δράσεις που το Μ.Ε.Τ. διαθέτει, πραγματοποιείται αξιολόγηση. Έτσι, και στη συγκεκριμένη περίπτωση, ακολουθήθηκε η ίδια διαδικασία με σκοπό την διερεύνηση σχετικά με πιθανές βελτιώσεις που θα διευκολύνουν τους εκπαιδευτικούς σκοπούς του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη».

Οι ηλικιακές ομάδες που παρακολουθούν και συμμετέχουν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» έχουν την ευκαιρία μέσα από τις δραστηριότητες να κατανοήσουν «τι» είναι το Μουσείο και «πώς» λειτουργεί. Η δράση αυτή προάγει τη Μουσειακή παιδεία που ιδιαίτερα στην επαρχία δεν υπάρχει. Ακόμα, βοηθά τα παιδιά να λειτουργούν βασισμένα στη συνεργασία, βλέποντας τα αποτελέσματα που μπορεί να αποφέρει.

Η βιωματική εμπειρία της υπεύθυνης του Μ.Ε.Τ., κα Θεολόγη-Γκούτη, ως εμπυχώτρια στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη».

Έχοντας λάβει μέρος στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα ως εμπυχώτρια και έχοντας παρακολουθήσει πολλάκις την υλοποίηση του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος, η κα Θεολόγη-Γκούτη μάς εκφράζει την άποψή της σχετικά με την καταλληλότητα των δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται. Θεωρεί πως οι δραστηριότητες που έχουν σχεδιαστεί για τη συγκεκριμένη δράση γίνονται κατανοητές από τις συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες προσφέροντάς τους μία βιωματική εμπειρία που συνδυάζει τη γνώση και την ψυχαγωγία. Ακόμα, αναφέρει αντιδράσεις των συμμετεχόντων κατά την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής δράσης με τους μαθητές να δείχνουν ενθουσιασμένοι και ευχαριστημένοι από τη μουσειακή τους εμπειρία.

Το ποσοστό επιτυχίας του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» από την πρώτη μέρα λειτουργίας του μέχρι σήμερα και η προσπάθεια ενίσχυσης της σχέσης «μουσείου–σχολείου–κοινού».

Σχετικά με το ποσοστό επιτυχίας του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», η κα Θεολόγη-Γκούτη θεωρεί πως αποτελεί ένα επιτυχημένο παράδειγμα εκπαιδευτικού προγράμματος. Αυτό μπορεί να αποδειχθεί από τις πολλές συμμετοχές σχολικών ομάδων που όπως αναφέρεται τοποθετεί το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Μ.Ε.Τ. στα 3 δημοφιλέστερα που επιλέγονται για τις συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες. Ακόμα, αναφέρεται πως, μέσα από τις δραστηριότητες, οι μαθητές καταφέρνουν να προσεγγίσουν και να κατανοήσουν τη σημασία της ύπαρξης και λειτουργίας του Μ.Ε.Τ. Έτσι, αντιλαμβανόμαστε μέσα από μια ευχάριστη εμπειρία τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς, ότι η εκπαιδευτική αυτή δράση μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη μίας δυνατής και ουσιαστικής σχέσης μεταξύ μουσείου–σχολείου και κατ' επέκταση μελλοντικού κοινού.

7.3.2. Περιγραφή έρευνας και Ανάλυση ερωτηματολογίου προς εκπαιδευτικούς

Το ερωτηματολόγιο προς τους εκπαιδευτικούς (Παράρτημα ΙΙ) απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς οι οποίοι έχουν επισκεφθεί το Μ.Ε.Τ. Π.Π. με την τάξη τους στο πλαίσιο συμμετοχής τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη». Έχει σχεδιαστεί και δημιουργηθεί συνδυάζοντας τόσο την ποσοτική όσο και την ποιοτική μέθοδο. Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, πρόκειται για μία επιλογή μικτών μεθόδων με τη βοήθεια της οποίας μπορούμε να αναλύσουμε δεδομένα που βασίζονται στη γενικότερη εκπαιδευτική εμπειρία των ερωτηθέντων και ιδιαίτερα στην εμπειρία που απέκτησαν μετά την παρακολούθηση της συγκεκριμένης εκπαιδευτικής δράσης.

Η δειγματοληπτική μέθοδος που επιλέχθηκε δεν ήταν τυχαία. Η δειγματοληψία είναι η διαδικασία με την οποία επιλέγουμε ένα δείγμα από τον πληθυσμό επιδιώκοντας αυτό να είναι κατά το δυνατόν αντιπροσωπευτικότερο. Έτσι, προσπαθήσαμε να επιλέξουμε όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα απευθυνόμενοι σε εκπαιδευτικούς, οι οποίοι έχουν λάβει συμμετοχή στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» και μπορούν να έχουν, σε ένα μεγάλο βαθμό, “αντικειμενική” άποψη. Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε ηλεκτρονικά και το τελικό δείγμα που απάντησε ολοκληρωμένα και εγκαίρως ήταν 10 εκπαιδευτικοί.

Για την επίτευξη του σκοπού της παρούσας έρευνας επιλέχθηκε ως ερευνητικό εργαλείο κλειστού τύπου σε συνδυασμό με ανοιχτού τύπου ερωτήσεις. Με αυτόν τον συνδυασμό, οι ερωτήσεις δεν ήταν κουραστικές για τους εκπαιδευτικούς αλλά ταυτόχρονα τους δόθηκε η δυνατότητα να αναπτύξουν τις σκέψεις, εντυπώσεις και απόψεις τους.

Αναλυτικότερα, το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει:

- Ερωτήσεις κλιμάκωσης κλειστού τύπου – κλίμακα Likert (Πάρα πολύ, Πολύ, Λίγο, Καθόλου), οι οποίες σε κάποιες περιπτώσεις συνοδεύονται από ερωτήσεις ανοιχτού τύπου.
- Διχοτομικές ερωτήσεις κλειστού τύπου (Ναι, Όχι), οι οποίες σε κάποιες περιπτώσεις συγκεντρώνουν πρόσθετες πληροφορίες με τη χρήση ανοιχτού τύπου ερωτήσεων (Μπορείτε να εξηγήσετε/συμπληρώσετε/αναφέρετε κλπ.)
- Ερωτήσεις λίστας (επιλογή περισσότερων από μία απαντήσεις), οι οποίες συνοδεύονται από πεδίο ανοιχτής συμπλήρωσης «Άλλο».
- Ερωτήσεις ανοιχτού τύπου (έκφραση απόψεων, εντυπώσεων κλπ.)

Παρακάτω παρουσιάζονται οι ερωτήσεις συνοδευόμενες από τη σκοπιμότητά τους:

1^η Ερώτηση:

Ως εκπαιδευτικός, πόσο σημαντικό είναι, κατά τη γνώμη σας, οι μαθητές να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα Μουσείων;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί θεωρούν σημαντική τη συμμετοχή των μαθητών τους σε εκπαιδευτικά προγράμματα μουσείων.

2^η Ερώτηση:

Οι γνώσεις που λαμβάνουν οι μαθητές, αποτελούν βασικό κριτήριο για την επιτυχία ενός εκπαιδευτικού προγράμματος;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί θεωρούν την απόκτηση γνώσεων ως βασικό κριτήριο για την επιτυχία ενός εκπαιδευτικού προγράμματος.

3^η Ερώτηση:

Με βάση την εμπειρία σας, πιστεύετε πως, μέσα από τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», οι μαθητές απέκτησαν βασικές γνώσεις ως προς τις μουσειακές λειτουργίες του Μ.Ε.Τ.;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί θεωρούν πως οι μαθητές τους, με τη συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, απέκτησαν βασικές γνώσεις ως προς τις μουσειακές λειτουργίες του Μ.Ε.Τ.

4^η Ερώτηση:

Η μουσειακή εμπειρία των μαθητών ήταν ευχάριστη; Διασκέδασαν κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος; Μπορείτε να συμπληρώσετε αναφέροντας τις αντιδράσεις των μαθητών μετά την ολοκλήρωση του Εκπαιδευτικού Προγράμματος.

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνήσουμε, βασισμένοι στην άποψη των εκπαιδευτικών, το ποσοστό των μαθητών που απέκτησαν μία ευχάριστη μουσειακή εμπειρία με τη συμμετοχή τους στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Ακόμα, με τη συμπλήρωση ανοιχτού πεδίου, σκοπό έχουμε να ενισχύσουμε την αντικειμενικότητα της έρευνας, καταγράφοντας τις αντιδράσεις των μαθητών μετά την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής δράσης.

5^η Ερώτηση:

Κατά τη γνώμη σας, ποιο είναι το ποσοστό των γνώσεων που έλαβαν οι μαθητές σε αντιστοιχία με το ποσοστό της ψυχαγωγίας;

Σκοπός της ερώτησης είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με το ποσοστό γνώσεων που έλαβαν οι μαθητές τους, από τη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική δράση σε αντιστοιχία με το ποσοστό ψυχαγωγίας που βίωσαν σε αυτήν τους την εμπειρία.

6^η Ερώτηση:

Με βάση την εμπειρία σας, θεωρείτε πως είναι σημαντικό να συνυπάρχουν γνώση και ψυχαγωγία στις δράσεις ενός μουσείου;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί θεωρούν σημαντικό, κατά τη συμμετοχή σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα/εκπαιδευτικών δράσεων ενός μουσείου, να συνυπάρχουν και να αλληλοσυμπληρώνονται η γνώση και η ψυχαγωγία.

7^η Ερώτηση:

Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος; Ήταν κατάλληλες, κατανοητές και εστιασμένες στις ανάγκες της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας στην οποία απευθύνονται;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί η καταλληλότητα των δραστηριοτήτων του εκπαιδευτικού προγράμματος με βάση την άποψη που έχουν διαμορφώσει οι εκπαιδευτικοί.

8^η Ερώτηση:

Κατά την ολοκλήρωση της συμμετοχής στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, πιστεύετε πως καλύφθηκαν οι προσδοκίες που είχατε; Αν επιθυμείτε μπορείτε να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί θεωρούν πως καλύφθηκαν οι προσδοκίες που είχαν από τη συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και, με τη συμπλήρωση ανοιχτού πεδίου, δίνεται η δυνατότητα να υο αναπτύξουν σε ένα συνοπτικό κείμενο, τεκμηριώνοντας την άποψή τους.

9^η Ερώτηση:

Θεωρείτε πως μέσα από τη συμμετοχική διαδικασία προέκυψε (μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε):

- *κινητοποίηση του συνόλου των μαθητών*
- *ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής των μαθητών*
- *ενεργοποίηση της παρατηρητικότητας των μαθητών*
- *ανάπτυξη διαλόγου και κριτικής σκέψης*
- *ενίσχυση του αισθήματος της ομαδικότητας*
- *Άλλο*

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθούν οι “δεξιότητες” που ανέπτυξαν οι μαθητές μέσα από τη συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα δίνοντας την επιλογή όσων απαντήσεων επιθυμούν, όπως επίσης επιλογή ελεύθερης συμπλήρωσης «Άλλο».

10^η Ερώτηση:

Θεωρείτε πως η διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος ήταν επαρκής; Αν επιθυμείτε μπορείτε να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

Σκοπός της ερώτησης είναι η διερεύνηση αν και κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί θεωρούν κατάλληλη τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος. Συμπληρωματικά, δίνεται η δυνατότητα τεκμηρίωσης της απάντησής τους.

11^η Ερώτηση:

Οι οδηγίες που δόθηκαν στους μαθητές από τους εμπυχωτές, θεωρείτε πως έχουν διαμορφωθεί με σαφήνεια; Διευκολύνουν με οποιοδήποτε τρόπο την όλη διαδικασία;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί θεωρούν σαφείς τις οδηγίες που δόθηκαν από τους εμπυχωτές στους μαθητές τους.

12^η Ερώτηση:

Πώς θα χαρακτηρίζατε την περιήγηση; (μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε):

- *Ελεύθερη*
- *Κατευθυνόμενη*
- *Οριοθετημένη*
- *Άλλο*

Σκοπός της ερώτησης είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί αντιλήφθηκαν την περιήγηση τους μέσω των δραστηριοτήτων του εκπαιδευτικού προγράμματος, προσφέροντάς τους την επιλογή όσων απαντήσεων επιθυμούν, όπως επίσης την επιλογή ελεύθερης συμπλήρωσης «Άλλο».

13^η Ερώτηση:

Θα προτείνατε ή έχετε ήδη προτείνει σε συναδέλφους σας να παρακολουθήσουν το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα; Αναλύστε συνοπτικά τους λόγους.

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί θα πρότειναν ή έχουν ήδη προτείνει το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Με σκοπό την ακριβέστερη αξιολόγηση ζητήθηκε να εκφράσουν σε ένα σύντομο κείμενο τους λόγους.

14^η Ερώτηση:

Θεωρείτε πως η συμμετοχή των μαθητών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», βοηθάει να κατανοήσουν τι είναι το

μουσείο και ειδικότερα το Μ.Ε.Τ. όπως επίσης τον τρόπο που λειτουργεί; Αποτελεί μία καλή προσπάθεια για την ενδυνάμωση της σχέσης «μουσείου–κοινού»;

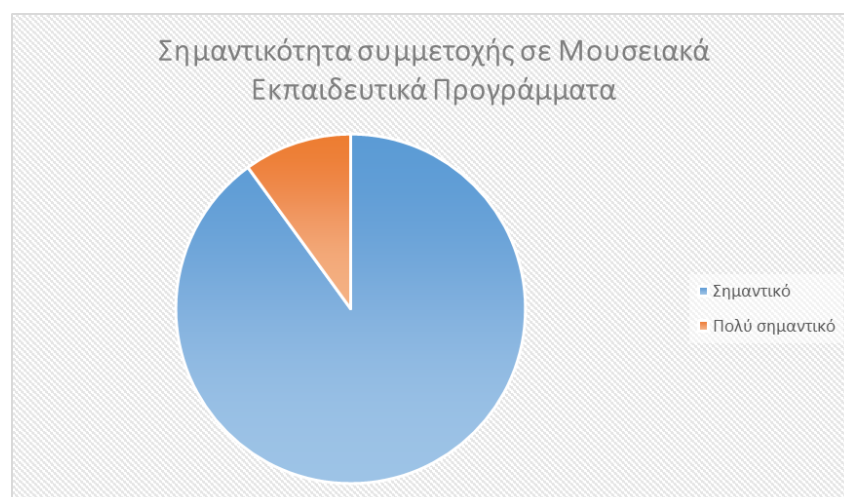
Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί η άποψη των εκπαιδευτικών απέναντι στην επίτευξη του κυριότερου στόχου του εκπαιδευτικού προγράμματος (τι είναι το μουσείο και πώς λειτουργεί), όπως επίσης στον τρόπο που το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, προσπαθεί να επικοινωνήσει και να αναπτύξει μία δυνατή σχέση μεταξύ του μουσείου και του κοινού.

Παρακάτω ακολουθεί ανάλυση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης/αποτίμησης από τα ερωτηματολόγια που δόθηκαν στους εκπαιδευτικούς. Με σκοπό ο αναγνώστης να κατανοήσει πιο άνετα, ευχάριστα και χωρίς να καταβάλει ιδιαίτερο κόπο και χρόνο τα αποτελέσματα της αξιολόγησης, επιλέχθηκε, η παρουσίασή τους να γίνει συνδυαστικά μέσω γραφημάτων (ποσοστά) και περιεκτικού κειμένου (σύντομη ανάλυση):

Στην ερώτηση **«Ως εκπαιδευτικός, πόσο σημαντικό είναι κατά την γνώμη σας οι μαθητές να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα Μουσείων;»** απαιτείται να αναπτύξουν σε ένα σύντομο κείμενο την άποψή τους (ανοιχτού τύπου). Το σύνολο των εκπαιδευτικών απάντησε πολύ θετικά.

Αναλυτικότερα, στην πλειοψηφία τους με ποσοστό 90% οι απαντήσεις αναφέρουν πως είναι πολύ σημαντικό γιατί τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τα μουσεία και μέσω της βιωματικής εμπειρίας και της ψυχαγωγίας στη μάθηση. Ακόμα, ένα ποσοστό των εκπαιδευτικών απάντησε πως η συμμετοχή των παιδιών σε εκπαιδευτικά προγράμματα, ανοίγει νέους ορίζοντες, δημιουργεί ερεθίσματα και προϋποθέσεις για ουσιαστική οικοδόμηση της γνώσης.

Ακολουθεί το γράφημα:

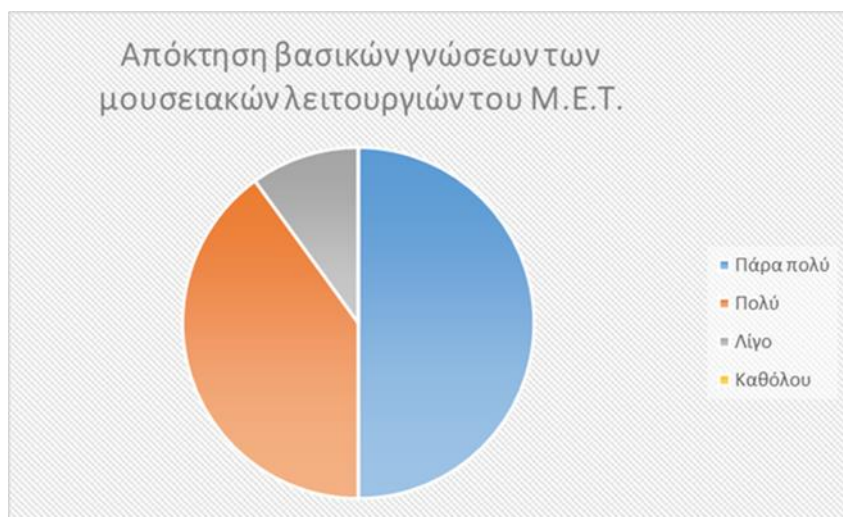

Στην ερώτηση **«Οι γνώσεις που λαμβάνουν οι μαθητές, αποτελούν βασικό κριτήριο για την επιτυχία ενός εκπαιδευτικού προγράμματος;»**, περιλαμβάνονται κλιμακωτές απαντήσεις (Πάρα πολύ, Πολύ, Λίγο, Καθόλου). Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών

είναι εξίσου θετικές όπως και παραπάνω, με τα ποσοστά τους να είναι εμφανή στο γράφημα που ακολουθεί (Πάρα πολύ 50%, Πολύ 50%):

Στην ερώτηση «*Με βάση την εμπειρία σας, πιστεύετε πως μέσα από τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», οι μαθητές απέκτησαν βασικές γνώσεις ως προς τις μουσειακές λειτουργίες του Μ.Ε.Τ.»*», συναντάμε τον ίδιο κλειστού τύπου τρόπο απάντησης με τον παραπάνω (κλιμάκωσης). Οι απαντήσεις στην πλειοψηφία τους είναι πολύ θετικές. Αναλυτικότερα οι απαντήσεις «Πάρα πολύ» είναι με ποσοστό 50%, οι απαντήσεις «Πολύ» με ποσοστό 40% και οι απαντήσεις με «Λίγο» με ποσοστό 10%. Ακολουθεί το σχετικό γράφημα:

Στην ερώτηση «*Η μουσειακή εμπειρία των μαθητών ήταν ευχάριστη; Διασκέδασαν κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος;*», για την επιλογή απάντησης δίνονται δύο πιθανότητες (κλειστού τύπου–διχοτομική) συνοδευόμενη από πεδίο ανοιχτής συμπλήρωσης «*Μπορείτε να συμπληρώσετε αναφέροντας τις αντιδράσεις των μαθητών μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος.*». Το σύνολο των εκπαιδευτικών απάντησε θετικά (100% Ναι).

Αναλυτικότερα, στο πεδίο ελεύθερης συμπλήρωσης, η πλειοψηφία των απαντήσεων αναφέρουν τον ενθουσιασμό που ένιωθαν τα παιδιά, την οικεία διάθεση που είχαν απέναντι στον Μουσειάκη και τους φίλους του (συλλέκτης, ερευνητής, πειραματιστής, δημιουργός, εμπυχωτρία), την χαρά που είχαν την ευκαιρία να πρωταγωνιστήσουν μέσω του ρόλου που είχε το καθένα και την επιθυμία που εξέφρασαν να επισκεφθούν ξανά το Μ.Ε.Τ.

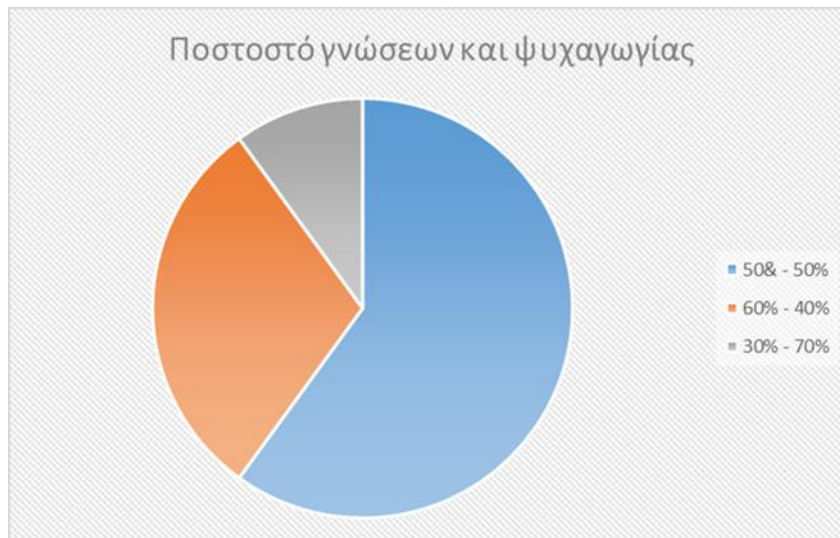
Ακόμα, ένα ποσοστό των απαντήσεων αναφέρει πως μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος και στο πλαίσιο της αποτίμησης του στο σχολείο, τα παιδιά κατέγραψαν τις εντυπώσεις τους δημιουργώντας σχετικές ζωγραφιές και μέσα από συζητήσεις που αναπτύχθηκαν εξέφρασαν θετικά σχόλια για τη συμμετοχή τους αυτή και μάλιστα έγιναν πολλαπλασιαστές των γνώσεων που αποκόμισαν στα αδέρφια και στους γονείς τους. Ακολουθεί το γράφημα:

Η ερώτηση «*Κατά τη γνώμη σας, ποιο είναι το ποσοστό των γνώσεων που έλαβαν οι μαθητές σε αντιστοιχία με το ποσοστό της ψυχαγωγίας;*», είναι ανοικτού τύπου. Τα αποτελέσματα των απαντήσεων είναι:

- Το 60% των εκπαιδευτικών απάντησε: 50% γνώσεις 50% ψυχαγωγία
- Το 30% των εκπαιδευτικών απάντησε: 60% γνώσεις 40% ψυχαγωγία
- Το 10% των εκπαιδευτικών απάντησε: 30% γνώσεις 70% ψυχαγωγία

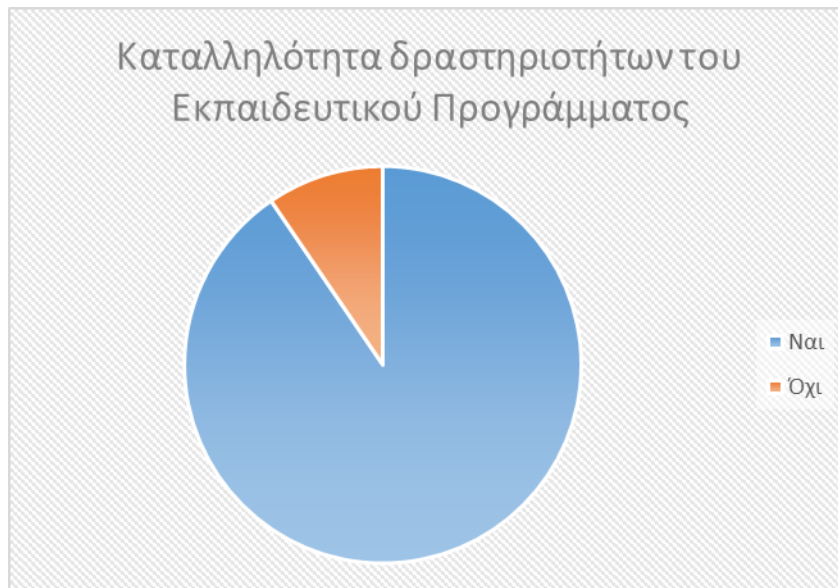
Ακολουθεί το σχετικό γράφημα:

Στην ερώτηση «*Με βάση την εμπειρία σας, θεωρείτε πως είναι σημαντικό να συνυπάρχουν γνώση και ψυχαγωγία στις δράσεις ενός μουσείου;*», η επιλογή των απαντήσεων είναι μεταξύ δύο πιθανοτήτων (Ναι, Όχι)-(διχοτομική). Οι απαντήσεις του συνόλου των εκπαιδευτικών απάντησαν θετικά με ποσοστό 100% Ναι, όπως είναι ορατό και στο ακόλουθο γράφημα:

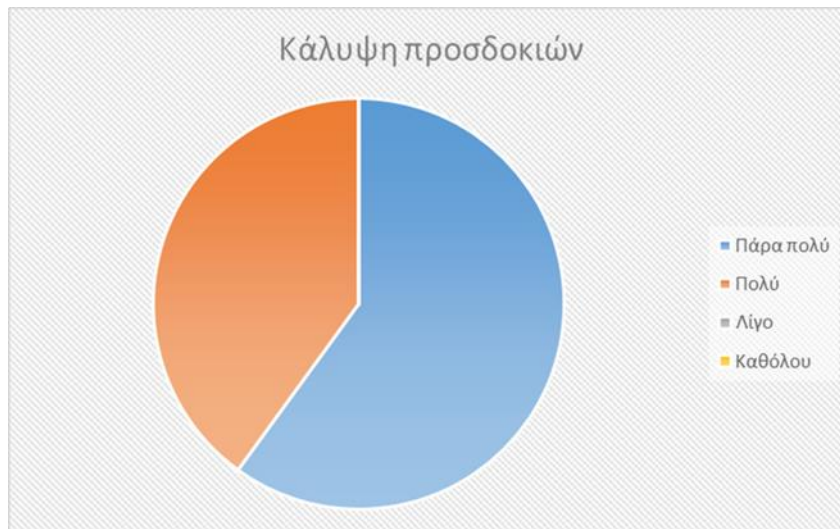
Στην ερώτηση «*Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος; Ήταν κατάλληλες, κατανοητές και εστιασμένες στις ανάγκες της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας στην οποία απευθύνονται;*», η επίλογη των απαντήσεων πραγματοποιείται, όπως παραπάνω, μέσω δύο πιθανοτήτων (Ναι, Όχι)-(κλειστού τύπου-διχοτομική). Η πλειοψηφία των απαντήσεων είναι θετική με ποσοστό 90% Ναι και ποσοστό 10% Όχι. Ακολουθεί το σχετικό γράφημα:

Στην ερώτηση *«Κατά την ολοκλήρωση της συμμετοχής στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, πιστεύετε πως καλύφθηκαν οι προσδοκίες που είχατε;»*, περιλαμβάνονται κλιμακωτές απαντήσεις (Πάρα πολύ, Πολύ, Λίγο, Καθόλου) αλλά και πεδίο ανοιχτής συμπλήρωσης *«Αν επιθυμείτε μπορείτε να τεκμηριώσετε την απάντησή σας»*. Η συγκεκριμένη ερώτηση μπορεί να θεωρηθεί και σαν συνέχεια της προηγούμενης με την ευκαιρία που δίνεται στους εκπαιδευτικούς, μέσα από το πεδίο ανοιχτής συμπλήρωσης, να εκφράσουν την άποψή τους η οποία θα καλύψει και τις δύο (ερωτήσεις).

Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών είναι θετικές με ποσοστό: 60% Πάρα πολύ και 40% Πολύ. Όσον αφορά τις απαντήσεις που δόθηκαν στο πεδίο ανοιχτής συμπλήρωσης, η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών αναφέρουν πως οι προσδοκίες τους καλύφθηκαν πλήρως. Αναλυτικότερα, καταγράφουν πως μέσα από τις οργανωμένες δραστηριότητες του προγράμματος που ήταν ειδικά σχεδιασμένες για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, με βιωματικό και παιγνιώδη χαρακτήρα, κατάφεραν να κερδίσουν το ενδιαφέρον και την ενεργητική συμμετοχή των παιδιών. Ακόμα, τα παιδιά κατανόησαν τι είναι το Μ.Ε.Τ., απέκτησαν γνώσεις, διασκέδασαν, αλληλεπίδρασαν τόσο μεταξύ τους όσο και με τους εμπνευστές και το σημαντικότερο απέκτησαν θετική στάση απέναντι στα Μουσεία. Ένα μικρό ποσοστό πρότεινε την επανεξέταση ορισμένων δραστηριοτήτων.

Ακολουθεί το γράφημα:

Στην ερώτηση «**Θεωρείτε πως μέσα από τη συμμετοχική διαδικασία προέκυψε (μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε):**» δίνεται η δυνατότητα επιλογής σε λίστα απαντήσεων (περισσότερες από μία απαντήσεις) όπως επίσης και συμπλήρωση στο πεδίο «**Άλλο**». Τα αποτελέσματα των απαντήσεων που έδωσαν οι εκπαιδευτικοί είναι:

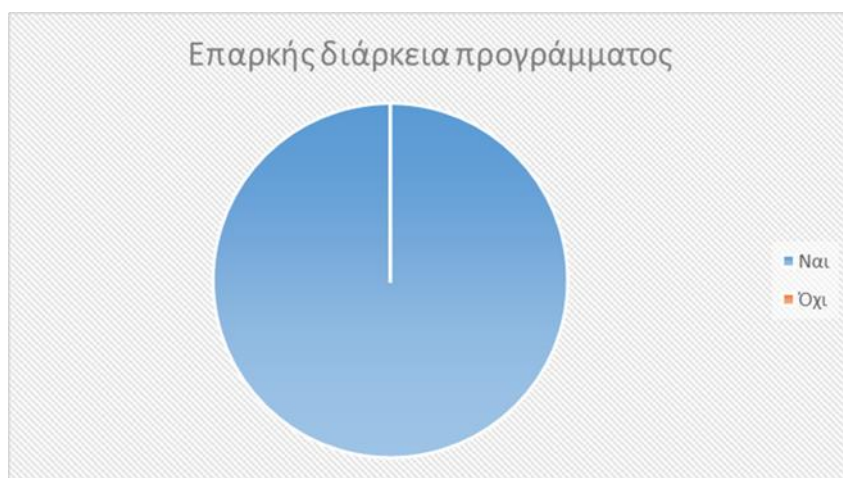
- Με ποσοστό 25% απάντησε πως από τη συμμετοχή των παιδιών προέκυψε ενεργοποίηση της παρατηρητικότητας των μαθητών.
- Με ποσοστό 22% η κινητοποίηση του συνόλου των μαθητών και η ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής τους, στη συνέχεια με ποσοστό.
- Με ποσοστό 15% η ανάπτυξη διαλόγου και κριτικής σκέψης.
- Με ποσοστό 13% η ενίσχυση του αισθήματος της ομαδικότητας.
- Με ποσοστό 3% που αφορά στην αλληλεπίδραση των μαθητών (μεταξύ τους, με τους εμπυχωτές, με τα εκθέματα) από το πεδίο συμπλήρωσης «Άλλο».

Ακολουθεί το γράφημα:

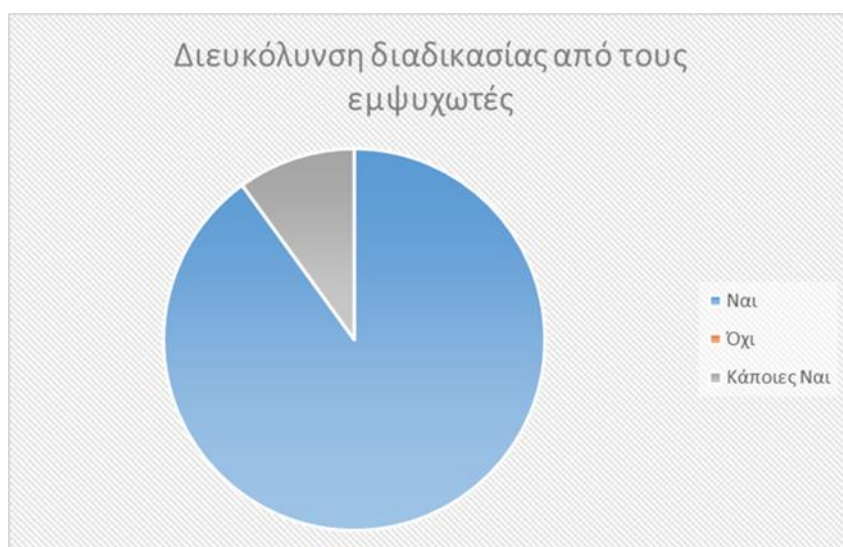
Στην ερώτηση «*Θεωρείτε πως η διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος ήταν επαρκής;*», η επιλογή απάντησης γίνεται μεταξύ δύο πιθανοτήτων (Ναι, Όχι) - (κλειστού τύπου-διχοτομική) συνοδευόμενη από πεδίο ανοιχτής συμπλήρωσης «*Αν επιθυμείτε μπορείτε να τεκμηριώσετε την απαντησή σας*». Το σύνολο των απαντήσεων είναι θετικό με ποσοστό 100% “Ναι”.

Αναλυτικότερα, στο πεδίο συμπλήρωσης οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν πως η διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος ήταν επαρκής, κατάλληλη για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα και ολοκληρώθηκε στον προβλεπόμενο χρόνο. Ακόμα, τα παιδιά δεν κουράστηκαν, παρακολουθούσαν και ήταν ενεργά καθ’ όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Ακολουθεί το γράφημα:

Στην ερώτηση «*Οι οδηγίες που δόθηκαν στους μαθητές από τους εμπυχωτές, θεωρείτε πως έχουν διαμορφωθεί με σαφήνεια; Διευκολύνουν με οποιοδήποτε τρόπο την όλη διαδικασία;*», δίνετε η επιλογή μεταξύ τριών απαντήσεων (Ναι, Όχι, Κάποιες Ναι). Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών με ποσοστό 90% απάντησε “Ναι” και το ποσοστό 10% απάντησε “Κάποιες Ναι”.

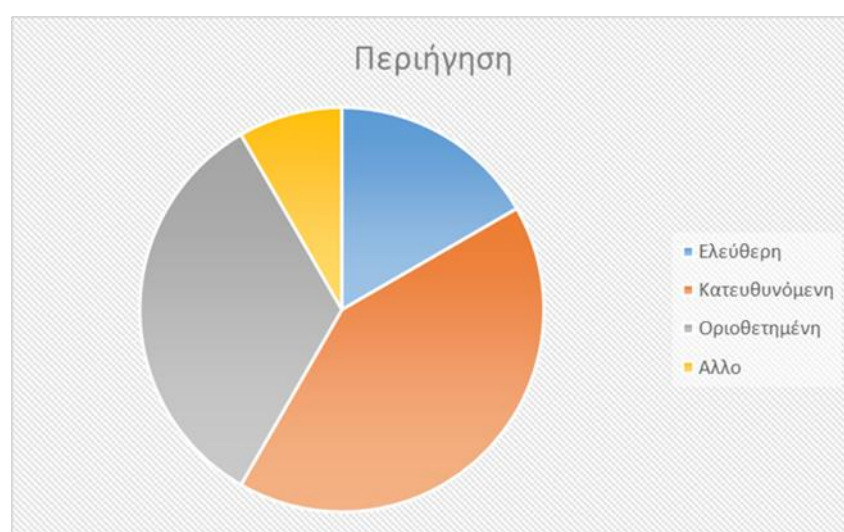
Ακολουθεί το γράφημα:

Στην ερώτηση «*Πως θα χαρακτηρίζατε την περιήγηση; (μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε)*», δίνεται η δυνατότητα επιλογής σε λίστα απαντήσεων (περισσότερες από μία απαντήσεις) όπως επίσης και συμπλήρωση στο πεδίο «*Άλλο*». Τα αποτελέσματα των απαντήσεων που έδωσαν οι εκπαιδευτικοί είναι:

- Με ποσοστό 42% απάντησε πως η περιήγηση ήταν «Κατευθυνόμενη».
- Με ποσοστό 33% απάντησε πως η περιήγηση ήταν «Οριοθετημένη».
- Με ποσοστό 17% απάντησε πως η περιήγηση ήταν «Ελεύθερη».
- Με ποσοστό 8% στο πεδίο συμπλήρωσης «Άλλο», απάντησε «Στοχευμένη».

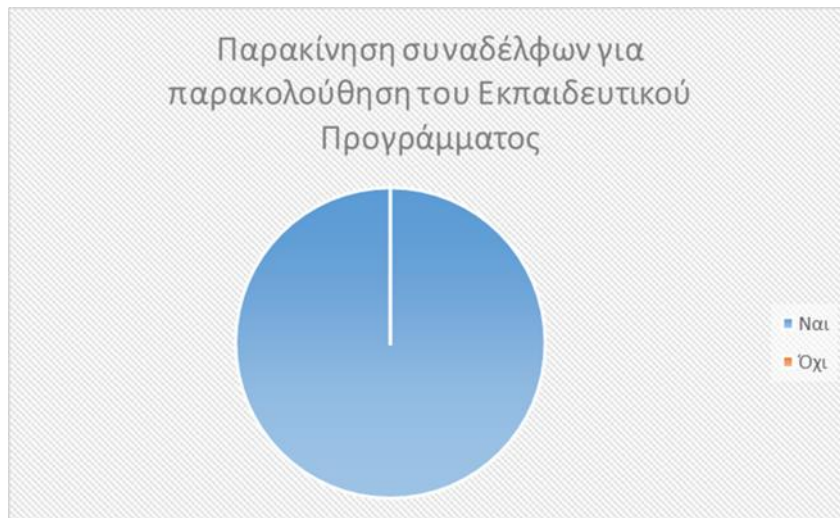
Ακολουθεί το γράφημα:

Στην ερώτηση «*Θα προτείνετε ή έχετε ήδη προτείνει σε συναδέλφους σας να παρακολουθήσουν το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα;*», για την επιλογή απάντησης δίνονται δύο πιθανότητες (Ναι, Όχι)-(κλειστού τύπου-δικοτομική) συνοδευόμενη από πεδίο ανοιχτής συμπλήρωσης «*Αναλύστε συνοπτικά τους λόγους*». Το σύνολο των απαντήσεων των εκπαιδευτικών είναι θετικό, με ποσοστό 100% Ναι. Αναλυτικότερα, στο πεδίο συμπλήρωσης οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν πως προτείνουν το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τους παρακάτω λόγους:

- Ενεργός ρόλος των μαθητών.
- Διασκέδαση/Ψυχαγωγία τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς.
- Ενδιαφέρον πρόγραμμα με χρήσιμες πληροφορίες, καινοτόμους τρόπους που διεγείρουν το κίνητρο για μάθηση.
- Προκειμένου και άλλα παιδιά να αποκτήσουν αυτήν την εμπειρία και να έρθουν ένα βήμα πιο κοντά στο Μ.Ε.Τ. και στα Μουσεία γενικότερα.
- Να γνωρίσουν περισσότεροι συναδέλφοι το έργο του Μ.Ε.Τ.

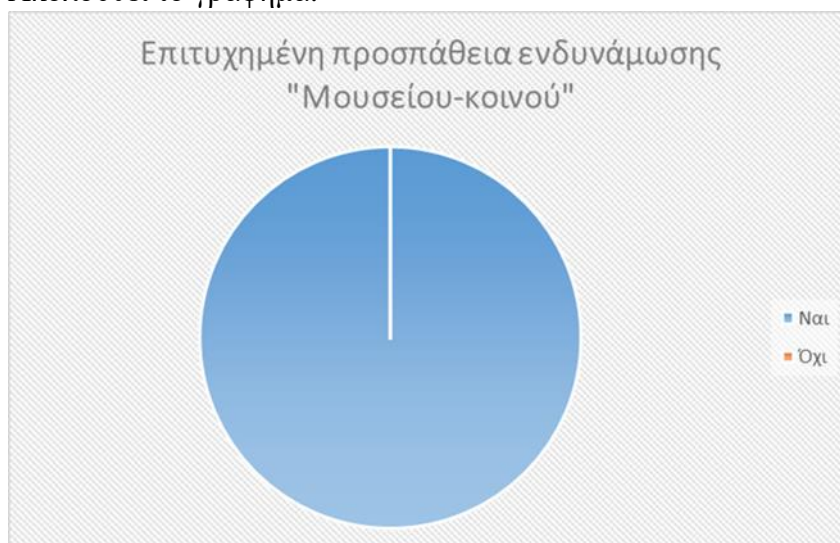
Ακολουθεί το γράφημα:

Η τελευταία ερώτηση «*Θεωρείτε πως η συμμετοχή των μαθητών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», βοηθάει να κατανοήσουν τι είναι το μουσείο και ειδικότερα το Μ.Ε.Τ. όπως επίσης τον τρόπο που λειτουργεί; Αποτελεί μία καλή προσπάθεια για την ενδυνάμωση της σχέσης «μουσείου–κοινού»;*», είναι ανοικτού τύπου. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται μέσα σε λίγες γραμμές να εκφράσουν την αποψη τους. Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών είναι πολύ θετικές και ενθαρρυντικές απέναντι σε όλη αυτή τη προσπάθεια.

Αναλυτικότερα, στο σύνολό τους (100%) οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν πως η συμμετοχή μαθητών στο συγκεκριμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα, τους βοηθά να κατανοήσουν και να κατακτήσουν βασικές γνώσεις ως προς το «τι είναι» και «πως λειτουργεί» ένα μουσείο και συγκεκριμένα το Μ.Ε.Τ. Π.Π. και πως αποτελεί μία πολύ καλά οργανωμένη προσπάθεια και οπωσδήποτε συμβάλλει στην ενδυνάμωση της σχέσης «μουσείου–κοινού». Ένα ποσοστό εκπαιδευτικών συμπλήρωσε πως ίσως μία καλύτερη διαμόρφωση του χώρου θα βοηθούσε ακόμα περισσότερο την όλη διαδικασία και την διευκόλυνση των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

Ακολουθεί το γράφημα:

7.3.3. Περιγραφή έρευνας και Ανάλυση ερωτηματολογίου προς εμπυχωτές

Το ερωτηματολόγιο προς τους εμπυχωτές (Παράρτημα ΙΙΙ) απευθύνεται σε άτομα που είχαν αναλάβει το ρόλο του εμπυχωτή στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη». Έχει σχεδιαστεί και δημιουργηθεί συνδυάζοντας τόσο την ποσοτική όσο και την ποιοτική μέθοδο. Όπως έγινε στην περίπτωση του ερωτηματολογίου προς τους εκπαιδευτικούς, έτσι και εδώ η χρήση μικτών μεθόδων μας προσφέρει τη δυνατότητα να αναλύσουμε δεδομένα που βασίζονται στην γενικότερη εμπειρία των ερωτηθέντων και ιδιαίτερα στην εμπειρία που απέκτησαν μετά την συμμετοχή τους στην συγκεκριμένη εκπαιδευτική δράση.

Η δειγματοληπτική μέθοδος που επιλέχθηκε και σε αυτήν την περίπτωση είναι ίδια με πριν (εκπαιδευτικούς). Έτσι, προσπαθήσαμε να επιλέξουμε όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα απευθυνόμενοι σε άτομα τα οποία έχουν αναλάβει το ρόλο του εμπυχωτή στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» και μπορούν να έχουν, σε ένα μεγάλο βαθμό, “αντικειμενική” άποψη. Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε ηλεκτρονικά με τελικό δείγμα 10 εμπυχωτών. Η επιλογή του συγκεκριμένου αριθμού δείγματος στους εμπυχωτές έγινε με βάση την τελική δειγματοληψία των εκπαιδευτικών. Στόχος ήταν να υπάρχει ισάριθμο δείγμα και στις δύο αυτές περιπτώσεις.

Και στην περίπτωση της παρούσας έρευνας επιλέχθηκε ως ερευνητικό εργαλείο κλειστού τύπου σε συνδυασμό με ανοιχτού τύπου ερωτήσεις. Με αυτόν τον συνδυασμό οι ερωτήσεις δεν ήταν κουραστικές για τους ερωτηθέντες αλλά ταυτόχρονα τους δόθηκε η δυνατότητα να αναπτύξουν τις σκέψεις, εντυπώσεις και απόψεις τους.

Αναλυτικότερα το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει:

- Ερωτήσεις κλιμάκωσης κλειστού τύπου – κλίμακα Likert (Πάρα πολύ, Πολύ, Λίγο, Καθόλου), οι οποίες σε κάποιες περιπτώσεις συνοδεύονται από ερωτήσεις ανοιχτού τύπου.
- Διχοτομικές ερωτήσεις κλειστού τύπου (Ναι, Όχι), οι οποίες σε κάποιες περιπτώσεις συγκεντρώνουν πρόσθετες πληροφορίες με τη χρήση ανοιχτού τύπου ερωτήσεων (Μπορείται να εξηγήσετε/συμπληρώσετε/αναφέρετε κλπ)
- Ερωτήσεις λίστας (επιλογή περισσότερων από μία απαντήσεις), οι οποίες συνοδεύονται από πεδίο ανοιχτής συμπλήρωσης «Άλλο».
- Ερωτήσεις ανοιχτού τύπου (έκφραση απόψεων, εντυπώσεων κλπ)

Παρακάτω παρουσιάζονται οι ερωτήσεις συνοδευόμενες από την σκοπιμότητά τους:

1^η Ερώτηση:

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» ήταν η πρώτη σας εμπειρία ως εμπυχωτής/τρια;

Σκοπός της ερώτησης είναι η διερευνήσουμε το ποσοστό της εμπειρίας που είχαν οι ερωτηθέντες σχετικά με το ρόλο τους ως εμπυχωτές.

2^η Ερώτηση:

Πόσες φορές συμμετείχατε ως εμπυχωτής στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη»;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί το ποσοστό της εμπειρίας των ερωτηθέντων στο ρόλο του εμπυχωτή στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη».

3^η Ερώτηση:

Θεωρείτε πως είναι σημαντικό σχολικές ομάδες/μαθητές, να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα μουσείων;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί κατά πόσο οι εμπυχωτές θεωρούν σημαντική τη συμμετοχή σχολικών ομάδων/μαθητών σε εκπαιδευτικά προγράμματα μουσείων.

4^η Ερώτηση:

Θεωρείτε πως οι οδηγίες προς εσάς αλλά και προς τους μαθητές ήταν κατανοητές; (αναπτύξτε)

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί η άποψη των εμπυχωτών σχετικά με τις οδηγίες που δόθηκαν τόσο σε αυτούς όσο και στους μαθητές.

5^η Ερώτηση:

Ποια είναι η άποσή σας σχετικά με τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος; Ήταν κατάλληλες, κατανοητές και εστιασμένες στις ανάγκες της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας στην οποία απευθύνονται; Μπορείτε να εξηγήσετε.

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί αν και κατά πόσο οι εμπυχωτές θεωρούν κατάλληλες τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος. Για την ακριβέστερη αξιολόγηση και σκεπτόμενοι την εμπειρία τους, δόθηκε η δυνατότητα να αναπτύξουν την άποψή τους.

6^η Ερώτηση:

Με βάση την εμπειρία σας, πιστεύετε πως μέσα από τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος, οι μαθητές απέκτησαν βασικές γνώσεις ως προς τις μουσειακές λειτουργίες του Μ.Ε.Τ.;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί η άποψη των εμπυχωτών σχετικά με το αν οι μαθητές μέσα από τις δραστηριότητες, απέκτησαν βασικές γνώσεις ως προς τις μουσειακές λειτουργίες του Μ.Ε.Τ.

7^η Ερώτηση:

Η μουσειακή εμπειρία των μαθητών ήταν ευχάριστη; Διασκέδασαν κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος; Μπορείτε να συμπληρώσετε, αναφέροντας τις αντιδράσεις των μαθητών μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος.

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνήσουμε βασισμένοι στην άποψη των εμπυχωτών, το ποσοστό των μαθητών που απέκτησαν μία ευχάριστη μουσειακή εμπειρία με τη συμμετοχή τους στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Ακόμα με την συμπλήρωση ανοιχτού πεδίου, σκοπό έχουμε να ενισχύσουμε την αντικειμενικότητα της έρευνας καταγράφοντας τις αντιδράσεις των μαθητών την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής δράσης.

8^η Ερώτηση:

Κατά τη γνώμη σας ποιο είναι το ποσοστό των γνώσεων που έλαβαν οι μαθητές σε αντιστοιχία με το ποσοστό της ψυχαγωγίας;

Σκοπός της ερώτησης είναι η διερεύνηση των απόψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με το ποσοστό γνώσεων που έλαβαν οι μαθητές τους, από την συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική δράση σε αντιστοιχία με το ποσοστό ψυχαγωγίας που βίωσαν σε αυτήν τους την εμπειρία.

9^η Ερώτηση:

Κατά την ολοκλήρωση της διαδικασίας, θεωρείτε πως οι στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος επιτεύχθηκαν;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί η κατάκτηση των στόχων του εκπαιδευτικού προγράμματος.

10^η Ερώτηση:

Θεωρείτε πως μέσα από τη συμμετοχική διαδικασία προέκυψε (μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε):

- *κινητοποίηση του σύνολου των μαθητών*
- *ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής των μαθητών*
- *ενεργοποίηση της παρατηρητικότητας των μαθητών*
- *ανάπτυξη διαλόγου και κριτικής σκέψης*
- *ενίσχυση του αισθήματος της ομαδικότητας*
- *Άλλο*

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθούν οι “δεξιότητες” που ανέπτυξαν οι μαθητές μέσα από τη συμμετοχή τους στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα δίνοντας την επιλογή όσων απαντήσεων επιθυμούν όπως επίσης επιλογή ελεύθερης συμπλήρωσης «Άλλο».

11^η Ερώτηση:

Θεωρείτε πως η διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος ήταν επάρκης;

Σκοπός της ερώτησης είναι η διερεύνηση αν και κατα πόσο οι εμπυχωτές θεωρούν κατάλληλη την διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος.

12^η Ερώτηση:

Πώς θα χαρακτηρίζατε την περιήγηση; (μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε)

- *Ελεύθερη*
- *Κατευθυνόμενη*
- *Οριοθετημένη*
- *Άλλο*

Σκοπός της ερώτησης είναι η διερεύνηση του τρόπου που οι εμπυχωτές αντιλήφθηκαν την περιήγηση των μαθητών μέσω των δραστηριοτήτων του εκπαιδευτικού προγράμματος, προσφέροντας τους την επιλογή όσων απαντήσεων επιθυμούν όπως επίσης την επιλογή ελεύθερης συμπλήρωσης «Άλλο».

13^η Ερώτηση:

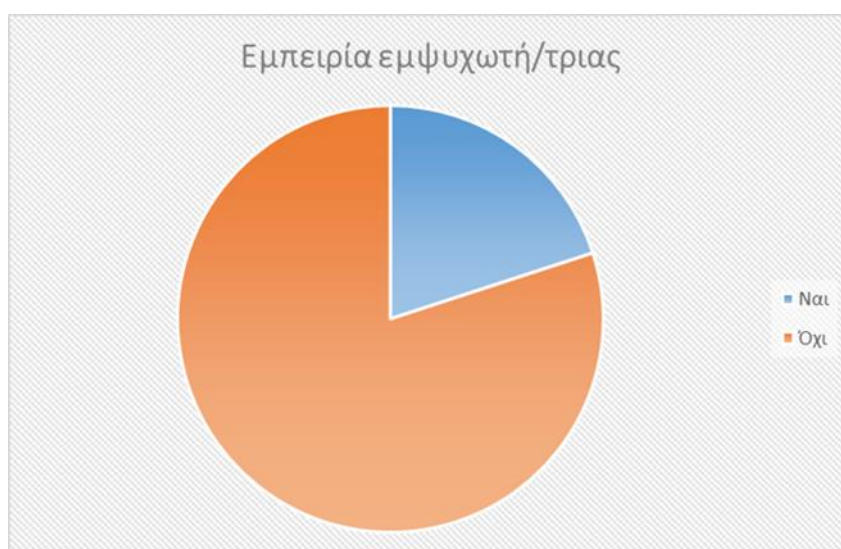
Θεωρείτε πως η συμμετοχή των μαθητών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», βοηθάει να κατανοήσουν τι είναι το μουσείο και ειδικότερα το Μ.Ε.Τ., καθώς επίσης και τον τρόπο που λειτουργεί; Αποτελεί μία καλή προσπάθεια για την ενδυνάμωση της σχέσης «μουσείου–σχολείου–κοινού»;

Σκοπός της ερώτησης είναι να διερευνηθεί η άποψη των εμπυχωτών απέναντο στην επίτευξη του κυριότερου στόχου του εκπαιδευτικού προγράμματος (τι είναι το μουσείο και πως λειτουργεί) όπως επίσης στον τρόπο που το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, προσθαθεί να επικοινωνήσει και να αναπτύξει μία δυνατή σχέση μεταξύ του μουσείου και του κοινού.

Παρακάτω ακολουθεί παρουσίαση των αποτελεσμάτων η οποία θα γίνει συνδυαστικά μέσω γραφημάτων (ποσοστά) και περιεκτικού κειμένου (σύντομη ανάλυση):

Η ερώτηση «*Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» ήταν η πρώτη σας εμπειρία ως εμπυχωτής/τρια;*», είναι κλειστού τύπου με επιλογή απάντησης μεταξύ δύο πιθανοτήτων (Ναι, Όχι). Το 80% απάντησε πως έχει προγενέστερη εμπειρία και το υπόλοιπο 20% πως ήταν η πρώτη τους επαφή.

Ακολουθεί το γράφημα:

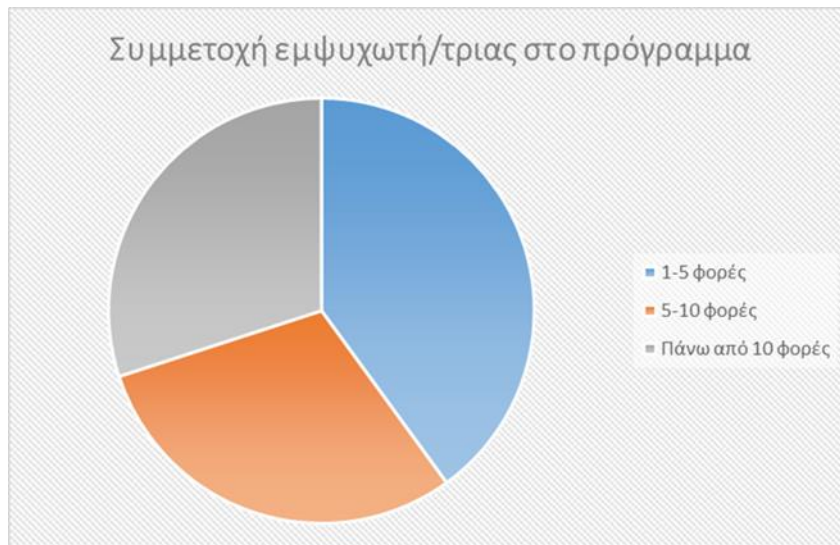

Στην ερώτηση «*Πόσες φορές συμμετείχατε ως εμπυχωτής στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη»;*» δίνονται τρεις πιθανές επιλογές (1-5 φορές, 5-10 φορές, Πάνω από 10 φορές).

Με ποσοστό:

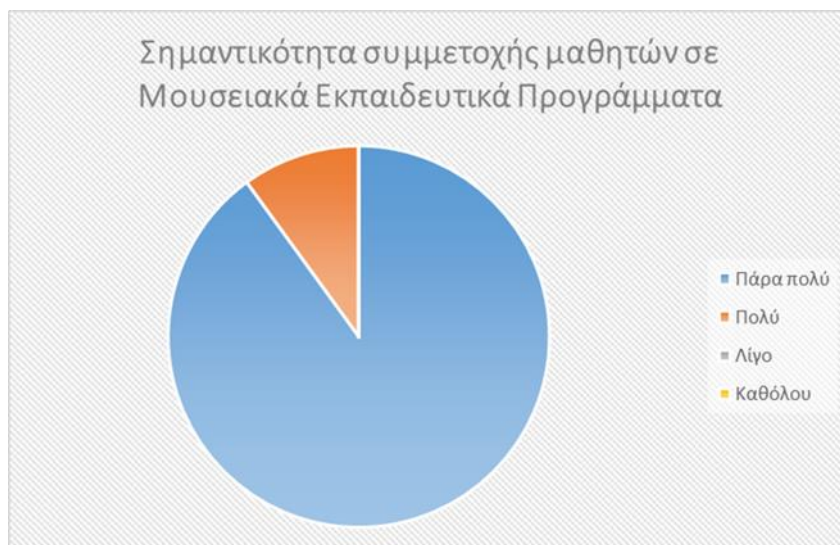
- 40% απάντησαν από 1 έως 5 φορές,
- 30% απάντησαν από 5 έως 10 φορές και
- 30% απάντησαν πάνω από 10 φορές.

Ακολουθεί το σχετικό γράφημα:

Στην ερώτηση «*Θεωρείτε πως είναι σημαντικό σχολικές ομάδες/μαθητές, να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα μουσείων;*», η επιλογή των απαντήσεων γίνεται μέσω κλιμάκωσης (Πάρα πολύ, Πολύ, Λίγο, Καθόλου). Το αποτέλεσμα των απαντήσεων ήταν πολύ θετικό με την πλειοψηφία, 90%, να απαντά «Πάρα πολύ» και το υπόλοιπο 10% να απαντά «Πολύ».

Ακολουθεί το σχετικό γράφημα:

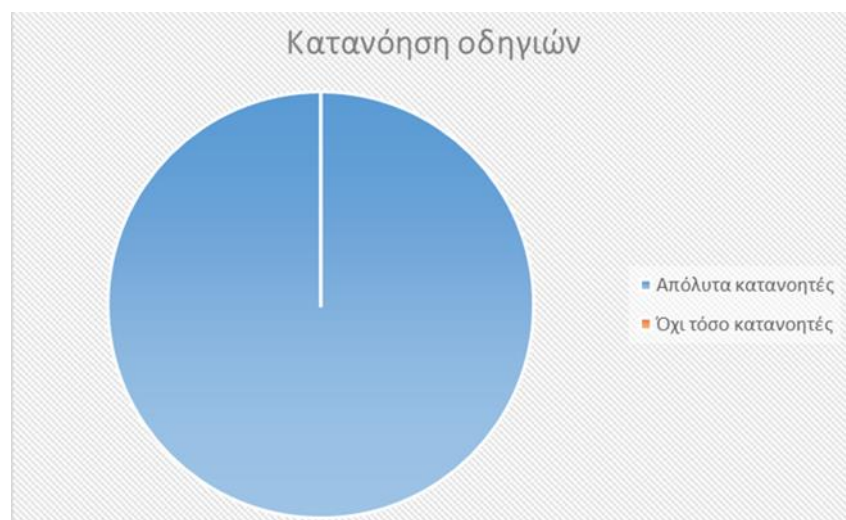
Η ερώτηση «*Θεωρείτε πως οι οδηγίες προς εσάς αλλά και προς τους μαθητές είναι κατανοητές; (αναπτύξτε)*», είναι ανοικτού τύπου και δίνεται πεδίο συμπλήρωσης ώστε οι εμπυχωτές να εκφράσουν την άποψή τους. Οι απαντήσεις στο σύνολό τους (100%) ήταν πολύ θετικές.

Αναφέρουν πως όσον αφορά στις οδηγίες προς τους εμπυχωτές/τριες μέσω του «εγχειριδίου του εμπυχωτή» αλλά και των οδηγιών των υπευθύνων ήταν απόλυτα κατανοητές, σαφείς, καταποπιστικές. Αναλυτικότερα, αναφέρεται πως πριν να

αναλάβουν τον ρόλο του εμπνευστή (για κάθε εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο Μ.Ε.Τ.) τους δίνεται το εγχειρίδιο της δράσης για μελέτη και στη συνέχεια πραγματοποιείται ενός τύπου “εκπαίδευση” αλλά και δοκιμαστική παρουσίαση. Για την παραπάνω διαδικασία, αναφέρουν πως τους βοηθά πρακτικά (διεξαγωγή προγράμματος) αλλά και ψυχολογικά (αποφυγή άγχους κλπ.). Στο πλαίσιο αυτό, ένας καινούριος εμπνευστής παρακολουθεί τη διεξαγωγή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που θα αναλάβει, ώστε να παρατηρήσει τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζεται το πρόγραμμα ένας προηγούμενος εμπνευστής με μεγαλύτερη εμπειρία.

Σχετικά με τις οδηγίες προς τους μαθητές, αναφέρεται πως οι οδηγίες είναι εξίσου κατανοητές, σαφείς και κατατοπιστικές από την αρχή και καθ’ όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Ένα μεγάλο ποσοστό των εμπνευστών καταγράφει πως τα παιδιά συμμετείχαν ενεργά και συνεργάζονταν μαζί τους. Έδειχναν να κατανοούν πλήρως τι συμβαίνει κι αυτό γιατί τους δίνεται η δυνατότητα, μέσω της συζήτησης (αλληλεπίδραση μαθητών–εμπνευστών), να εκφράσουν πιθανές απορίες ή παρανοήσεις ώστε να πραγματοποιηθεί αναλυτικότερη επεξήγηση. Ακόμα, ένα ποσοστό των εμπνευστών κάνει λόγο για τη διατύπωση των οδηγιών και συγκεκριμένα για το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται στο συγκεκριμένο πρόγραμμα. Χαρακτηριστικά αναφέρουν πως το λεξιλόγιο είναι απλό, κατάλληλο και προσαρμοσμένο στην ηλικιακή ομάδα στην οποία το πρόγραμμα απευθύνεται.

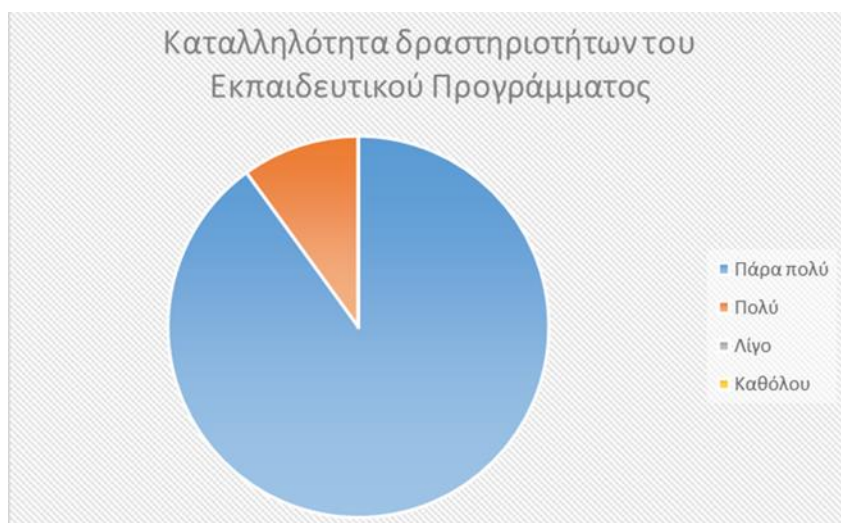
Ακολουθεί το γράφημα:

Στην ερώτηση «*Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος; Ήταν κατάλληλες, κατανοητές και εστιασμένες στις ανάγκες της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας στην οποία απευθύνονται;*», η επιλογή των απαντήσεων γίνεται μέσω κλιμάκωσης (Πάρα πολύ, Πολύ, Λίγο, Καθόλου) συνοδευόμενη από πεδίο ανοιχτής συμπλήρωσης «(Μπορείτε να εξηγήσετε)». Το αποτέλεσμα των απαντήσεων ήταν θετικό με το ποσοστό 90% να απαντά “Πάρα πολύ” και το υπόλοιπο 10% “Πολύ”.

Αναλυτικότερα, από τις απαντήσεις φαίνεται πως οι δραστηριότητες ήταν κατανοητές και προσαρμοσμένες στις ικανότητες των μαθητών και το αναπτυξιακό τους προφίλ. Ακόμα, παρατηρείται σε μεγάλο ποσοστό των απαντήσεων η αναφορά στον

διαδραστικό χαρακτήρα των δραστηριοτήτων που επιτρέπει την ενεργό συμμετοχή όλων των παιδιών. Τέλος, καταγράφεται πως οι δραστηριότητες είναι έτσι σχεδιασμένες και οργανωμένες ώστε να εστιάζουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στην κατανόηση του μουσειακού γίνεσθαι. Ακολουθεί το γράφημα:

Στην ερώτηση «*Με βάση την εμπειρία σας, πιστεύετε πως μέσα από τις δραστηριότητες του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος, οι μαθητές απέκτησαν βασικές γνώσεις ως προς τις μουσειακές λειτουργίες του Μ.Ε.Τ.*», η επιλογή των απαντήσεων γίνεται μέσα από απαντήσεις κλιμάκωσης (Πάρα πολύ, Πολύ, Λίγο, Καθόλου). Οι απαντήσεις ήταν θετικές με την πλειοψηφία των εμψυχωτών, 90%, να απαντά “Πάρα πολύ” και το υπόλοιπο 10% να απαντά “Πολύ”.

Ακολουθεί το σχετικό γράφημα:

Στην ερώτηση «*Η μουσειακή εμπειρία των μαθητών ήταν ευχάριστη; Διασκέδασαν κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος;*», η επιλογή των απαντήσεων πραγματοποιείται μεταξύ δύο πιθανοτήτων (Ναι, Όχι) – (κλειστού τύπου-διχοτομική) συνοδευόμενη από ένα πεδίο ανοικτής συμπλήρωσης «*Μπορείτε να συμπληρώσετε, αναφέροντας τις αντιδράσεις μαθητών μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού*

προγράμματος». Το σύνολο των απαντήσεων (100%) των εμπυχωτών είναι πολύ θετικό.

Αναλυτικότερα, στο πεδίο ανοιχτής συμπλήρωσης, το μεγαλύτερο ποσοστό των εμπυχωτών αναφέρει πως τα παιδιά ήταν ενθουσιασμένα, πολύ χαρούμενα και ανυπομονούσαν για την επόμενη επίσκεψή τους στο Μ.Ε.Τ. Π.Π. Ακόμα, αναφέρεται το ιδιαίτερα μεγάλο ενδιαφέρον των παιδιών για τον Μουσειάκη αλλά και την παρέα του (Συλλέκτης, Ερευνητής, Πειραματιστής, Δημιουργός, Εμπυχωτρία). Έκαναν ερωτήσεις και μιλούσαν μεταξύ τους σχετικά με τα όσα βίωσαν και ανέφεραν ότι δεν περίμεναν πως σε ένα μουσείο θα μπορούσαν να παίξουν ή να δουν πειράματα.

Ακολουθεί το γράφημα:

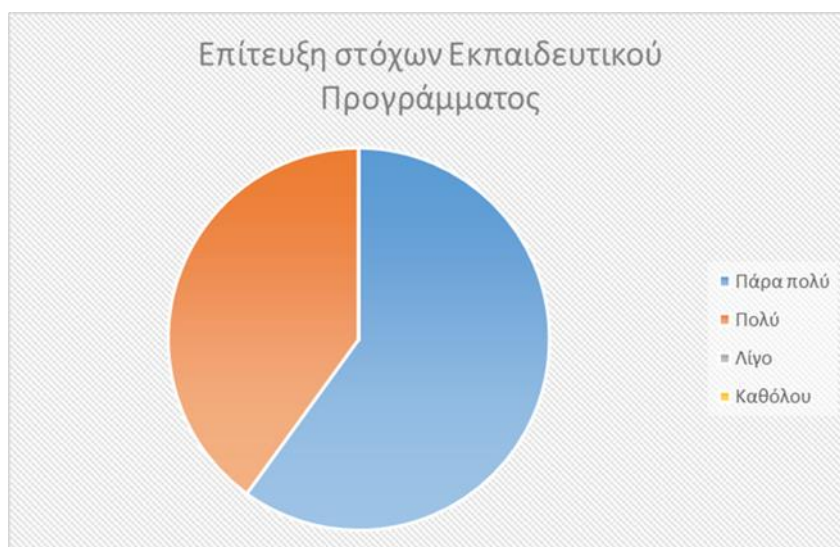
Η ερώτηση «*Κατά τη γνώμη σας, ποιο είναι το ποσοστό των γνώσεων που έλαβαν οι μαθητές σε αντιστοιχία με το ποσοστό της ψυχαγωγίας;*», είναι ανοικτού τύπου. Τα αποτελέσματα των απαντήσεων που δόθηκαν από τους εμπυχωτές είναι:

- Με ποσοστό 70% απάντησε: 50% γνώσεις, 50% ψυχαγωγία
- Με ποσοστό 20% απάντησε: 40% γνώσεις, 60% ψυχαγωγία
- Με ποσοστό 10% απάντησε: 45% γνώσεις, 55% ψυχαγωγία

Ακολουθεί το γράφημα:

Στην ερώτηση «*Κατά την ολοκλήρωση της διαδικασίας, θεωρείτε πως οι στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος επιτεύχθηκαν;*», η επιλογή της απάντησης πραγματοποιείται μεταξύ κλιμάκωσης (Πάρα πολύ, Πολύ, Λίγο, Καθόλου). Τα αποτελέσματα είναι θετικά,, όπως φαίνεται και στο παρακάτω γράφημα, με το ποσοστό 60% να απαντά “Πάρα πολύ” και το υπόλοιπο 40% να απαντά “Πολύ”:

Στην ερώτηση «*Θεωρείτε πως μέσα από τη συμμετοχική διαδικασία προέκυψε (μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε)*», δίνεται η δυνατότητα πολλαπλής επιλογής απαντήσεων αλλά και συμπλήρωση στο πεδίο «*Άλλο*». Τα αποτελέσματα των απαντήσεων που έδωσαν οι εμψυχωτές είναι:

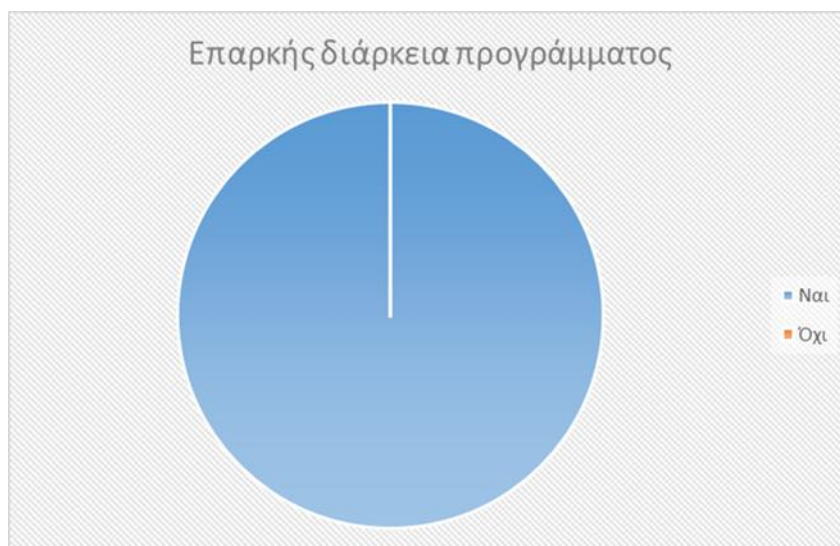
- Με ποσοστό 22%, απάντησε πως από τη συμμετοχή προέκυψε «ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής των μαθητών» και «ενίσχυση του αισθήματος της ομαδικότητας».
- Με ποσοστό 20%, απάντησε πως από τη συμμετοχή προέκυψε «κινητοποίηση του συνόλου των μαθητών» και «ανάπτυξη διαλόγου και κριτικής σκέψης».

- Με ποσοστό 16%, απάντησε πως από τη συμμετοχή προέκυψε «ενεργοποίηση της παρατηρητικότητας των μαθητών».

Ακολουθεί το γράφημα:

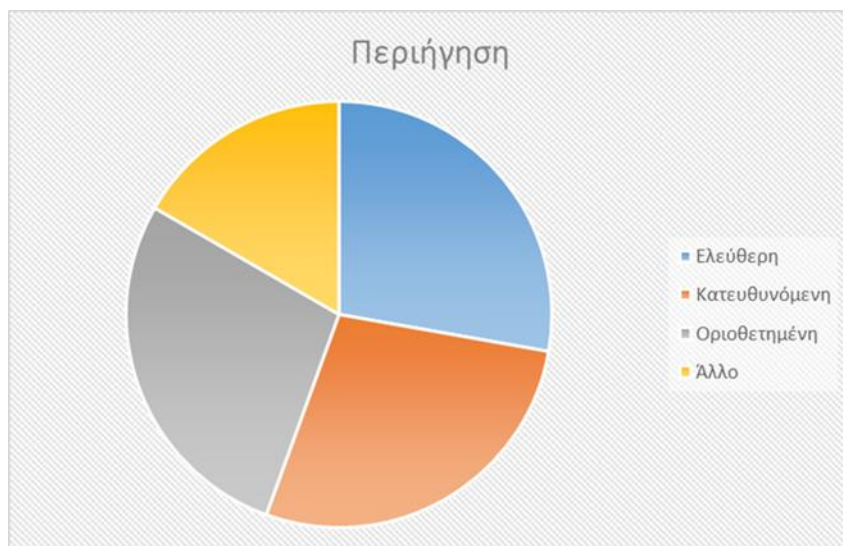

Στην ερώτηση «*Θεωρείτε πως η διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος ήταν επαρκής;*», η απάντηση γίνεται από την επιλογή μεταξύ δύο πιθανοτήτων (Ναι, Όχι) - (κλειστού τύπου–διχοτομική). Το αποτέλεσμα, στο σύνολο των απαντήσεων (100%) είναι πολύ θετικό. Ακολουθεί το γράφημα:

Στην ερώτηση «*Πώς θα χαρακτηρίζατε την περιήγηση; (μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε)*», δίνεται η δυνατότητα πολλαπλής επιλογής απαντήσεων, όπως επίσης και συμπλήρωση στο πεδίο «Άλλο». Τα αποτελέσματα των απαντήσεων που έδωσαν οι εμπυχωτές με ποσοστό 28% είναι πως η περιήγηση είναι το ίδιο

«Ελεύθερη», «Κατευθυνόμενη» και «Οριοθετημένη» και, το υπόλοιπο 16%, στο πεδίο «Άλλο», πως η περιήγηση είναι ελεύθερη μέσα στα λογικά πλαίσια μίας οργανωμένης δράσης (χωρίς να πιέζει και να κουράζει). Ακολουθεί το σχετικό γράφημα:

Η τελευταία ερώτηση *«Θεωρείτε πως η συμμετοχή των μαθητών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», βοηθάει να κατανοήσουν τι είναι το μουσείο και ειδικότερα το Μ.Ε.Τ., καθώς επίσης και τον τρόπο που λειτουργεί; Αποτελεί μία καλή προσπάθεια για την ενδυνάμωση της σχέσης «μουσείου–κοινού;»*, είναι ανοικτού τύπου. Οι εμπυχωτές καλούνται μέσα σε λίγες γραμμές να εκφράσουν την άποψή τους. Τα αποτελέσματα των απαντήσεων είναι πολύ θετικά.

Αναλυτικότερα, αναφέρεται πως η συμμετοχή των παιδιών στο συγκεκριμένο Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα τα βοηθά να κατανοήσουν βασικές πληροφορίες/γνώσεις για τη λειτουργία του Μ.Ε.Τ. Π. Π., όπως και για τα μουσεία, γενικότερα. Το σημαντικό είναι πως τα παιδιά μέσα από αυτήν την εμπειρία μαθαίνουν πόσο μεγάλης σημασίας είναι η συνεργασία και πως χωρίς αυτήν ένα μουσείο δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει. Ακόμα, μαθαίνουν πόσα άτομα χρειάζεται να εργαστούν για να ενταχθεί ένα αντικείμενο σε μία μουσειακή έκθεση και όλα τα στάδια που χρειάζονται για να φτάσει εκεί, μέσα από δραστηριότητες εκπαιδευτικές και συγχρόνως ψυχαγωγικές. Τέλος, το σύνολο των εμπυχωτών θεωρεί το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα πολύ καλή προσπάθεια για την ενδυνάμωση της σχέσης

«Μουσείου–κοινού», δημιουργώντας γερές βάσεις για τη θετική εντύπωση των παιδιών απέναντι στα μουσεία γενικότερα.

Ακολουθεί το γράφημα:

7.4. Γενικά συμπεράσματα της αξιολόγησης

Αφού παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων, σε αυτήν την ενότητα θα εξαχθούν γενικά συμπεράσματα της αξιολόγησης αυτής. Για τη διεξαγωγή αυτής της έρευνας, η συμπλήρωση των παραπάνω ερωτηματολογίων και κατ' επέκταση η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού αυτού προγράμματος είναι υψίστης σημασίας. Η διαδικασία αυτή μας βοηθά να καταφέρουμε, με στοιχεία και ποσοστά, να αποκτήσουμε μία πιο αντικειμενική εικόνα, ώστε να καταλήξουμε σε συμπεράσματα τα οποία αφορούν στην ποιότητα του εκπαιδευτικού χαρακτήρα αλλά και την επιτυχία του συγκεκριμένου προγράμματος.

Όπως είδαμε, τα αποτελέσματα των απαντήσεων ήταν πολύ καλά και ενθαρρυντικά για τη συγκεκριμένη προσπάθεια. Ας ξεκινήσουμε από τη συνέντευξη με την υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ. Π.Π., κα Πένυ Θεολόγη-Γκούτη.

Οι πρώτες ερωτήσεις αφορούν τον ρόλο και τη γενικότερη εμπειρία της κα Θεολόγη-Γκούτη σχετικά με τις εκπαιδευτικές δράσεις του Μ.Ε.Τ., από την αρχή της λειτουργίας του μέχρι σήμερα. Αντιλαμβανόμαστε πως το Μ.Ε.Τ. είναι ένα μουσείο που μέσα από τον εκπαιδευτικό του χαρακτήρα έχει ιδιαίτερα ενεργό ρόλο στην κοινωνία. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα του Μ.Ε.Τ. είναι το μέσο που συνδέει το μουσείο και κατ' επέκταση το Πανεπιστήμιο με την κοινωνία. Διαθέτει μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων, όπως επίσης μεγάλο αριθμό επισκεψιμότητας από σχολικές ομάδες. Η πορεία του μέσα σε αυτά τα χρόνια έχει δείξει την αξία του.

Στη συνέχεια, οι ερωτήσεις επικεντρώνονται στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη». Μέσα από τις απαντήσεις που δόθηκαν από την υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ., κα Θεολόγη-Γκούτη, και εμπνευστή της

συγκεκριμένης ιδέας, γίνονται ξεκάθαροι οι λόγοι που το συγκεκριμένο πρόγραμμα είναι τόσο σημαντικό και ανήκει μάλιστα στις μόνιμες εκπαιδευτικές δράσεις του Μ.Ε.Τ. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα ενισχύει και προωθεί τη Μουσειακή Παιδεία που ιδιαίτερα στην επαρχία δεν είναι τόσο ανεπτυγμένη. Αποτελεί ένα εργαλείο ώστε το κοινό να κατανοήσει το μουσείο και ιδιαίτερα το Μ.Ε.Τ. και συμβάλλει στην ενδυνάμωση της μεταξύ τους σχέσης.

Μέσα από την προσωπική εμπειρία της, η κα Θεολόγη-Γκούτη, σχολιάζει τις δραστηριότητες του προγράμματος «κατάλληλες και κατανοητές για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα» και αναφέρει πως τα παιδιά διασκεδάζουν, αλληλεπιδρούν και αποχωρούν γεμάτα ενθουσιασμό και θετική διάθεση. Ακόμα, αναφέρεται στην ισορροπία γνώσεων και ψυχαγωγίας.

Όσον αφορά στα εκπαιδευτικά προγράμματα τα οποία λειτουργούν αρκετά χρόνια, όπως και το «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», επιδέχονται ορισμένες βελτιώσεις. Στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, οι δραστηριότητες, από την αρχή της διεξαγωγής του προγράμματος μέχρι σήμερα, έχουν δεχθεί –όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η κα Θεολόγη-Γκούτη– «μικροβελτιώσεις και όχι βελτιώσεις που αλλάζουν τον αρχικό σχεδιασμό».

Κλείνοντας, ένα στοιχείο που δίνεται μέσα από αυτήν τη συνέντευξη και αφορά στην επιτυχία του προγράμματος είναι το γεγονός ότι αποτελεί ένα από τα τρία δημοφιλέστερα εκπαιδευτικά προγράμματα του Μ.Ε.Τ. για την ηλικιακή ομάδα Νηπιαγωγείου και Α΄ και Β΄ Δημοτικού.

Συνεχίζουμε με τα συμπεράσματα από την αξιολόγηση μέσω του ερωτηματολογίου προς τους εκπαιδευτικούς. Είναι αρκετά ελπιδοφόρο να διαπιστώνεις πως μέσα στο πέρασμα των χρόνων οι αντιλήψεις απέναντι στη Μουσειακή Παιδεία αλλάζουν προς το καλύτερο. Είναι ελπιδοφόρο το ότι οι εκπαιδευτικοί σήμερα αντιλαμβάνονται τον εκπαιδευτικό ρόλο των μουσείων και τη σημαντικότητα συμμετοχής των παιδιών στα εκπαιδευτικά προγράμματα που διαθέτουν.

Σχετικά με την περίπτωση του Μ.Ε.Τ., και συγκεκριμένα με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν πολύ θετικοί. Έμειναν ευχαριστημένοι από τη μουσειακή εμπειρία και ικανοποιημένοι ως προς τις προσδοκίες που είχαν πριν την επίσκεψη και συμμετοχή τους.

Η οργάνωση των δραστηριοτήτων, η προσέγγιση των συγκεκριμένων ηλικιακών ομάδων και γενικότερα ο τρόπος διεξαγωγής του εκπαιδευτικού προγράμματος κρίθηκαν σε μεγάλο ποσοστό πολύ καλές. Στα παραπάνω συμπεριλαμβάνονται:

- η διάρκεια του προγράμματος η οποία ήταν επαρκής, χωρίς να κουράσει τα παιδιά
- τα άτομα που είχαν αναλάβει τον ρόλο των εμψυχωτών με σκοπό τη διευκόλυνση των συμμετεχόντων
- οι ποικίλες δραστηριότητες που χάρισαν αντίστοιχη ποικιλία στη μουσειακή περιήγηση

- ο διαδραστικός χαρακτήρας των δραστηριοτήτων που προσέφερε στα παιδιά τόσο τη γνώση/μάθηση όσο και την ψυχαγωγία/διακέδαση.

Μέσα από την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών βλέπουμε ότι η συμμετοχή των παιδιών στο πρόγραμμα είχε ως αποτέλεσμα, να αναπτύξουν ορισμένες δεξιότητες (ορισμένες σε μεγαλύτερο και άλλες σε μικρότερο βαθμό), όπως:

- ενεργός συμμετοχή
- παρατηρητικότητα
- ανάπτυξη διαλόγου
- κριτική σκέψη
- πνεύμα συνεργασίας κ.ά.

Ακόμα, από τα αποτελέσματα φαίνεται πως, μέσω του προγράμματος, δόθηκε στα παιδιά η ευκαιρία να έρθουν ένα βήμα πιο κοντά στο Μ.Ε.Τ. και να γνωρίσουν, μέσω της βιωματικής εμπειρίας, τις βασικές λειτουργίες του και τα άτομα που εργάζονται για αυτές.

Τα αποτελέσματα της ερώτησης σχετικά με την ενδυνάμωση της σχέσης του μουσείου–κοινού δείχνουν πως η εκπαιδευτική δράση είναι μία ιδιαίτερα επιτυχημένη προσπάθεια. Αυτό επίσης φαίνεται και από την “ομόφωνη” θετική απόκριση που είχαν οι εκπαιδευτικοί, στο ερώτημα που αφορά την παρότρυνση συμμετοχής συναδέλφων τους. Οι μόνες “ενστάσεις”, από ένα πολύ μικρό ποσοστό, αφορούν σε ορισμένες δραστηριότητες (χωρίς να γίνεται συγκεκριμένη αναφορά σε κάποια) και στη διαμόρφωση του χώρου.

Σειρά έχει το ερωτηματολόγιο προς τους εμψυχωτές. Όπως έχει αναφερθεί παραπάνω στη σχετική ενότητα, οι πρώτες ερωτήσεις έχουν σκοπό να μας δώσουν μία εικόνα των εμψυχωτών. Μία εικόνα ως προς την εμπειρία τους σχετικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα, και, ιδιαίτερα, το συγκεκριμένο. Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο που δίνεται και σχετίζεται με την εικόνα των εμψυχωτών είναι η εκπαίδευσή τους πριν να αναλάβουν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Είναι τόσο συγκινητικό όσο και ενθαρρυντικό να συναντάς νέους ανθρώπους που έχουν τόση διάθεση και όρεξη να λάβουν αλλά και να προσφέρουν γνώσεις. Με αντίστοιχο τρόπο θα μπορούσαμε να περιγράψουμε τους φοιτητές που επιλέγουν να κάνουν την πρακτική τους εργασία στο Μ.Ε.Τ. ή τους εθελοντές του. Σε αυτές τις δύο κατηγορίες μοιράζονται και οι εμψυχωτές της συγκεκριμένης δράσης.

Μέσα από τα αποτελέσματα των απαντήσεών τους, δίνεται η δυνατότητα να αξιολογήσουμε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και από τη ματιά του “διεκπεραιωτή”, από τη ματιά, δηλαδή, του ατόμου που έρχεται σε άμεση επαφή με το κοινό, αφουγκράζεται τις εντυπώσεις, τις ανάγκες του κ.ο.κ.

Τα στοιχεία των αποτελεσμάτων στο σύνολό τους είναι πολύ θετικά. Παρατηρείται να κυριαρχεί η άποψη πως η συμμετοχή των παιδιών σε εκπαιδευτικά προγράμματα γενικότερα είναι πολύ σημαντική. Ειδικότερα, η συγκεκριμένη περίπτωση βάσει της εμπειρίας τους κρίνεται ως μία πολύ καλή προσπάθεια ενδυνάμωσης της σχέσης μουσείου–κοινού, με πολλά οφέλη προς τα παιδιά.

Συγκεκριμένα, αναφέρουν πως μέσω των ποικίλων δραστηριοτήτων τα παιδιά μαθαίνουν διασκεδάζοντας και αλληλεπιδρώντας, χωρίς να κουραστούν και να δυσανασχετούν. Ακόμα, πως αναπτύσσουν δεξιότητες, όπως αναφέρθηκε και στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών.

Επιπλέον, κρίνουν τη μουσειακή εμπειρία των παιδιών ιδιαίτερα ευχάριστη με τον ενθουσιασμό και την όρεξη για περαιτέρω συζήτηση να τα κατακλύζει ακόμα και μετά την ολοκλήρωση της δράσης. Η διάρκεια του προγράμματος και οι δραστηριότητες χαρακτηρίζονται ως κατάλληλα προσαρμοσμένες απέναντι στις ηλικίες στις οποίες απευθύνονται.

Τέλος, το σύνολο των δραστηριοτήτων για την επίτευξη των στόχων κρίνεται ιδιαίτερα αποτελεσματικό, με τις βασικές γνώσεις για τη λειτουργία του Μ.Ε.Τ. να είναι πια “κτήμα” των παιδιών.

Αναφορικά, μελέτες στον χώρο της μουσειολογίας, τα τελευταία χρόνια, διερευνούν τον τρόπο με τον οποίο επικοινωνείται η επιστήμη –κυρίως σε παιδιά σχολικής ηλικίας– στο μουσειακό περιβάλλον και ειδικότερα στα μουσεία επιστημών. Οι έρευνες αυτές υποδεικνύουν διάφορους παράγοντες που σχετίζονται με την επίτευξη επιτυχημένων μαθησιακών στόχων και εμπλοκής των επισκεπτών στα μουσεία επιστημών (Reissetal, 2016).

Ολοκληρώνοντας την καταγραφή των συμπερασμάτων της έρευνας αυτής, παρατηρούμε πως τα αποτελέσματα της αξιολόγησης και των τριών ερωτηματολογίων έχουν πολλά κοινά. Τα τελευταία χρόνια γίνεται λόγος για μία σχέση συνεργασίας μουσείου επιστημών και σχολείου σε δύο επίπεδα:

1. το μουσείο συμπληρώνει την εκπαίδευση των επιστημών στο σχολείο
2. εκπαιδευτικοί και μουσειοπαιδαγωγοί συνεργάζονται για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων (Κολιόπουλος, 2005).

Καταλήγουμε, λοιπόν, πως μπορεί να μιλάμε για τρεις διαφορετικές ειδικότητες με διαφορετικές οπτικές απέναντι στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», όμως, όλοι στοχεύουν προς την ίδια κατεύθυνση. Στην ενεργό συμμετοχή των παιδιών που θα συμβάλει στον εμπλουτισμό των εμπειριών και των γνώσεών τους.

7.5. Επίλογος / Συμπεράσματα

Στις μέρες μας, τα μουσεία λειτουργούν ως ζωντανοί οργανισμοί τα οποία υπηρετούν την κοινωνία. Αναπτύσσουν ποικίλες εκπαιδευτικές δράσεις, οι οποίες επικεντρώνονται στο κοινό, με σκοπό τόσο την απόκτηση γνώσεων όσο και την ψυχαγωγία. Τα τελευταία χρόνια, ο εκπαιδευτικός χαρακτήρας των μουσείων έχει εξελιχθεί σημαντικά και δίνει την ευκαιρία στο κοινό να βιώσει εμπειρίες, να εξοπλιστεί με εργαλεία τα οποία θα το οδηγήσουν σε ένα ανώτερο αναπτυξιακό επίπεδο (Ντολιοπούλου, 2006).

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα, πλέον, αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του σύγχρονου μουσείου και ίσως το σημαντικότερο μέσο επικοινωνίας, σύνδεσης και επαφής με την κοινωνία αλλά και την εκπαίδευση. Ιδιαίτερα τα Πανεπιστημιακά Μουσεία οφείλουν να είναι ζωντανοί οργανισμοί, ανοικτά προς το κοινό, να προκαλούν το ενδιαφέρον των επισκεπτών και να έχουν ενεργό ρόλο στην κοινωνία (Αντζουλάτου-Ρετσίλα, 1986). Με βάση τα παραπάνω, η κοινωνία έρχεται ένα βήμα πιο κοντά στο Πανεπιστημιακό ίδρυμα στο οποίο ανήκουν τα μουσεία και η σύνδεση αυτή πραγματοποιείται τόσο σε πολιτιστικό όσο και σε εκπαιδευτικό επίπεδο.

Το μουσείο λειτουργεί ως χώρος μη τυπικής μάθησης, έτσι οι εκπαιδευτικές διαδικασίες δεν πρέπει να προσανατολίζονται στα χαρακτηριστικά της σχολικής εκπαίδευσης. Ο κυριότερος στόχος ενός μουσείου, τα τελευταία χρόνια, επικεντρώνεται στη σύνδεση της μάθησης με την ψυχαγωγία, την έμπνευση και τη δημιουργία, την απόκτηση θετικών εμπειριών (Νικονάνου, 2012).

Μέσα από τα απτά εκθέματα που υπάρχουν στο Μ.Ε.Τ. και κυρίως από τις δραστηριότητες του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος, οι οποίες μοιάζουν με παιχνίδι, βοηθούν τους μαθητές να βιώσουν αυτήν την εμπειρία ευχάριστα. Ακόμα, οι μαθητές εξοικειώνονται με το Μ.Ε.Τ., αναπτύσσουν ικανότητες/δεξιότητες και λαμβάνουν γνώσεις με βιωματικό και ψυχαγωγικό τρόπο.

Συμπερασματικά, από τα ευρήματα της έρευνας μέσω των ερωτηματολογίων, διακρίνεται σε μεγάλο βαθμό, ταύτιση των απόψεων μεταξύ των ειδικοτήτων που τα συμπλήρωσαν. Αυτή η ταύτιση παρατηρείται στην πολιτιστική αξία των μουσείων και τη συμβολή τους στη μάθηση γενικότερα και ειδικότερα του Μ.Ε.Τ. σχετικά με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη». Στο σύνολό τους τα αποτελέσματα είναι πολύ θετικά και δείχνουν πως οι στόχοι επιτεύχθηκαν. Οι μαθητές, μέσα από τη συμμετοχή τους, απέκτησαν μία ευχάριστη μουσειακή εμπειρία (για κάποια παιδιά μάλιστα ήταν η πρώτη), γνώρισαν το Μ.Ε.Τ. με έναν ιδιαίτερο τρόπο, αναλαμβάνοντας ρόλους (συλλέκτες, ερευνητές, πειραματιστές, δημιουργοί, εμπυχωτές) και μέσα από παιγνιώδεις, βιωματικές δραστηριότητες έλαβαν βασικές μουσειακές γνώσεις.

«Η εξοικείωση με τις μουσειακές εργασίες οδηγεί στην αποκάλυψη της εσωτερικής λογικής της μουσειοποίησης, ευαισθητοποιεί το κοινό ως προς τέτοιες διαδικασίες και παρέχει δυνατότητες εναλλακτικών ερμηνειών με έμφαση στις υποκειμενικές σημασίες και στα κίνητρα δημιουργίας της μουσειακής πραγματικότητας (Zacharias, 1992: 116-123).» (Νικονάνου, 2012: 118).

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» αποτελεί μία συντονισμένη προσπάθεια που έχει στόχο παιδιά μικρών ηλικιών να έρθουν σε μία άμεση επαφή με ένα μουσείο, να δουν και κυρίως να βιώσουν πως μέσα από αυτήν την εμπειρία μαθαίνουν και διασκεδάζουν. Το πρόγραμμα αυτό ήταν μία πρόκληση σχετικά με το πώς θα μετατρέψουμε μία τόσο δύσκολη θεματική σε ένα ευχάριστο και διασκεδαστικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε τόσο μικρές ηλικίες.

Τα παιδιά που λαμβάνουν μέρος στη συγκεκριμένη δράση έχουν την ευκαιρία να δουν το Μ.Ε.Τ. από μέσα προς τα έξω, δηλαδή τις διαδικασίες που

πραγματοποιούνται ώστε να φτάσει να ολοκληρωθεί και να παρουσιαστεί κάτι στο κοινό (επιλογή αντικειμένων, έρευνα, πειράματα, σχεδιασμός, έκθεση, εκπαιδευτικές δράσεις, εκδηλώσεις κλπ.). Από την αρχή λειτουργίας του μέχρι σήμερα, μάς έχει προσφέρει μεγάλη χαρά και ικανοποίηση ο τρόπος με τον οποίο παιδιά και εκπαιδευτικοί το έχουν αγκαλιάσει. Η βαθύτερη επιθυμία μας, μέσα από το πρόγραμμα αυτό, είναι η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ του μουσείου και των παιδιών ώστε, για αυτά, μεγαλώνοντας, το μουσείο να αποτελεί επιλογή για τον ελεύθερο χρόνο τους. Το μουσείο, πλέον, μπορεί να είναι χώρος, που εκτός της μάθησης, προσφέρει διασκέδαση και ψυχαγωγία.

Τα μουσεία τα οποία επιθυμούν να αποτελούν επιλογή στον ελεύθερο χρόνο του κοινού, τα τελευταία χρόνια, καλούνται περισσότερο από ποτέ να προσφέρουν ψυχαγωγία ως δείκτη ποιότητας για τις δραστηριότητες που υλοποιούν καθώς και καινοτομικές δυνατότητες μάθησης. Η έννοια της εμπειρίας είναι καθοριστική, «προσεγγίζοντας τους δύο πόλους της βιωματικής παιδαγωγικής, δηλαδή την ψυχαγωγία και τη μόρφωση (Nahrsted, 2004)» (Νικονάνου, 2012: 86). Ακόμα, η μάθηση και η ψυχαγωγία κατά τον Baumler (2004 και 2007) αναγνωρίζονται ως εξίσου σημαντικά στοιχεία τα οποία αλληλοσυμπληρώνονται. Έτσι, καταλήγουμε πως οι στόχοι της μουσειοπαιδαγωγικής στις μέρες μας εστιάζουν στη μάθηση μέσα από την εμπειρία και στη σύνδεσή της με την ψυχαγωγία (Νικονάνου, 2012).

Ειδικότερα, τα παιδιά σχολικής ηλικίας μέσα από τέτοιου είδους δράσεις αποκτούν μία πολύτιμη βιωματική μουσειακή εμπειρία. Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες των μουσειακών προγραμμάτων κάνουν την εμπειρία τους πέρα από ευχάριστη, ενδιαφέρουσα, ακόμα και αξέχαστη. Η επαφή των παιδιών με το μουσείο, η εμπειρία τους μέσα από την ενεργό συμμετοχή δημιουργεί γερά θεμέλια στη μεταξύ τους σχέση. Τα παιδιά άλλωστε είναι το μελλοντικό κοινό του μουσείου. Όλες οι παραπάνω δράσεις βοηθούν ώστε τα παιδιά να αναπτύξουν ενδιαφέρον για τα μουσεία και να τα δουν από μία άλλη οπτική. Να αντιληφθούν πως, εκτός από χώροι που προσφέρουν γνώση, τα μουσεία μπορούν να προσφέρουν και ψυχαγωγία. Το μουσείο έχει αρχίσει να είναι συνειδητή επιλογή ώστε να αξιοποιήσει κάποιος τον ελεύθερο χρόνο του όμορφα και δημιουργικά.

Η Μουσειοπαιδαγωγική έχει διανύσει αξιόλογη πορεία στο πέρασμα των χρόνων επικεντρωμένη στη φιλοσοφία της εκπαιδευτικής αξίας του μουσείου ως χώρου μάθησης. Τα μουσεία, πλέον, ακολουθώντας τις ανάγκες και τις εξελίξεις της κοινωνίας, δίνουν την ευκαιρία στο κοινό να βιώνει τη μάθηση με τρόπο ευχάριστο και δημιουργικό. Συνεπώς, καταλήγουμε πως το Σύγχρονο Μουσείο αποτελεί έναν θεσμό, ο οποίος είναι συνεχώς εξελισσόμενος, προσφέροντας πολλαπλά οφέλη απέναντι στο κοινό το οποίο υπηρετεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

Ελληνόγλωσση

Άλκηστις (1996). *Μουσεία και Σχολεία, Δεινόσαυροι και Αγγεία*. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

Αντζουλάτου-Ρετσίλα Ε. (1986), *Λαογραφικά Μουσεία και παιδεία*. Αθήνα.

Ballé C. (2014). *Μουσεία επιστήμης και τεχνολογίας - μια παράδοση*. Τετράδια Μουσειολογίας, Τεύχος 9.

Βαϊνά Μ. (1997). *Θεωρητικό Πλαίσιο Διδακτικής της Τοπικής Ιστορίας για τον Εικοστό πρώτο αιώνα*. Gutenberg, Αθήνα.

[<http://users.sch.gr/gkelesidis/images/PDF/Yliko/BAINA%20TOPIKI%20ISTORIA.pdf>]

Βαφειάδου Ε. Ξ. (2016). *Τα Μουσεία στη Ψηφιακή Εποχή: Ο Ρόλος της Ψηφιακής Τεχνολογίας στη Μουσειακή Μάθηση*. 5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης «Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά, στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή», (19-21 Ιουνίου 2015). Αθήνα.

[<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/edusc/article/view/164>]

Γαβριλάκη Ειρ. (2011). Πρακτικά Συνεδρίου: *Η Άνοιξη των Μουσείων. Συνάντηση για τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα και τη Μουσειακή Αγωγή*. 8-10 Μαΐου, Ρέθυμνο.

[<https://eclass.edc.uoc.gr/modules/document/file.php/PTPE211/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B4%CE%B7%CF%82%2C%20%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%AF%CE%BF%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CE%BD%CE%B7%CF%80%CE%B9%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%BF.pdf>]

Γεωργιάδου-Κούντουρα Ε. (1985). *"Τα Μουσεία Τέχνης και τα παιδιά"*.

Αρχαιολογία, Τεύχος 16.

[<https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/06/16-8.pdf>]

Γεωργοπούλου Π. και Αλεξανδροπούλου Α. (2016). «Όταν το Μουσείο πάει...

Σχολείο!» Σχεδιασμός και αξιοποίηση πολυαισθητηριακού Εκπαιδευτικού Μουσειακού

Υλικού. *Η Περίπτωση των Μουσειοσκευών της Εφορείας Αρχαιοτήτων Βοιωτίας*. 5ο

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης «Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά, στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή», (19-21 Ιουνίου 2015).

[<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/edusc/article/view/191>]

Γιαννίκου Μ., Ζαχαροπούλου Μ., & Λιάσκα Μ. (2007). *Τα Αρχεία πάνε σχολείο...*

Μια πρόταση μουσειοσκευής για τα Γενικά Αρχεία του Κράτους. Μουσείο, Τεύχος 5.

[<https://museum-studies.uoa.gr/images/artcl/museumpub/teyxos5.pdf>]

Γκαζή Α. (2004). *Μουσεία για τον 21^ο αιώνα, Τετράδια Μουσειολογίας*, Τεύχος1.
[[https://www.researchgate.net/publication/202058871 Mouseia_gia_ton_21o_aiona](https://www.researchgate.net/publication/202058871_Mouseia_gia_ton_21o_aiona)]

Γκότσης Σ. (2000). *Ερμηνευτικές - εκπαιδευτικές προσεγγίσεις σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους*. Πρακτικά Ημερίδας (13-5-98) «Παιδεία και Αρχαιολογία - εκπαιδευτικά προγράμματα του ΥΠΠΟ», 2000, Χαλκίδα.
[<https://culture.academia.edu/%CE%A3%CF%84%CE%AC%CE%B8%CE%B7%CF%82%CE%93%CE%BA%CF%8C%CF%84%CF%83%CE%B7%CF%82>]

Γκότσης Σ. (2018α). *Μουσείο – Σχολείο: μια αμφίρροπη σχέση*. Πρακτικά Δημερίδας (9-10 Νοεμβρίου 2018) «Η Κλειώ πάει σχολείο. Η διδασκαλία της ιστορίας και η δημόσια παιδαγωγική». Όμιλος για την Ιστορική Εκπαίδευση στην Ελλάδα, 2019, Αθήνα.
[<https://culture.academia.edu/%CE%A3%CF%84%CE%AC%CE%B8%CE%B7%CF%82%CE%93%CE%BA%CF%8C%CF%84%CF%83%CE%B7%CF%82>]

Γκότσης Σ. (2018β). Πάμε Μουσείο; Σημειώσεις για τον σχεδιασμό μιας εκπαιδευτικά χρήσιμης σχολικής επίσκεψης στο μουσείο. Εκπαιδευτική Λέσχη, 2 σ.56-59.
[<https://culture.academia.edu/%CE%A3%CF%84%CE%AC%CE%B8%CE%B7%CF%82%CE%93%CE%BA%CF%8C%CF%84%CF%83%CE%B7%CF%82>]

Γρόλλιος Γ. (2011). *Προοδευτική Εκπαίδευση και Αναλυτικό Πρόγραμμα*. Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη.

Γρόσδος Σ. (2016). *Συνεργασία μεταξύ τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης. Ένα μοντέλο συνδημιουργίας εκπαιδευτικών προγραμμάτων με τη συμμετοχή μιας σχολικής τάξης και ενός χώρου πολιτισμού, Έρευνα δράσης*. 2ο Επιστημονικό Συνέδριο Πανελλήνιας Ένωσης Σχολικών Συμβούλων, «Εκπαιδευτικές πολιτικές για το σχολείο του 21ου αιώνα», 27-29 Μαρτίου 2015. Πανελλήνια Ένωση Σχολικών Συμβούλων, Αθήνα.
[<https://independent.academia.edu/STAVROSGROSDOS>]

Δάλκος Γ. (2000). *Σχολείο και Μουσείο*. Καστανιώτης, Αθήνα.

Δεληγιάννης Δ. (1999). *Περί Μουσείων*. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος.

Διαμάντη Μ., Μιλάνου Κ. και άλλοι (1991). *Μουσείο Μπενάκη: Οι εκπαιδευτικές Μουσειοσκευές*. Αρχαιολογία και Τέχνες, Τεύχος 38.

[<https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/06/38-3.pdf>]

Δερμιτζάκης Μ. και Τριανταφύλλου Μ. (2001). *Το πανεπιστημιακό μουσείο. Χαρακτήρας και λειτουργία*. Η μουσειολογία στον 21ο αιώνα, θεωρία και πράξη, Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου, Θεσσαλονίκη (21-24 Νοεμβρίου 1997). Εντευκτήριο, Θεσσαλονίκη.

Desvallées A. και Mairesse F. (2014). *Βασικές Έννοιες της Μουσειολογίας*. ICOM-Ελληνικό Τμήμα (Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων). [<https://www.openbook.gr/vasikes-ennoies-tis-mouseiologias/>]

Ζαφειράκου Α., Ξανθοπούλου Κ. και άλλοι (2000) *Μουσεία και Σχολεία. Διάλογος & συνεργασίες. Αναπαραστάσεις & Πρακτικές*. Τυπωθήτω, Αθήνα.

Θεολόγη-Γκούτη Π. (2014). *Το Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών (Μ.Ε.Τ. Π.Π.): χώρος άτυπης μάθησης και βιωματικής προσέγγισης των επιστημών και της τεχνολογίας*. Τετράδια Μουσειολογίας, Τεύχος 9.

Ίσαρη Φ. και Πουρκός Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Kallipros, Αθήνα.

[<https://www.ebooks4greeks.gr/psyxalogia-kai-ekpaideysh>]

Κακούρου-Χρόνη Γ. (2006). *Μουσείο-Σχολείο. Αντικριστές πόρτες στη γνώση*. Πατάκη, Αθήνα.

Καλεσοπούλου Δ. (2018). *Σκιαγραφώντας το κίνημα των παιδικών μουσείων στον χώρο και τον χρόνο*. Στο Μ. Κανελλοπούλου-Μπότη (Επιμ.), Παιδί και Πληροφορία. Αναζητήσεις ιστορίας, δικαίου, δεοντολογίας και πολιτισμού. Οσελότος, Αθήνα.

[https://ihrc.gr/download.php?fgr=infokid2017_book.pdf]

Καλούρη-Αντωνοπούλου Ρ. (1985). *Αισθητική αγωγή του παιδιού. Μορφές αισθητικής δημιουργικότητας στην παιδική βιβλιοθήκη και στο μουσείο*. Δίπτυχο, Αθήνα.

Κίττας Χρ. και Πίτσιος Θ. (1998). *Πανεπιστημιακά μουσεία: Το ανθρωπολογικό μουσείο του Πανεπιστημίου Αθηνών*. Επτάκυκλος, Τεύχος 10.

- Κόκκινος Γ. και Αλεξιάκη Ε.** (2002). *Διεπιστημονικές προσεγγίσεις στη Μουσειακή αγωγή*. Μεταίχμιο, Αθήνα.
- Κόκκοτας Π. και Πλακίτση Κ.** (2005). *Μουσειοπαιδαγωγική και Εκπαίδευση στις Φυσικές Επιστήμες. Θεωρία και Πράξη*. Πατάκη, Αθήνα.
- Κολιόπουλος Δ.** (1997). *Μη τυπικές μορφές εκπαίδευσης στις Φυσικές Επιστήμες: Η περίπτωση του επιστημονικού μουσείου*. Η Λέσχη των Εκπαιδευτικών, Τεύχος 18.
- Κολιόπουλος Δ.** (2005). *Η διδακτική προσέγγιση του Μουσείου Φυσικών Επιστημών*, Μεταίχμιο, Αθήνα.
- Κοντογιάννη Α., Βάος Α., Μπαχούμα Α.** (2001). *Αισθητική Αγωγή. Δραματική τέχνη στην εκπαίδευση. Εικαστική Αγωγή. Μουσείο και Παιδί*. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Τομέας υγείας και πρόνοιας, Αθήνα.
- Κουβέλη Α.** (2000). *Η σχέση των μαθητών με το Μουσείο. Θεωρητική προσέγγιση, έρευνα στην Αθήνα και στην Ικαρία. Εκπαιδευτικά Προγράμματα*. Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα.
- Λέκκα Α. και Αλεξίου Θ.** (2002). *Το Μουσείο «εκτός των τειχών»: κινητές πολιτιστικές μονάδες και σχολική πράξη*, 6^ο Περιφερειακό Σεμινάριο «Μουσείο-Σχολείο». ICOM- Ελληνικό Τμήμα -Δημοτικό Μουσείο Καβάλας, (20-22 Σεπτεμβρίου).
- Ματσαγγούρας Η.** (1995). *Η εξέλιξη της Διδακτικής: Επιστημολογική θεώρηση*. Gutenberg, Αθήνα.
- Ματσαγγούρας Η.** (2000). *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*. Γρηγόρη, Αθήνα. [<http://users.sch.gr/kliapis/matsF.pdf>]
- Μούλιου Μ. και Μπούνια Α.** (1999). *Μουσειακές εκ-θέσεις. Ερμηνευτικές προσεγγίσεις στη μουσειακή θεωρία και πρακτική*. Αρχαιολογία και Τέχνες, Τεύχος 70. [<https://uoa.academia.edu/MARLENMOULIOU>]
- Μούλιου Μ.** (2005). *Μουσεία: Πεδία για την κατανόηση του κόσμου*. Τετράδια Μουσειολογίας, Τεύχος 2. [<https://eclass.uop.gr/modules/document/file.php/TS162/%CE%91%CE%A1%CE%98%CE%A1%CE%9F%20%CE%9C%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%99%CE%9F%CE%A5%202005.pdf>]
- Μουσούρη Θ.** (1999). *Έρευνα κοινού και αξιολόγηση στα μουσεία*. Αρχαιολογία και Τέχνες, Τεύχος 72. [<https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/72-10.pdf>]

- Μουρατιάν Ζ.** (2009). *Εκπαιδευτικά προγράμματα του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου*. Πρακτικά Ημερίδας Proceedings "Εκπαιδευτικές δράσεις για την πολιτιστική κληρονομιά και το περιβάλλον (26 Ιουνίου 2009). Ελληνικό τμήμα ICOM.
[<https://www.academia.edu/1475062/%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%CE%97%CE%BC%CE%B5%CF%81%CE%AF%CE%B4%CE%B1%CF%82>]
- Μπούνια Α. και Νικονάνου Ν.** (2008). *Μουσειακά αντικείμενα και ερμηνεία: Δημιουργώντας την εμπειρία, επιδιώκοντας την επικοινωνία*. Στο Νικονάνου, Ν. & Κασβίκης, Κ. (επιμ.), *Εκπαιδευτικά ταξίδια στο χρόνο: εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος*. Πατάκης, Αθήνα.
- Μπούνια Α., Οικονόμου Μ. και Πιτσιάβα Ε. Μ.,** (2010). *Η χρήση νέων τεχνολογιών σε μουσειακά εκπαιδευτικά προγράμματα: αποτελέσματα έρευνας στα ελληνικά μουσεία*. Στο Βέμη Μ. και Νάκου Ε. (επιμ.), *Μουσεία και Μουσειοπαιδαγωγική*. Νήσος, Αθήνα.
- Μπουζάκης Σ.** (2006). *Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα 1836-2005. Τεκμήρια ιστορίας: 1926-2005*. Gutenberg, Αθήνα.
- Μυρογιάννη Ε.** (1999). *Ο ρόλος του Μουσειοπαιδαγωγού στην Ελλάδα*. Αρχαιολογία και Τέχνες, Τεύχος 71.
[<https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/71-11.pdf>]
- Νάκου Ε.** (2001). *Μουσεία: εμείς, τα πράγματα και ο πολιτισμός*. Νήσος, Αθήνα.
- Νάκου Ε.** (2009). *Μουσεία, Ιστορίες και Ιστορία*. Νήσος, Αθήνα.
- Νικονάνου Ν.** (2002). *Αρχαιολογικά μουσεία και σχολείο. Εκπαιδευτικά προγράμματα μουσειακής αγωγής για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα*. Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη.
- Νικονάνου Ν.** (2005). *Ο ρόλος της Μουσειοπαιδαγωγικής στα σύγχρονα μουσεία*. Τετράδια Μουσειολογίας, Τεύχος 2. [https://www.researchgate.net/profile/Niki-Nikonanou/publication/324908713_Nikonanou_N_2005_The_role_of_museum_education_in_the_contemporary_Museum_Tetradia_Mouseiologias_2_18-25_in_Greek/links/5aeaa4960f7e9b837d3c4169/Nikonanou-N-2005-The-role-of-museum-education-in-the-contemporary-Museum-Tetradia-Mouseiologias-2-18-25-in-Greek.pdf]
- Νικονάνου Ν.** (2012). *Μουσειοπαιδαγωγική: Από την θεωρία στην πράξη*. Πατάκης, Αθήνα.
- Νικονάνου Ν., Μπούνια Α., Φιλιππουπολίτη Α. και άλλοι** (2015). *Μουσειακή μάθηση και εμπειρία στον 21ο αιώνα*. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Κάλλιπος.
[<http://hdl.handle.net/11419/712>]
- Ντολιοπούλου Ε.** (2000). *Σύγχρονα Προγράμματα για Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας*. Τυπωθύτω, Αθήνα.

- Ντολιοπούλου Ε.** (2006). *Σύγχρονες Τάσεις της Προσχολικής Αγωγής*. Τυπωθήτω, Αθήνα.
- Ξωχέλλη Π. και Παπαναούμ Ζ.** (2000). *Η ενδοσχολική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Ελληνικές εμπειρίες 1997-- 2000*, Θεσσαλονίκη.
- Οικονόμου Μ.** (1996). *Πολυμέσα στα Μουσεία: Αξιολόγηση των εφαρμογών*. Μίτος.
- Οικονόμου Μ.** (2003). *Μουσείο: Αποθήκη ή ζωντανός οργανισμός; Μουσειολογικοί προβληματισμοί και ζητήματα*. Κριτική, Αθήνα.
- Παπαδάτος Γ.** (2009). *Παιδικό βιβλίο και φιλαναγνωσία. Θεωρητικές αναφορές και προσεγγίσεις – Δραστηριότητες*. Πατάκη, Αθήνα
- Ρούσσου Μ.** (2008). *Ο ρόλος της διαδραστικότητας στη διαμόρφωση της άτυπης εκπαιδευτικής εμπειρίας*. Στο Α. Μπούνια, Ν. Νικονάνου & Μ. Οικονόμου (Επιμ.), *Η Τεχνολογία στην Υπηρεσία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς*. Καλειδοσκόπιο, Αθήνα.
- Τοράκη Κ.** (2007). *Αξιολόγηση πληροφοριακών συστημάτων και υπηρεσιών πληροφόρησης: Ποιοτικές και Ποσοτικές μέθοδοι αξιολόγησης*. Διάλεξη από Ιόνιο Πανεπιστήμιο Τμήμα Αρχειονομίας – Βιβλιοθηκονομίας Μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών στην Επιστήμη της Πληροφορίας.
[http://users.ionio.gr/~toraki/evalinfo_met/evalinfo_met0607_3.pdf]
- Τσιτούρη Α.** (2010). *Τάσεις και μορφές εκπαιδευτικών δράσεων στον ελληνικό μουσειακό χώρο. Μουσεία και Εκπαίδευση*. Νήσος, Αθήνα.
[<https://independent.academia.edu/at384>]
- Τσιτούρη Α., Ταβλαρίδου-Μαυρουδή Π. και Θεολόγη-Γκούτη Π.** (2004). *Διεθνείς Επιτροπές του ICOM – Ομάδες Εργασίας του Ελληνικού Τμήματος*. Ενημερωτικό Δελτίο ICOM, Τεύχος 1 Β' Περιόδου, σ. 7-10. [https://icom-greece.mini.icom.museum/wp-content/uploads/sites/38/2018/12/Deltio_01.pdf]
- Χατζηασλάνη Κ.** (1991). *Α' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων*. Αρχαιολογία, Τεύχος 38.
- Χατζηασλάνη Κ., Καϊμάρα Ε. και Λεοντή Α.** (2008). *Ακρόπολη και Εκπαίδευση: Εκπαιδευτικοί και εκπαιδευτικό υλικό*. Από τη σειρά «Τετράδια 20: Μουσεία και Εκπαίδευση». Νήσος, Αθήνα.
- Χατζηασλάνη Κ., Καϊμάρα Ε., & Λεοντή Α.** (2020). *Εκπαιδευτικές δράσεις του Τομέα Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης (2003-2013)*. [http://repository.acropolis-education.gr/acr_edu/bitstream/11174/377/3/%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82_%CE%94%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82_2003-2013_%28with%20abstract%20in%20english%29.pdf]
- Χορταρέα Ε.** (2002). *Ιστορική εξέλιξη των εκπαιδευτικών προγραμμάτων μουσείων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό*. Στο Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στη Μουσειακή Αγωγή. Στο Κόκκινος Γ. και Αλεξάκη Ε. (επιμ.). Μεταίχμιο, Αθήνα.

Χατζηνικολάου Α. (2010). *Παράλληλες πολιτικές διαχείρισης της πολυπολιτισμικότητας στο σχολείο μέσα από το παράδειγμα της εκπαίδευσης παιδιών Ρομά*. Στο Α. Κεσίδου, Α. Ανδρούσου, & Β. Τσάφος (Επιμ.). Πρακτικά επιστημονικού συνεδρίου «Μετανάστευση, πολυπολιτισμικότητα και εκπαιδευτικές προκλήσεις: πολιτική-έρευνα-πράξη», (14-15 Μαΐου 2010). Ελληνικό Παρατηρητήριο για τη Διαπολιτισμική Παιδεία και Εκπαίδευση, Θεσσαλονίκη.

[[http://www.diapolis.auth.gr/dراس9/ypodراس9.2b_2013/4_%CE%A7%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CF%82%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B4%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20&%20%CE%A5%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%85%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C/4.8_%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CF%89%CE%BD%20&%20%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%CE%95%CE%A0%CE%91%CE%94%CE%99%CE%A0%CE%95_%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85%20_2010.PDF](http://www.diapolis.auth.gr/diapolis_files/dراس9/ypodراس9.2b_2013/4_%CE%A7%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CF%82%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B4%CE%AD%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82%20&%20%CE%A5%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B7%CF%81%CE%B9%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%85%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%8C/4.8_%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CF%89%CE%BD%20&%20%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BF%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CE%94%CE%B9%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82%CE%95%CE%A0%CE%91%CE%94%CE%99%CE%A0%CE%95_%CE%A0%CF%81%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC%20%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%B4%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85%20_2010.PDF)]

Ψύλλος Δ. και Καριώτογλου Π. (1996). *Ο Εκπαιδευτικός Ρόλος του Μουσείου*. Πρακτικά ομώνυμου συνεδρίου. Τεχνικού Μουσείου Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη.

Μεταφρασμένη

Αρντουέν Ι. (2000). *Η Καλλιτεχνική Αγωγή στο Σχολείο (L' Education Artistique a l' Ecole)*. Νεφέλη, Αθήνα.

Baudrit A. (2007). *Η ομαδοσυνεργατική μάθηση*. Κέδρος (μετάφραση Κρομμύδα Ε.).

Black G. (2009). *Το Ελκυστικό Μουσείο, Μουσεία και Επισκέπτες (The Engaging Museum Developing Museums for Visitor Involvement)*. Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα.

Hein G. E. (2011). *Μουσειακή εκπαίδευση*. Στο Καλεσοπούλου Δ. (επιμ.), Παιδί και Εκπαίδευση στο Μουσείο, Θεωρητικές αφετηρίες, παιδαγωγικές πρακτικές. Ελληνικό Παιδικό Μουσείο, Πατάκης, Αθήνα.

Hooper-Greenhill E. (1999). *Σκέψεις για τη Μουσειακή Εκπαίδευση και Επικοινωνία στη Μεταμοντέρνα Εποχή*. Αρχαιολογία και Τέχνες, Τεύχος 72, σελ. 47-49.

Ξενόγλωσση

Alexander E. P. (1995). *Museum Masters. Their Museums and their influence*. Altamira Press. London, New Delhi.

Benett T. (1995). *The Birth of the Museum: History, Theory, Politics*. Routledge, London and New York.

Cassels R. (1996). *Learning Styles*. Στο Durbin G. (επιμ.), *Developing Exhibitions for Lifelong Learning*. The Stationery Office, London.

Cerquetti M. (2016). *More is better! Current issues and challenges for museum audience development: A literature review*. (December 1, 2016). JOURNAL OF CULTURAL MANAGEMENT & POLICY, 6(1).

[https://www.researchgate.net/publication/312211271_More_is_better_Current_issues_and_challenges_for_museum_audience_development_a_literature_review]

- Chang E.** (2006). *Interactive experiences and contextual learning in museums*. Studies in Art Education.
- Falk J. and Dierking L.** (2000). *Learning from Museums. Visitors Experiences and the Making of Meaning*. Altamira Press, London.
- Friedman A. J.** (2007). *The extraordinary growth of the science-technology museum*. The Museum Journal.
- Gerritsen A. and Riello G.** (2015). *The global lives of things: the material culture of connections in the early modern world*. Routledge, London and New York.
- Gibbs K., Sani M. and Thompson J.** (2007). *Lifelong Learning in Museums: a European handbook*. EDISAI, Italy.
[\[https://www.nemo.org/fileadmin/Dateien/public/topics/Learning/LifelongLearninginMuseums.pdf\]](https://www.nemo.org/fileadmin/Dateien/public/topics/Learning/LifelongLearninginMuseums.pdf)
- Gilbert K. J. and Stockmayer S.** (2001). *Design of Interactive Exhibits to Promote the Making of Meaning*. Museum Management and Curatorship.
- Harrison J. D.** (2005). *Ideas of museums in the 1990s*. Στο Corsane G. (επιμ.), *Heritage, museums and galleries: An introductory reader*. Routledge, London and New York.
- Hein G. E.** (1998). *Learning in Museum*. Routledge, London.
- Hein G. E.** (1999). *Evaluation of museum programs and exhibits*. Στο Hooper-Greenhill E. (επιμ.), *The Educational Role of the Museum*. Routledge, London.
- Hein G. E.** (2001). *The challenge and significance of constructivism*. *Hands On*.
[\[http://www.george-hein.com/downloads/challengeSignifHeinHOE.pdf\]](http://www.george-hein.com/downloads/challengeSignifHeinHOE.pdf)
- Hein G. E.** (2004). *John Dewey and Museum Education*.
[\[http://george-hein.com/downloads/Hein_DeweyMuseumEd.pdf\]](http://george-hein.com/downloads/Hein_DeweyMuseumEd.pdf)
- Hein G. E.** (2006). *Museum Education*. Στο Macdonald, S. (επιμ.), *A Companion to Museum Studies*. Blackwell Publishing, Oxford.
[\[https://revistamito.com/files/downloads/museumedblackwellhein.pdf\]](https://revistamito.com/files/downloads/museumedblackwellhein.pdf)
- Hein G. E.** (2015). *A democratic theory of museum education*.
[\[https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/134742/2_MuseologicaBrunensia_4-2015-2_4.pdf\]](https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/134742/2_MuseologicaBrunensia_4-2015-2_4.pdf)
- Hein S.** (2000). *The museum in transition. A philosophical perspective*. Smithsonian institution press, Washington.
- Hirzy E. C.** (1992). *Excellence and Equity: Education and the Public Dimension of Museums*. American Association of Museums.
[\[http://ww2.aam-us.org/docs/default-source/resource-library/excellence-and-equity.pdf\]](http://ww2.aam-us.org/docs/default-source/resource-library/excellence-and-equity.pdf)

- Hooper-Greenhill E.** (1987). *Museums in education; towards the twenty-first century*. Στο Ambrose T. (επιμ.) *Museums in Education: Education in Museums*. Scottish museums Council, HMSO, London.
- Hooper-Greenhill E.** (1998). *The art of memory and learning in the museum: The Challenge of GCSE*. *International Journal of Museum Management and Curatorship*.
- Hooper-Greenhill E.** (2007). *Museums and Education. Purpose, Pedagogy, Performance*. Routledge, London.
- Hooper-Greenhill E. and Moussouri T.** (2000). *Researching learning in museums and galleries 1990-1999: a bibliographic review*. University of Leicester. [[file:///C:/Users/Maria/Downloads/researchinglearning%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Maria/Downloads/researchinglearning%20(1).pdf)]
- Hughes C.** (1998). *Museum Theatre. Communication with Visitors through Drama*. Heinemann, Portsmouth.
- ICOM (CECA)** (2018). *CECA vocabulary. English version*. [<http://ceca.mini.icom.museum/publications-2/ceca-vocabulary/>]
- John-Steiner V. and Mahn H.** (1996). *Sociocultural approaches to learning and development: A Vygotskian framework. Educational psychologist*. [<https://www.tlu.ee/~kpatata/haridustehnologiaTLU/sociocultural.pdf>]
- Kelly L.** (2004). *Evaluation, research and communities of practice: Program evaluation in museums*. *Archival Science*.
- Kolb A. and Kolb D.** (2018). *Eight important things to know about the Experiential Learning Cycle*. Australian Educational Leader. [<https://learningfromexperience.com/downloads/research-library/eight-important-things-to-know-about-the-experiential-learning-cycle.pdf>]
- Lave J. and Wenger E.** (2005). *Practice, person, social world. An introduction to Vygotsky*. Routledge, London.
- Lehn D.** (2006). *Embodying experience: A video-based examination of visitors' conduct and interaction in museums*. *European Journal of Marketing*. [https://www.researchgate.net/publication/229432085_Embodying_experience_A_video-based_examination_of_visitors'_conduct_and_interaction_in_museums]
- Linn M. C.** (1983). *Evaluation in the museum setting: Focus on expectations*. *Educational Evaluation and Policy Analysis*.
- Lourenço M. C.** (2005). *Between two worlds: The distinct nature and contemporary significance of university museums and collections in Europe*. Doctoral dissertation, Paris. [<https://webpages.ciencias.ulisboa.pt/~mclourenco/>]
- Milovanov K. Y., Nikitina E. Y., Sokolova N. L., & Sergeyeva M. G.** (2017). *The creative potential of museum pedagogy within the modern society*. *Espacios*. [<https://www.revistaespacios.com/a17v38n40/a17v38n40p27.pdf>]

- Munley M. E. and Roberts R.** (2006). *Are museum educators still necessary?* *Journal of Museum Education*.
- Ntinou M. and Vafeiadou E.** (2018). *Museum of education: Challenges and successes in a Greek University Museum*. *University Museums and Collections Journal* *University Museums and Collections Journal*.
[\[https://www.academia.edu/37993187/Museum_of_Education_challenges_and_successes_in_a_Greek_University_Museum\]](https://www.academia.edu/37993187/Museum_of_Education_challenges_and_successes_in_a_Greek_University_Museum)
- Nye D. E.** (2004). *America as second creation: Technology and narratives of new beginnings*. MIT Press.
- Pitman B.** (1999). *Muses, Museums, and Memories*. Daedalus.
[\[http://www.jstor.org/stable/20027565\]](http://www.jstor.org/stable/20027565)
- Prottas N.** (2019). *Where Does the History of Museum Begin?* *Journal of Museum Education*. [\[https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10598650.2019.1677020\]](https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10598650.2019.1677020)
- Reiss M., Billingsley B., Evans E., Kissel R., Lawrence M., Munro M., Mujtaba T., Oliver M., Sheldrake R., Shen C., Stott J., and Veall D.** (2016). *The Contribution of Natural History Museums to Science Education*.
[\[https://www.informalscience.org/sites/default/files/Reiss%20et%20al%202016%20Science%20Learning%20final%20report%20Natural%20History%20Museums.pdf\]](https://www.informalscience.org/sites/default/files/Reiss%20et%20al%202016%20Science%20Learning%20final%20report%20Natural%20History%20Museums.pdf)
- Roberts L. C.** (1997). *From Knowledge to Narrative. Educators and the Changing Museum*. Smithsonian Institution Press, Washington, London.
- Sandell R.** (2002). *Museums, Society, Inequality*. Routledge, London.
- Simon N.** (2010). *The Participatory Museum*. Santa Cruz, California.
[\[https://www.participatorymuseum.org/read/\]](https://www.participatorymuseum.org/read/)
- Smith N.** (2014). *The Children's Room: An interesting experiment*. Victoria and Albert Museum Blog. [\[https://www.vam.ac.uk/blog/caring-for-our-collections/childrens-room-interesting-experiment\]](https://www.vam.ac.uk/blog/caring-for-our-collections/childrens-room-interesting-experiment)
- Theologi-Gouti P. and Vitoratos E.** (2017). *The role of the Science and Technology Museum in the development of Patras University Cultural Landscape*. UMACJ.
[\[http://umac.icom.museum/wp-content/uploads/2017/12/UMACJ9_Theologi-GoutiVitoratos.pdf\]](http://umac.icom.museum/wp-content/uploads/2017/12/UMACJ9_Theologi-GoutiVitoratos.pdf)
- Weil St. E.** (1999). *From Being about Something to Being for Somebody: The Ongoing Transformation of the American Museum*. Daedalus.
[\[file:///C:/Users/Maria/Downloads/Weil%20From%20Being%20About%20Something%20\(1\).pdf\]](file:///C:/Users/Maria/Downloads/Weil%20From%20Being%20About%20Something%20(1).pdf)
- Weschenfelder K. and Zacharias W.** (1992). *Handbuch der Museumspädagogik. Orientierung und Methode*. SchwannVerlag, Düsseldorf.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Συνέντευξη προς υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ. Π.Π.

Αξιολόγηση Εκπαιδευτικής Δράσης του ΜΕΤ

«Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη»

«Το ερωτηματολόγιο/συνέντευξη που έχετε στα χέρια σας έχει συνταχθεί στο πλαίσιο της πτυχιακής μου εργασίας στο Τμήμα ΔΟΕΠ&ΤΜ και σκοπό έχει την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του «Μουσειάκη» του Μουσείου Επιστημών και Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων.»

Ανδριοπούλου Μαρία.

Ερωτήσεις προς την Υπεύθυνη του Μ.Ε.Τ. Π.Π.,

κα Πένυ Θεολόγη Γκούτη:

1. Ποιός είναι ο ρόλος σας σχετικά με τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις εκπαιδευτικές δράσεις του Μ.Ε.Τ.;

Ως υπεύθυνη του ΜΕΤ, διερευνώ αφ' ενός τα θέματα που σχετίζονται με τη μόνιμη ή τις περιοδικές εκθέσεις του ΜΕΤ και ενδιαφέρουν την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, είτε εντάσσονται στο πρόγραμμα της τυπικής εκπαίδευσης, είτε όχι και μπορούν να προσεγγιστούν μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα. Αφ' ετέρου αξιολογώ και αξιοποιώ τις ιδέες των φοιτητών ή των νέων επιστημόνων που εντάσσονται στο ΜΕΤ μέσω Προγράμματος Παιδαγωγικής Επάρκειας, Πρακτικής άσκησης ή Εθελοντισμού, βοηθώντας τους παράλληλα να ανακαλύψουν και να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους, τα ταλέντα τους και τη δημιουργικότητά τους και συντονίζω τον σχεδιασμό των εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Μέσα από αυτή τη διαδικασία το ΜΕΤ έχει τη δυνατότητα να προσφέρει στα σχολεία εκπαιδευτικά προγράμματα που ενσωματώνουν τις φρέσκιες ιδέες των φοιτητών και των νέων επιστημόνων και οι φοιτητές και νέοι επιστήμονες αποκτούν εμπειρία στο σχεδιασμό και την υλοποίηση καινοτόμων μουσειακών εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

- 2. Είναι γνωστό πως το Μ.Ε.Τ. ξεκίνησε από τον πρώτο κίβλας χρόνο της λειτουργίας του να προσφέρει στο κοινό του εκπαιδευτικές δράσεις. Θα μπορούσατε να περιγράψετε την εξέλιξη των εκπαιδευτικών δράσεων στο πέρασμα των χρόνων;**

Το 2009 που το ΜΕΤ άνοιξε στο κοινό σχεδιάστηκαν αρχικά μόνο εκπαιδευτικές ξεναγήσεις που υλοποιούνταν για τα σχολεία και για διάφορες άλλες ομάδες κοινού. Αυτό έδωσε τη δυνατότητα και τον χρόνο να διερευνηθούν τα ενδιαφέροντα των σχολείων και να αρχίσουν σιγά-σιγά να σχεδιάζονται εκπαιδευτικά προγράμματα στη μόνιμη έκθεση για όλες τις βαθμίδες της τυπικής εκπαίδευσης και για άλλες ομάδες κοινού.

Σήμερα στη μόνιμη έκθεση του ΜΕΤ λειτουργούν 6 ΕΠ για Νηπιαγωγείο και Α&Β Δημοτικού, 3 ΕΠ για Γ&Δ Δημοτικού, 10 ΕΠ για Ε&ΣΤ Δημοτικού, 9 ΕΠ για Δευτεροβάθμια, και 4 ΕΠ εξ αποστάσεως μέσω πλατφόρμας(ένα για κάθε ηλικιακή ομάδα), ενώ για κάθε περιοδική έκθεση σχεδιάζονται εκπαιδευτικά Προγράμματα για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

- 3. Μέχρι σήμερα το Μ.Ε.Τ. διαθέτει έναν μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Πόσο σημαντικό είναι αυτό για το Μ.Ε.Τ. και τη σχέση του με την κοινωνία;**

Τα Εκπαιδευτικά Προγράμματα του ΜΕΤ αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο διασύνδεσης του Μουσείου και κατ' επέκταση του Πανεπιστημίου με την κοινωνία. Για τους περισσότερους μαθητές η συμμετοχή σε ένα Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα του ΜΕΤ είναι η πρώτη επαφή με την τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

- 4. Θεωρείτε πως είναι σημαντικό σχολικές ομάδες/μαθητές να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα;**

Είναι πολύ σημαντικό οι σχολικές ομάδες να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά Προγράμματα Μουσείων, διότι μαθαίνουν διασκεδάζοντας, μέσα από την επαφή με πραγματικά μουσειακά αντικείμενα, τη βιωματική, διαθεματική & διεπιστημονική προσέγγιση της γνώσης, καλλιεργείται το αισθητικό τους κριτήριο, εξοικειώνονται με τον χώρο πολιτισμού και μετατρέπονται σε ενεργούς χρήστες του ενώ παράλληλα ευαισθητοποιούνται στον σεβασμό της πολιτισμικής, επιστημονικής & τεχνολογικής κληρονομιάς.

- 5. Σχετικά με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», ποια ήταν η ανάγκη που σας ώθησε στο να γίνει πράξη και να προστεθεί στις μόνιμες δράσεις του Μ.Ε.Τ.; Ποια είναι τα οφέλη που προσφέρει σε όποιον το παρακολουθεί;**

Στη χώρα μας και ιδιαίτερα στην επαρχία δεν υπάρχει Μουσειακή Παιδεία. Όταν ξεκινήσαμε να υλοποιούμε τις πρώτες εκπαιδευτικές ξεναγήσεις, αλλά και αργότερα όταν αρχίσαμε να υλοποιούμε τα πρώτα εκπαιδευτικά προγράμματα αισθάνθηκα ότι ήταν πολύ σημαντικό να εκπαιδεύσουμε τις πιο μικρές ηλικίες στο τι είναι το Μουσείο. Οι μικροί μαθητές που παρακολουθούν το ΕΠ «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» κατανοούν τι είναι το Μουσείο και ότι για να λειτουργήσει και να μπορούν εκείνοι να συμμετέχουν σε ένα ΕΠ πρέπει να συνεργαστούν πολλοί άνθρωποι με διαφορετικές γνώσεις.

6. Θα μπορούσατε να περιγράψετε από τη δική σας ματιά/πλευρά τον σχεδιασμό του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος και την πορεία του προς την ολοκλήρωση/υλοποίηση του;

Το ΕΠ «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» αποτέλεσε μια ιδέα που δημιουργήθηκε στο μυαλό μου από τον πρώτο χρόνο (2009-2010) που το MET υποδέχθηκε σχολεία σε εκπαιδευτικές ξεναγήσεις. Το 2011, αρχίζουν να υλοποιούνται για πρώτη φορά εκπαιδευτικές δράσεις και το 2014, το MET υποδέχεται για πρώτη φορά φοιτητές του Τμήματος Μουσειολογίας, Μουσειογραφίας και Σχεδιασμού Εκθέσεων του ΤΕΙ ΔΕ για Πρακτική Άσκηση.

Η Μ. Ανδριοπούλου αποτελεί ένα από αυτά τα άτομα που συνέχισε μετά την Πρακτική της άσκηση να προσφέρει εθελοντικά στο MET. Μετά από ένα διάστημα που εκπαιδεύτηκε ως εμψυχώτρια και μέσα από πολλές συζητήσεις μας ενθουσιάστηκε με την ιδέα να ασχοληθεί με τον σχεδιασμό ενός ΕΠ με θέμα τη λειτουργία του Μουσείου. Μετά από πολλές συναντήσεις για καταιγισμό ιδεών πάνω στο θέμα (κάποιες φορές με τη συμμετοχή και άλλων φοιτητών που υλοποιούσαν στο MET Πρακτική Άσκηση ή Εθελοντισμό από το ίδιο ή άλλα Τμήματα) η Μαρία πειραματίστηκε με τις ιδέες της, δούλεψε πολύ, συνεργάστηκε με εμένα και άλλα άτομα και υλοποίησε τον σχεδιασμό του ΕΠ «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη». Το ΕΠ υλοποιήθηκε πειραματικά σε τρία σχολεία στο τέλος της σχολικής χρονιάς 2014-2015 από τη Μαρία, ενώ παράλληλα παρακολουθούσαν μαζί με εμένα και συνεργάτες του MET και φοιτητές. Κάθε φορά ακολουθούσε συζήτηση με τους συνοδευόντες εκπαιδευτικούς και όλους όσους παρακολουθούσαμε σχετικά με την πορεία του προγράμματος και προτάσεις για διορθώσεις.

Το πρόγραμμα προσφέρθηκε στα σχολεία τη σχολική χρονιά 2015-2016 και με μικροβελτιώσεις από τότε μέχρι σήμερα αποτελεί ένα από τα τρία πιο δημοφιλή ΕΠ για τη ηλικιακή ομάδα του Νηπιαγωγείου και της Α&Β Δημοτικού.

Τέλος, το ΕΔ αυτό έχει επανασχεδιαστεί για να μπορεί να λειτουργεί μέσω ψηφιακής πλατφόρμας.

- 7. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» ανήκει στις μόνιμες εκπαιδευτικές δράσεις του μουσείου από το 2015. Μέσα σε αυτά τα χρόνια που λειτουργεί χρειάστηκε να γίνουν διορθώσεις, προσθήκες, αναπροσαρμογές σε κάποιες από τις δραστηριότητες που περιλαμβάνει;**

Κάθε ΕΠ του Μουσείου αξιολογείται και βελτιώνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα.. Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης των εμπυχωτών πραγματοποιούμε συνεχώς συζητήσεις με τους εμπυχωτές και τους βοηθούς και συζητούμε την εμπειρία τους, πως αντέδρασαν οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί, τι τους άρεσε και τι τους δυσκόλεψε. Η ίδια μεθοδολογία χρησιμοποιήθηκε και για το ΕΠ «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», σε τακτά χρονικά διαστήματα. Κάθε εμπυχωτής που αναλαμβάνει να το υλοποιήσει, σε τακτά χρονικά διαστήματα δίνει και τη δική του άποψη και οι εύστοχες παρατηρήσεις προσαρμόζονται και αξιοποιούνται. Πρέπει να τονίσω ότι πρόκειται για μικροβελτιώσεις και όχι βελτιώσεις που να αλλάζουν τον αρχικό σχεδιασμό.

- 8. Αποτελεί το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, ένα πρόγραμμα που επιλέγουν οι εκπαιδευτικοί για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα;**

Το ΕΠ «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» αποτελεί ένα από τα 3 ΕΠ του ΜΕΤ που επιλέγονται περισσότερο για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα.

- 9. Έχετε λάβει μέρος σαν εμπυχώτρια στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα; Ποιές είναι οι εντυπώσεις σας σχετικά με τις δραστηριότητες που περιλαμβάνονται; Θεωρείτε πως είναι κατάλληλες, κατανοητές και εστιασμένες στις ανάγκες για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα που απευθύνονται; Ακόμα, η μουσειακή εμπειρία των μαθητών ήταν ευχάριστη; Διασκέδασαν κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος; Μπορείτε να συμπληρώσετε αναφέροντας τις αντιδράσεις των μαθητών μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος.**

Ναι, έχω λάβει μέρος ως εμπυχώτρια του ΕΠ και παρακολουθώ διακριτικά τους εμπυχωτές φοιτητές ιδιαίτερα τους νέους, όταν το υλοποιούν. Οι δραστηριότητες είναι κατάλληλες και κατανοητές για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα. Οι μαθητές διασκεδάζουν να παίζουν τους ρόλους του/της συλλέκτη, ερευνητή, πειραματιστή, δημιουργού, εμπυχωτή. Διασκεδάζουν να αλληλεπιδρούν παίζοντας τα παιχνίδια αναγνώρισης, ταυτοποίησης κ.ά. Φεύγουν ενθουσιασμένοι κι ευχαριστημένοι από την εμπειρία τους στο ΕΠ. Κάποιες σχολικές ομάδες έρχονται στη συνέχεια για άλλο ΕΠ και αναζητούν τον Μουσειάκη και την παρέα του, δείγμα ότι είχαν μια πολύ καλή εμπειρία στο ΜΕΤ.

- 10. Κατά τη γνώμη σας, ποιο είναι το ποσοστό των γνώσεων που λαμβάνουν οι μαθητές σε αντιστοιχία με το ποσοστό της ψυχαγωγίας στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα;**

Θεωρώ ότι υπάρχει ισορροπία γνώσης και ψυχαγωγίας στο ΕΠ(50-50).

- 11. Με βάση την πολυετή εμπειρία σας, ποια είναι η άποψή σας σχετικά με το ποσοστό επιτυχίας του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος από την πρώτη μέρα λειτουργίας του μέχρι σήμερα;**

Θεωρώ ότι αποτελεί ένα επιτυχημένο ΕΠ, με πολλές συμμετοχές σχολικών ομάδων, το οποίο ανοίγει ένα παράθυρο στους μαθητές να κατανοήσουν την ύπαρξη και τη λειτουργία του ΜΕΤ και προσφέρει μια ευχάριστη εμπειρία που προδιαθέτει θετικά εκπαιδευτικούς και μαθητές

- 12. Θεωρείτε πως η συμμετοχή των μαθητών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» είναι μία καλή προσπάθεια να μπουν γερές βάσεις/θεμέλια για την σχέση «μουσείου –κοινού»;**

Θεωρώ ότι αποτελεί ένα εργαλείο για να κατανοήσει το κοινό το Μουσείο και ιδιαίτερα το ΜΕΤ και τη δουλειά του, το οποίο καλλιεργεί το μελλοντικό κοινό του και συμβάλλει στην ανάπτυξη μιας δυνατής σχέσης Μουσείου-Σχολείου-κοινού.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Ερωτηματολόγιο προς εκπαιδευτικούς.

Αξιολόγηση εκπαιδευτικού προγράμματος ΜΕΤ ΠΠ

«Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη»

.....

«Το ερωτηματολόγιο που έχετε στα χέρια σας έχει συνταχθεί στο πλαίσιο της πτυχιακής μου εργασίας στο Τμήμα ΔΟΕΠ&ΤΜ και σκοπό έχει την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του «Μουσειάκη» του Μουσείου Επιστημών και Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων.»

Ανδριοπούλου Μαρία.

.....

Ερωτηματολόγιο προς εκπαιδευτικούς:

- 1. Ως εκπαιδευτικός, πόσο σημαντικό είναι, κατά τη γνώμη σας, οι μαθητές να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα Μουσείων;**
- 2. Οι γνώσεις που λαμβάνουν οι μαθητές, αποτελούν βασικό κριτήριο για την επιτυχία ενός εκπαιδευτικού προγράμματος;**

Πάρα πολύ

Πολύ

Λίγο

Καθόλου

- 3. Με βάση την εμπειρία σας, πιστεύετε πως, μέσα από τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», οι μαθητές απέκτησαν βασικές γνώσεις ως προς τις μουσειακές λειτουργίες του Μ.Ε.Τ.;**

Πάρα πολύ

Πολύ

Λίγο

Καθόλου

4. Η μουσειακή εμπειρία των μαθητών ήταν ευχάριστη; Διασκέδασαν κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος;

Ναι [] ΟΧΙ []

Μπορείτε να συμπληρώσετε, αναφέροντας τις αντιδράσεις των μαθητών μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος.

5. Κατά τη γνώμη σας, ποιο είναι το ποσοστό των γνώσεων που έλαβαν οι μαθητές σε αντιστοιχία με το ποσοστό της ψυχαγωγίας;

Γνώσεις % Ψυχαγωγία %

6. Με βάση την εμπειρία σας, θεωρείτε πως είναι σημαντικό να συνυπάρχουν γνώση και ψυχαγωγία στις δράσεις ενός μουσείου;

Ναι [] ΟΧΙ []

7. Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος; Ήταν κατάλληλες, κατανοητές και εστιασμένες στις ανάγκες της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας στην οποία απευθύνονται;

Ναι [] ΟΧΙ []

8. Κατά την ολοκλήρωση της συμμετοχής στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, πιστεύετε πως καλύφθηκαν οι προσδοκίες που είχατε;

Πάρα πολύ

Πολύ

Λίγο

Καθόλου

Αν επιθυμείτε μπορείτε να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

9. Θεωρείτε πως μέσα από τη συμμετοχική διαδικασία προέκυψε (μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε):

- κινητοποίηση του συνόλου των μαθητών
- ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής των μαθητών
- ενεργοποίηση της παρατηρητικότητας των μαθητών
- ανάπτυξη διαλόγου και κριτικής σκέψης
- ενίσχυση του αισθήματος της ομαδικότητας
- Άλλο

10. Θεωρείτε πως η διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος ήταν επαρκής;
Ναι [] ΟΧΙ []

Αν επιθυμείτε μπορείτε να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.

11. Οι οδηγίες που δόθηκαν στους μαθητές από τους εμπυχωτές, θεωρείτε πως έχουν διαμορφωθεί με σαφήνεια; Διευκολύνουν με οποιονδήποτε τρόπο την όλη διαδικασία;
ΝΑΙ [] ΟΧΙ [] κάποιες ΝΑΙ []

12. Πώς θα χαρακτηρίζατε την περιήγηση; (μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε)

Ελεύθερη
Κατευθυνόμενη
Οριοθετημένη
Άλλο.....

13. Θα προτείνατε ή έχετε ήδη προτείνει σε συναδέλφους σας να παρακολουθήσουν το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα;
ΝΑΙ [] ΟΧΙ []

Αναλύστε συνοπτικά τους λόγους.

14. Θεωρείτε πως η συμμετοχή των μαθητών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη», βοηθάει να κατανοήσουν τι είναι το μουσείο και ειδικότερα το Μ.Ε.Τ., όπως επίσης τον τρόπο που λειτουργεί; Αποτελεί μία καλή προσπάθεια για την ενδυνάμωση της σχέσης «μουσείου – κοινού»;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Ερωτηματολόγιο προς εμπυχωτές.

Αξιολόγηση εκπαιδευτικού προγράμματος ΜΕΤ ΠΠ

«Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη»

.....

«Το ερωτηματολόγιο που έχετε στα χέρια σας έχει συνταχθεί στο πλαίσιο της πτυχιακής μου εργασίας στο Τμήμα ΔΟΕΠ&ΤΜ και σκοπό έχει την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού προγράμματος «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του «Μουσειάκη» του Μουσείου Επιστημών και Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Πατρών.

Ευχαριστώ εκ των προτέρων.»

Ανδριοπούλου Μαρία.

.....

Ερωτηματολόγιο προς εμπυχωτές:

1. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» ήταν η πρώτη σας εμπειρία ως εμπυχωτής/τρια;

Ναι [] ΟΧΙ []

2. Πόσες φορές συμμετείχατε ως εμπυχωτής στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη»;

1-5 φορές

5-10 φορές

Πάνω από 10 φορές

3. Θεωρείτε πως είναι σημαντικό σχολικές ομάδες/μαθητές, να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα μουσείων;

Πάρα πολύ

Πολύ

Λίγο

Καθόλου

4. Θεωρείτε πως οι οδηγίες προς εσάς αλλά και προς τους μαθητές ήταν κατανοητές; (αναπτύξτε).
5. Ποια είναι η άποψή σας σχετικά με τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος; Ήταν κατάλληλες, κατανοητές και εστιασμένες στις ανάγκες της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας στην οποία απευθύνονται;

Πάρα πολύ
Πολύ
Λίγο
Καθόλου

Μπορείτε να εξηγήσετε.

6. Με βάση την εμπειρία σας, πιστεύετε πως μέσα από τις δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος, οι μαθητές απέκτησαν βασικές γνώσεις ως προς τις μουσειακές λειτουργίες του Μ.Ε.Τ.;

Πάρα πολύ
Πολύ
Λίγο
Καθόλου

7. Η μουσειακή εμπειρία των μαθητών ήταν ευχάριστη; Διασκέδασαν κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος;

Ναι [] ΟΧΙ []

Μπορείτε να συμπληρώσετε, αναφέροντας τις αντιδράσεις των μαθητών μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος.

8. Κατά τη γνώμη σας, ποιο είναι το ποσοστό των γνώσεων που έλαβαν οι μαθητές σε αντιστοιχία με το ποσοστό της ψυχαγωγίας;

Γνώσεις % Ψυχαγωγία %

9. Κατά την ολοκλήρωση της διαδικασίας, θεωρείτε πως οι στόχοι του εκπαιδευτικού προγράμματος επιτεύχθηκαν;

Πάρα πολύ
Πολύ
Λίγο
Καθόλου

10. Θεωρείτε πως μέσα από τη συμμετοχική διαδικασία προέκυψε (μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε):

- κινητοποίηση του συνόλου των μαθητών
- ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής των μαθητών
- ενεργοποίηση της παρατηρητικότητας των μαθητών
- ανάπτυξη διαλόγου και κριτικής σκέψης
- ενίσχυση του αισθήματος της ομαδικότητας
- Άλλο

11. Θεωρείτε πως η διάρκεια του εκπαιδευτικού προγράμματος ήταν επαρκής;

Ναι [] ΟΧΙ []

12. Πώς θα χαρακτηρίζατε την περιήγηση; (μπορείτε να επιλέξετε όσες απαντήσεις επιθυμείτε)

- Ελεύθερη
- Κατευθυνόμενη
- Οριοθετημένη
- Άλλο.....

13. Θεωρείτε πως η συμμετοχή των μαθητών στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ανακαλύπτοντας το σπίτι του Μουσειάκη» βοηθάει να κατανοήσουν τι είναι το μουσείο και ειδικότερα το Μ.Ε.Τ., καθώς επίσης και τον τρόπο που λειτουργεί; Αποτελεί μία καλή προσπάθεια για την ενδυνάμωση της σχέσης «μουσείου – κοινού»;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

Φωτογραφίες από την ολοκλήρωση της κατασκευής της παρέας του Μ.Ε.Τ.
Π.Π. :

Εικόνα 1.

Εικόνα 2.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV

Φωτογραφίες από σχολικές επισκέψεις κατά τη διάρκεια διεξαγωγής του εκπαιδευτικού προγράμματος:

Εικόνα 1.

Εικόνα 2.

Εικόνα 3.

Εικόνα 4.

Εικόνα 5.

Εικόνα 6.

Εικόνα 7.

Εικόνα 8.

Εικόνα 9.

Εικόνα 10.

Εικόνα 11.

Εικόνα 12.

Εικόνα 13.

Εικόνα 14.

Εικόνα 15.

Εικόνα 16.

Εικόνα 17.